HASZNOS MULATSÁGOK.

A' HAZAI 'S KÜLFÖLDI

TUDÓSÍTÁSOKHOZ

TOLDALÉKUL.

ALAPÍTOTTA

NÉHAI TÁBLABIRÓ

T. T. KULTSÁR ISTVÁN ÚR,

'S FOLYTATVA ADJA ÖZVEGYE

SZÜLETETT

PERGER ANNA MÁRIA.

1838.

Első Félesztendő.

42
1838
1.

Pesten,

Trattner-Károlyi nyomtatása,
uri utcza 612d. szám alatt.

304298

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

HASZNOS MULATSÁGOK.

1. Pesten, Januar 3kán 1838.

Faláb.

(Der Stelzfuss. Rösler.)

Némelly nyulsziv negédesen
Ment a' hadba: 's keresztesen
Mint vitéz tért honjába,
És csak Menyhértnek szegénynek
A' szárnyon álló legénynek
Került egyik lábába.

Jobb szárát, friss egésségben,
Ugrásban, tánczban, lépésben
Jártast — midőn nógatta
Társit Király' hüségére
Hon melletti vitézségre —
Egy golyó elsodrotta.

A' mellyet neki elvágtak
Fűrészszel, 's cserfából szabtak
Helyére egy istápot.
Készen van; 's Menyhért rajta jár
Még is, mint kit nem ére kár,
Vig kedvében maradott.

Mit busulnék? felkiálta
Hisz csak félig vagyok sánta,
'S rajt' már nem segithetek!
Legalább csizmára 's mázra
Fél annyi kell 's ländler tánczra
Fél lábomért fizetek.

Jobb lábam csizma nem nyomja
Sem a' tövis meg nem szurja,
Ha rá lépnek se bánom.
És ha a' korcsmában botra
Kerül a' dolog, szék lábra
Nem kell soha szorulnom. —

Azonban, midőn magát a'
Falábu igy vigasztalta
Bal szára zsémbelődni
Kezd, ura' béketürése
Daczára: azért más mese
Fog még itten kezdődni.

Hogy lehet — szóll — egy éktelen
Száraz dorong olly szemtelen
Hogy magát hozzám tegye?!
Hogy merészel egy durva cser
Osztozni az én sok ezer
Féle érdemeimbe?

Tán azért, hogy láb a' nevünk,
Semmi különbség nincs köztünk? —
No, no — ne olly duhogva,
Felszóllal erre a' jobb szár,
Hát a' faláb nem annyit jár
Mint te, noha koczogva?

Jársz te — te? Hát nem én huzlak,
Mint holtat nem én vonczollak?
Önti a' bal haragját.
'S ha ugranék, vagy szaladnék
Nem te tartasz-e fel mindég
Minden futnok fő tagját?

Igen kevély vagy barátom
Szoll a' faláb, igy már látom
Hogy nehéz lesz egyeznünk.
A' különbség akármilly nagy
Mégis te is csak szolga vagy
'S egy ur kényétől függünk.

Eleven hus 's csont létedre
Mégis minden lépésedre
Nékem kell felügyelni.
Ugyan mit érnél különben
Hires bátyáddal, mint hogy ben
A' házban veszteg ülni?

Téged ruházni és drágán
Tartani kell: engem a' fán
Uram mindég fellelhet.
Ha végre már nem mehetek
Akkor is hasznot tehetek
Mert belőlem tüzelhet.

Téged maga a' természet
Eleven lábbá teremtett,
Én holt darabfa valék,
És csak annyit teszek, mint te:
„Mit más által viszel végbe
Másé ott a' dicsőség"!

Gőgös! ki ugy puffaszkodol
Magadban: ha szolgák 's ludtoll
Nem volnának, a' mellett
A' fény után forgó világ
Ügyelne-e annyit reád
'S emelne-e más felett?!

Keszi Berta.

A' pápa Ő Szentsége a' kölni érsek' ügyében.

A' pápa Ő Szentsége mult December 10kén titkos consistoriumban, a' kölni érsek' sajnálkozásra méltó ügyét illető következő beszédet tartá:

Venerabiles Fratres! Dum intima conficeremur amaritudine ob afflictas passim ac pene prostratas Catholicae Ecclesiae res, atque eo loco positi, quo plorare mala non sufficit, curas cogitationesque omnes intenderemus ad contritiones Israel pro tradita divinitus Nobis potestate sanandas; nova repente accessit doloris causa, quam sane profitemur eo Nobis acerbiorem accidisse, quo minus expectandam existimabamus. Nec vero latere Vos potest, Venerabiles Fratres, quorsum ista referantur, et unde animum Nostrum subierit sollicitudo coetus vestri huc protinus advocandi. De re namque agitur minime obscura, neque ex privatis tantummodo nuntiis accepta, immo satis jam per publicas literas evulgata. Gravissimam querimur injuriam illatam nuper Venerabi-

li Fratri Clementi Augusto Archiepiscopo Coloniensi, qui regio jussu omni pastoralis jurisdictionis usu prohibitus, e sua sede per vim magnoque armorum apparatu ejectus, atque alio relegatus est. Inde autem tanta illi calamitas obtigit, quod constanter quidem paratus reddere Caesari quae Caesaris sunt, at memor officii sui de Ecclesiae doctrina et disciplina religiose servanda, non aliam sibi in mixtarum nuptiarum negotio proposuerit regulam, praeter eam quae Apostolicis litteris ad Archiepiscopum et Episcopos in parte occidentali Borussici regni datis die 25 Martii anni 1830 ab fel. mem. Pio VIII Praedecessore Nostro fuerat declarata. Atqui tamen per ejusmodi litteras Sancta haec Sedes suam eo usque protulerat indulgentiam, ut ipsa verissime dici queat illos attigisse limites, quos praetergredi nefas omnino sit. Cui profecto benignitatis rationi exploratissimum Vobis est commemoratum Decessorem Nostrum aegre admodum inhaesisse, non aliunde quidem adductum, quam necessitate praecavendi funestiora mala Ecclesiae et Catholico illarum regionum Clero ex intentatis minis certissime obventura. Quis porro futurum putaret, ut Pontificia isthaec declaratio, indulgentissima licet et semel atque iterum per Regium in Urbe Oratorem accepta, eo sensu adhiberetur, qui inconcussa Catholicae Ecclesiae principia perverteret, et hujus Apostolicae Sedis menti penitus repugnaret? Verum quod nemo unus fingere aut excogitare posset, quodqve vel leviter suspicari crimen fuisset, id artificioso saecularis potestatis impulsu factum est. Vix rem non sine maxima animi molestia novimus, nihil dist ulimus quin expostulationes Nostras iis ad quos pertinebat deferendas una commiteremus, simul declarantes quanta Nos ex Apostolico munere teneret necessitas fideles opportune monendi, ne illud ab Sancta hac Sede profectum arbitrarentur, a quo ipsa plane abhorreret. Cumque ita Nobis fuisset responsum, veluti nullo quaerelae Nostrae inniterentur fundamento; epistola accessit alterius ex praedictae regionis Praesulibus, qui instante morte redditurus aeterno Judici rationem vellicationis suae, misso ad Nos apographo instructionis traditae ab Episcopis urgente civili Gubernio; accurate significabat se, *damna gravissima* exinde *Ecclesiae oritura laesosque illius Canones, divinae gratiae lumine* inspicientem, *errorem, cui subscripserat, libera mente motuque proprio retractare.* In curam proinde sta-

tim incubuimus, ut perlato ad Serenissimum Regem istius apographi exemplo, magis magisque innotesceret, nos initam a memoratis Episcopis rationem interpretandi Apostolicas Praedecessoris Nostri litteras, utpote Ecclesiae principiis ac legibus adversantem, omnino reprobare. Ex his pronum est vobis intelligere, Venerabiles Fratres, nullam in ejusmodi negotio officii partem per Nos fuisse praetermissam Attamen (moerentes dicimus penitusque dolore perculsi) Nobis plane insciis, et aequum ad has Nostras expostulationes declarationesque responsum adhuc praestolantibus, indictum Archiepiscopo Coloniensi est, ut vel interpretationem illam per Nos improbatam circa mixtas nuptias sectaretur, vel episcopale munus dimitteret, patefacta, si secus faceret, Gubernii sententia de pastorali jurisdictione ei prorsus interdicenda. Nec mora: illo, uti par erat, reluctante, res ita contigerunt; quemadmodum initio perhorrescentes exponebamus. Atque hic adhibitam Nobiscum rationem attendite: nonnisi enim prima die vertentis mensis hodiernus Borussici Regni Negotiorum Gestor nuntiavit uti proxime eventurum vel eo ipso temporis momento perficiendum, quod jam a die vicesima prima superioris mensis factum consummatumque fuerat. Quae cum ita sint, illud, Venerabiles Fratres, Deo, Ecclesiae, ac ministerio quo fungimur, Nos debere sentimus ut apostolicam vocem attollentes ecclesiasticam immunitatem violatam, episcopalem dignitatem despectam, sacram jurisdictionem usurpatam, Catholicae Ecclesiae Sanctaeque hujus Sedis jura pessumdata palam in Coetu Vestro reclamemus. Id autem dum facimus, Viro omnigena virtute praestanti Coloniensi Antistiti redditam una pariter volumus meritissimam laudem, ob religionis causam ab ipso tanto cum sui discrimine invicte propugnatam. Hanc vero nacti opportunitatem, quod privatim hucusque praestare non destitimus, publice nunc solemniterque denuntiamus, Nos scilicet inductam perperam in Borussiae Regno quamlibet praxim circa mixta connubia contra genuinum sensum declarationis ab Decessore Nostro editae penitus reprobare. Ceterum, malis adversus immaculati Agni Sponsam quotidie magis ingruentibus, non possumus quin Vos procurationis Nostrae participes pro eximia vestra religione ac pietate vehementer excitemus ad fervidas Nobiscum preces Patri misericordiarum humiliter offerendas, ut respiciat propitius de excelso coelorum habitaculo super vi-

neam quam plantavit dextera Ipsius, diuturnamque ab ea tempestatem clementissime propulset.

Gnomák.

Hogy a' világ minket szeressen, nem lehet azt arra szorítni; de hogy becsüljön, tehetséginkkel kénszeríthetünk reá akárkit.

A' hamis tanítást könnyü megczáfolni; csakhogy azt a' tulajdon szerzőkkel nehéz megismertetni.

Csak akkor lehet tökéletesen boldog az ember, ha elhiteti magával, hogy nálánál boldogabb nincsen.

M. I.

Epigrammák.

Piger sirköve

Itt nyugszom, vándor, békén! száz hála az Égnek!
Nem gyötör itt járás, — 's melly jó, lélekzeni sem kell.

Az irigy.

Nézd az irigy gődényt, szemüveggel nézi falatját
Hogyha eszik, mert igy kurta falatja nagyobl.

Barátság.

Mindent eltapod a' nagy idő, csak szent kötelékid
Égi barátság! nem birja megoldni soha.

Parnass.

Bíbor elég zöldell hegyeden, myrtusz 's olaj ág is
Szép Parnass! kár hogy nincsen öledben arany!

Bíbus.

Egy nincs jól a' teremtésben, keserűn mond Bíbus,
'S ez? — hogy nem lehet o! inni az étkeket is.

Ploetz.

Rejtett szó.

Két tagu szó. Az üdőnek vas keze véste az arczra.
Elseje visszásan, de egésszel lesz fatenyészet.
Tagjait e' szónak, ha cseréled, lesz buta jel szó.

Sebesfoki Németh Ilka.

Jegyzet: Az 52dik számbeli *Rejtettszó:* Magyar.

HASZNOS MULATSÁGOK.

2. Pesten, Januar 6kán 1838.

Genealogiai hasonlítások.

Németország több századok' folyta alatt elveszté némelly tartományit; ellenben a' német eredetü uralkodó házak lassanként földtekénk' nagyobb részének fejdelmeivé lettek. Néhány nem német státusokon már a' harmadik német dynastia uralkodik az örökösödés' rendje szerint. Csak Würtemberg és Baden azok a' mostani királyi és nagyherczegi házak közül, mellyek sc ha idegen fejdelmi székekre nem ültek; ellenben Wittelsbach nemzetség legtöbbeket birt, és csaknem mindég nagy távolságban. Az egyenszületésü (ebenbürtig) mellékágak' sokasága fejti-meg ezen történetet.

Ama 21 keresztyén uralkodó házak közül, mellyek a' fejdelmi székeken osztoznak

általánosan katholikusok: az Ausztriai, Bajor, Bourbon, Braganza, Sardiniai, Liechtenstein házak, mellyek Bajor, Görög, Franczia, Spanyol, Nápoly, Lucca (Parma), Portugal, Brasilia, Sardinia Ausztria, Toscana, Modena (Parma), Liechtenstein országokban 's tartományokban uralkodnak;

részint katholikusok: Hohenzollern és Saxonia: a' hohenzollerni herczegségekben és Szászországban;

általánosan protestansok: Anhalt, Baden, Braunschweig, Hessen, Lippe, Mecklenburg, Nassau, Reusz, Schwarzburg, Schwed, Waldeck, Würtemberg házak, Anhalt, Baden, Nagybritannia, Hannovera, Braunschweig, két Hessen, Lippe, Mecklenburg, Holland, Nassau, Reusz, Schwed és Norvegia, Schwarzburg, Waldeck és Würtemberg fejdelemségekben;

részint protestánsok: Hohenzollern, Holstein, és Sax házak; burkus és dán országban, Oldenburg és a' szász herczegségekben 's Belgiumban. — Az oldenburgi háznak egy ága a' nem egyesült görög vallást tartja.

Első Folesztendő.

E' szerint hat egészen és két részint katholikus, tizenkét egészen és három részint protestans uralkodó házak vannak, 's ezen utóbbiak közűl egy részint a' görög egyházhoz tartozik. A' német szövetség fejdelmeinek tehát nagyobb része protestáns. A' szabad városokban is az evang. vallásuak számosabbak

Sokat tett ugyan a' katholikus házak' kihalására az, hogy azoknak több tagjai egyházi hívatalt viseltek; mindazáltal az evangelicus házaknál sem lehet bizonyos következtetést húzni az élő tagok' számából az uralkodó nemzetség' tartósságára. III. György angol királynak olly számos és erős alkatu ivadéka csak két fiu gyermeket mutathat! Ugyanezen eset fordult-elő a' würtembergi házban a' sok gyermekü III. Eberhard herczeg' unokáinál.

1737 óta egy császári ház, Habsburg (férfi ága) és egy királyi, de elűzetett, Stuart, hala-ki. Ezekhez számíthatni a' Romanow ház' férfi törzsökét. Hasonlóul két birodalombeli herczegi ház egészen elhunyt, Ostfriesland és Montfort-Werdenberg; szinte úgy a' négy utolsó olasz eredetü fejdelmi ház: Medici, Gonzaga, Este és Cibo. *)

Ama hét fejdelmi házat, melly jelenleg csak egy férfi személyből áll, (Anhalt-Bernburg Anhalt-Kőthen, Görögországi, Braunschweig, Holstein-Gottorp, Reuss-Greitz, Reuss-Eberdorf) nem lehet törzsök kihalástól félteni, minthogy mindnyájának vannak örökösödő mellék ágai.

Mint praetendensek, a' szó' régi értelmében, és így a' Bonaparte házat nem számlálva, a' következők említethetnek: a' Bourbonok' idősb ága, Don Carlos, Don Miguel, Wasa herczeg és az elűzetett Braunschweigi herczeg.

Minthogy az 1838dik évi Gottschalk' almanachja a' Bonaparte nemzetség' genealogiáját a' 10dik toldalékban adja, és ez másutt csak illy tökéletlenül sem látható: azoknak kedvükért, kik ezen almanachot forgatják, tesszük ide a' következő igazitásokat: 1) B. Jó-

*) Épen e' most nevezetteket nem említi (hibáson) Gottschalk' almanachja, ellenben 65 kiholt családot nevez, többnyire mellékágat.

zsef' idősb leányának neve Laetitia; férje Don Carlo B. élmég és Musignanoi herczeg (az ismeretes amerikai ornithologia' írója). Több gyermekei vannak. 2) B. Christina most lady Dudley Stuart, Luciannak első házasságboli leánya; Posse gróffal volt házassága törvénytelennek nyilatkoztatott. 3) B. Péter soha sem viselt Musignano nevet, melly csak a' Caninoi herczeg' első szülöttét illeti. 4) B. Elisa leányának férjét Camerasanak hívják. 5) Murat Luiza Rasponi, nem Ruspoli, gróffal Ravennában kelt-egybe.

Az uralkodó házak' közép életkora szinteolly szembetünőleg hosszabbodott, mint a' mivelt osztályé általánosan. Rendesebb életmód, és talán az orvosi tudomány' tökéletesbedése is okai e' körülménynek. A' pápák is hosszabb ideig uralkodnak most, mint az előbbi századokban.

A' jelenkori sok nem egyenszületésü házasság is — Gottschalk 31-et számlál — jele a' jobb erkölcsöknek és a' köz vélemény iránti figyelemnek.

Viszonzat.

Amerikában Salmon-River vadonjában, az első megtelepedők között volt egy Dobson nevü, nagy, elszánt 's erős testalkatu, vermontei férfi. Dobson egykor, este felé, eltévedt teheneinek sükeretlen kereséséből, mellyek legelni, szokás szerint, az erdőbe bocsátattak, haza ballagván, a' mint az erdőből, szomszédjának, Sleeper Josef mesternek kiirtott telkére kilépne, egy magas fáról egy nagy medvét látott lemászni, melly ott hihetőleg mézet keresgélt. A' medve sokkal könnyebben mászik a' fára föl, mint le, mert ekkor hátuljával kell leereszkednie. Dobsonnak éppen nem vala kedve szerint, esti sétálása közben illy uti társal találkozni-össze, mindazáltal nem sokat gondolkozva, az állattal szemközt, a' fához ugrott, 's mielőtt a' medve a' földre ért volna, annak két első talpát erősen megragadta. A' barna mormolt, fogait vicsorgatta, de csak hamar érzé, hogy körmei éppen olly vaskemény egy pár köröm közt vannak, mint az övéi, 's nagyobb bosszúságára még hátulsó lábaival sem juthatott ellenfeléhez, mert a' fa közöttük volt. Dobson sem kedvezőbb helyzetben találá magát, a' medvéhez nem férhetett 's

azt el sem bocsáthatá, jól tudván, hogy a' barna, megfogásáért, koránse fogja őt barátságosan köszönteni. Az alkony már sötétülni kezdett, de Dobson helyzete, az éj iránti szomoru kinézeten kívül is, folyvást kellemetlen volt. Sleeper háza azonban nem igen messze lévén, őt segítségére még kikiálthatni reméllé. Tüdeje, noha nem a' gyöngébbek közé tartozott, e' feladatnak meg nem felelhetett, 's minden kiabálás daczára se sikerült neki valakit segítségére kihívhatni. Igen kínos éje volt Dobsonnak, mert illy markossal életében még sohasem jött illy közel érintkezésbe, 's a' barna, kedvetlenségét szünetleni mormogással jelentgette. Elbocsátásról itt szó sem lehetett, 's Dobson kéntelen volt erősen tartani, míg végre úgy tetszék neki, mintha kezei a' medve körmeivel összenőttek volna. Miután megviradt, 's a' füst Sleeper kéményéből vígan kezdett gomolyogni, ismétlé a' kiáltozást, 's végre csakugyan megörvendezteték szomszédjának látása által, ki, vállán fejszével, lassan ballagott felé.

„Ugyan Sleeper mester, mondá Dobson, nem hallott-e mult éjjel segítségért kiáltozni?“ — „Hallottam biz' én kiáltozást, felelé Sleeper, de igen el valék fáradva,'s már éppen le akartam feküdni gondolván, hogy a' kiáltó majd csak reggelre halasztja dolgát. Mégis ha tudtam volna, hogy Ön volt az —“— „Hogy én voltam, viszonzá Dobson sajnosan, — de azt csak tudta, hogy ember kiált segítségért, és hogy itt tavasszal mindig szoktak medvék járni!“ — „No, no, Tomy ne haragudjék; jót cselekedni sohasem jő későn az ember. Tartsa csak erősen, majd mindjárt szétzúzom a' barna fejét.“ — „Hohó, nem úgy, mond Dobson; miután e' vadat egész éjjel tartottam, hadd legyen már az az elégtételem, hogy én vethessek neki véget. Fogja-meg csak Ön körmeit éppen úgy mint én, 's a' fejszével majd olly lyukat hasítok fején, hogy a' nap is keresztül süt rajta.“ — Sleeper koránsem volt nyúlszivü, elfogadá a' javaslatot, a' fához ment, 's a' barna első lábait óvakodva megragadá, kiszabadítását e' veszélyes helyzetből a' derék Dobsonra bízván. Ennek kezei már egészen megmerevültek, a' fejszét mindazáltal fölemelé, azzal halálos csapást teendő. De Sleepernek bámulva kellett látnia, hogy a' csapás elmarad, 's Dobson, a'

fejszét vállára vetve, éppen olly csendesen ballag-el, mint ő jött vala. Most már Sleeperen volt a' sor, szavát az erdőben hangoztatni; hasztalan szitkozódott, átkozódott; Dobson elment, 's szomszédját éppen olly rosz reményben hagyá a' reggelire nézve, millyen neki volt a' tegnapi vacsorához. — A' szegény Sleeperen mégis hamarébb segített Dobson, mert délután ismét megjelent, 's a' medvét agyon ütötte.

—*l.*

A' jelen uralkodó marhadög megelőzése, 's orvoslása.

Életrend (diaeta), a' betegség kiütése előtt.

Minthogy, ha valamelly helységben, kivált istállókban, a' dög kiüt, 's ha a' beteg marha az egészségesektől azonnal külön nem választatik, a' dög a'többiekre is elterjed, ennél fogva mihelyt a' betegségnek előpostái (symptomata prodromorum) megjelennek, tüstént külön kell a' betegeket zárni.

Az istállót figyelemmel szellőztetni, abból a' trágyát naponként 2—3szor kitisztítani és hogy a' ragadvány (contagio) annál inkább meggyengítessék, szükséges az istállót kigőzölni, melly e' képen mehet végbe: egy tégla darab vagy vas megtüzesítetvén, tálba vagy fazékba tétetik, mellyre eczet öntetvén, abból olly gőz fe'tődik-ki, melly által a' ragadvány ereje megrontatik; vagy pedig salétrom vagy konyha só megmelegítetvén, reá gálicz olaj (oleum vitrioli) öntetvén üveg darabban felkavartatik, de ezen bánásnál figyelmezni kell, mert az e' féle gőz, ha sok, ártalmas.

Az itatás ne a' válun, hanem az istállóban menjen végbe, mivel ha a' marhák a' meleg istállóból a' hidegre, 's hideg vízre bocsátatnak, meghűtvén magokat, csúszt (Rheumatismus) a' belső életművek (organon) lobját (gyulladás, inflammatio) különösen pedig tüdőlobot 'sat. kaphatnak; szükséges tehát, hogy a' reggeli itatásra való víz estve, az esteli itatásra való pedig délben, valamelly tiszta edénybe húzatván, mérsékletes meleg helyen tartassék, figyelemmel lévén az iránt, hogy a' viz 24 óránál tovább ne tartassék, mivel megposhadván, magában képes a' betegséget előhozni.

A' só különösen óvószer gyanánt szolgálván, gyakrán kell azt a' marhákkal nyalatni, 's szinte az elédelek közé is, a' millyen a' szecska, korpa 's a' többi vegyíteni.

Okok.

A' betegségnek előkészitő fő okai közé tartozik az iszapos széna, sarju 'sat. ennél fogva a' hol csak lehet, ki kell azt kerülni, sós szecskára vagy tavasz szalmára, főtt krumplira 'sat. szorítván a' marhákat. Elmellőzvén a' tavaszkor, nyárban, vagy ősszel uralkodni szokott marha betegségek különféle gerjesztő okait, mellyek különféle nyavalyát okozni szoktak, millyen a' véres vizellés, hasmenés, vérhas, vizkór 'sat a' marhadög mostani legközelébbi okát magát a' ragadványt (contagium) hozom elő, mellyet az első pontokban említett mód szerint ki kell kerülni, mindenkor figyelmezvén arra, hogy a' beteges marhák az egészségesekkel öszve ne jöhessenek. — Hol meg nem engedik a' körülmények az iszapos szénának kikerülését, ez jól megcsépeltessék, hogy az iszap róla, mennyire lehet, leverettessék, 's úgy nyújtassék a' marháknak; — a' cséplésen kivül jó lészen ha az egy napi étetésre megkívántató széna lészkára, vagy ehhez hasonló eszközre terítetvén, minél magosabbról reá víz öntetik, hogy az által is az iszap leöblítessék, de az e' képen elkészített széna se tartassék tovább 24 óránál, mivel megpálván, magában a' betegséget előhozhatja.

Gyógyítás.

Mihelyt a' betegség magát kiütötte azonnal tekintetbe kell venni a' betegségnek természetét; melly a' kezdetben mindenkor lobos természetű. Ennél fogva, kivált vérmes jó erőben lévő marháknál, azonnal a' lobellenes gyógymódot (gyulladás elleni, antiphlogisticus) kell elővenni, 's e' képpen, a' betegségnek fontosságához, a' marha korához, bővérűségéhez képest, két font vértől hatig kell ereszteni. Kikerűlvén azt, hol a' betegség már a' fő időszakaszát elhaladta, annál inkább a' gyenge, szűk vérű, roszúl táplált állatoknál, mivel az által csak a' halál siettetnék. Hogy pedig a' szenvedő belső életmüvekről (organa) a' nedvek annál inkább elvonattassanak, hasznos lészen a' marhának szügyibe mesterséges sebet készíteni, (a'

mi némelly gazdáktól óvó szer gyanánt is használtatik) 's azt hosszabb ideig genyedésben fentartani, melly e' képpen történhetik-meg: „ránczra szedetvén a' bőr, alkalmatos eszközzel keresztül szúratik, 's a' sebben szőr zsinór hagyatik, — hogy pedig az izgatás, és a' nedvek elvonatása annál hathatósb légyen, kőrös bogár porral vegyített zsiradékkal a' szőr zsinór megkenetik, 's 3—4gyed napban meghúzatik, vagy még jobb, hogyha a' gyógyszertárból e' képpen rendeltetik: Rp. Ungvent. Basiliconis unciam unam, Pulveris Cantharidum scrupulos quatuor, Camphorae drachmamunam m. f. szőr zsinórt megkenni; vagy e' helyett a' szügyibe hunyor gyökér (radix hellebori) tétetik." Belsőképpen a' beteg állapotjához képest 2 v. 3. obonnyi (4—6 lotnyi) Glauber sója (Sal Glauberi, csuda só) vagy ugyan annyi borkő, 2—3 nehezéknyi salétrommal, valamelly nyálkás, keserű, izzasztó főzetben, illyen a' keserédes venyige (stipites dulcamarae) bodza, székfüvirág, f. üröm, fenyő magból készült theában kevés lisztthel vegyítve felolvasztatván 2—3szor naponként adatik addig míg hasmenés nem következik; ha pedig a' hasmenés bekövetkezett, ritkábban, és kevesebb mértékben kell a' sókat nyújtani, a' gyógyszertárból e' képpen rendeltethetik: Rp. salis Glauberi uncias duas, nitri depurati drachmas tres, Pulveris radicis gentianae, Baccarum juniperi aa. drachmam unam. m. f. pulv. pro dosi 's lágy meleg vízben vagy theában felolvasztván, a' beteg marha szájába öntessék. Ha nagyobb székszorulás volna jelen, allövetek (klistér) 3—4 obonnyi sal Glauberi, székfű virág forrázatban felolvasztva, 's kevés olajjal, vagy zsírral vegyítve adatik.

Eledelül, félre tévén a' száraz izgató, és tápláló eledeleket, szénákat, csak a' könnyű emésztésüek nyújtassanak, illyenek: a' répának mindenféle nemei a' káposzta levelek, krumpli, 's egyébb gyökerek apróra felvagdalva, vagy forrázott sózott széna, pelyva, — moslék fris törkölyből lisztthel, korpával, zab, vagy árpa darával adatnak.

Italúl. Állott kevés lisztthel kevert víz, kénsavval (acidum sulfuricum, galicz olaj) vagy hol ez nem telik, eczettel kevéssé megsavanyítva, vagy pedig czibere, káposzta lév 's a' többi adassanak.

De soha meg nem kell felejtkezni ezen nyavalyának hagymázos (typhosus) természetéről, vagy annak a' rothadásra való különös hajlandóságáról; ennekokáért ha a' gyulladás kezdeténél, és nevekedésénél is ugyanezen betegségnek, annál inkább, ha a' gyulladós állapot szűnik, a' bőr szárazon szalma csutakkal, pokrócz darabokkal, tiszta folyó hugyaggal (spiritus salis ammoniaci causticus, szarvas szarv lél, spiritus) való dörgölése, 's melegen való betakarása szükséges, úgy szinte a' hólyag húzók (vesicator) feltétele, melly készülhet így: két nehezéknyi terpetni, annyi kőrös bogár por, egy nehézék borostyán olaj 's annyi fütej mézga (Euforbium) gyántából. Belsőképpen, mihelyt a' gyulladós állapot szünik, a' sók és salétrom kihagyatnak, vagy csak legritkábban, és kis mértékben adatván, helyettek a' lisztes moslékhoz erősítő fűszeres, szekfű, üröm vagy fodor mentából készült forrázatok, kevés borral, vagy serrel keverve adassanak.

(Vége következik.)

Elmeszikrák.

A' rosszabb szenvedélyek között az irígység épen az, mi a' bürök a' mérgek között.

Mi legvigasztalóbb a' gonosztévőnél, az — a' kicsinszivűség, bátortalanság.

Az elmult nekünk oktató, barátunk; a' jelen gyakran a' megelégedetlen társalkodó, 's a' jövendő a' hizelkedő.

A' hű asszony, 's a' hiv barát, főnyertesek a' lotteriában.

N. D.

Rejtettszó.

Mind a' hat betüje a' szép nem' számára
Virít; két végsője marhák' tartására
Szükséges növevény; négy elől épités'
Rugója 's nélküle nincs deszkakerités,

Szűts Ignácz Hodászon.

Igazítás: A' H. M. 1ső számában a' 6dik lapon 36dik sorban vellicationis helyett olvastassék: villicationis.

Jegyzet: Az 1ső számbeli *Rejtettszó:*
Redő.

HASZNOS MULATSÁGOK.

3. Pesten, Januar 10kén 1838.

Nem-lyrai epigrammák.

Az igazságtalan biró festése.

(Alcinous *) után szabadon)

Nyisd ki! ki vagy? Magadé. Mit akarsz? Udvárlani. Hozsz e? Nem. Légy kün. Hozok ám! Mit? Sokat. Íme szabad. Mit te? Tojást. Mit emez? Kappant. Mit az? Egy kicsi barányt.

Hát mások? Hajtnak. Mit? Nagy emét meg ökröt. Nyernek ezek! De miért? Tartok nagy emével, ökörrel. Kappan, kis bárány és pete veszteni fog.

Cinnáról

(Martial **) után)

Cinna szegénynek akar látatni, valóba szegény is.

Tyúkszem.

A' született katonát nézd, melly kész halni hazáért! De ki nem állhat örök tyúkszeme súlya miatt.

Hangaira.

Hattyuval egyezgetsz énekben, italban elállasz Tőle: te bort szörbölsz, Hangai! hattyu vizet.

Egy gyávára.

Szól igazat, de szerény tollal fest a' szabad ember. Szólt hizelékenyen egy gyáva, 's mi lőn maga? Rab.

Törvényes és törvénytelen gyermek.

Néked atyád nem volt, 's te feszengeni mersz, Zabi! mégis. Halld Jogi! nékem atyám több vala, mint teneked.

---

*) Heus aperi! Tu quis? Tuus est. Quid quaeris? Ut intrem. Fers aliquid? Non. Esto foris. Fero. Quid? Satis. Intra. Quid fers? Ova. Quid ille? Capos. Quid tertius? Agnum. Ergo alii? Sunt qui adducunt. Quid? Cum bove porcum. Vos laudo; tamen hi forsan plus juris habebunt. Dic quare? Ova, capos, sus, bos, male perdit et agnum.

**) Pauper videri vult Cinna, et est pauper.

Első Folesztendő.

Nykillára.

(Lukillios után)

Hogy Nykilla haját feketére befesti, hazudság;
Mert a' vásárban vette haját feketén *).

Az asszonyról.

(Q. Cicero **) után)

Bízd te szelekre hajód, szivedet lyányokra ne bízzad.
Hab bátorságosb, mint lehet hölgyi hüség.

Jó asszony nincsen; 's valahol ha találtatik egy jó:
Nem tudom én bizony, a' rosz dolog hogy leve jó?

Találdky.

Az Értekezés és Kitérések irója felel a' Dr. Kováts Mihály úr Jegyzékeire.

Tisztelt Bíráló úr azt mondja a' Hasznos Mulatságok' közelebbi 50dik számjában, hogy néki munkámat tagolni nem szándéka (én pedig ezt óhajtottam volna), hanem tsak némely észrevételeit kívánja arra nézve közleni a' „Magyarokkal" — Észrevételei között pedig első ez, hogy a' szerző (értvén engemet) tsak az europai tudós nyelvekből okoskodik, „minden ázsiai, „nevezetesen pedig a' zsidó nyelvnek pag. 75, és 116, „'stb. világos kizárásával, sőt kigúnyo-„lásával," vagy a' mint magát alább kifejezi, „hogy „a' szerző a' magyar kettős betűknek és szavaknak „fejtegetésében és etymologiájában minden ázsiai nyel-„vet elmellőz, sőt kirekeszt, nevezetesen pedig „az európai Tudósok által nagy munkával kidolgozott „zsidó nyelvet csúfoson ebrúdon kiveti.

Elhalgatván most azt, hogy az efféle disztelen, és a' tsínosabb érzésű füleket sértő kifejezések, mint a' milyennel itt Bíráló úr él, hála a' tisztúltabb ízlésnek! már ma nem igen kelendők magyar literaturánkban,

---

*) A' görög Anthologiának ezen nem-lyrai epigrammáját Lessing elsajátíta 's mint magaét, így ada:

„Die gute Galathee, man sagt, sie schwärz' ihr Haar;
Da doch ihr Haar schon schwarz, als sie es kaufte, war."

**) Crede ratem ventis, animum ne crede puellis:
Namque est feminea utior unda fide.
Femina nulla bona est; et, si bona contigit una;
Nescio', quo fato res mala, facta bona!

én itt tsak azt jegyzem meg, hogy ha Bíráló úr meg tudja mutatni az én munkámból, hogy én az ázsiai nyelveket, nevezetesen pedig a' zsidó nyelvet nem tsak elmellőztem, hanem világosan is kizártam, kirekesztettem mint olyat, melynek a' magyar nyelv tudományában semmi hasznát sem lehet venni; annyival inkább ha meg tudja mutatni munkámból azt, hogy én az ázsiai nyelveket, nevezetesen pedig a' zsidó nyelvet kigúnyoltam, 's belőle tsúfot űztem: akkor pirúljak meg én az egész magyar olvasó közönség színe előtt. Ha pedig ő ezeket bé nem tudja bizonyitani: akkor lássa a' tisztelt olvasó közönség, mit kelljen ítélni egygy olyan Bírálóról, ki valamely iróra akármi tzélból olyat fog, a' mit az soha sem mondott, soha sem tselekedett, sőt a' mi annak gondolatjába sem ment.

Bíráló úr azt mondja, igen tsudálatos előtte, „hogy én az ázsiai nyelveket egészen elmellőztem," azaz azokból tellyességgel nem okoskodtam munkámban. Valóban pedig ezen nints miért tsudálkoznia; mert ennek igen természetes és egygyűgyű oka van, ez t. i. — a' mi, ha munkámat figyelemmel olvasta Bíráló úr, nem lehet titok előtte, — hogy én azokat az úgy nevezett ázsiai nyelveket, az egy zsidót valamennyire kivévén, tellyességgel nem értem; pedig a' mit az ember tellyességgel nem ért, abból hogy okoskodjék? én legalább ilyen mesterséget nem tudok. De talám azt mondja erre Bíráló úr, hogy nékem tehát, ha az ázsiai nyelveket nem értem, pennát sem kellett vólna fognom a' végre, hogy a' magyar nyelvről valamit írjak. Én másképp vélekedem. Mert elhiszem ugyan, hogy az ázsiai nyelvek értése, 's az azokra való tekintet által nyert vólna munkám; de azoknak tudások nélkül is vóltak sok olyan ötleteim, melyek hogy a' nyelvvizsgálok', különösen pedig a' magyar nyelv vizsgálok' figyelmét megérdemlik, felőle meg vagyok győződve; különben munkámat ki sem bocsátottam vólna.

De most lássuk, mi oka van Bíráló úrnak, a' miért helyben nem hagyhatja, hogy én inkább az európai mint az ázsiai nyelvekből okoskodtam magyar nyelvet tárgyazó munkámban. Ez, úgymond ő, mivel a' magyar nyelv ázsiai nyelv, mert „az egész tudományos

„világ megegygyezéseként a' Magyarok nyelvekkel egy„gyütt Ázsiából bujdostak ki ide Europába.“ Ugy van! de hát a' régi Görögöknek, Rómaiaknak, Németeknek, Tótoknak, 's más európai nemzeteknek öseik nem szintúgy Azsiából bujdostak ki ide Európába az egész tudományos világ megegygyezéseként? 's e' szerént ezen nemzeteknek nyelveik nem szintúgy ázsiai nyelvek lesznek mint a' magyar nyelv? Kétségkívúl azok lesznek; és igy a' nyelveknek europai és ázsiai, vagy nyúgoti és keleti nyelvekre való megkülömböztetése semmit sem ér, 's már ma nints is szokásban. De halljuk tovább, hogy folytatja beszédét Bíráló úr: „a' magyar nyelv grammatikája, úgymond, minden „európai Tudósoknak értelmek szerént az Ázsiai, „nevezetesen a' Zsidó, Chaldeai, Arabs, Persa, 's t. „ee. nyelveknek grammatikájokkal tökélletesen „megegygyez, ellenben az Europai minden „nyelveknek grammatikájokkal átaljában el„lenkezik.“ 'sezért tsudálatos Bírálóúr előtt, hogy én mégis nem az úgy nevezett ázsiai, hanem inkább az európai nyelvekből okoskodom ázsiai magyar nyelvünket tárgyazó munkámban. Igen! de elhallgatván most azt, hogy itt Bíráló úrnak minden állításában szertelen nagyítás van, ő, úgy látszik, azt sem vette észre, hogy az én munkám a' szók hajlitására (declinatio, conjugatio), és azoknak összefűzésére (Syntaxis), melyekben van pedig leginkább a' zsidó, 's más azzal atyafiis nyelvek és a' magyar nyelv között való némi hasonlatosság, — de ott is koránt sem tökéletes megegygyezés, mint Bíráló úr állítja, — éppen nem terjeszkedik ki, 's annál fogva ezen hasonlatosságot nem is érintheti. A' mi pedig illeti a' szók helyes leirását, (orthographia), és azoknak származtatását (etymologia), melyek körül az én munkám forgolódik: az elsőre nézve talám maga Bíráló úr sem kívánja, hogy inkább a' mieinktől egészen külömböző betűkkel, 's külömböző módon élő zsidó vagy arabs nyelv helyesirásával hasonlítottam vólna össze a' miénket, mint azon nem sokével, kik velünk ugyanazon betűkkel 's hasonló módon élnek; az utolsóra nézve pedig reménylem, hogy minden, a' ki munkámat figyelemmel meggyvssa, és egyszersmind zsidóúl is tud, által fogja

látni, hogy a' mi magyar nyelvünk a' származtató végezetekre nézve sokkal inkább hasonlít a' latin és más úgy nevezett európai nyelvekhez, mint a' zsidóhoz, 's hihetően ennek ázsiai testvéreihez is; úgy hogy e' szerént nyelvünk egy tekintetben — ha szabad úgy szóllanom, — inkább ázsiai, másban inkább európai nyelv lévén, én azt éppen európai oldaláról hasonlítottam össze az európai nyelvekkel.

De Bíráló úr azt mondja, hogy ezen én tselekedetem, mely szerént magyar nyelvet tárgyazó munkámban az ázsiai nyelvek' elmellőzésével tsak az európai nyelvekből okoskodtam „a' köz értelem ellen, contra „sensum communem van, és képtelenség, paradoxum.“ Valóban örülök rajta, hogy Bíráló úr itt legalább egy szót szólott mellettem, bárha akaratja ellen is, és ez által munkám olvasását ajánlotta mind azoknak, a' kik tudják, hogy minden tudományban, minden olyan állitások, melyek a' tudományt elébb vitték, a' bévett érte emmel ellenkezvén, eleinte paradoxumoknak tartattak Mi vólt p. o. Copernicus idejében paradoxumabb állítás ennél, hogy a' föld forog, 's mégis már ma ezt talám még Bíráló úr is hiszi. Nem az a' kérdés paradoxum-è valamelly állítás, hanem az, mitsoda erősségekkel mutogatja azt valaki. De erről, úgy látszik, Bíráló úr hallani sem akar.

Utóljára ezt jegyzi meg rólam Bíráló úr, 's ezzel rekeszti bé bírálatát: „a' szerző, úgymond, minden„féle mai helyes irást, orthographiat, felveszen irása „folyamatjában. Bizonyosan azért, mert mindennek „akar tetszeni; pedig a' ki mindennek igyekszik tet„szeni, az senkinek sem tetszik. Mert az vagy megha„tározott elő, principium, nélkül szűkölködik, vagy „pedig hízelkedik.“ Úgy van! de szabad légyen itt elő-ször is azt kérdenem, hogy hát Bíráló úr miért írta munkám tzímjében ugyanazon egy hangot e' két sóz közzül: Ferencz, és Debretzen, az elsőben cz, a' másodikban tz jegygyel? holott az nálam mind kettőben ugyanazon egy jegygyel van írva. Azért tsak nem, hogy mind a' két felekezetnek tessék; mert lám hiszen éppen most tanít engem is arra, hogy a' ki mindennek akar tetszeni, az senkinek sem tetszik. Talám tsak azért sem, hogy hadd gondolják az olvasók, hogy

azokat én írtam úgy, 's előre idegenedjenek el tőlem, mint olyan következetlen embertől ki ugyanazon egy hangot két egymás után következő szóban is más-másképpen írja; én legalább Bíráló úrról, ki nyilván szeret szembe szállani ellenével, ily gyávához illő alatsony forté yt fel nem tehetek. De miért hát? úgy tartom az emberiséggel megegygyezőbb leszsz azt hinnem, hogy ez vagy magának Bíráló úrnak; vagy betüszedőjének vigyázatlanságából történt; 's ugyan, kérem édes Bíráló urat, hát én, és az én betűszedőim nem ejthettünk hasonló hibákat egygy egész terjedelmes könyvben, ha Bíráló urék ilyet már tsak egy lapon is ejtettek? Hát azt nem olvasta Bíráló úr előbeszédemben, hogy én kivált vége felé munkámnak, mikor gondoltam, hogy olvasóim talám már nem egészen idegenek helyesírási szabályaimtól, ezek közzül — melyeket általjában követnem munkámban jó móddal nem lehetett, — némelyeket készakartva is alkalmaztattam, mintegy próba-képpen, és így hogy munkám orthographiájának egyenetlensége némely részben ezen okból is származhatott? De külömben is, midőn orthographiánk ily ingadozó állapotban vagyon, 's midőn éppen arról írok, mi módon kellene azt erősebb alapokra helyheztetni; de a' magam elvei szerint, — azon okok miatt, melyeket előbeszédemben megemlítettem, — még nem írhatok: avvagy tsudaè ha a' helyes irásnak azon szabályai közzül, melyeknek egygyikét sem egészen hagyhatom helyben, egygyikhez sem tudok egészen ragaszkodni? 's nem tsúszhattak-è be e' miatt is némely egyenetlenségek munkám orthographiájába? — Mind ezek így lévén, már most azt kérdem, hogy midőn Bíráló úr másnak akárkinek is ily sok és külömböző okokból származhatott tselekedetét, akármely esetben is ugyan, de kivált mikor a' tselekvőt, annak egyéb tetteit, 's erkőltsi characterét tellyességgel nem is esmeri, a' több lehetséges okok közzül egyedül és bizonyosan egynek, még pedig ott is annak tulajdonítja, mely a' tselekvőre leginkább homályt vet; ugyan ítélje meg maga Bíráló úr, mert maga legjobban tudhatja, származhatikè ez egészen tiszta forrásból?

Egyébiránt, hogy én nem vóltam elég egygyűgyű azt hinni, hogy az orthographiában 's grammatikában

való tétovázás által mindeneknek kedvét meg lehetne nyerni, világos abból, hogy én előbeszédemben az efféléknek okát adni, azokról követelőzni, 's engedelmet kérni szükségesnek ítéltem. A' mi pedig Bíráló úrnak ezen reámfogásból, hogy én orthographiai tétovázásom által mindennek tetszeni akarok, további következtetéseit illeti, arra nézve semmi különös apologiára nints szükségem, még lévén győződve a' felől, hogy minden, ki munkámat figyelemmel megolvassa, által fogja látni: mind azt, hogy én az orthographiában meghatározott elv nélkül nem szükölködöm; mind azt, hogy munkámban semmi hízelkedés nintsen. Mert ha olyan tudós Férjfiaknak, kiknek vélekedéseiktől egyben vagy másban el kellett távoznom, egyszersmind érdemeiket is elismertem,'s a' mi jót rólok a' dologra illőleg mondani tudtam, azt megemlíteni el nem mulasztottam; mint példáúl mikor Bíráló úrról is munkám 453dik lapján így szóltam: „Doctor Kovats ki az egész che„miában először tört jeget magyar nyelven, és abban „sok műszavakat szerentsésen talált, a' matériat, „Stoffot: nem helyesen fordította tárgynak. „Ugyanis, 'sat:" az ilyen éppen nem hízelkedés, hanem olyan kötelesség tellyesítése, melyet a' szerénység, és a' mások gyengéd kimélése, az igazság, és a' szeretet tőlünk egy formán megkívánnak, és mennyivel szebb lett volna, ha ezen kötelességet Bíráló úr is tellyesítette volna en irántam, és hibáimat, ha miket annak tartott, egész kiméllással, 's okokkal megemlítvén, azt sem halgatta volna el, a' mi jó vagyon munkámban.

Eddig van a' Bíráló úr Jegyzékeire Feleletem, mely ha néki kedvetlenséget okoz, sajnálom, de róla nem tehetek. Én ezzel tartoztam a' magam megsértett betsületének a' magyar olvasó közönség mind azon érdemes tagjai előtt, kik munkámat még nem esmerik, a' milyen pedig a' legnagyobb rész; mert hiddje el Bíráló úr, hogyha munkám az olvasó közönség nagyobb része előtt esmeretes volna: az ő Jegyzékeire egygy ígét sem tartottam volna felelni szükségesnek,'s bizonyosan nem is feleltem volna.

Írtam Debretzenben December 30dikán 1837ben.

Kerekes Ferentz m. k.
Professor.

A' jelen uralkodó marhadög megelőzése, 's orvoslása. (Vége.)

Az említetteken kívül a' kénköves (sulphuratum) és dardácsos (antim.) szerek káforral egybe köttetvén a' bőr kigőzölgést előmozdítván, a' hagymázos gyulladások megelőzésére 's oszlatására méltán javasoltatnak, mindegyikből fél nehezéknyit egy nehezékig vévén megpergelt liszttel vagy korpával 3—4szer naponként a' betegnek adatik.

Ha hogy a' feleslegesen használt sós szerekkel élés hosszabb ideig tartó hasmenést okozna, kihagyván azokat 's valamint ha a' magától támadott hasmenés is nagy elgyengülést hozna elő, az csillapítassék, melly czélra (kihagyván a' sókat) erősítő fűszeres kevés összehúzó szerek, de igen nagy vigyázattal adassanak, illyenek a' már nevezett fűvek, kevés fűzfa héjj, vagy cserfa vagy gesztenye héjjak főzetforrázatjaik (Decocto-infusum) vízzel sőt a' súlyosabb esetekben fele borral, vagy serrel készítetvén, mellyekből 3. 4szer naponként egy messzel kevés liszttel keverve a' marha szájába öntetik, vagy ezen főzetforrázattal a' marha eledele pergelt liszt, korpa, darált 's megpergelt gabona, vagy árpa, megöntetvén, a' marhának beadatik.

Ezeken kívül eczetes vízzel, vagy sálya főzettel, és eczettel a' marha szája ollykor ollykor kimosattassék.

A' megdöglött marháknak lehúzatván a' bőrök, méssel hintessék, vagy lúgba áztattassék, és szellős helyre tétessék, a' húsok pedig jó mélyen földbe ásatassék.

Hudacsko György tek. Abaúj vmegye szikszoi járási orvosa.

Rejtettszó.

10 betű. Dicső elejiről hires az egéssze.
7 8 6 2 Ékelvén közepét. lészen egy fa' neme.
1 2 3 4 5 6 Szent irásban láthadd ennek nevét írva.
7 8 9 Ki keletet várjuk ebben összehúzva.
1 2 3 Meg húzván elsejét szép égi adomány.
2 8 6 A' gyors utazóknak sokszor ez gátot hány.
8 6 Fellehet találni ezt vargák' kezében.
2 5 6 Ezen ital nemét használjak megyénkben.
10 6 Fájdalmas testünknek szolgál ez eszközül.
3 2 10 6 A' szakáts jó étket nem készit e' nélkül.
10 9 Ujjaink' osztályát jelentik mind ezek.
2 10 6 Itt leled, halandó, nyugvását testednek.

Gaal Miklós Vadkertről.

Jegyzet: A' 2dik számbeli *Rejtettszó:* Szegfü.

HASZNOS MULATSÁGOK.

4. Pesten, Januar 13kán 1838.

Magyar ének oláh notára.

Sok isteneket tisztelhet
Néki Innepeket szentelhet
Áldozatokat emelhet
Ki jó szomszéd Aszszont lelhet.

Szomszédság közlésével
'S kedves napok töltésével
Mint Pyrámus Thysbéjével,
Él tiszta egyességével.

Sok idejét bár számlálja
Esztendejét bár visgálja
De ha fogytig mind meg álja
Igen kevésnek találja

A' kitöl-is el-válását
Sok jó idő múlatását
Tőlle való távozását
Kesergi el maradását.

Emlegeti el-menését
Véle való egyezését,
De valaha szemlélését
Reményli meg tisztelését.

A' szép Nimphák ékességét
A' Diána deliségét
Fejér tollu gyengeségét,
Mulja Teste fejérségét.

Küszködik érte sebekkel
Szivét sértő eszközökkel,
Ajaki illetésekkel
Orvasolhat mint szerekkel.

Első Félesztendő.

Nem kevészer vólt peresse,
De többnyire lett nyertesse,
Idő jártán vólt szeresse
Köteles hogy fel-keresse.

A' bu szivét fel-indittya,
Gondolkodás háborittya,
A' kétség meg-tántorittya,
De reménység bátorittya.

Mint az idő borongolag,
Az Épület omladolag,
Jég Tavaszszal bomlandolag
Ugy áll szive sirandolag.

Mul homállya vigságáról
Terhes köde szép napjáról,
Meg felejtkezik bújáról
Bár ha hirt hall szomszédjáról.

Viz a' felhöt terhesiti
Ok a' szivét keseriti
Melly a' szemet megmeriti
És az ortzát nedvesiti.

Mig Föld a' test táplálását
Halál szabad kaszállását,
El-nem hadja Ér folyását
Nem sajnálja fáradását.

Szive addig mind gyászollya
'S fogadását nem másollya
Titkon Ortzáit mosollya
Bár mások előtt gátollya.

Botsánatját vétkeinek,
Történhetett esetinek
Tsekély tselekedetinek,
Kéri 's minden beszédinek.

Ki fenn tartya tisztelését
'S gyakorollya verselését
Sok hibái fedezését
Reménykedi felejtését.

Hadja magát hívségében
Tapasztalt egyességében,
Kéri tartsa életében,
Szomszédsági szerelmében.

Egy rongyos nyomtatványból
közli egy régiségbarát.

Shakespeare' ünnepe.

Mennyire tisztelé 's tiszeli jelenleg is minden nemzet az irói érdemet, nem szükséges Aesop' és Demosthenes' emlékoszlopaikra hivatkoznunk; — számos efféle nagy lelkü, néha pazérsággal is határos, áldozatokat mutathat korunk: állításomat igazolni fogja mind az, ki egy Walter Scott 's Mozart iránt élő hálás emlékezetre veti figyelmét, ki hazánkban is elhunyt lantosaink közül legujabban Csokonai Vitéznek oszlopát, mintegy a' köz szeretet' halhatatlan zálogát, a' derék férfiu' örökitésére állni látja. — A' szerelme számüzött Mirabeaut honnosai tiszteletük legnagyobb jeleivel illeték; a' sors üldözött (eleinte óracsináló inas) Rousseau' hamvait a' Franczia pantheonába tevé, Voltairenak pedig 1777ben fényes ünnepet szentele; — legfényesebb nyomait azonban ezen átalános tiszteletnek Shakespeare' ünnepében lelni.

A' hires Garrick Shakespeare emlékét pompásan megünneplendő egy utójátékot *) készíte (1769), melly „The Jubilee" czimalatt a' britt szinpad ezen halhatatlan Aeschylusának tiszteletére volt szánva; — Garrick előadására egész Angliát meghivá, minélfogva olly nagy

*) Az angol kimondhatlan szeretettel viseltetik az utójátékok (entertainment) iránt, mellyek néha a' leghoszszabb darabok után is szinpadra kerülnek. Közönségesen egy óráig, néha tovább is tartanak. Ezen utójátékokban a' kettős beszédeket körtánczkar és magán énekek váltják-fel; fényes diszitmények, gazdag öltözetek és pompás ünnepélyesség emelik az említett mutatványok' fényét, valamint más felől érdeküket számos természeti, és a' nemzet' történeteiből kölcsönzött képek, merész, lelki nagysággal kérkedő festések, szépen ábrázolt ideálok nevelik.

számú sokaság seregle együvé, hogy a' vendégek' nagyobb része a' város mellett felvert sátorokban volt kéntelen tanyázni, sőt számosan az alsóbb osztályuak közül a' szabad ég alatt tartózkodának, sok nagy tekintetü személyek pedig batárjaikban alvának, — melly alkalmatlanságot a' kellemes nyári estvék azonban némikép enyhíték.

Az egész mutatványt foglalatjára nézve egy különféle contrast jelenetek' összeségekint tekinthetni. Stratfordban *) fordul-elő, 's a' köz életből kölcsönzött, tréfás elmességgel fűszerezett rajzolatjai valamint számosak, ugy változatosak is; majd egy paraszt kunyhóban mutatkozik a' játék, majd az együgyüség' ezen szegény tanyájától a' maskarák' országába, 's innét egy közönséges nagy sokadalomba csapong-át, hol számos, külömböző rangú és tekintetü ember viszi szerepét. Itt egy mindennemü apróságokkal szatócskodó zsidó csoport szédeleg, mellette tánczoló ebek és majmok, — ott két czivódó egybe füzött karokkal, 's körülök egy kiváncsin ácsorgó néptömeg; — lehetett szinte látni ezen rendes zavarban több ügyes zsebelőket is, kik alacsony mesterségüket ügyesen űzék; találkozának továbbá borozó társak is, kik a' nagy költő' tiszteletére verseket dalolának, és végre ünnepélyesen egy csuporból ittanak, melly egy a' derék iró által ültetett szederjfából idomitva a' városi tisztviselőség által Garricknak ajándékoztatott.

Mind ezen ábrázolások a' legnagyobb eredetiséggel adatának 's egy rendes egészet tevének, mellynek következő fele legérdekesebb.

A' színpad a' Stratfordi vásár-állássá változott, mellyre egy harang' kongása által számos néző csődült;

*) Stratford a' Warwiki grófságban ;'— itt születék Shakespeare Wilmos 1564ben hol attya, biró és gyapjukereskedő volt; fiát is azzá szándékozott nevelni, mirenézve az ifju Vilmos irni, olvasni, számolni, 's tán egy kissé diákul érteni is tanult. 16 éves korában egy gazdag paraszt leányt veve nőül, de vagyonát elvesztegetvén kéntelen volt iróvá lenni, mit nemes tőkélyei, 's az angol szinészet akkori szegény állása hatalmasan elősegítének: — életének egyébb szakaiban, mint irót, jobban ismeri az olvasó, mint hogy e' lapokból tanulja e' nagy férfiu életét.

a' pompás menetet több csinosan öltözött ifju nyitámeg, kik könnyü tánczban tünének-el a' nép elől, egy diszes nimfa kar követé őket. 's a' szép szűzek virágokkal hinték-bé az utat, mellyen Shakespeare' vígjátékai rendben következének; minden darab főbb személyei szerepük szerint öltözve egy a' játék' nevét mutató zászlóval kisérék a' mutatványt; a' fényes járást egy dús győzelmi szekér vágá ketté; benne Thalia elragadó szépségben ült, körüle Venus és a' Muzák, Grátziák és Nimfák az elhunyt szobrát énekeikkel tisztelvén.

Ezután a' remek iró szomorú játékai jövének a' szinre zászlós hőseikkel, sőt nem csak a' főbb személyek, hanem egyébb nevezetességek is megjelentenek. Macbethben látni lehetett a' három boszorkányt, és az üstöt; Coriolánban ezen hadvezető' fegyveres sátorát; Romeo és Juliában ennek sirját. — Ha a' személyzet a' színpadon a' nép felé közelge, minden darab a' néma személyesítők által tellyes gyönyörüségben mutatkozék. Lear király bomlott dühében, 3ik Richard haragos boszujában a' csata előtt; a' lélek Hamletben méltósággal jelent-meg a' herczegnek, 's a' borzalmas jelenet félelmes vonásokban nyilatkozék. Macbeth' véres kardjával lépe-fel, álomjáró nője pedig éji öltönyében gyertyát tartva kezében. Romeo elszántan isszameg gyilkos mérgét, midőn épen e' pillanatban ébredföl a' szép Julia koporsójában. Julius Caesarban számos poroszlók, Coriolánban pedig egy sereg siró római aszszony a' győző' lábainál. Mind Coriolán' sátora, mind pedig Julia' sirja különféle erőmüvek által a' színpadon keresztül segítetének, olly annyira, hogy ekkint a' játék kezdetét, folyamát és végét a' néző láthatá, a' nélkül hogy a' hozzá tartozók csak legkisebb akadályt is szenvedtek volna.

Az egészet végre egy más győzelmi szekér végezé, mellyen Melpomene jobbjában kardot tartván, tragikai méltóságban állott, szekerét hősök vonák; e' végső jelenés a' halhatatlanság' templomát ábrázolá; benne Shakespeare jelesebb müveinek czimjei bibor fényben látszának, — közepettük a' jubilált iró szobra, mellyet az isteni szüzek virág füzérekkel koszorúztak,

's ünnepélyesen körül tánczolának, könnyü keringéseiket magasztaló énekeikkel kisérvén.

A' nemes érzésü Britt' szeretve tisztelt lantosa emlékezetét következő epigrammal ujítá-meg: „A' természet az ő kezeibe adá ecsejét és így ült e' nagy müvésznek minden alakjaiban" *.)

Az egész mutatvány, melly egyenesen az angol színpad' pompázó fényének tanuja, mintegy másfél óráig tarta. A' nézők köz elégedésüket jelenték iránta, Garrick pedig szívéből örvendett terve' szerencsés kivitelén, sőt a' köz kivánságnak áldozván, az 1769ki télen a' Drurylane-i színpadon 97er adatá. 1776ban ismét sokszor, noha már nem az eredeti fényüzéssel, — 1786ban pedig újra 12er került a' színpadra. — Csak igazak Virág' ezen sorai:

„Heába tapsolsz rettenetes Halál!
„Kik érdemökkel nyertek örök nevet,
— — — — — —
„Büszke hatalmad alá nem esnek. **)

Egy igen hosszú életü Magyar' emlékezete.

Ns. Nógrád vármegyében, Mátra Szele nevü helységben, Rádai familia jószágában, Aprilis' 5dik napján egy Kazinczi Albert nevü öreg paraszt ember hólt meg, ki is a' maga és az egész vidék tartása szerént 122 esztendőt ért-el. Ennyi esztendős vólt e' bizonyal azt tudni nem lehet; de kitetszik csak abból is nagy ideje, hogy, a' mint gyakran szokta éltében beszélleni, az fellyebb nevezett falu Fülek várához közel lévén, a' midőn 1682 a' Török Fülöket meg-

*) „Nature her pencil to his hands commits, And then in „all her forms to this great master sits."

**) Shakespeare 1610ben elhagyván a' játékszínt, midőn hat év után 52 esztendős korában megholt, a' Stratfordi templomban temetteték-el, — egy csinos emlék hirdeté a' nagy bárd' hírét, míg 1740ben a' Westmünsteri apátságban egy uj oszlopot emeltenek néki hálás polgártársai, a' királyok és nagy harczosok' síremléki közt.

Poetz.

vette és az egész vidéket elpusztitotta, ő akkor még élő szüléivel a' felsőbb vármegyékben, Nyitrában és Trencsénben két kézi munkájával kereste kenyerét, és mindenféle, még a' legerősebb dolgokra is, úgy mint kaszálásra és egyébre alkalmatos volt, és így, ha több nem is, lehetett már akkor 18 esztendős. Minden fiai már megholtanak; hanem a' legifjabbik akkor (1780-ban) még élt, a' ki is jóval feljebb vala 60 esztendősnél, és egy 80 esztendős leánya. Beteg nem volt egyszernél többször; egész halála órájáig fel járt és az nap is mind dohányozott, mind rozspályinkát ivott, mellyekkel is naponként élni szokott, ámbár egyébként mértékletes életü ember volt.

Az 1780dik évi Hirmondó', melly most ritkán találtatik 's még ritkábban olvastatik, 17dik számából közli *Rumy Károly.*

Anekdota.

Minekelőtte a' Rajna melléki boroknak Muszka- 's Lengyelországokba bévitele közönségessé lett, főképen a' lengyel nemzet, a' magyar hegyallyai úgy nevezett tokaji borokat, mint a' mellyek akkor tiszta finomságukra 's jóságukra nézve igen nagy hírben állottak, résszerént maga szükségeire, résszerént pedig a' velek üzendő további kereskedés okáért nagyobb mennyiségben szokta vásárolni. Azonban némelly nagyobb nyereségre vágyódó szőllős gazdák boraiknak különösb, 's tetszősb színt minden kigondolt módokkal kezdettek szerezni, hogy ez által a' vevőket magokhoz csábíthassák. Történt egykor, hogy midőn az így elkészített bor tiszta világos színére nézve egy vevő lengyelnek nagy dícséretekkel ajánltatnék, a' lengyel megkóstolván a' szép színű bort, ezen mondással: „non bibo colorem, sed vinum" odább állott, 's más jobb ízű noha nem épen olly szép színű bort vett. — Végtére a' sok pancsolás miatt az egész tokaji borrali kereskedés oda lett.

K. L.

Elmeszikrák.

Elhunyt barátunk hamvainak több tiszteletet adunk, mint sem adánk az élőnek; ügyekezünk annak hibáit elfelejtni, 's jelesebb tulajdonait élő emlékezetbe visz-

szavezetni; bizonyos tisztelet érzésünk van maradványai iránt, 's nem bátorkodunk róla rosszat beszélni, tartván, nehogy azért egykor szemrehányást tegyen nekünk, 's talán számadásra is vonjon bennünket. A' reá emlékezet, fájdalmas ugyan már magára nézve, azonban egyesít egyszersmind e' keserű érzelmekkel bizonyos bánatos örömet, mintha megelégedve volnánk magunkkal, mivel el nem felejténk őt.

A' jótételre több ész kivántatik mint gazdagság; ama nélkül a' jólteendő ember előbb lesz pazarló, hogy sem jóltévő.

Nékünk csaknem terhesebben esik önkényten elismerni más valakinek érdemét mint hasonlót tettleg megérdemleni, habár még feláldozással is.

A' kétkedő 's az atheista, magát csalja-meg magára nézve embertelenül azon vigasztalásban, mellyet nyújt a' megbosszuló Isten' jelenléte; ő megcsalja magát ennélfogva az ő legmélyebb, legbensőbb meggyőződése iránt, mellyet eltagadni ügyekszik önmagának, 's melly mégis a' fenyegető veszély' pillanatában lelkének legalantabb mélységéből erőszakosan tör-ki, és siránkozó pillantatát az éghez fordítja, mikor aztán már semmi sophisticai mód nem képes azt visszatartóztatni.

Az ostobaság abban egyezik a' genievel, hogy amaz úgy mint emez nem tűr fölötte bírót, 's valamint az utóbbi, követve saját ringását, gyakran megveti az iskola' félénk szabályait, 's háta megett hagyja; épen úgy képzeli magát az elsőbb minden megitéltetésen felül emelve, originalitást vél magában lappangni, 's tudatlannak tekint mindenkit, ki vonakodik nékie tömjényezni.

N. D.

Rejtettszó.

Egy tagú szavacska, de több tagokból áll,
Be sok zenebonát, be sok lármát csinál.
Vég hárma ék nélkül vizben szokott lenni,
De világnak több van, 's pedig ezer annyi.
Vissza felé nemzet, Országunkban lakik,
Sok szép termésekkel Hazánkban dicsekszik.

K.

Jegyzet: A' 3dik számbeli *Rejtettszó:* Eszterházi.

HASZNOS MULATSÁGOK.

5. Pesten, Januar 17kén 1838.

Lyrai epigrammák.

Csókszedés.

Csókokat ajkadról ha szedek, szép lyányka! neheztelsz,
'S égő szácskáddal visszaveszed szaporán.

Oh te kegyesharagú! büntess mindigre hasonlón.
Végyed vissza legott csókjaidat, ha szedem.

Ferencz öcsém halálára.

Földi virág voltam, 's tavaszomnak selymes öléből
Isteni kertésznek gyönge csirája levék.

Tiszta remény táplál, hogy az új haza hantjain egy szép,
Egy örökös kikelet égi virága leszek.

Egy nőtelen sírirata.

Hölgytelen ifju valék, szerelem forraszta legédesb
Szívvel hazám koszorúsvállu leányaihoz.

Parca tekinte reám, elmetszeni hirtelen orsóm'.
Násznyoszolyát komolyan Parca csinála nekem.

Légy rajtam könnyű, te nehéz föld! Itten örökre
Hű vagyok, és ottan nem tuda csalni szivem.

Egy üldözött hamvainál.

Honfi! kit üldöztek, 's kinek itteni léted homály volt,
Égi lakodban tűnsz csillagi fényben elő.

Csókadás.

Rózsa fesel, mikoron biborajkad csókjait adja.
Adj bőven csókot, 's rózsa dusan feselend.

Egy távollevőhöz.

Sokszori jajszavaid' sietö bús szelletek hordják,
'S könnyeidet patakod árja buzogja felém.

Első Felesztendő.

Hívséged jelein könnyekre 's sohajra fakadván,
Kérem, vissza velük térni serény elemink'.

Ah, de hiába! sebes víz és szél vissza nem indul,
A' hatalomban erős Ate tilalma miatt.

Íme sohajtásom füstkint a' légben eloszlik,
'S könnyeimet patakod tengeri zajba viszi.

Fogadás.

Líza! szeretlek örök szeretettel. Örömre, gyönyörre,
'S minden szépre csupán általad éledek én.

A' fogadást ha szegem; kebelemtől, a' miket adtál,
Fusson minden szép, 's a' gyönyör és az öröm.

Reggeli szellő.

Játszva, susogva felém közelít a' reggeli szellő.
Mondd meg, reggeli szél! mért közelítsz te felém?

„A' susogó játék gyönyörébe merűlve, fülednek
Zengem Elízt, és hogy téged Elíza szeret."

Nap és éj.

(Németből)

Légy üdvöz, ragyogó nappal! 's te világtalan éjel!
Látni hagyod te, nap! őt, 's éj! te ölembe hozod.

Találdky.

Oceani rajz.

(Physicai tekintetben.)

A' világ' mind három részét környezte tömérdek viztömeg, általánosan Oceánnak mondatik. Részei, ön helyzetöktől véve nevöket, kisseb tengereknek neveztetnek. Igy, az északsarki, jegesnek; Europa és Africa' nyugoti, 's America' keleti partjai közt lévő, Atlasnak; ennek északfelé valo része, északinak; a' déli, æthiopiai tengernek; Azsia 's America közti, csendes tengernek; végre az, mely Azsia' déli partjaitól a' déli sark felé nyúl, indiai tengernek neveztetnek. Ezen általános részek, kissebbekre osztatnak, 's nevöket a' szomszéd tartományok határozzák, mint, német, brit, 'sat.— tenger. A' tenger, a' világ' főrészét teszi, 's az egész földgömb' $^2/_3$ részét foglalja-el.

Végnélküli nagy hasznai vannak: — nélküle szomjaznék földünk; e' táplálja a' folyamokat, essőket, álatokat 's e. f. — A' nyugvó tenger' felülete mindenhol egyenlő magas; mert a' tengerek közösök egymással, azért a' viz részek simaságok és súlyosságoknál fogva, mindenhol sulyegyenbe rendelik magokat; mit a' légsulymérőbeni kényeső 345,29 bécsi közép magassága mindenhol a' tengerpartokon egyenlően mutat. Igaz, hogy az egyenlítőhez tetőlegesen lévő nap' hatása miatt, a' vizek kiterjednek, azért tulajdonkép' a' földsarkaknál könnyebbek; de mivel az egyenlitőnél nagy bőségü olvadt sót tartnak magokban, a' földsarkiaknál nehezebbek, annyira, hogy a' tellyes sulyegyen vissza adatnék a' vizeknek. A' tengerek, a' földfelületének leg alsóbb helyét foglalják, 's azért legtöbb folyamok szakadnak azokba.

A' tenger mélye különféle. Ez $^1/_{80}$ tól fél német mértföldig terjed, egy egészet ritkán tészen. Magassab helyeknél, mélyebbek a' tengerek mint a' róna földeknél; így Peruban, hol közel a' tengerpartokhoz az Andesi legmagasabb hegyek vannak, a' tenger legmélyebb, 's a' Picus' hegyeinél. Partokhoz közeli rónaföldek szomszédjában ellenben a' hajósok leg alkalmasb helyeket lelnek horgonyok' vetésére. A' tengeröblök, közönségesen kisebb mélységüek mint a' nyílt Ocean, bátor ezekben is találtatik néhol nagy mélység; p. o a' bálthi tenger északi részénél. A' tenger' feneke egész tartományokat képez. Dombokat, völgyeket és hegyeket foglal magában, melyeknek a' vizből kiálló csúcsai szigeteket képeznek. Majd nagy térü rónák, majd magasb hegyek' csúcsai nyulnak-ki a' viz fölött. Nem ritkán, a' hegy' csúcsa a' viz alatt, közel a' viz' felületéhez rejtez, ez esetben halálos scyllát okozandó. Léteznek a' tengerben nagyobb hatással lövellő források, folyamok, viz alatti tenyésző álatok 's növények.

Sós és kesernyés a' tenger vize; — a' meleg tartományokban sósabb az, mint a' hidegekben. Sóssab a tenger közepén, mint széleinél, hol édes vizü patakok folyamok, és forrás vizek ömlenek abba. Ugyanazon egy helyen, különbözik annak ize; nagyobb mélységen

sósabb, mint a' felületen. A' mélyebbről meritett azonban, inkább iható, mint a' felületről meritett, mert a' halak' 's más álatok' rohadt részei a' viz' felületén úszkálnak, a' mélyről húzatott pedig ezektől tiszta; azonkivűl semmi kénsavanyas magnesiai földet (sulphas magnesiæ) és sósavanyas meszet (murias calcis) nem tart, mint Bergmann fölfedezte. Azért, ha az illy viz, egyenlő arányban édes vizzel vegyül, ámbár valamenyire sós izü, mégis az emberek és barmok hozzá szokhatnak; mint Tartaria' rengetegein gyakoroltatik. Megédesül 's ihatóvá vál a' tenger viz a' fagyás által; azért, az Amsterdami sörfőzők jégdarabokat olvasztanak a' tengeri vizben czéljok elérésére. Cooknak sem vólt más vize az égsarki második útjában, mint Forster utas társa valja. — Ihatóvá válik lecsepegés által is, a' mint az Angolok gyakorolják. Szűrés, és más állatok (substantia) hozzá tetelök által, nem telyes sükerrel eszközöltetik annak jósága. — A' tenger viz savának eredetéről több vélemények vannak: voltak kik azt, a' nap' tengerbeni vonzalmának tulajdoniták; némellyek a' folyamok által tengerbe vitetni a' sót 's ott leülepedni, mások, a' tenger fenekén fekvő sós rétegektől eredni álitották; mint Oroszországban egész tavak sósságokat a' hegyekből viztől nyalatva nyerendik. De, ez esetben a' tenger vize lassanként annyira tellenék sóval, hogy végre — egészen sóssá válnék; 's igy e' véleményre ellenkezőt tapasztalni, mert több folyamok is ömlenek tavakba, motsárokba, melyeknek sós izök épen nintsen. Némelyek ismét a' tengerbeni rohadt növények széksójának tulajdonitják azt. Ez ismét kétséges; mert valamint a' tengerben, úgy a' mocsárok-és tavakbani álatok 's növények rohadnak; 's igy ezeknek is sósaknak kellene lenni. Azon felül, megkellene mutatni; honnét jőjjön azon köz sóssavany' bősége, mely a' növényektől hagyott széksóval egyesülvén közsót alkasson? Ha elgondoljuk a' számlálhatlan tengerbeni álatokat 's növényeket melyek az édesvizet csak kevés pillantatokig sem szenvedik, 's ha elképzeljük, hogy a' savanyakat a' földnek és légkörnek a' természet szükségkép' megadta: nincs ok tagadni, mért a' só, egyenesen a' tenger' vizében nem

eredhetett; 's mivel ezen savany magányosan a' vizzel nem egyesülhetett; mésszel, magnesiával 's. t. ef. egyesül és többféle sókat alkat. Végre, a' sónak nagy haszna van a' tengerben; ez, a' vizet rohadástól menti, halaknak eledelül szolgál, a' vizek' gőzlését mérsékli 's a' t.

A' tenger' szine közönségesen zöldes; néhol mégis, az abba vegyült testek' természetökhöz képest más szint mutat, igy p. o. a' tenger' felületén úszkáló növények 's tengeri herék, annak felületét veresnek és kéknek 's majd fejérnek festik. — A' tenger vizének az a' különös tulajdona is van, hogy néhol éjjel tűz gyanánt világit 's az evedző 's hajó' mozdultával ismét megújitatik, 's mint egy tüzes utat hagy maga után. Ezen tünemény okáról nem egyenlők a' vélemények. Némelyek a' napsugárok' elhörpölésitől, mások a' tengerviz menykövességétől és villóságától (phosphorescentia) eredni vélik, melyek a' halak 's más tengeri álatok' rohadásai által, a' tengeri sóval villós anyagot alkatnak; ezek néha oly nagy mértekben mutatkoznak, hogy a' halakat e' fénytől nagyobb mélységben is jól lehet különböztetni. E' tünemény az édes vizben, a' só hiánya miatt nem történik. A' mai jegyzők (observator) és tapészvők (experimentator) e' fényt, a' tengeri szikrázó nagyitó üvegen látható parányi álatoknak méltán tulajdonitják; ugyan is, e' tünemény helyéről meritett tengeri viz, kettős vászonyon által szüretve, fényét veszti; a' vászonyon fönt maradt számlálhatlan szuratok (punctum) ellenben, fénylenek. Nagyitó üvegi nyomozat szerint e' testek, rákhoz hasonlók, a' nagyobbak; kissebbek pedig parányi állatok. Nem világitnak a' nyugvó tengeren, de hajók 's evedzők, szelek, 's tengerpartoktol surlást okozta helyeken.

Különféle mozdulatoktól rázatik a' tenger vize; melyek bizonyos és határozott üdőt tartanak, rendesek; az ellenkezők, rendetlen mozdulatok. A' rendesekhez tartozik, a' naptéritők (tropicus) közti keletről nyugatnak tartó örök mozgás; mely ugyan nem nagy, de a' hajók mégis, általa csaknem önként, kelettől a' Philippini szigetek felé vergődnek, ennek ellen hajózni

csaknem lehetlen az egész tenger' kelettőli nyugatnak mozdúlta miatt. America' keleti partjainál északnak tart a' tengerfolyás. — 'S ezen mozdulatokhoz tartozik leginkább a' tenger' habzása (aestus marinus); mely a' nyíltOcán vizének hold napjaiban, az az: 24 óra és 49 pertz alatt kétszeri fölemelésében áll, — azon üdő' pontjától, melytől a' hold valamely hely' délitőjét (meridianus) érinti; mintegy két óra múlva földagad 's halkan nyugot felé folyván, 6 óra múltával 7—9 láb mélységre leapad. Keletről jövő ¡vize ismét gyülni kezd 's hat óra múltával 7—9 láb magasra emelkedik, 's ismét apad 's így tovább. A' víz felnyomatása, tenger folyásnak; lenyomatása, visszafolyásnak neveztetik; 's e' két tünemény alatt értetődik a' tengerhabzás.

Századok előtt tudva vólt, a' tenger vizének hold mozdultával egyértése; mikép' legyen mégis e' mozdulat a' holdal viszonyos? — e' titok, Newton' üdejéig homályal lepetett; míg végre — e' nagy bölcselkedő a' köz vonzást (universalis attractio) megesmérvén, tüstént valosúlt, hogy a' tenger habzása azon erők következménye melyek által a' nap, de leginkáb a' közelebbi hold, vizeinket magához vonja. — A' tenger vize 's hold mozdúlta közti e' kapcsolat, a' közmű tudatból igen értőleg bizonyúl, mellyet itt előadni, az ezen igazságot megfejtendő kép' ide helyheztése miatt, bajos. — De mégis, következő észfogat elégé igazolhatja. — Miután a' földkör' negyedén túl, roppant tengerek terjednének, ezek' egyensúlya, hóld' hatásától bolygatik, a' hold alatt 's ellenvetett vizeknek fölemelkedni, a' hóld negyedével távol helyeken lenyomattatni közvetlen következet, midőn azok, súlyegyeni nyerésökre elégé föl, ezek pedig nehézségök miatt ¡lenyomatnák, 's igy gömbölydedséget (sphaeroides) a' föld' zömök részébeni körülmetszöt képeznek. — Továbbá, a' nap vonzása is okoz tenger habzást; de ez, a' holdtól okozotthoz ¡képest igen is csekély: — e' tengerhabzás, holdnak töllünki távola miatt máskép' hatván alá vetett 's másként ¡környegyeddeli távol részeibe, történik. — A' nap' tőlünki tetemes távola miatt, a' föld' majd minden részeiben egyenlő 's párhuzamos

irányzatokkal hat; alá 's ellen vetett vizek' súlyát nem igen kissebiti, következőleg nem nagy habzást okozand.

Ezen rendszer szerint a' víz legnagyobb lenyomatásának következni kellene, a' midőn a' hóld keletnél vagy nyugotnál ugyanazon helyen létez, mint kör negyedeli távol helyénél; legnagyobb fölemelés pedig következne a' hóld' némi alatt 's ellen helyén. — De a' tapasztalás tanítja, a' legnagyobb felemelkedést és lenyomást 2—3 órával később történni; a' dolog oka az: hogy a' hold felé vont vizek bizonyos üdőben, hold felé való mozdulatot nyerendnek, azon közben pedig a' hold más helyre költözve, a' vizek is mindég más helyre holdtól vonatva vitetnek; tehát két erőtől vonatnak a' vizek; egy, mely az előző iránynak enged, másik, mely hold felé vonz; azért a' vizek szögmetsző (diagonalis) utat tartva, a' hold megett, 's nem alatta leginkább meg gyülnek. — Ugyanezt kell érteni a' vizek' legnagyobb lenyomatásáról is.

(*Folytatása 's vége következik.*)

Amonyi.

Elmeszikrák.

A' moral jelenleg valóságos chamaeleon; mindegyik módosítja azt kénye és szenvedélyei szerint, melly a' legjobb mód, lelkiismeretét (?) nyugalomra ringatni 's egyszersmind tiszteletes helyet szerez magának asyljában az úgynevezett felvilágosodottaknak.

A' hizelgő, a' legkevesebbé kártékony dolog az emberismerőre nézve, mivel mikép a' kigyó az ő csörgése, úgy a' hizelkedő előrelátást ébreszt bennünk nyelve által.

Azon ember, kinél befészkelt egész mértékben az egoismus, 's kit magasra emel a' magáról képzelődés, nem lehet soha hű barát, avagy hasznos tagja a' társaságnak. A' legcsendesebb figyelmeztetés, a' legbarátságosabb jóraigazitás, — a' legsértőbb érzékenységekre ingerli őt. Az egoista soha nem feledheti-el, nem is bocsátandja-meg, hogy átnézni merészlénk őt, 's gyakran a' legboldogtalanabb dolgok származnak meghittségéből.

Temetési szertartás, avagy egy sírkert, az emberre nagy benyomást szokott tenni. Önkényetlen is melancholikus ideák szálnak elibe. Itt, szóll ő, én is a' földbe tétetek-le valamint ezen elhunyttak, 's talán senki sem sirand sajnálkodó könnyeket sirom fölött. Avagy irtódzik az ember magában, ha sirdombján képzeli hátrahagyott kedveltjeit, kócsolva újjaikat, a' kiknek ő minden volt e' világon. Miért szomorkodik ő valljon ezen gondolatnál, hogy senki sem emlékezik reája, ha ő már kimult; hogy ezen kétséges térbe nem küldi utánna semmi barát, semmi résztvevő lélek szeretetének zálogát; 's miért vicsorogtatja őt azon gondolat, hogy olly barátokat 's kedveseket hagy hátra, kiket elemészt miatta a' búbánat? Mikép engedik magokat megmagyarázni ezen egymással viszálkodó indulatok, kivánság 's félelem? Mi gondja lehet neki arra, mi történend ő reája nézve, ha ő nincs már többé, ha teste porrá lesz?

Ha sokak nem igen sokat biznának magokban, sokak pedig nem igen keveset tartanának magokról, több nagy emberünk volna, mint van.

Az erkölcsnek elragadó varázsa van, valamindicsőségében úgy szenvedésében, 's nehezen találkozhat tik olly elvadult szív, melly nem ohajtna legalább is erkölcsies lenni. A' gonoszság talán úgy gyülöli az erkölcsöt, mikép csak nem mindenkor a' szerénység a' gazdagságot.

Egy okos tanácsadónak itélete épen az a' szerény müvészre, mi a' fény szin az aranyra nézve; mikép ez szétválasztatik a' melegség által a' salaktól 's tisztátalanságtól, épen úgy tisztul a' müdolgozat a' világos tiszta megitélés által, 's így aztán csak az érdemteljes marad hátra.

N. D.

Rejtettszó.

4 1 Sarú 's czizma véle készül,
1 2 3 Illyet az enyészet szül.
4 3 2 1 Kéjed kinod tőle van,
Mert mód nélkül csintalan.
1 2 3 4 5 Bút 's gyengéd szerelmeket
Szivemelve festeget.

P.

Jegyzet: A' 4dik számbeli *Rejtettszó:* Száj.

HASZNOS MULATSÁGOK.

6. Pesten, Januar 20kán 1838.

Régiség.

¡Fragmentum Epistolae cuiusdam latinisantis Fiscalis.

Ezen Expressussom által épen favorabilis occasio praesentálván és insinuálván magát, nem akartam el múlatni, hogy az Urat cum summo respectu ne revereállyam, és egyszer'smind a' Causárúl-is relatiót ne tégyek. A' Causa leváltatván mársebes cursussában vagyon; egyéberánt vagynak documentumaim sufficienter, hanem pro hic, et nunc a' localitással, quottalitással, quidditással, vagy-is ubitással macerálodom. Méltóztasson az Úr ezekre documentumokat suppeditálni. Az Incattus mártöbbnyire a' perennalitásra 's jusnak certitudojára nézve, tsak vana exceptiokban cavillál. Az allegatiójimat ebben úgy combináltam: hogy controversiát-is alig patitur, mert clare demonstrálom a' geneálogiában, hogy Istenben bóldogúltt Sz. etc. (Szirmay Antal után)

közli egy régiségbarát.

Oceani rajz.

(Physicai tekintetben.)

(*Folytatása 's vége.*)

Legnagyobb tengerhabzás történik hold újultával 's töltével, legkissebb a' holdnak a' nap' négyezetjeiben létekor. Hold újulta' idején, a' nap mindég a' hold ugyanazon egy délitőhez (meridianus) jő, 's hold töltével annak egyenesen ellenében van; ez esetben tehát, azon vizek' súlyát kissebbiti a' nap, mellyekét a' hold, 's a' mellyeknek súlyát öregbiti a' nap, öregbiti a' hold is; tehát az első esetben, a' mozdulat öszves erővel történik, a' másikban pedig az erők különbségével, t i. a' holdnak a' nap negyedjeiben létekor; ugyanis azon

azon vizek' súlyát öregbiti a' nap, mellyekét a' hold kissebbiti, tehát az erők' különbségéveli mozdúltával legkissebb habzásnak kell történnie. Mégsem azok a' legnagyobb tengerhabzások, mellyek épen a' **bújdosók' egyezése 's ellentáltakor** (Syzygiae), valamint azok sem legkissebbek, mellyek a' négyezetekben történnek, de második vagy harmadikiak. A' nap egyensúlyi törvényét tekintve, kissebb habzásoknak kellene történni, mint minap, mert már kevesb erők különbsége jő közbe ma, mint tegnap a' hold alá vetett föld egy negyedéveli távol vizek súlya közt. De bátor ha a' vizek súlya közt épen semmi különbség nem volna is, az elébeni napon lett nagy lengések, a' habokban még nagy részint tartanak, mert a' felháborodott víz nem tüstént nyugszik azért, minthogy második vagy harmadik napon is nem sokkal kissebb a' vonzalom mint első nap, 's a' vizek már elébb felháborodtak; öszvetett mozdulat történik az elébbinél nagyobb. Példáját az ilyetén késleteknek máshol is találjuk, igy, legnagyobb melegnek kellene lenni a' **nyári nap-álapotján** (solstitium aestivum), de mivel a' föld ekkor nem eléggé melegült a' nap súgároktól, a' legnagyobb melegség a' hév napokban (canicula) szokott lenni. Igy van a' **téli nap éjegyeni** (hiemale aequinoctium) hideggel. Délkor sem legnagyobb a' melegség, bátor ekkor a' nap súgárai legsükeresebbek, de később egy pár óra múlva.

Vannak más tüneményei is a' tengerhabzásnak, mellyeknek okát a' hold és napban lenni állitjuk: a) midőn a' hold az egyenlitőben (aequator) vagy ahoz közel létez (mellytől 28 foknál tovább nem hátrál), nagyobb habzások történnek, mint midőn az égsarkok felé van, hol a' **tető-ponttól** (zenith) tovább áll; mert ott a' súly a' hold felé csüggős irányban, itt pedig hajlott irányban közelit, azért a' polusokhoz közel a' tengerhabzás alig érezhető. Igy, ha a' nap és éj egyenletekor (aequinoctium) az egyenlitőben (aequator) van, mindég csüggősebb irányban hat az alá vetett vidékbe; azért nagyobb mozgásoknak kell történni az egyenlitőben, mint ha a' nap a' **nap térítőkben** (tropicus) állana; b) télben nagyobb habzások vannak mint nyárban, mert a' föld kevésbé van távol a' nap-

tól, mint nyárban. c). Ugyanazon okból, a' hold, föld közelét (perigaeum) nyervén, nagyobb habzások történnek a' többinél, mint föld távola (apogaeum) tartásával. Mind ezek a' tünemények hosszas tudományi (mathematicai) számolásokból, mellyeket itt előadni tömérdekségek miatt nem lehet, valosúlnak.

E' rendszer ellen némelly ellenvetések tétetnek ugyan is:

a) A' holdtól egy toll szál sem emeltethetik-föl, annál inkább annyi víztömeg. Igaz, hogy a' holdtól egyenesen (directe) nem, az az: a' földtől a' vizeket elragadva nem, de eszköztelenleg (indirecte) a' vizeket fölemeli, a' mennyiben t. i. némelly vizek' súlyát öregbiti a' hold, némellyekét kissebbiti; a' viz tehát, a' súly öregbülése helyébül a' kissebbülés helyére folyván, itt meggyűl, ott pedig leapad. Azonban a' homokos föld' negyed köréig terjedett vidékeken sincs helye az illyetén eszköztelenlegi víz elvitelének is a' surlás miatt. b). A' Caspiumi tengerben, Aral tavában, és a' mi Balatonunkban is szükségkép' történne habzás e' szerint, pedig nem tapasztaltatik. A' habzásra szükséges, hogy a' vizek legalább 90 foknyi távolra terjedjenek, mert csak akkor kissebiti a' hold némelly vizek' súlyát, 's némellyekét nagyobbitja, 's ez esetben okoz egyedül habzást; már pedig a' mindenfelől fedezett Caspiumi tenger 's a' Balaton 90 fokra nem terjednek, tehát a' hold, vagy a' nap minden vizek' súlyát, midőn ahoz közelit, majd csaknem egyenlően kissebbíti és nagyobbítja, tehát nem bolygatja azok' egyensúlyát. A' Földközi tengeren, mely 60 fokra sem terjed, történnek ugyan habzások, de ezt, ennek az oceánnali öszveköttetése okozza. A' fekete tengernek pedig habzási hiánya, a' nyilt oceannali egybe nem köttetésének oka. c) Ha a' hold bolygatná a' tenger vize' egyensúlyát, változni kellene a' levegőkör' súlyegyenének is; 's így bizonyos törvények alá vetett szeleknél történni kellene, a' midőn a' levegő öregbitett súly helyéről a' kissebbítettre folyna, — már pedig szeleket nem tapasztalunk. Azon levegő része korán sem annyi, hogy szeleket okozzon, mert az a' levegő része, melly szükséges a' levegői hegy képezésére, nem érinti a' föld' felszinét, de a' levegőkör egész magas-

sága szerint eloszlik; azért is a' levegő, fel a' föld szinére kevesbé foly hogy sem levegői hegyet alkasson.

Vannak a' vizeknek más különös habzásai is, a' tenger habzásától egészen különbözők; illyenek a' tölbek között a' Brit-és Belgaországbeliek, hol néha a' vizek 50 láb magosra is fölemeltetnek, holott a' nagy oceanban csak 8 láb magasra emelkednek. Ezek szabálytalan habzásoknak neveztetnek, mellyek a' partok' különös alkotásától és helyzetétől függnek, p. o. hol azok öszveszorúlnak, mint Angol-és Francziaországban, hová a' betorlódott tenger habjai mindég szükebb térekre szorítatnak mindaddig, mig csak szélességöket magosságukkal nem pótolják.

A' tenger' hullámzata, a' szabálytalan mozdulatokhoz tartozik, mivel ezek a' szelek nagyságától függnek. A' földközi tengerben Marsigli szerént soha 8 láb csüggős magasságot nem halad a' víz fölemelkedése. Az Oceanon magasabbak is tapasztaltatnak. 'S bátor a' tenger' felületén tetemesen hullámzik is a' viz, annak nagyobb mélységére, p. o. 15, ölre már egész csendben lenni tapasztaltatik.

Amonyi.

Vázolatok.

(Folytatás)

Ereszkedjünk egy kissé alá képzelgő hőseink' kietlen köréből, — 's buvárkodó érzeteink a' ritkaságok' tárt országában számos, valamint kedves ugy érdekes és mulattató jelenetekre találnak.

Ha jóstogát viselnék, — olvasóimnak szépeket mesélnék a' madarak' röpüléseiből, — mert csakugyan van a' dologban valami; — egyet említek, a' római jósolók mindannyiszor szerencsétlenséget jövendölének, valahányszor a' lég madarait hirtelen magosra emelkedni és ismét lecsapni láták; — a' hasonlatot szépen alkalmazhatni a' literaturára. Nem lehet-e például az irói világban zavart, — sőt hanyatlást is reményleni, ha némely magasztalt geniek ferde észröppenéseit szemmel tartjuk; — kik a' természet azon törvénye ellen „omne corpus (annál inkább ha iners) ruit de-

orsum" mesterkélt ideáljaik' viasz szárnyain szinte a' napig emelkednek! — O! Ikarusok! egy méltó krisis világító sugára leolvasztja szárnyaitokat, 's ti a' feledékenység' tengerébe buktok!

Ha Halle tollát bírnám, ugy megrázókat regélnék ez vagy amaz üstökösről, melly fantasta dühében egy pípes divathőskint nyargal föl 's alá a' világban, 's falatnyi földünket egy fürge szobalyánkint párás farkával olly méltóságosan elsöprendi, hogy a' sodomai tűzveszély e' köz pusztuláshoz képest csak egy pislogó mécsnek tartathatik.

Ha végre egy a' szó értelmében szemfüles kritikus volnék, — tudós méltósággal illyesztgetném tollamat mutató és hüvelk ujom közé, 's igy irnám-le hangos birálatom, mellynek rendíthetlen tekinteténél számos irat hajótörést szenvedne; ha pedig a' legujabb mintáju recensiók' titkaiba avatkozhatnám, ugy üres de magashangu szavakkal vagdalkoznék magam körül; — sőt ha kedvem' tragikus szenvedélye ugy kivánná, egy száraz nemmel dönteném végitéletem' szörnyü súllyát bár melly munkára; — hogy pedig szelíden enyelgő humoristikám' gazdag gyümölcseit is az olvasó közönség elébe rakhatnám, kritikámat némi charakteristikákkal is fűszerezném, például a' t. szerző ostoba, — vagy grammatikát küldeném (de hová!) tanulni, — sőt ezen őszinte és ártatlan kicsapongást egy adag kritikai bonton nal is párositnám, minélfogva nem késném ez vagy amaz irót legnagyobb illedelemmel a' fűszerárushoz utasítani, — a' másikat pedig, ki botlásaimat nyiltszívüleg feltárni elég orczátlan volt, — alávaló ócsárlónak, egy az érdemet becsülni nem tudónak, 'sat. festegetném; — szóval, ha literator volnék, a' hir templomát rajzoltatnám le egy lapra, 's pompázó belsejében egy oltár fölé állítatnám szobromat, melly előtt szüntelen egy Muza tömjénezne, másfelül pedig a' csintalan Faunok és Szatirok ünnepélyesen tánczolnának tiszteletemre; — hanem igy alant fészkelő Muzám nem fűze százak óta főmre koszorut, 's ha egyszer hamvaim a' hant alatt elporlanak, nem leszen ki páruszi követ emeljen az elhunyt gyomtakart sírjára!! — *Ploetz.*

Igen egyszerű bánásmód a' legjobb léget a' kivilágításra megnyerni, Németországban igen divatozó.

Igen felséges lég, mellyet csak egy hívesitő edényen kell keresztül vezetni, hogy a' követendő kozmás olajos gőzök megsűrittessenek és elválasztassanak, nyerettethetik a' fejér héring kátránból. E' végre legjobban használtathatik a' Taylor készitménye. Ez egészen egyszerüen áll egy kemenczéből, mellyen egy vas cső van keresztül víve, ezen utolsóba, mihelyt veres izzóba jött, a' kátrán csöpögtetik belé, mely szétoszlattatik és majd egészen szénre és olajtképező léggé változtatik által. A' szén a' csőben leüllepszik. Három köbláb ezen légből többet ád a' kivilágításra nézve, mint 5 köbláb kőszénlég. Egyébiránt mennél nehezebb a' lég vagy gász, annyival jobb, mivel így több (nehéz) olajképező léget és kevesebb (könnyü) kőszénvizkelme léget tart magában. — Rendes kőszénünk nincs, és a' lég készités gyantából, olajból és zsirbol igen drága. Azért a' legjobb következménnyel használhatni Dingler vizsgálatai szerint az olaj magokat minden olaj tartalmu magokból u. m. repcze, len, mák, kender, naprafordulo-virág 'stb. magokból. Előbb olaj üttessék belőlök, és az olaj pogácsák használtassanak a' gász előhozására, a' véle való marhák etetése és a' szántóföldek trágyázása helyett. Buda Pestnek homok futta silány egyebet nem termő helyei a' Rákoson, ha csupa napraforduló virág magvával vettetnének-be, hozhatnának annyi olajat adó magot, hogy, ha a' lövöldöző ház hátulján lévő régi vár fala fenekébe egy nagy gászt készitő tartalom létre hozattatnék, az egész város útczalámpáit meg lehetne véle futtatni. — Ha Pest megyénkben lévő faluk csak egy félhold alábbvaló földeit vetnék-be a' fönt emlitett olaj adó magokkal, a' keletkezőben lévő nemzeti színházunknak minő szép jóltévőség volna kivilágitó kelméjére. Pedig talán képtelenség volna még csak kétkedésbe hozni, hogy csak egy faluban is találtatnék egy nemes és lelkes hazafi birtokos, ki ezt anyavárosában lévő színház gyarapodására megtagadná. Meg nem fogható dolog, hogy a' csupa olajjali világítás

tölsbe kerülne, mint az olajnak szénné és zsiros olaj gőzzé változtatott következménnyébüli világítás.

Némethy.

Tölgyfa gubacs és zöld dióhéjától mocskositott kezeket letisztítani.

Egy itcze essővízhez $^1/_3$ rész bor eczetet öntvén és egy czitrom' levét facsarván, készen lészen a' legjobb mosdó e' czélra.

Dinnyéket, ugorkákat, tököket nagyra növeszteni.

Valamint minden növény, növésében a' világosság felé tart, úgy (némelyek' tapasztalása szerint) az érintett növények gyümölcsei is, ha körülöttek vizet érzenek lenni, növésökkel a' felé sietnek, 's igy növésökben nagyobbúlnak is. Annakokáért szükséges, hogy ezen növények közé, gyümölcsök nőtte kezdetével és folytával, edények tétessenek tele vízzel, 's az gyakorta felfrissitessék.

Fogak' fejérségét megtartani és fájdalmait elűzni.

Fél meszel vízhez tegyél egy czitrom' kifacsart levét, fél lat timsót és annyi köz sót; 's ezen folyadékba mártogatván tiszta ruhát, a' fogakat ezzel kell dörzsölni. — E' czélra hasznos, az öszvetört só és timsó porával is dörzsölni a' fogakat.

Ezüst edényeket tisztítani.

Egy itczés fazék meleg vizhez $^1/_4$ itcze boreczetet töltvén és két lat borkövet, a' vizet fel kell forralni tisztabuza korpával; 's a' korpáról leszűrvén a' vizet, a' megmaradott korpa egyvelege lészen a' jó ezüsttisztitó.

Ötletek.

Vannak olly pillanatok, mellyekben két emberi lény hirtelen meglepetve érzet 's gondolat tág világában egy ponton találkozik, midőn t. i. gondolatjok kiejtéséhez mindkettőnek egyszerre ugyanazon szavak

jönnek meg, eleinte mind a' kettő megretten, majd édes kedvü érzés váltja-fel hasonlelküségeket.

A' nagy pillanatok többnyire egyszótaguak.

Az ember számvetésével a' gyémánt fényü csillagokat megkötheti, érkezésüket, visszatértüket kijelelheti, elméjével égről égre felhághat, 's magának mégis megfejthetetlen valamije marad.

Ott diszlik a' haza, hol a' köz ipar 's a' köz értelem csatolja egybe a' hon tagjait.

A' mi elevi terveink észlegi játékát egy véletlenség, egy közbe jött ok, képes megváltoztatni.

A' letünt évek hasonlók azon álmokhoz, mellyeket, bár mint is óhajtanók, többé vissza nem almodhatjuk. *Duliskovics Mih.*

Anekdoták.

Hová mégy Gyurka? kérdé az öreg dade a' suhancz czigányt. Gyónni. Mond meg hát: hány Isten vagyon? tudakolá tovább a' vén dade; mellyre csak egy vala a' válasz; dejszen, ugy hát csak azt javaslom néked, folytatá szavait a' korom bőr tanácsos, hogy ne menj, én a' minapában száz Istent is mondtam, mikor gyontam, mégsem volt elég.

Hej komám! csak nem tökkel ütött fő az a' mi iskola mesterünk, a' minapában is a' tens ur neve napján olly verseket mondott, hogy magam sem érthettem, pedig én sem vagyok utolsó szamár ember.

Két kalandor egy erdőn keresztül ballagott; az előlmenő egy bokros sűrűségben a' fa ágot maga előtt meghajtván, azt tovább lépve vissza ereszté, 's igy az eleresztett gaz utánna menő társának egyik szemét kiüté. Köszönöm Barátom köszönöm, szól a' szegény szemét vesztette fájdalmos hangon, mert ha a' faágot meg nem fogtad volna, mind két szem nélkül maradtam volna. *D.*

Rejtettszó.

Három betű közepsőn ék
Két hátulja nem nyomorék.
Igy is-ugy is — csak azt teszi
A' kis gyermek is megeszi.

Szabolcsból N. Kállóból.

Jegyzet: Az 5dik számbeli *Rejtettszó:* Román.

HASZNOS MULATSÁGOK.

7. Pesten, Januar 24kén 1838.

A' nyomtatásban megjelent második magyar színjáték' ismertetése.

Csaplovics úr a' Hirnök' mult félévi 46dik számában, illy című értekezését: „Adatok a' magyarországi játékszinekről" imígy kezdi: „Játékszini előadásoknak legrégibb nyomát Magyarországban Braxatory' Letopisowe Krupinstji (az az Korponai évkönyvek, 1810, lap 68) című munkájában találom, melly után, már 1636ban evangelicus diákok Korponában (t. Zólyom vármegye' sz. k. városa) színjátékokat adtak elő, hihetőleg tót nyelven."

J*. úr Csaplovics úrnak felhozott szavaira a' mult félévi Társalkodó' 101dik és a' Hirnök 50dik számában „Magyarországi játékszinekről" címzett czikkelyben, „nehogy a' Hirnök' 46dik számában hirlelt adatok, tudós szerzőjöknek szándéka ellenére az olvasót balvélekedésbe ejtsék, 's nemzetünket is késői kifejlődéssel igazságtalanul vádolják," elmondja: „hogy a' dramák' előadását hazánkban már a' XII., de a' XIII. században még inkább gyakoroltatottnak tarthatjuk; hogy Mátyás királyunk' idejéig csak állithatjuk, de tőle kezdvén, már hitelesen is bebizonyithatjuk, hogy a' magyar kir. udvarban szinészeti előadások divatoztak; hogy II. Ulászló' és II. Lajos' idejében több nyomaira akadunk a' nálunk divatozott szinészetnek; hogy 1490dik évből fentartatott azon drama, mellyet a' hires csillagvizsgáló Joannes Regiomontanus ada elő Vitéz János esztergomi érsek' udvarában „Ludus Pannonicus" czím alatt, 's melly Bécsben ugyanakkor Winterburger János által kinyomatott; hogy 1515ben Mária királyné udvarában előadatott az erkölcs' és gyönyörűség' vetekedése, mellyet a' szerint Benedek fejérvári kanonok (Benedictus Chelidonius) Bécsben Vietor' betüivel 4 rétben

nyomatott ki; hogy 1517ben Frankfurter Bertalan pozsonyi fi Bécsben Vietor által adott ki illy című drámát „Comoedia grillus," mellyet Brandenburgi Györgynek, II. Lajos király' főudvarmesterének ajánlott; hogy végre a' színészeti előadásoknak II. Uászló és II. Lajos' udvarában volt divatozását az akkori történetirók, jelesen Tubero és többek nem csak bizonyítják, hanem szerfeletti üzetésöket hazánk romlása' okául is méltán tulajdonítják."

J*. úr ezen magyarországi színészet melletti bizonyitványokat, mint mondja, csak puszta emlékezetéből hozza-elő, 's ezt teszi utánnok: „mennyit lehetne még e' czélra meriteni a' nemzeti museumnak és W. Jankovich Miklósnak abban létező 's hazánkat illető nyomtatott és irott gyüjteményeiből, ollyakat t. i. mellyek a' mohácsi gyászos veszedelmet megelőzik; annál többet pedig azon időkből, mellyek az adatokban említett 1636d. esztendeig és pedig színészeti nyilványos előadásban gyakoroltattak."

Köszönettel tartozunk tek. W. Jankovich Miklós úrnak (J*. betü alatt, mint tudva lévő dolog, több évek óta a' tisztelt tudós becses közleményekkel gazdagítá honi tud. folyóiratinkat) ezen tudós értekezéséért, mellyből kiviláglik, hogy, legalább Mátyás' kora óta, hazánkban a' játékszini előadások divatban voltak; 's ha az említett színjátékok diák nyelven vannak is irva, lehet gondolni, hogy a' nem csak diák nyelvet, de néha irást sem ismert nagyjaink előtt csak magyar nyelven irt drámák játszattak. Azonban a' polgári és török pusztítások miatt, a' 16dik századnak második feléig nem tudunk magyar nyelven irt színjátékot mutatni. Az elsőt, melly hozzánk eljutott, Horvát István úr ismerteté-meg velünk az 1819dik évi Tudományos Gyüjtemény' Vdik kötetében, illy című értekezésében: „Az Eperjesi, Abrugybányai és Varasdi könyvnyomtató Műhelyekről a' XVI. században." Minthogy a' Tudományos Gyüjtemény' régibb, jeles értekezésekkel bővölködő kötetei kevesek' kezein forognak (sajnálni kell, hogy ezt lehet mondani a' tudós Horvát István szerkesztette folyamatokról is), amaz érde-

kes czikkelynek az első nyomtatott színjátékunkat illető szavait ezennel közlöm:

„Mélt. Széki Teleki László Ő Nságának Könyvtára *) egyik a' hazabéli legnevezetesebb Könyv Gyűjtemények közűl. Azonkivűl, hogy a' széles tudományú Cornides Dánielnek számtalan kintsei ebben mind együtt vagynak, maga a' nagylelkű Birtokos is nagy költséggel neveli sok év óta a' Tudomány' mind egyik ágaira nézve e' ritkaságokkal teljes Gyűjteményt. Még tanuló koromban 1803 évben sok időt töltöttem, a' mit mély hálaadásom kinyilatkoztatásául említek, e' gazdag könyvtárban 's akkor akada kezembe, egyébb drága könyveken kivűl, a' következő tzímű Abrugybányai nyomtatvány:

„Comoedia Balassi Mennihart arultatasarol, melliel el szakada az Magyar Orszagi masodic valaztot IANOS kiraltul. — Matthei 22. Aggyatoc meg az Chaszarnac az Chaszaret, es Istennek is az Istenet. — Nyomtattatot Abrugybanyan ezer öt szaz hatvan kilenczedic esztendöben. In 4.

„Áll e' Könyv 48. oldalbol. A' 3 oldalon olvastatik: „Az Maradec Magyar Orszagbeli vitezlő Uraknac, es Fejedelmeknec mindenüt lakoknac, Szekes feyeruari Karadi Pal Istennec keduet, es az hyüssegben valo megmaradast kiuannya". Ezen Bévezetés után a' 9 oldalon vagyon a' Munka kezdete: „Comoedia Balassi Mennihart arultatasarol mellyel elszakada az Magyar Orszagi masodic valaztot Ianos Kiraltul. Elsö Reesz. Közbeszoloc (így nevezi a' Játék személyeit) Kasza Mattias, Szenasi Istuan, Balassa Mennihart." — A' 16 oldalon: Masod Resze. Balassa Mennihart, Kelemen Ispan, Tamas Deiac, es Josa Deiac." — A' 22 oldalon: „Harmadic Resz: Iosa Deac, Ersec." — A' 23 oldalon: „Negied Resze. ersec, Balassi Menihart." — A' 41 oldalon: „Etedik Resz. Tamas Deac, Balassa Boldisar, Lakai, Peter Deac." — A' Könyvnek vége így szakad: „Szekesfeyeruari Karadi Pal miheliebe Sz. Andras hanac (így) huzon negyedic napian." E' sze-

*) E' könyvtárt, az évről évre becses munkákkal neveltet, a' nagylelkü grófi nemzetség, mint tudva van, a' magyar tud. társaságnak általengedé.

rént Székes Fehérvári Karádi Pál*) volta' Komédiának mind Irója, mind Nyomtatója.—Minden esetre e' könyv tsak azért is igen figyelemre méltó, hogy velünk talán a' legrégiebb nyomtatásban kijött Magyar Komédiát megesmérteti."

Eddig Horvát István úr, ki ha tanuló korában e' jegyzéseket irásba nem teszi, első színjátékunk örök setétségben maradt volna; mert—fájdalommal hallám — e' könyvnek ezen egyetlenegy példánya az említett könyvtárban nem találtatik! Hogy második színjátékunkal hasonló, sőt még nagyobb szerencsétlenség ne történjék (minthogy ennek csak czímét, Sándor István után, 's azt is hibásan ismeri a' magyar olvasó közönség); 's azért is, hogy Csaplovics úrnak ne csak puszta emlékezetünkből, hanem 1575dik esztendőben nyomtatásban megjelent, 's akkor, vagy talán még elébb *eljátszott* magyar színjátékunk' ismertetésével meritorie és pereldöntőleg feleljünk: kevés, de válogatott gyűjteményemben lévő, második nyomtatott és eredeti színjátékunkat megismertetni hazafiúi kötelességemnek tartom. E' könyvnek czíme:

„THEOPHANIA, AZ AZ: ISTENI MEG IELENES. Wy es igen szêp Comoedia a' mi elsö Atyainknac allapattyárol, es az emberi tiszteknec rendeleseröl auagy gradiczarol. Szegedi Lörintz altal: DEBRECEMBE Nyomtatattot KomlosAndras altal 1575."—Alakja negyedrét, és egész épségben megmaradt 24 levele vagyis 48 lapja, de a' mellyek számmal jelelve nincsenek.— Ajánlva van „Az Nagysagos Bathori Miklosnac:

*) Bod Péter Magyar Athénásában (130 lap) Kárádi Pálnak nevezi 's ezt irja róla: „Nevezetes tudós ember vólt a' XVIdik Százban, a' Kristust imádni nem akaró Antitrinitariusok között, Superintendens az Al-földön és Bethlen Gergelynek a' Tömösvári Fő-Kapitánynak 1579dik eszt. Papja. Irt egy hosszú levelet a' Kristust imádni akaró Antitrinitariusoknak 'sat. — Magyar nyelven ki magyarázta a' Hóseás és Jóel Prófétziáját, ismét a' Sz. János Mennyei Jelenésekről irott Könyvét. Botsátotta-é nyomtatás alá vagy tsak irásban maradott? előttem nem bizonyos."

Az Romai Maximilian Czaszarnac es Kiralnak Tanaczanac Es Biraianac: Szakmár es Szabolts Warmegyenec öröc Ispanyanac. Es az WR lelketül meg szenteltetet hazas tarsanac az Nagysagos Losonci Frusinanac mint kegyelmes Aszonyomnac kèuan az Atya Istentöl az IESVS CHRISTVS által igassagra vezerlö es meg szentelö Szent Lelket.“ — A’ 12dik lapon: „Comendaciuncula brevis Comoediae.

Ha ki röuideden akarsz Comoediat, imè
Oluasni neked nagy szeretettel agyuc.
Meg iratic ebben Atyainc allapattya böseguel
Eua anyanknak is, nagy keserü êlete.
Meg tanulhad ebböl regi rendet êletünknec,
Abelnec szepen, iruan vagyon êlete.
Vegy erkölczre valo peldat Sethnec èleteröl,
Abelnec gyakran kęzzel vtat tapogasd.
Munkankert egyebet nem kêrünk czac jo beszedet,
Ha mi vètec benne azt tud boczanasra legyen.

AMEN.

A’ 13dik lapon: „Theophania, az az: Isteni Meg Ielenes. Wy es igen szèp Comoedia a’ mi elsö Atyainknac allapattyárol, es az emberi tiszteknec rendeleseröl auagy gradiczarol.

Prologus.

Tizteletes es böczületes firfiac, bölczeseguel, tudomannyal, es minden iamborsaggal ekösittettec, hiv Predikatoroc, es mindenkoron böczületes tanyito Mesterec: Es mindnyaian kic ide az mi beszedünc halgatni ide iöttetec es à mi gyüleközetünket ielen valo voltotockal meg akartatoc ekesiteni, kegyelmeteknec mint vrunknac, öregbünknec es szerelmes szüleinknec, iduösseget kérünc. Es könyörgünc az egy Iesusnac neueben, hogy minket kic ez mai napon ide ez helyre gyültünc, az ö kegyelmes kęzeuel oltalmazzon, tarczon es batoriczon. Adgyon bekesseget az hatalmas Isten az ö anya szent egyhazanac, az Scholat es egez kösseget az ö szent neuenec diczeretiben tarcza meg es neuellye. Valakic kedig az Istennec szent gyüleközetinec artani akarnanac, es à szegeny együgyü kösseget meg haboritani, roncza meg az êlö Isten minden igyeközeteket. De

hallya meg ti kegyelmetec mi legyen oka hogy mi mostan ti kegyelmetec eleiben iöttünc, es iol eszetekben vegyetec. Az mi gyüleközetünc Comoediat akar agalni, kinec neue Theophania, az az: Isteni megielenes, Mert ebben meg ielenic az Attya Isten az el eses utan, az mi elsö atyainknac, es kegyelmes es atyaj beszedeckel vigaztallya öket, es oktattya öket az meg igert magra az Iesus Christusra: Minden ember azert errè sziue szerent halgasson, imè mayd meg mondgyac Summaiatis mi legyen.

Argumentum Comoediae.

Eva elsö anyanc sirattya zokoguan ö magaban az ö bünöt. hogy elsö oka es inditoia volt az bünnec, Istennec haragianac az öröc karhozatnac es minden gonossagnac fö oka, kutfeie es gyuytoia: Minec ölötte az ö fèrie Adam az mezöre menne ötet vigaztallya es Istennec igiretiuel batorittya. Touabba mierthogy harmad nap muluan ünnep legyen hogy az ö fiait meg mosogasa, es hogy meg feiericze megparanczollya: Mig az annya azt meg czelekedneie Cain az ö annyanac keserüseget két annyiua teszi. Engedetlen sem Istentül sem emberektül nem fél, nem akar meg mosodni, az öczöit halallal fenyegeti. Azonközben mig Eua a' töb fiait mosogatna: El iöue az êlö Isten az Angyalockal egyetemben. Abel es Seth meg tiztultanac, es variac az êlö Istent nagy örömmel. Cain kedig rusnya es yndoc leuen el röytezic az szenaban: Be mene az WR Isten es ez Isteni félelmet igen diczeri bennec, es hogy az ünnep napra magokat szepen keszitöttec, kerdezi az gyermekeket, az felelet tettzic az Istennec: Paranczola hogy elö hínaiac Caint, ki èrtetlenül Istennec teremtöienec felele, Annac okaert Caint az öczeinec szolgaiaua teué, es az emberi èletnec es tiztnec rendit es gradiczat czinala, az szent igeienec hirdeteset Abelnec aianla. Az kössegnec gongya viseleset Sethnec birtokaban ada, leg vtólszor minden hiv kereztyeneknec Isten az ö segitseget aianla. Euat vigaztallya es mennyorszagban atyahoz meg tèr: Ez Summaia tiztelendö vraim az Comedianac.

INTERLOCVTORES,

1. Adam.
2. Eua.
3. Cain.
7. Esau.
8. Deus
9. Gabriel.

4. Abel. 10. Michael.
5. Seth. 11. Raphael.
6. Ham.

A' 16dik lapon kezdődik maga a' színjáték Eua' $4\frac{1}{2}$ lapot elfoglaló monologjával. — A' 20dik lapon: „Actvs primi scena secvnda. Eua. Adam.“ — A' 23dik lapon: „Actvs primi scena tertia. Adam.“ — A' 24dik lapon:

Chorus Cantio.

Diczerietec az vrat minden nemzetsegec, hirdessetec ötet minden nepec:

Mert meg erösült mi raytunc az ö irgalmassaga: Es vrnac igassaga meg marad öröckè.

Diczöseg, birodalom, tiztesseg, erösseg, hala légyen az Atya Istennec, es az ö áldot fianac.

Vrunc Iesus Christusnac, es szent Lêlec Istennec mind öröckè. Amen.“

Ugyan csak a' 24dik lapon: „Actvs secvndi scena prima. Eua. Cain.“ — A' 28dik lap' végén: „Actvs secvndi scena secvnda. Eua. Abel.“ — A' 30dik lapon: „Actvs secvndi scena tertia. Eua.“ — A' 31diken: „Chorus Cantio“ és „Actvs tertii scena prima. Caim. Esau. Ham“ — A' 34diken: „Actvs tertii scena secvnda. Abel. Seth.“ — A' 36kon: „Actvs tertii scena tertia. Eua. Abel. Seth.“ — A' 37diken: „Actvs tertii scena qvarta. Eua. Seth.“ — A' 38dikon: „Actvs tertii scena qvinta. Seth. Cain. Esau. Ham.“ — A' 40diken: „Actus tertii scena sexta. Eua. Seth. Cain.“ — A' 41diken, legalól: „Actvs qvarti scena prima. Eua. Abel. Seth. Cain.“ — A' 42diken: „Actvs qvarti scena secvnda. Deus. Angeli tres Gabriel. Michael. Raphael. Eua. Abel. Seth.“ — A' 47diken: „Actvs qvarti scena tertia. Seth. Cain.“ — Ugyan csak a' 47dik lapon, alól: „Actvs qvarti scena qvarta. Deus. Eua. Cain. Angeli. Abel. Seth.“

Úgy látszik a' fentebb előadott „Argumentum Comoediae“ből, hogy ezen negyedik felvonás' negyedik jelenése az utolsó. Sajnálni lehet ugyanis, hogy a' 48dik lappal végződik, vagyis inkább csonkán marad ezen, eddigi tudtunkra egyetlenegy példányban fenmaradott könyv. E' csonka jelenést (mellynek személyei, mint már láttuk: Deus. Eua. Cain. Angeli. Abel. Seth.) ide iktatom:

„D. Bator hogy rusnya vagy Cain. E. Illyen borzason allasze Isten elöt, verdle az szalmat az feiedröl es az ruhadrol, miert fordultal hattal az Istenre. Igy tizteledè Istenedet, es az Istennec angyalat èckeppen keszentede. C. Egesseggel. E. Bal kezedet nyuytode oda terdet nem haytuan. D. Cain tekincz en ream, mond el elöttem az mit tanultal. Bezzeg ostoba vagy, es kemeny nyaku, Mert hogy ollyan igen el valtoztal: minem töke volnal mindenestül, az en abrazatomat kire teged teremtettelec, mire emezted el, iöy közelb es mond el a' mit tanultal. C. O el feletkeztem rola az mit tanultam volt. D. Könyü volt azt el feledned azt à mit eleb sem tuttal. E. Oh ennękem szegeny aszoniallatnac. D. Ne bankodgyal es ne keseregy szeretö leanyom, nem te vag oka ennec tudatlansaganac, igaz eleggè bizonyos vagyoc en az te szorgalmatossagodrol. Mit kęssel mond meg az könyörgesben minęmü modot köuetz es rendet C. Vêlem hogy regen igyen tanyitnac vala, de nem tudom ha eszemben iutê auagy nem. Mi atyanc legyen te neued, te orszagod mikeppen ez földen es mennyen, adgy minękünc nagy soksagu kenyeret, es boczasd meg az adossagot, es adgy minękünc minden gonozt. Amen. E Czudalkozom rayta szerelmes atyam Istenem, semmi figyelmetessege ninczen, igen ritkan vagyon itthon. Es mikoron az ö öczej iora intic halallal fenyegeti öket ki fut az hazbol es külömben haza nem vehetyüc hanem éyel. D. Cain ha poenitenciat nem tartandasz hidgyed hogy meg talalod az karhozatot, de akarom hallani miczoda hited vagyon. C. Mayd meg latom en. Igy

Itt végződik a' 48dik lap és csonkán marad színjátékunk! *Losonczi Farkas Lajos.*

(Folytatása és vége következik.)

Rejtettszó.

1—7 Itt a' sors keserü poharát nem itatja veled már,
Itt nem rémitnek tengernek durva dagályi.
1 4 5 6 7 Töltve ha van vizzel, jó; jobb ha bor ül kebelében.
3 4 5 Szél által mint felleg emelkedik, árt szemeinknek.
6 7 Izt ád étkeknek, csak föld gyomrába teremhet.

Németh Endre Kalocsárul.

Jegyzet: A' 6dik számbeli *Rejtettszó:* Pép.

HASZNOS MULATSÁGOK.

8. Pesten, Januar 27kén 1838.

A' nyomtatásban megjelent második magyar színjáték' ismertetése.

(*Folytatása 's vége.*)

Ohajtható, hogy e' második, sőt — az eltévedt Balassa Menyhárt rendes felvonásokra és jelenésekre felosztva nem lévén — inkább első magyar színjáték, valahol másik példányban feltaláltatnék 's hiányzó vége kipótoltathatnék! De ehez kevés reménység van; legalább a' nemzeti museum', pesti kir. egyetem', debreczeni collegium', magyar tud. társaság' és Marosvásárhelyen a' gr. Teleki nemzetség' könyvtárai véle nem birnak; a' tudós Horvát István 's nemzeti régiségink' búvára Jankovich Miklós is csak ezen egyetlenegy példányt ismerik; sőt ezen utóbbi tudósunk, a' magyar nyelven nyomtatásban megjelent könyvek' lajstromát, Sándor István' Magyar Könyvesházaként, kiadni szándékozván, 's nevezetesebb könyvtáraink' gondviselőit és birtokosit ritkább magyar könyveik' feljegyzésére 's véle közlésére felszólítván, Theophaniánk egynek jegyzékeiben sem találtatik. Bod Péter, Horányi, Wallaszki, Benkő, Weszprémi még csak nem is említik Szegedi Lőrinczet; egyedül Sándor István jegyzé-fel komédiáját „Sokféle"jében (Sokféle, irá 's egybe szedé Sándor István. Harmadik Darab. Győrött 1795. 101d. lapon) a' XVIdik századi magyar könyvek között, e' szavakkal: „1575. Debretzenben Szegedi Lőrintznek: Új és igen szép Komédiája a' mi első Atyáinknak állapotjokról." De mivel czímét nem helyesen adja, méltán azt lehet gondolnunk, hogy ő maga e' könyvet nem látta; annyival is inkább, mivel a' 107dik lapon így szól: „Ezen említett könyveknek tsak egy kis részét szemeimmel láthattam, a' többit Horányi, Benkő, Weszprémi, 's egyéb érdemes

Irók Könyveikből tanultam. Szerettem volna megvallom, ha minden könyvnek első 's utolsó levelét ugy irhattam volna ki, a' mint ki-nyomtattatott, hogy onnan az akkori Irás módjáról tehettünk volna itéletet; de minthogy ezen Könyveknek tsak egy kis részét szemlélhettem, ahoz képest inkább mindnyájokat egy-féle vagy-is mostani irás módjával adtam-elő." Hasonló szavakkal említi ugyanő „Magyar Könyvesház"ában (Győrött 1803. 6dik lapon): „1575. Debreczen. Új és igen szép Komédia a' mi első Atyáinknak Állapatjokról. Ir. Szegedi Lőrintz." De, mint látjuk, a' czím itt is tökéletlen, azonban ezen Magyar Könyvesháza' előbeszédében is így menti magát: „Ámbár a' XVI. Századbol való némelly könyvek kezeimnél voltak 's vannak még most is, kihezképest a' nevezetöket azon Betükkel, 's úgy irhattam vólna ki, a' mint valóban találtam; de minthogy egy jó részét ezen régi könyveknek nem láthattam, inkább egyféle vagyis mostani Irás módjával tettem ki mindnyájokat." Nagyon hihető tehát, hogy e' könyvet Sándor István sem látta, és kérdés marad: honnan vala róla ennyi tudománya is?

Sándor István után megemlíté e' könyvet Toldy (Schedel) Ferencz is „Handbuch der ungarischen Poësie"jában (XXI lapon) e' szavakkal: „Merkwürdig sind, durch die Wahl ihrer Gegenstände, zwei dramatische Versuche dieses Jahrhunderts. Der erste ein Nationalschauspiel in fünf Acten von Paul Karádi, betitelt: Balassa Menyhárt; der andere Bornemisza's Tragoedie: Klytemnestra nach Sophokles Elektra. Sándor führt noch Laurenz Szegedis „Komoedie vom Zustand unserer ersten Väter" an; es lässt sich aber *aus guten Gründen* zweifeln, dass es ein dramatisches Gedicht sei." Alól a' jegyzésben ezt teszi hozzá: „Sowohl dieses, als beide erstere Werke sind höchst selten, und mir noch nicht zu Gesicht gekommen.*)" — Mik lehettek Schedel úrnak seine gute Gründe, azt ő maga tudja.

*) Sch. urnak ezen szavait olvasván 's a' Handbuchnak érdemét méltányolni tudván, noha egyik munkatárst sem ismertem, elküldém hozzájok 1830ki decemberben

Ki volt Szegedi Lőrincz? e' kérdést megfejté hajdani nagy tudósunk Sinai Miklós, ki a' Theophania' czímlapjának hátulsó oldalára ezt irá: „Szegedi Lőrintz 569dik Esztendőben volt Békési Predicator, és Körös 's Maros közi Senior: mert a' Váradon akkor tartatot Gyűlés végezésinek igy irta alá a' nevét: Laurentius Szegedinus P. E. Bekesiensis et Senior in Körös Maros közi in persona reliquorum fratrum.“ — Tartatá ezen synodust Zápolya János Zsigmond Dávid Ferencz' és Blandrata György' kérésükre Nagy-Váradon 1569diki october 10kén a' magyarországi reformatus papok ellen; melly zsinatban a' helv. vallástételt tartók 6 thesist alkottak 's erősítettek-meg, mellyeket olvashatni Lampeban.*) Ezen hat thesis

---

Szegedi Lőrincz' Theophaniáját megtekintés végett. Hogy ez tőlem olly szivesség volt, mellyet egy könyvgyűjtő vagy könyvkedvelő (βιβλιοφιλος, amateur) illy ritka könyvvel, kivált exemplar unicummal, tenni nem szokott, meg fogja ismerni, ki maga is amateur, vagy valaha illyentől ritka könyvet kikérni merészkedett. Azonban, azonkivül hogy könyvemet épen 3 esztendő mulva 1833ki decemberben tudtam nagy üggyel bajjal kezeimhez visszakerítni, Sch. úr szivességemet illően meg is köszöné, midőn a' Tudománytár'| első kötetére tett észrevételeimre, mellyek talán más köszönetet érdemlettek volna (a' mit több tagtársai megismertek), egy csinos és szerény hangú antikritikával felelt, mellynek, egy másik hasonló ékes és tudóshoz illő hangon irt párjával együtt, a' Tudománytár' 4dik kötetében hely rendelteték. Sajnálni lehet, hogy a' tőlem nagyon tisztelt mélt. gróf és másod elnök úr — ki, mint közönségesen tudva van, a' szépnek nagy barátjai, és egykor a' köpdösés ellen nyilván 's méltán kikelt — illy disztelenségeknek és moralis köpöknek helyt engedett.

*) Lampe (vagyis inkább Ember Pál) Hist. ecclesiae reformatae in Hungaria et Transylvania. Trajecti a. Rh. 1728 in 4. A' 246dik lapon: „Sententia Catholica seu consensus ministrorum in Hungaria orthodoxam sententiam profitentium ac defendentium contra Franciscum Davidis, Georgium Blandratam et Unitarios Transylvanos communi consensu receptus et confirmatus in Synodo Varadiensi die 10 Octobr. Anno 1569.“

alatt szemlélhetni a' többek közt ez aláírást: „Laurentius Szegedinus, P. E. Bekesiensis et Senior in Körös-Maros Közi.“ Az én példányomban — melly valaha hasonlólag Sinaié volt, 's mellynek minden lapja Sinai tudós és nagy becsü jegyzéseivel boritva van — Sinai ezt jegyzé Szegedi Lőrincz' aláírása után: „M. S. *(t. i. Manuscriptum Emberianum)* addit, in persona reliquorum fratrum.“ *Losonczi Farkas Lajos.*

A' Nagy-Váradi deák szertartásu püspöki megyének rövid esmértetése.

A' Nagy-Váradi püspöki megye ezen 1838dik esztendőben áll nagy méltóságu és főtisztelendő Laicsák Ferencz püspök 's belső titkos tanácsos urnak szelid 's bölcs kormányzása alatt.*) Az idei schematismus szerint találtatnak a' megyében 16 valóságos kanonokságok**) 6 czímzetes — 1 jövedelmes apátság, 13 czímzetes — 3 jövedelmes prépostságok, 14 czímzetes.

---

*) Ezen nagy lelkü főpapnak egész élete egy szakadatlan láncza a' jóltévőségnek. Nem volt nap éltében melyről elmondhatta volna: „amici diem perdidi.“ Hogy egyebeket elhalgassunk, százakra megy ma is száma azon szegény tanulóknak, árváknak 's özvegyeknek, kik állandóúl esztendőnként segéd pénzt húznak Ő excjától. — A' szenvedő emberiségnek ezen nemes szivü Titusát, a' tudományok' 's tudósok' Mecaenását nesztori évekig éltesse az ég!

**) A' N. Váradi n. káptalan egyidős a' püspökséggel. Ezt 1241ben a' tatár düh feldulta, — 1244ben helyre állittatott. 1566ban János Zsigmond Zápolya alatt létét elvesztette. 1693ban előbbeni fényét visszanyerte. — A' káptalanbeli urak 1801től fogva, b. e. Ferencz királyunk' kegyelméből egy 8 szegletü Sz. László' képével ékeskedő mellről függő kereszttel diszeskednek. — Most a' káptalannak nagy prépostja, az irói pályán úgy mint nagy lelkü tettei által országszerte ismeretes driveszti püspök mélt. Tágen János úr. — A' felséges helytartói tanácsnál mint tanácsnok baczi püspök mélt. Ocskay Antal úr, a' magyar kir. tudom. egyetemnél pedig mint rendes tanitók: Vas, és Szaniszló Váradi kanonok urak árasztanak ritka fényt az érdemkoszorús n. káptalanra.

Szent széke áll a' nagy mélt. püspök urnak tulajdon előlülése alatt 32 köz birákból, 1 titoknokból, a' ki egyszersmind levéltárnok, 1 jegyzőből, 1 iktatóból, 1 házasság' 's szerzetes eskü', nem külömben 1 szegények' 's egyház' védőjéből, és egy tiszti ügyészből. Ide járul a' megyei rendes orvos, sebész, 's a' lótó futó szolga.

Papnevelő intézetében vagyon egy fő, 's 1 al-kormányzó, egy tudom. igazgató 's 4 rendes egyházi tudom. tanitó, 1 lelkész, 1 tudomány ügyelő, kis pap. 9; ezeken kivűl a' pesti nevelő házban theologiát tanúl 2, a' bécsi pázmaneumban is 2. — Nyugintézetéhez tartoznak 5 agg lelkészek, 's 4 hivatalon kivűliek.

A' székes egyházban szolgálatot tesznek 2 papok (praebendati) 's egy concionator.

Az egész megye, melly Bihar, Békés, Kraszna, Közép-Szolnok és Szathmár vármegyékben terjed-el, fel vagyon osztva 4 fő esperestségekre ugymint: a' Székesegyházira, Békésire, Krasznaira, és Közép Szolnokira.

A' székesegyházi fő esperestség foglal magában 7 al-esperestségeket, (a' Körösit, V. Olaszit, Berettyóit, Érmellyékit, Sárrétit, Fekete-Körösit és Belényesit, mind Biharban). Ezen fő esperestségben vannak 40 plébániák ugyanannyi plébánusokkal, kik közűl 7 al-esperes — 10 káplányok. — Egy apáczák' káplánya, 's catecheta Váradon. Ide járul 1 házi szerzetes káplány. — A' 40 anya egyházakhoz számláltatnak 531 fiók egyházak. A' katholikusok száma e' fő esperestségben teszen: 27168 — egyesült görögöké: 33517 — nem egyesült görögöké: 128,917 — ágostai vallásuaké: 868 helvétziai vallásuaké: 256182 — israelitáké: 4844.

A' Békési fő-esperestség (Békés vármegyében) foglal magában két alesperestséget, a' Gyulait, és Endrődit, mellyekben 10 plébániák vagynak, ugyan

*) Ezek közül többeket résszerint ujonnan épittetett, részszerint az oda tartozó épületekkel együtt kiigazittatott, a' megyének egyébbként is szép hagyománya által boldogitója b. e. Miklosy volt Váradi püspök. — Adtak hozzá Vurum, 's Laicsák ő excjok is többeket, 's a' nemes káptalan.

annyi plébánusokkal, kik közűl 2 al-esperes — 6 káplányokkal. Ezen fő-esperestségben van 100 fiók egyház. — A' lelkek száma következendő: katholikusoké: 28342 — egyesült görögöké: 6 — nem egyesülteké: 9564 — ágostai vallásuaké: 56545 — helv. vallásuaké: 68696 — israelitáké: 859.

A' Krasznai fő esperestség (Kraszna vmegyében a' Szilágyságban) foglal magában 1 al-esperestséget; vagyon benne 3 plébánia, ugyanannyi plébánussal, egyik az al-esperes 2 káplánnal. — Hozzá tartoznak 83 fiók egyházak. A' lelkek száma következendő: kath. 3403 — egyesült görög: 27109 — nemegyesült: 1463 helv. vallás: 17800 — august. vallás: 6 — israel. 181. —

A' Közép Szolnoki fő esperestség (hason nevü megyében, a' Szilágyban, 's részében Szathmárnak) foglal magában egy al-esperestséget, 6 plébániát, ugyan annyi plébánussal, 1 világi 's 1 szerzetes udvari káplánnyal. Hozzá tartoznak 138 fiók egyházak. — A' lelkek száma imez: kath. 3415 — egyesült görög 56607 — — agost. val. 158 helv. vall. 36229 — israelit. 780 —

Az egész megyében a' papság száma 240 — vagyon benne plébánia 57 — Fiók egyház 980, plébánus 56 kik közűl 11 al-esperes, káplányság 18 — 4 udvari.

Továbbá az anyaegyházakon 's az azokban találtató templomokon kivül, a' fiók egyházakban számláltatnak 20 kath. templomok. — Egyébb vallásuak templomai a' megye' határában ekképpen állanak: egyesült görög templom van 250 — nem egyesült 321 luth. templom 11, refor. pedig 232, sinagoga 16.

A' katholikusok száma öszvesen			63041.
Egyesült görögöké	„	„	117197.
Nem egyesült görögöké	„	„	139944.
Ágostai vallásuaké	„	„	57577.
Helvetiai vallásuaké	„	„	330587.
Israelitáké	„	„	6662.
Sommák Sommája			715008.

A' megyében külömbféle szerzetes rendek találtatnak, foglalatosak résszerint a' két nemü fiatalság' nevelésével, mint Váradon a' kir. gymnasiumban a' praemonstrati kanonokok, Debreczenben a' piaristák, Somlyon Krasznában a' minoriták, 's ismét Váradon

az ursulita apáczák; — résszerint betegek ápolásával, mint az irgalmas barátok Váradon. Vannak itt capucinusok is.

Váradon e' felett, két czélszerüen rendezett, egyedül a' káptalanbeliek hagyományai által alapúlt intézet áll, az árva 's szegény ifjak' iskoláztatására,*) az ugy nevezett. b. e. Salamoné, mellyet Simon, Molnár Jos. Láng, és Thezarovich Gab. jeles hagyományikkal bővitettek. — Ebben neveltetnek 26an. Másik b. e. Németh Ignáczé, ebben 40en; volt debreczeni pléb. 's kis prépost Molnár Jós. 10 szegény tanúlora Debreczenben is tett külön alapitmányt.

Végre Váradon a' püspöki lakban, a' mostani püspök n. m. Laicsák Fer. alapitotta könyvtár emlékezetre méltó, mellyről azomban annak helyén fogunk értekezni.

A' schematismust „pro grata memoria" czim alatt zárja rövid, de érdekes [történeti leirása a) a' püspökségnek, 's káptalannak, név sorával a' volt püspököknek. — b) a' Váradon hajdan virágzott 25 egyházak nevei c) az itt eltemettetett királyok 's királynék emléke, — d) az ott találto szentek hüledékivel, 's régi kolostorok emlékeivel.

Dr. Ágoston János

Elmeszikrák.

Sok nemes tett elvesztené előttünk moralis érdemét, ha ismernénk annak igaz forrását, a' mellyből t. i. vette eredetét, 's mellynek ollykor hiúság egyedül alapoka.

Ha érzésünk' lajtorjáján fel akarunk hágni a' legmagasabb földi szerencséhez, annak fogai igen gyakran kőszálakká lesznek, mellyeken aztán érzéseink hajótörést szenvednek.

Az aggastyán csupán egy megrepedezett hajó, árbocz 's vitorla nélkül, megterhelve tapasztalásokkal, a' mellyeket szemközt az ohajtott kikötővel, a' hajóból kéntelen kidobálni; ezeket aztán a' fiatalság' felkészült hajói vágyódva halászszák-ki, hogy így azzal az örökkéség' tengerébe lesüllyedjenek.

*) De hát hol van hazánkban jótévő intézet, melly papnak nekösönné lételét?

Okosság, egy matrona két kedves leány gyermekkel: boldogság-és igazsággal; nála sok kérő jelenti-be ugyan magát, kik azonban nem halgatják-meg az anya' prédikációját, 's remegnek azon tövises pályától melly a' két kedves hajadon' szivéhez vezet.

Vannak emberek, kik nem adhatnak semmit más módon elő, mintha csak a' katédrán ülnének; ez bizonyítja, hogy ők a' tanitványt még el nem emésztették. Szokásban van náluk egyszersmind, a' mutató ujjat a' jobb kezen ide oda mozgatni, mit ismét az okozza, mivel ők a' fricskát kiparirozzák.

A' nőszemélység a' musikáért született; reája nézve minden subjectiv, semmi objectiv. Az érzés' tömegei náluk a' maximum, a' férfiaknál pedig ezt a' gondolkozás massái teszik. Hogy egy Mozart chef d' oeuvreinél a' reflexió szunnyadozik, az conditio sine qua non.

Kanyargatott szarvú czimeres ökröket 's 15—30 font nehézségű tököket látni most nem lehet nagy ritkaság; ollyas hölgyeket ellenben szemmel vizsgálhatni, kik a' természet minden külső 's belső szép tulajdonival, elsőségivel ellátva volnának, nem minden napi látvány; 's mivel a' deliség mindenkor csak viszonyos itéletén alapszik az embereknek: ez okból az egyiknek azon hölgy tetszik, mellyik több külső, a' másiknak mellyik több belső szépségekkel bir, a' midőn végre egy harmadik annak adand elsőséget, kinek a' pénz váltónál legtöbb hitele van.

Ugy jelen-meg előttem nagy száma hajadoninknak, valamint az égő fácskák az ismeretes játékban: „Ha a' róka megdöglik, akkor bőrének van becse." Ez addig megy kézről kézre, „mig végre egyikben a' lángocska kialszik. *N. D.*

Rejtettszó.

Ot betü az egész, szárnyas állat' neve,
Ha elvetted fejét vágó eszköz leve.
Hárma elől mindég helyet kérd és keres,
Két végsővel utad 's menésed sikeres.

Szűts Ignácz Hodászon.

Jegyzet: A' 7dik számbeli *Rejtettszó:* Koporsó.

HASZNOS MULATSÁGOK.

9. Pesten, Januar 31kén 1838.

Rövid czáfolat a' Figyelmező 3ik és 4ik számában „polgári magánjog" czimü munkámrul megjelent alaptalan 's gonosz czélzatu birálatra.

A' most nevezett kritikai folyóiratban megjelenni szokott birálatok ismert egyoldaluságát 's pártoskodásbul eredő szellemét eléggé tanusitja a' következő egyetlen adat is, mellyel fönebbi állitásom igaz voltát röviden bebizonyithatónak vélem. — Birálóm ugyanis (ki elég ravasz volt magát meg nem nevezni) a' Figyelmező 4ik számának 57dik hasábjában ezeket mondja: „Nem sokkal jobb lábon áll a' jelen munkának eredetisége is; mert a' szerző, e' kötetben előforduló csaknemminden tanitásait másoktul, jelesen Markovics és Kelemen uraktól kölcsönözte, (mintha ezek is nem a' törvényekbül kölcsönözték volna azokat !!) és pedig hiven megtartván azoknak még botlásaikat is, millyenek példaul: 1) Hogy Kálmán király a' törvénykezéseket királyi udvaron kivül rendelé tartatni." (Ez áll munkám 15ik lapján) 'sat. — Ugyan a' 4ik szám 60 és 61ik hasábjában pedig igy szól birálóm: „Az egész munkában egyetlen egy osztály, szakasz, fejezet, szegély vagy szelet sincsen, melly az ebben czélul vett tárgyat kimeritőleg, habár csak fővonalaiban is, előterjesztené, 's néhol annak lényeges részletei is érintés nélkül hagyva. Igy például a' hazánk régi korában divatozott királyi személyes és megbizott birák által itélettételekről 'sat. azontul, hogy I. István a' nyomosabb ügyeket önmaga tanácsa és a' nádor elintézése alá föntartotta, és hogy Kálmán király a' törvénykezéseket ki-

rályi udvarán kivül rendelé tartatni, a' szerző emlitést sem teszen." 'sat. — Hogy ez utóbbi pontot előadom, azt a' biráló is elismeré fönebb, midőn azt rosszalá; hogy pedig az I. Istvánrol mondottakat sem mellőztem el, — utasítom hazug birálómat, munkám 9 lapján a' 6—8 sorra, hol ez áll: „A' nyomosabb ügyeket önmaga és a' nádor elintézése alá bocsátandóknak hagyta fön." Mikép adhatni hitelt ezek után a' biráló egyéb állitásainak is? Illy önczáfoló kritikusnak én nevet sem tudok adni. Esze és szíve egyenességét azonban méltán kétségbe hozhatom. Egyébiránt, itéljen elhatározólag az igazságszerető közönség.

Kunoss.

Kirándulás Pestről Szent-Endrére.

A' folytonos tudományokkali foglalatosságból származott némi unalom, a' nagy város' zajja szülte kellemetlenség, foglalatosságaimról mintegy kéntetének lemondani, 's egy kevés időre a' városi nagy lármától távol magamat kipihenni. — Úgy lőn; mult évi september 7én egy barátommal felültünk a' bérkocsira Sz-Endrére utazandók. Minekutána Ó-Budáról kiértünk, mindjárt szemünkbe tünt, a' hagyomány szerint II. József által épitett omladozó selyem-gyár. Olly látvány ez, melly nemzetünk' közboldogságát csökkenni nem kivánó, hanem növekedni óhajtó szívet földig sujtó fájdalommal borit-el. Eszembe jutának a' nagy férfiu' köz-jólétünk körül tett érdemi: a' sok intézetek, mellyeket kereskedésünk előmozditására tett; 's gondolám: milly nagy kár, hogy törekvései' e' szemem előtti gyümölcsét, az utódiság' gondatlansága miatt, az idő' vas foga illy csufosan megrombálta. A' hat sor ablakú magas épületből, csak a' falak, és még kevés be nem esett tető diadalmaskodtak az idő' viharjain. A' felállitásakor remélt gyári zaj helyett, most bús 's borzasztó mély csend uralkodik; csak egy bőröket készitő mester, ki a' roppant épület mellett lévő kis házban mint felügyelő lakik, és még talán éjszakánkint a' baglyok, adják némelly jeleit az életnek. Vajha — sohajték magamban — korunk' kitünőbb vonásai közé tartozó annyira kikürtölt eleven részvét, a' ki-

tözött, de már rég elényészett czélt ujra felélesztené, hogy az idegen selyem portékákért kimenő pénz hazánk' keblében maradna, más földi jólétünket eszközlő tárgyakra fordítandó! Illy gondolatokba merülve alig vevém észre, hogy szemünk előtt egy szép sikság terül-el, mellyet Europa' folyói királyának lefelé hullámzó ezüst tükrü vize diszesít, 's a' szorgalom' és izzadság cseppjétől buján termő tengeri — indicum — szépít. A' terület' jobb oldalán, a' földből természetesen kinőtt, mintegy mesterkéz által sorba rakott oszlopok — mellyeknek egyikét az ájtatosság szent képpel 's lámpával ékesité — foglalnak helyet. Bal oldalán három falu vonul felfelé, névszerint: Békásmegyer, Kalász és Pomáz; mind háromban Svábok, Tótok, 's kevés Magyarok laknak; ezeknek legnagyobb része pedig a' katholika vallást követi. Az itt ott részint gyümölcsös, részint csak árnyékra, mesterségre, és tűzre használható fáskertek' szemlélésén töltvén az időt, jó-előre haladtunk, 's már szép látvánnyal foglalatoskodtatták szemeinket Sz.-Endre messziről ékeskedő tornyai, midőn velem utazó barátom a' szemlélt tornyokon csüggő figyelmemet azon kijelentésével: hogy ha N. urat hon nem leljük, Visegrádra hajtatunk — mintegy ketté vágá. Visegrádra — ismétlém — melly emlékeztetni fog, hogy basák' igája alatt is nyögött a' haza, kik sivataggá tevék szép mezeit, vészdulta rengeteggé csendes lakát. Vajha ne volna otthon — gondolám — hogy az idő vas gyomra által még meg nem emésztett romokat láthatnám. — Felmenjünk tehát a' várba? mondám. — Igenis, — volt barátom válasza — és pedig, mivel nehéz a' gyalog felmenés, az itt erre használni szokott szamarakon vitetjük-fel magunkat. — Oh! tehát csak illy becsülője, Barátom, a' régiségeknek, 's nevezetesen a' régi váraknak, hol ős atyáink pogány patkóktól hevertek összetiporva, hogy ön lábait fárasztani átalja? — És midőn hevesen kezdenék értekezni a' régiségek' méltó becséről, im, a' kitűzött czélt 10½ órakor elérvén, tellyesületlenek lettek vágyaim.

A' reggeli időt tehát a' m. város', 's leginkább a' nem egyesült görög székesegyház' szemlélésével kiván-

tuk tölteni; de ez utólsó kívánságunk dél előtt tellyesületlen maradt, mivel ők csak vasárnap misézvén, a' templom zárva volt, 's a' felügyelőre sem akadhattunk, ki ohajtásinkat kielégítse. Nincs nyitva e' szerint — kérdém — a' templom, csak vasárnap reggel? A' felelet erősitő volt, azon hozzá toldással, hogy még pénteken és szombaton imádkoznak a' halottakért. 'S miért? megdöbbenve viszonzám. Mert sz. Bazil' 's Aranyszáju sz. János' liturgiája úgy hozza magával — volt a' válasz. — Ezen szent atyák — folytatám — bizonyára nem az örök dicsőségben részesültek' lelkeikért parancsolják az imádságot, mert ezek birván az elenyészhetetlen jót, semmi rosszat nem szenvednek, és semmi jót többé nem reménylenek. Azokért pedig imádkozni, kik pokolban vannak, hasztalan, mert mind e' mellett örökké bünhődnek. Nem lehet tehát egyebet gondolni — következtetém — mint azt, hogy valami harmadik helyen vétkektől megtisztulásuk' napjáig létezők kiszabadulásáért teszik ezt. Hiszen így, ők is hiszik a' purgatoriumot — beszédembe vágott barátom. Ugy kell lenni, — válaszolám — mert az ellenkező esetben őket a' legnagyobb következetlenséggel vádolhatni. E' beszélgetések után, hogy az időt egy helyen tespedve hasztalanul ne töltsük, kimentünk a' m. városba, rendezetét, 's minden nevezetességeit megnézendők. Azonban az úton ennek politikai állásáról vegyültek a' beszédek, mellyeket itt hiven közlök.

Szent-Endre privilegiált m. város. Van ennek következésében, tulajdon tanácsa, melly 6 senatorból, 's egy biróból áll. Ez vallás' tekintete nélkül — mint tudva van — választatik, 's igy egyszer romai katholikus, máskor pedig nemegyesült görög nyeri-el e' hivatalt. — A' lakosok' iparjának első gyümölcse, a' bor, mit kettőztetett erővel termesztenek, mivel a' szőllőmivelés jövedelmeiknek leghővebb csatornája; van ezen felül itt: búza, tengeri, krumpli, 's más házi szükségekhez tartozó élelmény, mellyeknek feleslegét könnyen lehet a' m. város mellett folyó Dunán Pestre eladás végett szállitani. A' lakosok különféle nemzetbéliek; itt a' kevés magyar nyelvet beszélők, illyrusokkal, svábokkal 's ráczokkal vegyesek. Mindöszve

kereken 3000ret lehet számitani, kik közül 2300—2400 a' katholika religiot követi, 600—700 a' nemegyesült görög valláshoz ragaszkodik.

Mi a' m. város' alkatát 's a' benne találtató nevezetességeket illeti, szemlátásom után ezek: A' város egy kissé emelkedő helyen fekszik. A' katholikus templomtól látható Szent Gellért hegye tulsó részéről pedig egy kis dombról homályosan mutatkozik Vácz. Ugyan innen mulattathatja magát az utas a' Sz-Endrei sziget nézésével is, melly egész Visegrádig nyulik, 's négy helységet foglal magában, u. m. Pócsmegyert, Tótfalut, Kis Oroszit 's Bogdányt, ezeknek mindegyikében részint katholikusok, részint reformatusok laknak. Lehet tehát Sz-Endre fekvését szépnek mondani, mellynek fő diszét Dunánknak lefolyó vize teszi. De mégis mind e' mellett a' város rendetlen, 's a' bent lakó ohajtva ohajtja a' városbóli kimenetelt, hogy a' természet gyönyöreit éldelhesse, és hogy a' sok elszórt kövekkel bővelkedő utczáktól menekhessék. Nem lehet azonban ezt az egészről állitani, vannak egyenes, 's gáncsokat nem vető kövektől ment utczái is; de ez csak természet' ajándéka lenni látszik, 's nem emberi kéz' szüleménye. Általánosan el lehet mondani, hogy a' Dunához közeli utczákon, mellyek igen keskenyek 's elszórt kövekkel telvék, nem igen kényelmes a' sétálás. Sz-Endrének nincsenek nagy lakó épületei. Van egy katholikus temploma, melly azonban olly kicsiny az e' religiot követő hivek arányához képest, hogy ezeknek harmad része sem fér bele. Ha a' legnagyobb szorultságban összegyülve képzeljük a' hiveket, még sem lehet 500nál többre a' bentlévőket számitani. Hol vannak tehát még majd 2000ren, kiknek lángol keblük a' mennyeknek urát, kitől munkáikra áldást várnak, imádni? — Fáj a' hiveknek e' hiány szomorú következése, de saskint szaggatja ugyanez n. t. Murcsics János helybeli plébános' keblét, ki mindent elkövetni kész, hogy a' közös fájdalom' okát félre háritthassa, hanem ezt ön magának tennie lehetetlen. Bár csak tehát e' részbeni hiányuk felsőbb segedelem mellett kipótoltatnék! annál is inkább, mivel a' mostani templomot a' senkinek kedvezni nem szokott idő jó formán megporhasztotta. A' nem egyesült görögök öt nagy, 's meglehetős alkatú tem-

plommal birnak. A' székesegyházat délután a' püspöki oeconomus, egy becsületes Sz-Bazil szerzetbéli pap, kérésünkre felnyitotta, 's a' templom' keleti rendezetét látni szerencsém volt; semmi különös egyébiránt benne nincs, kivévén azt, hogy az oltár felett nagy ügyességgel fából készült boltozat van, mi a' minket bevezető úr' állitása szerint Magyarországban sehol sincs. Nem ollyan szép azonban, mint erősité, hogy minden magyarországi nemegyesült görög templomokon felülemelkednék; mert a' budai nékem jóbban tetszik, a' nagyváradi pedig szépségi tekintetben messze hagyja maga után. Szent-Endrén lakik a' nemegyesült görög püspök is, kinek lakát kivülről nem lehet megkülömböztetni más lakosok' házaitól, hanem belseje, mellyet csakugyan a' fentemlitett úr megmutatni szíveskedett, meglehetős butorozatú. Az ebédlő terem' falain függnek a' 12 volt sz-endrei püspökök' arczképei, mellyek között első helyet foglal Arzeni Csarnovicsé, ki 1690ben Serviából vándorolt ide, 's minden most nálunk létező nemegyesült görög püspökségek között legelőször a' sz-endreit állapitotta. De e' fontos tárgyról más alkalommal. A' görögöknek Sz-Endrén papnevelő intézetük is van. A' cursus 3 esztendeig tart, mert ők zsidót 's régi görög nyelvet, mint a' katholikus püspöki seminariumokban, annál inkább pedig arabs, syrus, és chaldaeus nyelveket, mint az egyetem mellett lévő nevendék papok, nem tanulnak. — A' katholikusoknak van nemzeti iskolájok, hová a' fiuk a' leányokkal, mind öszve két százig, vegyesen járnak. September' 10kén volt próbatételük, midőn a' nagy lelkű plébános, ki az iskola igazgatója imádságos könyvekből, képekből 'sat. álló ajándékokat osztogatott. A' jóviselet első jutalma arany metszésü magyar imádságos könyv volt. Osztogattattak ezen kivül több magyar, német, 's tót imádságos könyvek, hogy ez által a' szorgalmatosoknak a' tanulásra nagyobb ösztön adassék, a' restek pedig álomkórságokból felébresztessenek. — E' kevés szabad lihegéseim után visszatértem ismét oda, honnét személyes viszonyaim miatt, csak huzamos idő mulva nyerhetek ujonnan egy kevés időt kényem szerint utazhatni.

Somkuti Zsigmond.

Egy sírkert mellett' andalgásomkor.

Égi végzés int, — üt az óra végsőt, —
A' halál mérges nyilait lövelli, —
Éveink tünnek, — gyönyörink lerontva
Sirba leszálunk.

Itt egy elhunytnak szeretett barátja
Barna fátyolt tűz mohosult kövéhez;
Térdel ott egy férj neje' puszta sirján
Gyászba merülve.

Itt sirámok közt koszorús fejekre
Hantokat hánynak. Ravatalt emelnek
Ott egy hősnek, harcz' mezején ki éltét
Adta hazáért.

Bús fohász kél itt szomorú ajakrul,
Sir' keresztjét hőn kebelére vonván
Egy szűz, 's elhunyt földi reménye' nyugvó
Hamvait áldja.

Ott jajok közt eggy anya költi kisded
Gyermekét „jőjj kedves ölelni engem!“
Oh! nem ébred, nem, 's mohosult gödrébül
Kelni nem óhajt.

Boldogok százszor, kiket a' halálnak
Mérge ott dönt sírba, rokon kebel hol
Áldoz érettek szomorú fohásszal,
'S könnyeket áraszt.

Oh kemény végzés! büneink' jutalma!
Hogy ha majd egykor hidegült öledbe
Megtörött testem' bajaim' körébül
Befogadandod,

Akkor, oh! akkor lesz-e majd ki értem
Könnyeket gördít, lesze-e majd ki vessen
Egy darab fátyolt oda, illy fohászszal:
„Béke porának!“

Nincs reményem, mert rokonimtul a' sors
Vad dühével messze-vidékre hajtott,
Hol roken szívet hidegült kebellel
Váltva találtam.

Németh Endre Kalocsárul.

Elmeszikrák.

Külső fény 's belső érték, két igen különböző dolgok, mellyeket külön fajú almákkal hasonlíthatni-össze, a' mellyek között egyiknél a' héjj mocskos, redőzetes, a' másiknál pedig rozsapiros és síma; ha azonban ketté vágjuk azokat, az első kellemes szagú és édes ízű lesz belül, ellenben a' másik savanyu, 's talán rothadott is, mellyet addiglan csak a' héjj lepezett-be. Az embereknél hasonlót bizonyít a' mindennapi tapasztalás, 's azon férfi, ki csupán piros tölt arczájú 's nyulánk termetű hajadonban gondolná feltalálni élte' boldogságát, a' nélkül hogy ő a' belső értékre is fordítna illő figyelmet, azon férfi eleve megérdemli sajnálkozásunkat.

Bizodalom, jó akarat, barátság, — ezek modulatiói a' tiszta ártatlan szerelemnek.

A' reménység, egy férfiú a' kandikáló szekrénnyel, ki minden halandónak legkellemesb coloritjában a' beteljesedésnek, mutatja kivánatait 's vágyait.

Bizodalom a' házasság' geniusa; ha ez egyszer elrepült, ama két emberszemély, kik örökre egyesítettek általa, a' legszerencsétlenebbek.

A' szerelem az a' fiatal emberre, mi az izzó darab vas a' gyermekre nézve. A' gyermek a' csillogót, fényterjesztőt megfogja kezével, 's így megégeti magát.

Emberisméret méltán drága árn. Sok már egész vagyonának, egészségének, nyugalmának 's megelégedésének kárával vásárolta azt meg.

A' költészet szerelem, valamint viszont a' szerelem költészet. Mind ketteje, csudálatosan elragadó harmoniája a' fenséges muzsikának, 's megérthető csak azoktól, kik kiválasztvák.

Novák Dániel.

Rejtettszó.

6 betü. Város a' Jászságban.
1 2 3 4 Nagy czím a' papságban.
4 1 5 6 Diszes 's régi nemzetség.
1 2 3 Ember e' nélkül nincsen.
6 1 2 E' nőtelennek sincsen.

P. Monostorról.

Jegyzet: A' 8dik számbeli *Rejtettszó:* Holló.

HASZNOS MULATSÁGOK.

10. Pesten, Februar 3kán 1838.

Lyrai epigrammák.

A' Szunnyadó.

Szunnyad Elíz mélyen, 's az egek fényőrei ébrék.
Ártatlanságát őrzik az égi valók.

A' b e g y e s.

Oh ki szerencsés volt Endymion! alva gyönyörrel
A' tündérfényű látmusi békehegyen;
A' mikor éledező vágyakkal Luna leszállott,
'S lélek-'s szívemelő csókjait adta reá.
Más eset, ah, az enyim! bár szender mákjai lepnek,
Bár legyen e' tempén nyilva szemem 's karom is.
Jól lát engem Elíz, 's mindig jól hallja nyögésim:
Még is megveti kő-szíve sohajtatimat.
Így érzem szomorún; begyesebb az olympi kecsesnél,
'S büszkén-válogatóbb a' kies emberi szűz.

E n y h.

Lángban uszott lelkem, keresé 's nem lelte meg enyhét,
Lángajakodra röpült, 's enyhire, lyányka! talált.

A' lyány az őzzel.

Lyányka remegve kinál téged, szelid őz! 's te remegten
Szörbölöd a' habzó csészei kedves italt.
Oh szent ártatlanság fölkentjei! boldog az ember,
Títeket a' ki csodál, títeket a' ki követ.

Súgárfolyam.

Svada, Kypris meg Eros súgárfolyamában Elíza
Fürdik: ezért olly szép hangja, szerelme, kecse.

Napom.

Messzi csucson nyugovó nap tündérfénye bucsut vesz;
'S a' hamar éj engem kecstelen arccal ijeszt.
Száll, röpül a' szerelem sebesen kisegítni bajomból.
Hozza magával Elízt, 's ég, ragyog újra napom.

Első Felesztendő.

Madarak.

A' madarak szabadon szárnyalnak az aetheri tájban:
'S szórni lövészi golyót a' levegőbe szabad.
Kellemetes lyánykák! szabad a' tí földi lakástok:
És nyilait szabadon lőheti Amor is el.
Egyre vadászi golyó tollast nem képes elejtni:
Úgyde Cupidonak mindaha nyíla talál.

Lyánykám szája.

Lyánykám rózsatüzű száját mért szállja meg a' méh?
„Szűz kikelet mézét ott szedi, gyűjti, nyeri.“

Apály és dagály.

Tenger apad, tenger dagad. Így apad, így dagad a' szív,
A' szerelemtenger mélyire hogyha evez.

Találdky.

Egy humoristának nézete 's javaslata.

Csudálkozni fognak talán sokak, ha hallják, hogy egy falun nevelt uracs, ki tehát nem is tartozhat a' nagy világhoz, némi furcsa észrevételt tesz a' szép Pestváros' rendelkezetiről; én azonban, úgy mint bármellyik földi lény, avagy mint azt szokás nevezni a' városokban, egy henyélő, naplopó, birok 5 érzékimmel, — meg kell ehezképest hagyni nekem azon jogot, hogy szabadon 's nyiltszivűleg kimondhassak mindent, mi ezen érzékekre különösbenyomást tőn.

„Útazzál fiam“ így szólla atyám „megvannak 5 érzékeid, miről elég tanújeleim lévén, ezt minden himezés 's hámozás nélkül előtted kimondom. Ki lehetne az, ki kételkedhetnék hallásodon, ha élő szemeivel látja deli alakzatú füleidet? Valjon nem bizonyitottad-e be, hogy te birsz jó izléssel, a' mikor háromszor annyit ettél a' gazdag főtiszt' asztalánál, mint sem az atyádéinál? Nem mutattál-e érzelmet, a' mikor keresztatyai ajándékot kaptál, csaknem körültánczolván azon kéz, mellybe az aranydarab nyomatott, midőn ellenben a' másik egészen nyugton maradt a' kabátzsebben? Hogy nem hibázik nálad a' látás' érzése, bebizonyíthatja azt a' főtiszt' elavult leánya, ki előtt fel nem akadtál, midőn nékie a' rózsa orczájú szobaleány

mellett, elsőbbséget adtál; 's hogy van szaglásod, az már bizonyos, mivel nem tudnád máskép egy gazdag férfi előtt 20 lépés távolságnyira levenni a' kalapot, midőn ellenkezőleg minden szegényt ledöntesz lábáról! „Menj tehát fiam" így végezte az atya „nyugottan a' tágas világba, 's meg lehetsz győződve arról, hogy ott keveseket találandasz, kik érzékiket egyenlő mértékben birják veled!"

Ezen hizelkedő vigasztalással felpiperézve, felpánczélozva, elindultam, 's Pestre érkeztem, 's mindjárt az első órákban egy valóságos Babelba keveredve érzém 's látám magamat. Első gondom 's foglalatosságom az volt, hogy rokonimnak, atyámfiainak szolló leveleket kézhez szolgáltassam, de jaj! milly zavart kelle tapasztalnom ezen atyafiak' lakjaiban. Első levelem nagybátyámnak szóllott, ki talán a' világ' nemes származású lényei között a' legtöbb ősgöggel volt megáldva, ő egy valóságos Don Ranudo de Colibrados, 's lássa Barátom! ő épen a' parasztvásártéren lakott; az én nagynénim, ki a' török háborúban harmadszor, 's a' franczia háború' kezdetén negyedszer lőn özvegyé, a' tavaszmezőn lakott, cousiném pedig, ki a' legveszélyesb kokette volt, kinek szemei mint tűzkerekek forogtanak, 's kinek pillantatai akép gyujtottak, valamint a' neustadti congreve-rakéták, a' barátpiaczon lakott. Illy zürzavarban állottam valamennyi adresseimmel. Egykori iskolamesterünk, egy poéta, kinek szájából úgy ömledeztek a' versek, valamint a' vizek a' szökőkutakból, 's kiről azt mondák, hogy nehézségéből (ő 150 fontot nyomott) 50 jut a' test' részeire, 100 pedig velőjére, a' szénapiaczon lakott; a' finom Eustachius, az első fashonable helységünkben, a' lóvásár-téren lakott, 's Pankratzius, falusiaink között az egyetlenegy bölcselkedő, 's ki, a' közönséges vélemény szerint, egy valóságos pogány volt, — a' kálvária hegytéren vett magának szállást.

Bocsássák meg nekem ezen nagy város' tisztes lakosai, ha ezen zürzavaron fölötte kelle csudálkoznom, talán végre bosszonkodnom is. Mezővárosinkban a' mészárosok az egyik, a' csizmadiák a' másik, a' timárok a' harmadik útczában együtt laknak, 's ekép a' többiek is, 's ennélfogva nem nehéz bármellyikét is

azonnal feltalálni. Ohajtanám szivből, hogy a' városi urak is hasonló elosztásra ügyelnének; most tehát hallják tanácsomat.

Azon házasok, kik 10 évi együtlétt után még megférnek, 's nem állottanak soha azon ponton hogy egymástól elváljanak, lakjanak az allianz-útczában; azon édes uracsok, kiket képes minden széldöfés feldönteni, a' czukorútczában; sokat fecsegő asszonyi személyek, kiknek nyelve megérdemlé már a' mobile perpetuumra kitett jutalmat, a' szarka útczában; kérkedékenyek, üres zsebekkel 's tölt orczákkal, a' szél útczában; a' mocskos kéménysöprők, a' fürdő útczában; elfajult gyermekek, a' romló útczában; szép hajadonok, a' virág- 's tavasz útczában; házasok, kik birnak az igaz bon-tonnal, 's nincsenek egymásnak útjában, a' toleránz-útczában lakjanak; szerelmes agg legények, a' három szív útczában; fiatal házaspárok, kik a' gyönyör' tengerében úszkálnak, a' buvár útczában; a' menyasszonyok, mátkák, a' három rózsa útczában; a' soványok, a' gólyaútczában; kávé iszákosnék, kik szokás szerint, egyik házból a' másikba hordanak újságokat, 's kik egyenes vonalban veszik származásukat a' wischiwaschi varázslótól, 's a' tritschiratschi tündértől, a' három dob-útczában; a' hű házaspárok, a' ritkaútczában; a' ravasz szépek, kik akép cserélikfel szeretőiket mint galandjukat, a' kigyóútczában; a' sokat evők, az óriás útczában; a' katonák a' vasloudon-'s lovag útczában; a' ló kedvelők, a' nyargaló útczában; azok, kik galoppirozva költik-el pénzüket, a' fiáker útczában; azon ügyvédek, kik iparkodnak kiegyeztetni ellenfeleiket, a' béke útczában; a' tolvajok, a' varjú 's zsák útczában; az ajtatosok, jámborok, a' paternoster-útczában; azon asszonyok ,kik a' szegényekkel jót tesznek, az istenek útczájában nyerjeneklakást; hajadonok, szűzleányok, kiket semmi sem rettenthetmeg, a' grenadier-útczában; a' nyalkafiak, úgynevezett stutzerek, a' párisi útczában; dámák, kiknek okuk van parfümirozni magokat, a' szekfű-útczában; a' szerelmes dombérozók, a' hold útczában; asszonyok, kik a házban a' comando pálczát hordozzák kezükben, az urakútczájában; öreg urak fiatal érzelmekkel, a' vadász útczá-

ban; hölgyek, kik végre mégis belátják 's elismerik, hogy ők már nem fiatalok, a' magdolna-útczában; a' szinészek, a' víg útczában; azon urak, kiknek rosz emlékezetük van szabójik iránt, a' conti-útczában; idős férfiak fiatal deli nőkkel, a' kereszt-útczában; rút leányok, a' szűz leány útczában; 's végre valamennyi faragatlan durva ember, a' kocsis útczában.

Alig találkozhat a' nagy városban valami, mi kikerülte volna figyelmemet; megtekintettem tehát sorban az útczákat, a' palotákat, a' szinházakat, a' betegek' intézeteit, a' kivilágításmódot, 's minden egyébb elintézést is; ennélfogva megengedi nekem tudós Barátom, ha csekély belátásom szerint, elég merész vagyok, még egy két javaslattal fellépni.

Én a' theátromban egy mesterséges férfias mozgó mivet avagy automatot rendelnék-meg, hasonlót Maelzel' trombitásához. Ennek különös szépségűnek kellene lenni, 's énekelni a' fölséges tenort, melly a' vállak körül két láb, 's a' czipő körül fél láb volna; mivel pedig azt tanítja a' tapasztalás, hogy állatproductiók jobban becsalogatják a' néző közönséget a' szinházakba, mint sem a' legjelesebb müvészek, — menageriát engagiroznék, 's köztük osztanám-fel a' szerepet. A' csörgőkigyónak kellene az első szeretőnét, az óriáskigyónak az illendőség-dámákat, a' csalogánynak avagy fülemülének az első énekesnét, a' dressirozott bolháknak a' balettánczosnékat, az oroszlánnak az atyaszerepet, a' rókának az intriguansokat, a' bankának a' chevaliereket, a' medvének a' bassistát játszani; a' lovak, az első szeretőkké, 's a' tigrisek hősökké alkalmaztatnának. Az ekép összeillesztett theátrom kétségkivül megtöltené a' pénztárt.

Örömmel láttam, mikép halad minden előre e' nagy városban, 's mikép diszülnek a' szabad térek, magas házak' emelése által. Mit szólljak azonban a' vásártérről, mellynek közepét egy ágasra függesztett lámpás által akarják ékesítni; ezen helyre, azaz, a' tér' közepére, egy magyar nemzeti szinház illett volna helyes architecturai sztilben felkészülve, 's ellátva két felül szökőkútalakkal. Bodéknak ezen szép téren nincs helye,

veszéllyel fenyegetik ezen rongy épületek az egész tájékot, 's általán illy kisben vásár, olly nagy városban mint Pest, egészen hasztalan. Mint észrevettem', az útczák kiköveztetnek, 's öröm látni, hogy sok helyen fölséges járdák (trottoir) elrendelvék; valljon nem lehetne-e itt akép elintézni a' dolgot, hogy elállásról elállásra, az az, bizonyos távolságokban tükrök eresztetnének-be a' trottoirba, még pedig a' legujabb találmány szerint, mellyekben aztán mindenik gyalogjáró megláthatná saját hibáit, minden öreg úr pedig azonnal észrevehetné, ha a' karjába fogódzó nő orránál körülvezeti őt, 's melly még mindegyik agg kokettnek azt jósolná: hogy ő nem fiatal többé, 's hogy meghódításra nincs joga? Valljon nem volna-e czélszerü, ha a' házak' fedéleresztékiről jégcsapok csüggenének-le, mellyekhez mind az órrával taszitódnék, ki magasan hordja azt, 's nem álhatna-e minden ház' homlokzatán azon oktató megjegyzés, melly tudatná velünk: mikép jutott a' tulajdonos ezen ház' birtokába?

Nem csekély bámélkodással láttam ezentúl, hogy nagy érdemü Barátomnak van egy saját intézete is, mellyben Kegyed azon szerencséseknek, kik vakok, meg akarja ujon szerezni a' szem világot. Meggondolta-e Ön, mit mivel ez által? Tegyük, hogy a' jámbor vaknak egyszerre megnyilnak szemei, mit látand valjon ő? A' mint csak felrántja szemeit, szive azonnal szét is fog repedni — ő látni fogja, hogy azon leány, kit ő szépnek tartott eddiglen a' szemmel látás' hiánya miatt, a' rútság' egy valóságos példánya — ő látandja, hogy jelenkorban az emberek mint bőszültek egymás nyakába dülnek, midőn ezen színlett barátság' czimere alatt csupa irigység, gyülölség 's dűh festik-le magokat szemeikben, — ő most már egészen látni fogja azt, azonban mégsem fog senkit keresztül látni, — 's mivel már élő szemeivel lát, nem lesz senki vele ezután engedékeny, kémélő — ő neki lesz talán körüllátása mindenben, azonban nagy kérdés: lesz-e szerencséjére nézve, egyszersmind kilátása is?

(Folytatása és vége következik.)

Tek. Zemplén vármegye' levéltárában találtató, 1680dik esztendőről költ 's a' czigányokra alkalmaztatott esketés' formája, — melly találtatik a' 238ik kötetnek 42 számja alatt.

Én n. n. esküszöm az atya fijú, sz. lélek egy bizony úr istenre 'sat. 'sat. — hogy a' jelen való dologban a' mire kérdendő lészek, vagy mit tudok, láttam, vagy hallottam, mindeneket igazán meg mondom, és meg vallom, és ha valami legkissebbet is eltagadnék, vagy hozzá tennék a' mi igaz nem volna, tehát valamint régentén Farahó királyt az Isten a' veres tenger mélységébe elsüllyesztette, ugy engemet is mindjárt a' föld gyomrába süllyeszszen el, — és ha igazat nem vallanék, átkozott légyek mint jártamban, keltemben, nyugtomban, mentemben egész harmad iziglen; soha sem lopásban, se tserélésben, és semmi némü dolgaimban szerentsém ne légyen, sött első cserémben a' lovam tsudává vállyon, 's szamárá légyen, 's illyen száraz földé tétessen mint akin állok, 's azzal nyilatkozzon ki ha nem igazán esküszöm — az akasztófán száradjak meg, és a' dühös hohér keze által múljak ki e' világból — mind ezek rajtam és nemzetségemen harmad iziglen ugy történyenek, Isten engem ugy segéllyen.

P.

Furcsa szerződések.

Egy koros, izmos, kövér férfinak monda egy gyógyszeráros: kár lesz azon kövérség földbe.! Felele: „hát vegye-meg, eladó!" Meg lett az alku, kifizette az árát, azon feltétellel, hogy ha meghal, teste általadassék nékie. Azon a' pénzen vett a' kövér szőlőt, azt ismét egy gazdának általadta olly kötet alatt, hogy holta napjáig tisztességes itallal 's étellel tartozik tartani. A' kövér ember hízik, gond nélkül eszik iszik, nyugpénzből ruházkodik, mulatozik.

P. Monostorról T-y.

Sír-irás.

Heves vármegyében, bizonyos temetőben, ezen felírást olvashatni: Itt nyugszik n. n. akaratja ellen.

T-y.

Schambogen.

Schambogen János Kristóf, törv. doct. cs. k. tanácsos, prágai érseki szentszék' táblabirája, a' prágai egyetem' törv. tanitója, szül. 1636 Silesia' Glacz városában; 30 évek alatt voltak tanitványi 10179en, azok közt vólt marchio 4, országgróf (Landgraf) 2, gróf 316, báró 411, nemes 1375, lelkészek 344. Nőtelen, adakozó, istenfélő; megholt 1696ban; irt Justinianus törvényeire magyarázatot, melly Lovaniumban négyszer kiadatott. Valjon néhai Kelemen Imre' cs. k. tan. a' pesti egyetem törv. tanitónak vólt e' több tanitványa?

P. Monostorról T-y.

Elmeszikrák.

Bizonyos embereknél a' ravasz czélnak elérése 's kivitele, bármibe kerüljön is az, már velük született tulajdonság, ámbár tisztán belátják azt önmaguk is, hogy gazságot követnek-el. Azon lepel, melly a' tettet boritja, ollykor homálysötét, ollykor pedig világos szinű; ránt suk-le azt gyorsan, mielőtt még legördülhetne a' hátul felszinezett képmás: ekkor majd a' sátán' irtozatosságai lebegnek szemünk előtt. Nem volna-e talán jobb, üdvesebb az emberiségre nézve, ha illy pokolférgek napvilágot soha nem is láttak volna?

Milly eszközökhöz nyulnak az emberek a' tudatlanság' beleplezéseül a' tudományok' külön ágazatiban, eléggé tudva van; nem csuda tehát, ha bérlett személyekre is lehet illyes furcsa körülményeknél szükség. Efféle férfiak hasonlítnak a' sántákhoz, kik azért hogy kimehessenek, vagy falábakkal ellátvák, vagy pedig mankókra támaszkodva ügyekeznek nagy ügyel bajjal útjokat végezni. Álnokság 's tudatlanság rokonbarátok.

N. D.

Rejtettszó.

Ha ehetnék magvakat bont;
Két hátulja lovakat ront.
A' négy első ércznek neme.
Mindent kifürkész a' szeme.

Szabolcsból N. Kállóból.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Jegyzet: A' 9dik számbeli *Rejtettszó:* Apáthi.

HASZNOS MULATSÁGOK.

11. **Pesten,** Februar 7kén **1838.**

Verchovina.

Mármaros vármegyének egyik éjszaki oldala, mellyet a' Kárpát hegyek' messze térre ellátható magos ormai ön megyéje' forróbb közösülésétől elrekesztenek, Verchovina nevezet alatt jő. E' táj' fekvését Tyuskától kezdve Kolotsáig koszorú sorban terjedő Kárpát hegyek határozzák, mellyek lejtőségük, vagy emelkedettségük szerint e' vidék' éghajlatára is majd szelidebben, majd szilárdabbul hatnak. Nevezett hegyek' körén belől Gallitzia felé elterülnek azon orosz ajkú 49 kissebb nagyobb helységek, mellyekben ugyan semmi kitünő disz, vagy rend nem mutatkozik, de a' mellyek' lakosai' szorgalmának 's nevezetességeinek felületes leirásával, hiszem, hogy nem szükségfeletti dolgot követek-el akkor, midőn minden igaz honfiról, kiben közönséges honisméreti inger gyuladoz, föltészem, hogy annak nem csekély tárgy honja' népének 's szokásainak részenkénti esmérete is. Verchovinaiakról általjában elmondhatni, hogy emésztő magányban 's komoly együgyüségben tespednek, vagy azért, mivel a' társas világ' melegebb közösülésétől el lévén szigetelve, tanulatlanság' sürü ködjében sinylenek, vagy azért, mivel jó tág körében mind eddig semmi pór gyermekek' neveltetését érintő terv nem intéztetett; egyébiránt e' nép könnyü elme fogékonyságánál fogvást lassan oszlatandható volna e' tapasztalatlanság, vagy hogy jobban mondjam-ki magam, e' tudatlanság, mihelyt illy nevelő intézet létre hozattatnék, — és én ugy gondolom, hogy e' nem csekély kivánság, midőn tizenkilencz ezeret meghaladó miveletlen emberi lények', ha nem egész tökéletesitése, legalább jobbá létele forog szóban. A' mi illeti szorgalmát e' népnek, noha több működésre alkalmas volna, egy része élete' édesbitésé-

re kevés gondot vetvén, jobbadán nyomoru szegénység' viszonyai közt sinylik, midőn másik része majd sudar fenyvek' Talabor 's nagy ág folyam' habjain élete veszélyei közt leszállitása, majd földmivelési szorgalom 's kézi ipar után keresett pénzzel csapolja szükségei 's külömbféle tartozásai folyamát. Vannak szorgalmasb részeinek más haszon nézetü módjai is t. i. szarvas marha tartás, 's juhtenyésztés; mi az elsőt illeti, ez kis növése következésében kereskedési nézetben csekély pont akkor, mikor a' vevők olcsó árpénznél való erős megállapodottságuk, vagy egy más táju jobb faj elválasztása siker nélkülivé teszi a' verchovinai gazda várakozását, — a' juhtenyésztés több haszonnal jár, 's sokszor remény feletti sükerrel jutalmazza a' gazdák' fáradozásit. Van e' mellett majd minden Verchovinainak egy egy mokány növésü lova, mellyet ők sós viz felhozatalára használnak; jobb lovakat is örömest tartanának bővében lévén a' legelőknek, de az útak' zordonsága nem engedi azt; kenyerük zab, vagy árpa, vetnek azonban tavaszi rozsot is jó trágyázott földbe.

Nemesebb gyümölcsök hijával vannak, 's mi vad izűk volnának is, azokat a' kora derek elfagyasztják, 's igy semmi figyelmet sem érdemlenek, a' török buza épen nem is teremhet, a' burgonya 's káposzta az elégségig megterem.

Az emlitett Kárpát hegyek koszorufontan körül övedzvén Verchovinát, Tyuskától feljebb 's feljebb emelkedve napkelet felé sivatag erdőket 's havas pusztákat formálva, azért is nevezetesek, mivel hegy fel, vagy oldal alanti részei kövér legelőket adnak, délkeleti részén fekvő hegyeken pedig mintegy három mérföld területen élő emberek' emlékét meghaladó idő óta borzasztó földingásnak nyomai jelenleg is láthatók, a' hol részint több szakaszokban álló vizek léteznek, részint a' hegyek tetőiből földingással leomlott egész szirthalmoknak egressel 's hanttal benőtt maradvány nyomai megmaradtak; irtódzik a' gondolat, midőn illy hegyek borzasztó összeomlási félelmeit feszegeti. Nevezetesebb Polyána helység határában lévő amaz álló viz, mellynek a' helybéli lakosok Ozera, az az tenger szem nevezetet adának, az egész földszín széltében több száz ölekre terjed, mellynek középponti mélysége es-

méretlen, vize undoritó, a' bele vetett halak rögtön megdögölnek, a' hegy oldalban marhát teleltető gazdák téli nagy fagyok után rémüléssel halják jég alatti bőgését ez álló viznek, melly a' jég alá szorult légnek kitöréséből eredvén, a' lakosoknak sárkány ott laktáróli mesés képzeletre okot szolgáltatott.

Verchovina majd nem minden helységeiben ásványos vizforrások találtatnak, mellyek sorvadásban sinylődőknek sokak által tapasztalt használatjoknál fogvást ivási 's fürdési czélból ajánlhatók. Nevezetesebb az Etkörmezei büdös köves, melly egy jó emelkedésü domb közepéből tojás nagyságu buborékokban buzog-ki; ezen dombocska oldalvásti vonalában nagy ág viz medrének közepéig egy szikla nyomul-ki, mellynek viz feletti emelkedettségében ásványos viz forrás szemlélhető; továbbá nevezetességei közzé tartozik: a' hegyi kristálykő, melly nap' sugáritól tündökölve sok szegletü formájában gyémántot játszik; rengeteg erdeiben nevezetesebb állatok: a' szarvas, őz, vad disznó, medve, farkas, róka, borz, vad páva 's császár madár.

Ezen felületes Verchovina iránti rajzolatimhoz legyen szabad fejezetül azon útak iránti észrevételemet ragasztanom, mellynél fogva, minekutánna más országok vas útakról gondolkoztak, 's Hazánknak csinosb vidékei is kénymentü útakat alkottak magoknak, sőt ön megyéje egyébb tájai is alkalmatos tsinált uttal birnak, — valahára Verchovina is emésztő tespedéséből kiemelve, ha csak tűrhető úti készséggel ellátassék; a' mit annyival inkább várhatni, mivel tudva van, hogy az illy utak egyszersmind hathatós rugói a' kereskedésnek, a' jó létnek 's előhaladhatásnak.

Duliskovics Mihály.

Zemplén vármegyében találtattak jaspis-kövek.

Hogy t. Zemplén vármegyében kebelezett Toltsva mezővárosának határában 1752 eszt. jaspis kövek találtathattak, azt igazolja Ferenczy János Vámos-Ujfalusi lakosnak, akkoron uralkodott boldog emlékezetü Maria Theresia királynéhoz bémutatott feljelentése —az arra adatott kegyelmes leirásal, mellynek nyoma

van azon megye levéltárában a' 43dik számú eredeti jegyző könyvnek 313 és következendő lapjain.

Felséges koronás királyné asszonyunk! Mélységes, alázatos igaz hivségemtől viseltetvén, Felségedhez illyen ujsággal, u. m. valóságos jaspis kőnek ide rekesztett próbájából kedveskedem, mellyre is én akadtam, vagyis találtam itten t. n. Zemplén vármegyében az Hegyallyán Tolcsva nevü helynek határában, a' holott is lehetne jaspis kő bányát erigálni, mellyből Felségednek mind szép haszna, mind pedig külső országokban hire neve annyivalis inkább terjedni fog, hogy Felséged birodalmában illyen halatlan, és nevezetes materia találtatott — ezen kis próbát azért küldöm Felségednek, hogy bizonyossabb lehessen Felséged iránta, mellyet valamely jó slajfernek kezében adattni méltoztasson Felséged, ki is azt az külső hját, melly neki mindegy bőrinek látszik, az ólom karikán szépen letisztítsa, annak utánna formáljon belőle valamit, de szépen szögletekre ablakosan, vagyis gerizdesen lineákra messe, és szépen megpallérozza. — Méltoztassék Felséged maga kegyelmes parantsolatját az kassai Tekéntetes Kamarára küldeni, hogy mindjárt valamelyik bányából ollyan személyt, ki bányát mód szerént tudna dolgozni, küldjön, és ugyis mint ahoz értő Inspector dolgoztasson, és a' kidolgozott köveket a' munkásoktól percipiálja, és az a' T. Komorára administrálja, a' nagyát pedig, vagyis a' nagy darabbokat megtartván Felséged számára küldje Bécsbe ezen t. n. Kamara. És midőn az úr Isten sok darabbokkal meg áldja Felségedet, (mellyet buzgó szivel ohajtok) tehát az olly darabbokat tükör formára szépen kitsinálván, a vagy kerekdeden hagyván, midőn annyira gyülnek azon szépen elkészitett darabbok Felséged a' maga Királyi szobájátis ki rakatatthatja velek, az aprajából pedig ezen jaspis kőnek, sokféle raritásokat, pixisseket, magyar dolmányra való gombokat, 's más egyébb hasznos eszközöket lehet kitsinálni. — Ennekelőtte 30 esztendővel hallottam vala, hogy Venecziában kezdettek egy kápolnát (ha igaz légyen) jaspis kóból rakni, még azok közzül a' mesterek közzül talán élnek ottan, hozatthatna Felséged ahoz értő jó mesterembereket, mert jó mesterember nélkül haszontalan hozzáfogni. — Alázatos hivségem szerént jelentem

Felségednek, hogy késedelem ne legyen a' dologban mert öreg ember vagyok, és ha addig meg találok halni, soha senki Felségednek hasznára meg nem mutatja, ott fog veszni, mivel aki ahoz nem értt elől 's hátul el megyen mellete még sem veszi észre, de én azelőtt mineralista lévén, hegyekben, kőszíklákban, mély-árkokban, a' holott valamely speciest találtam, azt megvizsgálván, mire való megpróbáltam.

Illyen igaz alázatos, Felségedhez való hivségemnek megmutatása után leborulván Felséged királyi széke, 's lábainál alázatossan instállom Felségedet Elsőbenis minthogy itten V. Ujfalu nevü helységben mélt. Trauczon Herczeg Dominiumjában lakom, vagyon nékünk Refformátusoknak egy sárral tapasztott imádságos házunk, ezen imádságos háznak szabadságát Parochiájával együtt való szabadságát alázatossan instállom Felségedtől. — Másodszor, ezen megnevezett hellyben vagy faluban, vagyon egy telketském egy házam, ennek is Felséged kegyelmességéből adandó királyi donatio szerént való szabadságát (cum omnibus appertinentiis) a' melly igen kevésből áll, alázatossan instállom. — E mellett minthogy öregségem miatt kenyerem keresésére elégtelen vagyok, esedezem Felségednek, lenne a' Felséged Tokaji proventussából egy darabb kenyerem esztendőnként, mig Isten eö sz. felsége teczéséből e' világon élni maradok. — Utólyára: Szomszéd városban Liszkán lakó vér szerént való atyámfiát ötsém Lőrincz György úramot, ezen t. ns. vármegye districtuális eskütjét, igaz Romano-Catholicus nemes embert, kinek aperiáltam e' dolgot, 's fogomis ő kegyelmének megmutattni azon talált bányának hellyét, 's javaslásábolis Felségedet mély alázatossággal tudósítom, kegyelmes királyi reflexiojában ajánlom, Toltsván 's Liszkán lévő telkeinek, 's két darabbul álló szőllőcskéinek (minthogy nékem semmi szőllőm nincsen) fel szabaditattások eránt, ezen alázatos esedezésemet, 's kivánságomat ajánlom Felséged kegyelmes királyi gratiájában, és ezekre leendő kegyelmes jó válaszát a' Tokai póstára alázatossan várván utólsó poromig maradok Felséges Királyné Asszonyunknak Datum V. Ujfalu 25a mart. A. 1752. alázatos örökös jobbágya, igaz hive Vámos

Ujfaluban lakó, Erdélyből származott ns. ember Ferenczy János mk.

Az erre érkezett felséges leirás ez:

Maria Theresia Dei gratia Romanorum Imperatrix etc. etc. Reverendi, Honorabiles, Spectabiles, ac Magnifici etc. etc. Fideles nobis dilecti. Possessionis V. Ujfalu Comitatui huic Zempliniensi adjacentis Incola quidam Joannes Ferenczy nuncupatus, in quam levi re, Repraesentationem Nobis directe facere, quibusve inordinatis petitis Nobis molestus esse praesumpserit? ex Originalibus ejusdem Literis ad Nos datis pluribus intellecturi estis.

Penes quarum remissionem, vobis harum serie clementer committimus et mandamus: quatenus antelatum Incolam eatenus constituere, eidemque impertinens hoc factum ipsius improbare, ac serio exprobrare, atque simul injungere noveritis, ut a modo imposterum ejusmodi levium rerum Repraesentatione Nos molestare nullatenus attentet, verum si quid fundati remonstrandum occurrat, medio sui legitimi magistratus humillime repraesentari faciat. In reliquo vobis etc. Datum in Archiducali Civitate Nostra Vienna Austriae, die 7a mensis Aprilis A. 1752. Maria Theresia mp. C. Leopoldus de Nádasd mp. Andreas Móricz mp.

Lect. et publ. sub Gen. Cong. die 10a May 1752 in oppido Ujhely celebrata.

P.

Egy humoristának nézete 's javaslata.

(*Folytatása 's vége.*)

Olly uracsnak tekintvén engemet is, ki mindent azonnal elhisz, 's talán elhinni köteles, mivel nagyvárosi ember nem vagyok; ehezképest azt akarta egy valaki elhitetni velem, hogy volna Barátom' betegházában egy olly intézet, melly azok' számára szolgál, kik elvesztették eszüket. Nagy Isten, gondolám magamban, találkozhatnak-e valljon olly teremtmények is egy mivelt nagy városban, kiknek szüksége lehet illy rendkivüli intézetre! Azonban csak hamar szégyenben maradt az én ciceronem, mihelyest világosan 's tettleg bebizonyitám azt neki, hogy mystificatiója csupa illetlenség. „Ha volna valóban itt efféle intézet“ mondám

neki kereken, „nem lett volna alkalmam épen tegnap egy asszonyt látni, melly személy bizonnyal Loudon hadvezér idejében lehetett már tiszteletes matrona, — à la Giraffe öltözetben, ki egy 18 esztendős ifjoncz' szerelem-nyilatkozásinak 's esküjének hitelt adott; ha nem láttam volna egy ezüst fürtös aggvént, ki egy 17 esztendős rózsahajadonnal gyürût cserélt 's kik aztán közösen örök hűséget esküdtek egymásnak, — ha nem láttam volna argus szemeimmel embereket, kik cyklopsokhoz hasonló megeröltetéssel verseket kovácsolnak, 's kik mind e' mellett is költészeknek tartják magokat, — nem de, mind ezen felhordott emberek kényelmesen ülnének Barátom' intézetében!"

Kegyetek' czélszerü 's gazdag kivilágitásmódját bámultam; azonban az én nézetim szerint jó volna talán a' házak belsejére is kiterjeszteni azokat. Meghagynám például, hogy mind azon házakban, hol szülék vannak, kik vakon elragadtatvák gyermekeik iránti szeretettől, éjjel 's nappal égjen a' gyertya, — ott hol a' vén ember nem látja 's nemis sejdíti, mikép kaczéroskodik, 's szállong ide 's oda ifjú hitvesecskéje, választott életpárja, flambeau-t rendelnék meggyujtani, 's minden családnál, hol a' szülék' fejeiben épen úgy mint a' gyermekekéiben, totalis sötétség uralkodik, az egész házat ki kellene világítni. — Végetül azt tanácslom a' nagyvárosi uraknak, hogy az éjjeli őrökön kivül, akép mint nálunk szokás falusi embereknél, egy nap-őrt is hivataloznának; ennek tisztében állana vigyáznia — — nem de, szeretnék már öreg urak, matronák, házasok, uracsok 's kisasszonyok, tőlem hallani, mit 's kit strázsáljon? ohajtanák tudni, talán csupa kiváncsiságból is egy falusi uracstól, mit áruljanakel ezen itt általam javaslott nap-őrök? Kötelessége volna, — de még sem tovább — nem szóllok semmit, inkább halgatok, én titokrejtő 's galant ember vagyok; egyébiránt is tudja tudós Barátom, hogy most általán uralkodik a' bölcsek azon elve: ki nagy világban akar élni, tanuljon-meg sokat beszélni a' nélkül, — hogy valamit mondjon.

Novák Dániel.

Elmeszikrák.

Igen gyakran, a' szép hölgyek' azon része sokat veszt, melly megismértetni engedi, a' midőn ellenben az nyer, melly csupán megtekinteni hagyja magát.

Az életet rendesen összehasonlíthatni a' szivárvánnyal, mellyet t. i. szép szinekkel fest-fel a' szinleges felhő alapjára a' nap, melly egy ideig gyönyörködteti közönségének szemeit, aztán pedig lassanként elenyészik ismét.

Ügyes tapasztalt férfiak kevéssel igen sokat mondanak 's tudatnak velünk, ügyetlenek ellenben sokkal is csak igen keveset, vagy végre semmit sem; tudományos miveltségű férfi csak egyszer kezd a' dologhoz, de jól, a' járatlan 's tétovázó sokat fáradozik ugyan, de örökké rosszul 's haszonvehetlenül munkálkodik. Valljon mi hasznosabb most már az idő kimélésre 's az erszényre nézve, az elsőnek avagy a' másodiknak választása? itéljen itt a' józanokosság!

Mikép a' mutató, melly a' fal-vagy zsebórán körülforog, szünetlen új órát 's tehát ismét azon órát mutatja; ekép változik a' szerencse 's a' szerencsétlenség életünkben.

Azon személy, mellyről azt tesszük-fel, hogy nála nélkül el nem élhetünk, becses előttünk, az pedig, melly élhet nálunk nélkül, csak annál kedvesebb nekünk, mivel a' hiuság' emlékezetét ébreszti bennünk, melly a' legtisztább valamennyi háladatosság között.

N. D.

Rejtettszó.

1 7 4 2 Sülten asztalodnak éke.
1 7 8 2 Tótnak legkedvesebb étke.
4 5 2 8 Úri mód feszeng a' bakon.
8 7 5 6 2 Mankón jár vagy másfél lábon.
1 2 8 Takarékos méhtanya.
1 2 6 4 Sem Katinka, sem Kata.
8 betü A' leány' emlényszemén,
Ha szerelmi, — égi kény!

P.

Jegyzet: A' 10dik számbeli *Rejtettszó:* Czinke.

HASZNOS MULATSÁGOK.

12. Pesten, Februar 10kén 1838.

A' megaggott atya.

Rendelt időm eltelésének
Már érzem közelgetését;
Hanyatló éltem' estvéjének
Mint érhetem bevégzését?
Nem tudom. De többé örömre
Már napjaim nem derűlnek,
Elgyengűlt 's megaggott erőmre
Kinzó unalmak kerűlnek.
Napjaimmal együtt elfogynak
Minden éltető érzésim,
Tagjaim reszketnek és rogynak,
Gyengék látásim, lépésim.
Jaj, ha már is ily sok veszélyek
Lepik-meg lankadt vénségem'
Miket hozhatnak a' vég évek?
Ki enyhiti-meg inségem?
Bennetek éled bizodalmam
Fiaim, és leányaim,
Értetek nőtt, 's nő aggodalmam
Légyetek hát gyámolaim.
Értetek lettem, 's néktek éltem,
Néktek fárasztám magamat,
Bóldogságtokért felcseréltem
Sok százszor, bajjal nyugtomat.
Kis korotokban elkezdettem
Belétek jót csepegtetni,
Jó nevelésteket tettem
Legfőbb czélnak, 's azt követni.
Ez életbeli szükségetek'
Betöltésén munkálódtam,
Hogy sorsotokban jól legyetek,
Szűntelen azon aggódtam.

Első Félesztendő.

De már e' rám mért sok gondokkal
Pályámon addig futottam,
Hogy e' roncsolt, 's avult tagokkal
Vég gyermekségre jutottam.
Atyai hiv dajkálkodásom
Bírjon arra hát titeket,
Hogy e' végső fogyatkozásom
Érezze segítségteket.
Néktek használt sok hűségemnek
Most adjatok jutalmában
Csak ezred részt, úgy reményemnek
Megfeleltek valójában.
Ha e' terhesült napjaimat
Hűségetek könnyítheti
Úgy rátok költ sok gondjaimat
Gazdag uzsora fizeti.
De e' gyermeki hűségteket
Várt hasznokért ne tegyétek,
Mert én nem tehetem ezeket,
A' mim vólt 's van, mind tiétek.
Most bár végső rendelésemben
Sok javakat nem hagyhatok,
De jó példákat életemben
Adtam, azt most is adhatok.
Ezzel gyűjthettek éltetekben
Legnagyobb becsü kincseket,
A' mit óltottam szívetekben
A' vezéreljen titeket.
Igy a' lészen vígasztalásom,
Hogy bár sokat nem gyűjthettem,
De jóra tett iparkodásom'
Gyümölcsözővé tehettem.
Soha sem kértem gazdagságot,
Csak hogy köz jóra élhessek,
Megelégedjek, barátságot
Szerezzek, békés lehessek.
Sinormértéki vóltak ezek
Éltemnek, azt ti tudjátok;
Arra kérlek a' mig lélekzek,
Követését ne hadjátok.

Én is úgy könnyülve emelem
Öregségemnek terheit,
Ha szíveitekben fellelem
Óltásim' ért gyümölcseit.
És ha visszanézek azokra,
Mellyeket értetek tettem
Állandó kincsekre 's javakra
Örvendek, hogy szert tehettem.
Ezeket hagyom én osztályra,
Velek jól kereskedjetek,
És a' ki legjobban használja
A' lesz bóldogabb köztetek.
De e' rátok maradt javakat
Sokra csak ugy vihetitek,
Ha bőven költitek azokat,
Igy több hasznát is veszitek.
Ekkor én örömmel nézhetek,
Lefolyt éltem' tetteire,
Készen és nyugottan mehetek
Hideg sirom' fenekére.
Mert tul a' siron is veletek
Majd ha lészek egyesülve,
Birám eleibe mehetek
Bátran, meg nem szégyenűlve,
Mondván: imhol vagynak a' kiket
Reám bíztál ez életben.
Elődbe állítom ezeket,
Kérlek Atyám, vedd kedvedben.
E' hát az mit néktek adhatok
Intésül, és bízok rátok,
Ebből híven sáfárkodjatok,
Most is arra kér atyátok.
Megtévén vég rendelésemet,
Már innét haza készűlök,
A' végzés oda hív engemet
Hol jobb életre kerűlök.
De mig e' révparthoz juthatok
Ha a' habok rám tódulnak,
Sulyjaik miatt nem szólhatok
Csak néma könnyeim hulnak:

Akkor is csak ezt nyögdécselem
Könnyes szemmel nézvén rátok:
Légyen az isteni kegyelem
Veletek, Isten hozzátok!

Bogdány Mihály
Szathmári polgár. *)

A' Francziafoki lakosok.

A' Francziafoki (Cap Français) lakosok' képe nem alkalmas arra, hogy ajánlja a' vad élet' állapotját. Egymással mindig háboruskodva sohasem teszik le kezeikből a' gyilkot; e' mellett zsarnokok nőik iránt 's legnehezebb munkákra kárhoztatják azokat. Nyárban gazdag halászat által jeles halaknak és vadászat által soknemü vad husnak bőségében tobzódnak, télben pedig alig szabadulnak meg az éhhaláltól. Ezen amerikaiaknál a' hálának legkisebb jelét sem vehetni észre. Perouse tetézte őket ajándékival, gyermekeiknek minden kigondolhatókép' hizelkedett; de épen e' pillanatokban, midőn a' legbelsőbb öröm' vonásit mutatták, legálnokabb módon rabolták meg a' Francziákat, 's hacsak egy alkalom kinálkozott az egyes vagy fegyvertelen idegen' megtámadására, sohasem hagyták azt használatlanul. Azonkivül felette tisztátalanok; evésközben is nem irtóznak kis távolságban a' természet' minden szükségét nyilván kielégitni; étedényeiket soha nem tisztitják, habár velük kutyák ettek volna azokból. Az ebek, szokás szerint 3 vagy 4 egy kunyhóban, hasonlitanak juhászkomondorinkhoz; tulajdonkép nem ugatnak, csak sziszegő hangot adnak és szokásaikban valamint külsejökben is épen olly vadak és utálatosak mint uraik. Ezek családonként laknak hosszu kunyhókban. Egy család, ámbár közel lakik máshoz, nem törődik ennek sorsával. Gyakran lehetett reggel 4 vagy 5 illy lakot látni 's este már 3 család deszkacsürével együtt elköltözött különféle tájak felé a' nélkül, hogy szomszéda arról valamit tudott volna.

*) Ezen egyszerü, de csinos erkölcsi versezetet szivesen közöljük azért is, hogy szerzője csak egy érdemes polgár, és nem úgynevezett költő

a' szerk.

Ruhájok és piperéjök jele a' vadság' magasb fokának. A' férfi egész csicsomájában nagy kétszarvu sapkát hord, melly sastollakkal van kiczifrázva, vagy egy egész medvefejbőrt. E' mellett orr- és fülczimpái átszurvák; melle és karjai mesterségesen megmetszvék; egész teste zsirral, erczmésszel és vasfeketitővel bekenve, 's hosszu, szét bontott és szinte megzsirozott haja tengeri madárpelyhekkel behintve. A' mellett vidra-vagy jávorszarvasbőrből innepi ruhát hordanak, mellynek alsó szélén jávorszarvaskörmök vagy tengeri sirály orrok függnek 's minden mozdulat tompa, kellemetlen csörömpölést okoz. De legutálatosb csicsomát hordanak az asszonyok. Vizirányosan t. i. szétmetszik az egész alajkat, a' foghussal párhuzamosan; e' nagy nyilásba akasztanak kerek, kalán-alaku fát, mire az alajak uj alsó része föltolatik ugy, hogy a' felsőnél 2—3 hüvelyknyivel is kiljebb áll. 'S ha kiveszik a' fát, mire látható pirulás és ellenszegülés után birathatnak, akkor a' szörnyen kinyult ajak állig esik alá. Csak a' nők csicsomázhatják magokat illy utálatosan, hajadonoknak alajka csak átszuratik.

Hogy e' népet még aljasabbnak találhassuk, csak nyelvük' darabosságára kell tekintetet vetnünk, melly annyira torokszerü (guttural), hogy 5 mássalhangzót is a' legdurvább módon mondanak ki p. o. e' szóban khlrleies=haj. Végre emlékezzünk meg, hogy ezen éjszaki indusok is, Peares' tanutétele szerint, emberhus evők. Itt sincs tehát szabályszerü kormány nélkül vidámító képe a' vad embernek. De nevezetes 's enyhitő az emberséges la Perouse' megjegyzése, hogy e' nép t. i. talentomai kifejlesztésében másokat mégis fölülmul. „Ezen indusok—ugymond—a' mesterségekben nagyobb előmenetelt tettek, mint a' morálban, 's iparjok sokkal fejlettebb, mint a' déli tenger' szigetlakosié, csakhogy a' földmivelést, melly tulajdonkép társasabbá és házibbá teszi az embert, ki kell vennünk. Vasat kovácsolnak; rezet façonniroznak, különféle állatok' szőrét megszövik 's e' gyapjuból kelmét kötnek, melly hasonlít a' mi (franczia) szőnyegeinkhez. E' kelmébe a' tengeri vidrabőr' pelyheit be tudják szőni 's az abból készitett köpönyegek a' legfinomabb félbársonyhoz ha-

sonlítnak. Seholsem láthatni olly szép kalapokat és kosarakat szalma- és kákából mesterségesen közbefont ábrákkal. Szinte ügyes képmetszők, 's láthatni nálok mindenféle állat- és emberábrákat fában és kőben. Bőröndjeik' (koffer) és ládáik' födele csigákkal van csinosan kirakva; a' kigyókövet facettirozván márvány csiszolást adnak neki." Ezen, piperéjökhez tartozó kövek közt la Perouse borostyánkövet is lelt, de nem tudhatta meg, honnan kapták.

A' Francziák az ország' belsejébe befordultokkor egy sirkőre akadtak. 4 erős czölöpből állott az, mellyeken farakasz feküdt 's ebben valának a' megholtnak sokszorosan beburkolt hamva és feje. Vallásukról hihetőnek látszik, hogy napot imádnak. Perouse észrevett még nálok kitünő vonzalmat a' játékhoz. Koczka helyett van 30 hosszukás fájok, mellyeknek mindenike saját bélyeggel van megjelelve. Minden játékos hetet rejt el azokból 's ki legtöbb bélyeget számlálhat hét fácskáján, elnyerte a' jutalmat, melly szokásszerint egy darab vas. E' játék gyakran komorakká és gondolkozókká teszi őket. Számaik százig mennek; 1, 2, 3 náluk keirrk, theish, neisk. De a' nagyobb öszvetek' vagy számok' kitételei milly nehezek, bizonyithatják a' következő példák: 17=keirkrha-takatouchou; 18=keirkrha-netskatouchou; 100 pedig=tehinecaterha.

Hegylaki.

Régiségek.

I. Mi végh Égér varaban lako Memhet Aga és Haszanbek Szögliget Falunak bizonios Török Uray Agjuk tutara mindeneknek az kiknek illik és levelőnknek Réndiben Hogi mi megh alkuttunk jamborul Szögligeten lako porkoláb Fiaival Görgei Imre és Adámvall illen formán Hogi ők énnekem Adnak égi esztendőben égi vegh karasia posztot és égi közönséges nusztot masik esztendőben égi vegh keskénj Remék posztot és Ugian kösönsegés nusztot az mellet mijs Fogadonk ő nekik embersegünkre és igaz Török Hitönkre hogi és én felöl megh irt Alkuvasunkat migh élőnk es az mi Gérmekink is sem feliebb sem Alab ném verjük sőt Arra is kötelezük mi magunkat sém uyvari szekérbirt sém

semi nemü Adozást sem alkuvassunk kivül Raitok ném veszünk 's nem is kivanunk és mind lovas és gialok vitézek ellén megh oltalmazzuk Ezén végzésünk volt az Niaradi Török ur Aly Ispaya élőtt és Rosnaj Ember pogany Istvan élőt Az melinek nagyob bisonjsagara Agiuk magunk Pecsetevel megh érőssitett Ury Cimeres levelünkétt

Anno 1669 die 22 Juny

(P. H.)

(P. H.)

Külső boritékán:

Hités Akus lével

Török Urvall.

II. Egy meszelynél valamivel nagyobb négyszegü palaczk, mellynek három oldalain annyi mázfestékü kardos vitézek kezükben serleget tartva áldomásoznak, kiknek a' negyedik oldalon egy pártás szűz jobb kezében koszorút nyújt. A' palaczkon ezen betűk olvashatók:

A: B:

K: M: C: WB. 1656.

mellyekből következendő vers folyhat:

Áldás, Békesség,

Kedv Magyarnak, Csendesség!

Vivat Betlen!

Monda szerint ezen palaczk a' Szádvári várbol kerültle.|—Ezen két régiség t. Torna vármegyében két adózó' birtokában van.

Közli Ruehietl Miklós.

Gondolat-töredékek.

Olly sok és különféle az ellenség 's olly ritka a' barát, hogy majd minden nyelv dusgazdag szavakban, mellyekkel amazokat nevezi, ezekre pedig alig tud néhányat mutatni.

Tengereken kevés sziget van már felfödözendő, de bennünk még egész Amerika.

A' szellemi világ nem minden évben, sőt nem minden században fordul meg a' nap körül 's planetánk e'

pontban üstökösökhez látszatik tartozni: de a' forduláat csakugyan eljő 's mi ezredeknek daczolt, a' történetirás hangos szava szerint, gyakran egyetlen naptól győzetik meg.

Ollyan legyen mindenkor az ember, mint jó könyv a' könyvtárban, mellyhez mindig ujult örömmel járulunk 's mellyből szünetlenül új tanuságot meritünk.

Különös, de nem ritka! H.

Regnier versaillesi ügyvéd' nejénél számos társaság gyült össze. Mulatkozás közben néhány roszul választott szót ejte 's ámbár nem érdemelt figyelmet a' dolog, férje mégis hallgatásra inté 's dőrének nevezé. Azon 20 vagy 30 év alatt, mig élt, egy szót sem szólt többé, még gyermekeihez sem. Szeme előtt tettetve loptak, meg akarták lepni 's minden módot elkövettek, hogy beszédre birhassák; de süker nélkül. Hogy gyermekei' házasságában megegyezzen, fejével bólinta 's aláirá az egyezést. Soha nem lehetett többé csak egy hangot is szájából hallani; megsértett önszeretete annyira nem tudott megengedni 's olly állhatatos tudott lenni makacssága.

Hegylaki.

Elmeszikrák.

Ágyba menni vacsora nélkül jobb, mintsem felébredni adóssággal.

Gabonával uzsoráskodók és zsizsikek, egy klassisba tartoznak; mind ketteje azt okozza, hogy vízbe kell dobni a' gabonát.

Szivesebben kérdezem-meg egy öreg férfitól: mikor hal-meg, mint sem egy megélemedett nőtől, ki még hódoltatásra vágy, azt: mikor született. *N. D.*

Rejtettszó.

Tizenegy betűm van, hideg föld a' hazám,
Tán állatországban hasznosabb sincs nálam.
Két első tagomat magadról mondhatod,
Mennyiszer pennádot kezedből elhajtod.
A' harmadik tagom fejemből ágazik
Ha hozzá utóbul egy betü tétetik.
Az utolsó hármam jelent kemény érczet,
Mellybül készít mester hasznos eszközöket.

G. J.

Jegyzet: A' 11dik számbeli *Rejtettszó:* Kacsintás.

HASZNOS MULATSÁGOK.

13. Pesten, Februar 14kén **1838.**

Kenyér-mezei diadal.

(Mutatványul közöljük a' köz ohajtással várt illy című jeles könyv második darabjából: „A' magyarok történetei Ázsiából kijövetelektől fogva a' mai időkig. Írta Péczely József. Debreczenben nyomtattatott Tóth Lajos által 1837.")

Még nagyobb volt a' győzedelem, melyet Erdélyben nyertek ugyanakkor tájban Mátyás' seregei. Ali-Bég 100,000 emberrel Vég-Szendrőből beütött Oláhországba, onnan Erdélybe, 's szinte Gyula-Fehérvárig előnyomúlt. Vajda Bátori István hamar szedett hadaival útját állja Szászváros mellett a' Kenyér-mezején Oct. 13kán 1479. Ritkán harczolt sereg nagyobb elszánással, mint itt a' magyar. Mielőtt öszvecsapnának, Bátori közönséges isteni-tiszteletet tartott táborában; végződvén az imádság, vitézeit egyenként a' Szent-vacsorában részeltette, azután mindnyájokat megeskette, hogy véle fognak győzni vagy halni. Soká folyt a' harcz, a' nélkül, hogy ide vagy oda dűlt volna a' győzedelem. Utóbb csakugyan a' sokasághoz látszék hajolni a' szerencse; tikkad az öldöklésben kifáradt magyarság; elhúllnak egymás után a' bátrak, csak maga Bátori tartá még övéiben a' lelket, végre őtet magát is, lova elestivel, a' hatodik seb földre teríti, 's minthogy hóltnak tartatott, most egyszerre megcsökken a' vezértelen kisded csoport' bátorsága. De egyszerre rivallik a' távolban a' rég epedve várt segítség' közeledését hirdető nyers tárogató. Megérkezik épen az elválasztó szempillantásban, 's rémítő ordítás, trombita harsogás közt megrohanja az ellenséget hátulról, török vért áhító vitézeivel, kora' 's nemzete' Herkulese, a' rettenetes Kinisi Pál, Temesi bán, kinek minden segítség nélkül karjaival egy malom követ, fogával akár-

mely fegyveres embert ruhájánál fogva, a' földről felemelni, 's ez utólsót fogában tartva vele még tánczolni is, Bonfin' bizonysága szérént, nem nehéz dolog volt. Kinisi érkezte új erőt, lelket önt Bátori' alélt vitézeibe, kivált miután vezéröket is, mintegy sirjából feltámasztva, sebei beköttetvén, újra soraik közt láták. Most, a' kettős rohanást nem állhatva, hanyatlik az ellenséges tábor, 's majd a' számra sokkal kevesebb magyarságnak hagyja a' győzedelmet, egyikét a' legfényesbeknek, melyeket valaha a' keresztyének esküdt ellenségeiken a' törökökön nyertek. 8,000 magyar, 2,000 szász és oláh maradt a' viadal téren; de az ellenségnek többet felinél elemésztette harcz és futás; ezen kivűl egész tábora, mindenestűl fogva, a' győzők' ragadománya lett. Mátyás egész országában háláadó ünnepet parancsolt tartatni a' Kenyér-mezői diadalért. Az oly kegyes, mint vitéz Bátori pedig, azon a' helyen, hol elesett, kápolnát, melynek düledékei ma is láthatók, emelt, fenntartására évenként rendelt 100 arany alapítványnyal; később pedig a' maga egészen ezüstből öntött pánczélos álló képét küldte hálás tisztelete' nyilvánításául a' boldogságos Szűz' világszerte híres Lorettoi képmásának ajándékba.

Régiségek
a' XVI—és XVIIdik századból.

Első enek következik.

Notaia. Gonduiselő Isten.

Fenies ditzősegben lakozo szenth Isten,
Az the Orzagodban Eÿel soha nintzen,
Sem Hold, sem Napuilagh otth köllesben nintzen,
Rettenethős Fölsegh merth nagÿ hatalmadban,
Magadtul feniessegh uan chiak Orzagodban,
Ottualo Boldogsagh, nem lehett itth megh tudasban,
Angialok Sereghe otth theneked zolgall,
Boldogult sok Lelek es mind előtted all,
Zwnetlen chiak monduan: Szenth uag', es aldassall.
Nalad es hatalom ollÿ, hogÿ mindenwtt uagÿ,
Az földön mindenkor, s Menÿben egÿ czersmind uagÿ,
Egheknel, Melisegnel, s touab hathatob uagÿ.

Chillÿ at hatalmadnak soha nem erhettnÿ,
Helben semmikepen ben nem rekezttthettnÿ,
Vizonth, Helbẅl soha kin, theged nem hagihattnÿ

Ingien Hẅtlen Szẅtẅl, de chiak hogy meszÿ uagÿ,
S holott kegielmeddel azkiktẅl tauull uagÿ
The bẅnteteseduel azokhoz meegh közell uagÿ.

Semmÿ Thitok nintzen azkiket iol nem latz,
Vndok bẅneinkre Szömeiduel uigiaz,
Oh melÿ tẅrhető uagÿ hogÿ megis mink azon uarz,

Chuda iouoltodnak merth nintz soha ueghe
Irgalmassagodnak, s nem lehet merteke,
The akaratodnak s nintz senki elenzőÿe.

Sőtth the Istenseged, minek az Alettÿa,
Bölch Teremptesidett lam előtte lattia,
Es sok szeb Czudaid, orankent tapaztallia,

Vallions-mel' Hẅöttlen sziw, hat ki gondollia,
Illÿ megh merhetetlen Theremptes közt mondgia
Mitzoda az Ember: Isten nem mind lathattia,

Wilagon ualami Allatt lattatthatik,
Istenÿ hatalmad mindenben tẅndöklik,
Minth chiak szömönk, fẅlönk, szonkbannis meg teczik,

Azerth meltan neued: neked örök Isten,
Seregeknek Vra, s mindenhato Isten,
Az szentharomsagban, harom szömelÿ egÿ Isten,

Thegöd azert ualuan ÿl hatalmas Vrnak
Kiraliok s Czazarok, Wraknak Vranak
Vegh es kezdettnekẅl ualo hatalmassagnak

Halgasd megh keresem, s uegÿbe kegielmedben,
The nagÿ bẅntetesed tzöndeszechd Testemben,
Niomorgasim heliet, agÿ örömött sziuemben,

Az the szent fiaderth, ne többetzd ostorod,
Szenth igeredert, elegeld haragod
Raitam: es sok probad, uegezed el Czapasod.

Jeles igaz Hittuell, mert chiak benned bizom,
Kẅuöled senkihez es nem thamazkodom,
Mindenben Christusertt lam hoszad chiak foliamom,

Lam mert senkit tẅled soha el nem hantal,
Benned bizoidhoz segettseguell uoltall,
Szẅksegök ideien, s örömött the Nuÿ tottal.

Seőtt fogadasodis Vram lam azt tartia,
Hogi az meg therekhöz lez kegielmes Attia,
Raiok szant haragott fölseged ell fordettia,

Mostan lattuan azertt, azon nagi szöksegem,
Es hogi benned uagion Hẅthöm, s Remensegem,
Theörẅld el siralmatt, Szömömnek en Istenem,

Aniaszentegihazad keöztt, hog' eg' lattassam,
Kerthi karoianak egik talaltassam,
S Vttfelen giamolull magamatt thamazthassam,

Nÿ aualias Aruaid es hogÿ taplalhassam,
Juhaid paztoritt s en oltalmazhassam,
Neked fogadasim es hiuen megh adhassam,

Wram ad megh lattnom Aruatarsomatis,
Vele Barathimat, szegen Haszaamatis,
Elegeld meg kerlek sok niomorgasomatis.

Seőlt ezennis utol keröm fölsegedetth,
En szegen Hazamban ued hozad Lölkeömeth,
Az Poganok között ne messed el Elthemetth.

Seregek uranak egÿ bẅnös szolgaia,
Az Jesus Christusnak giarlo zegen rabÿa.
Zent Lelek Istennek, ira eztt eg' Aruaÿa.
Mesze Napkelettre Török Orzagh Torkaban.

F i n i s.

Az eredeti kéziratból
közli egy régiségbarát.

Levél-töredék.

N. Kőrösről Jan. 28kán 1838.

Kedves Barátom!

Éppen akkor kelletvén szánra ülnöm, midőn embered kicsigázott lován csaknem elfagyva leveledet f. hó 17én általadá, szóval izenhetém tiszteletemet, és hogy Szolnok-Abonyba lakadalomba megyek, 's visszajöttömkor válaszolándok. Szokásod szerént soraidat, mint falusi ifjoncz beszéde folyamát, az időjáráson kezdvén, azt irád, hogy egy egész nap kivántatnék jószágod megtekintésére, azért miglen az idő javul, szo-

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

bádban pipázol. Ezt tapasztalásom után nagyon elhiszem, mert mi is f. hó 19én déli 11—12 órakor indulánk örömittasan a' szives nagy urak lakta Abonybul a' villás reggeli 's hosszas kászolódás után, és 21kén d. u. 4 óra után vergődtünk Kőrösre Czegléden által, hova az nap jókor elérvén, haza is hajtathatánk, de a' lanyházó eső és egy szán rúdja eltörése miatt szinte a' veszedelmes kővágó gödröktőli visszafordulást határozánk. Másnap a' vendégszeretetéről esmeretes ref. lelkész és nőjétül búcsút véve 's a' vendégfogadós ezen szavai után „visszavárom az urakat 9 óra táján", két városi hadnagy előlovaglása mellett törtettük a' megfagyott hótengert kevéssel túl az esteli nyaktörő gödröknél, mert a' szűrün szállongó hópelyhek elsűrítvén a láthatárt a' hadnagyok sem bátorkodtak tovább menni, tartván valamelly gödörbe eshetéstül, ismét visszafordultunk mint vert hadak, és az nap a' várostól, — bátor az út történtés kegyelmes rendelés szerént kötelessége lett volna, — csak három hadnagyot nyervén, több lóval történtő embereket pedig fogadván, Vasárnap reggel sok hírünk hallására öszvesereglett bámuló népségtől környezve, mint az afrikai sivatag pusztákra útazó karaván sereg elindulánk 8 órakor, 11 szabados, és hat ökörszánba fogott lovak előhabuczkolások után, mintegy 16 szánon közel 60an. Ezen történtő seregbül négy faszánon csúszánk a' morgó havon, kik t. cz. nagy-szigeti Szily Barnabás sz. b. úr és bezdédi 's kis bákai Bémer Emilia Ő Nagysága lakadalmi pompájokon szerencsések valánk tapasztalni a' felemelkedett lélekkel párosult vendégszeretet ritka példáját. A' lakadalmi vigalmat — mellynek örömeit, fűszereztetve t. cz. Bentsik megyei t. b. úr,'s nője páratlan gazdai szivességök, és minden jelen voltak nyájasságok által, a' díszesen elrendezett csínos teremben, éldelénk, a' híres Miklós bőgös társai zengedezései mellett, egész reggeli 5 óráig — megelőzte Kőrösy vándor társasága által, melly hez Pestrül az ottani szinpadra felvett előtted esmeretes Lilla lerándult, ez alkalomra kiválasztott meglehetősen előadott „A' hiv jobbágyok" czimü darab, melly t. cz. Szily János t. b. úr válogatott fordításai egyike. Az erényekkel gazdag kellemes menyasszony hiv rajzolásához ecsetem gyenge: Egy két sort, ha kivánod egészen is, azon

rövid szóllitásbul, mellyet mint jegyesekhez, midőn a' Pesti sz. Ferencz szerzeteseinek templomában f. év Boldogasszony hava 14én öszveadatának, intézett az öszveadó mélt. és főtiszt. Bezdédi és Kis-Bákai Báró Bémer László úr (választott Dulciniai püspök, apát, prépost, egri kanonok, sep emvir), itt közlök veled, ebből remeknek itélheted az egészet: „Ime a' Nagy Isten oltára előtt álltok, — hogy a' melly rózsa lánczot a' tiszta és állhatatos szeretet köztetek fűzött; azzal ma, e' jelenvaló órában egy holtig való hív páros életre — a' házassági szent szövetség által egybeköttessetek, az Istennek rendelése és az Anyaszentegyháznak szokása szerént.

Szent, és istenes a' czél, mellyre törekedtek, minekutánna a' Házasságnak szerzője nem más, hanem maga az Isten, (Gen. C. 2. v. 18.) minekutánna a' Chánabéli menyegzőt Üdvözítőnk maga jelenlétével megtisztelte, 's csudájával fényesítette: leginkább pedig, minekutánna a' keresztények közt ezt a' házassági szent Szövetséget ugyan az az édes Üdvözítőnk a' szentségi méltóságra felemelte. Hogy mivel az emberi társaságban semmi bátorság, kötelezés, eggyezés, vagy szükség olly erősen, és tartósan össze nem forraszthat két szívet, egy férjnek, és asszonynak a' szivét egymás javára, mint a' szent házasság; — az emberek közt ez az házassági leghathatósabb kötelezés hathatósan jelentse Urunknak az ő Anyaszentegyházával való örökké eloszolhatatlan összeköttetését 's egyszer'smind munkálja a' házasok közt különös kegyelmét. 'stb.

Az esküvés után:

Omolj hát Te is már bizodalommal választott édes jegyesednek karjai közzé szeretett Emilia kisasszony! 's követvén őtet mindenütt hívséggel, ékeskedvén mellette kegyességgel, igaz, nem tettetett alázatossággal, minden közügyetek mellett szorgalmatossággal, minden viszontagságok közt tántoríthatatlan állhatatossággal — légy férjedeek¦dicsősége!

Emeld-fel fejedet az egekre, hogy a' mindég felettünk álló, minden gondolatinkat, tettünket tudó- 's látó Istennek félelmét (melly nélkül, minden szövetség, minden kötelezett hívség azonnal összeomlik,

szétszakadozik) semmi mérges csábitás, szívedből soha ki ne emelje — hanem úgy szeressed, imádjad mindenek felett naponként a' te uradat, Istenedet, az igaz üdvözítő hitben, hogy igaz katholika vóltodat, semmi embereknek tekintete miatt, nem csak el nem szégyenelvén — hanem inkább annak kimutatásában — legnagyobb dicsőségedet is keresvén, légy Anyaszentegyházadnak ékessége, szóval: minden tökéletes keresztényi erköltsökkel mindenek előtt ragyogván, 's a' hir szárnyai által Szolnok-Abonyrúl is egész szeretett jó szüleid házára majd vissza súgározván — légy édes szüleidnek, 's úri vérségednek, tellyes öröme, 'stisztessége!

Akár merre fordítod szemeidet, mindenek ezekre a' nagy szent kötelességidre intenek ma Tégedet, de hassák meg leginkább szivedet — érted úgy szorgalmatoskodó édes jó Szüleidnek könnyei — mellyeket most, hogy szárnyaidra botsájtnak, öröm reménny közt, utánnad csordítanak. Ah! álljon szivedben szüntelen emlékeztető oltár számokra, melly Benned az örökös erántok való köteles atyai, 's anyai tiszteletet, mellyhez van egyenesen kötve az Istennek-is áldása, naponkint megújitsa, ne hogy szép lelki ékességidnek derekán a' rút háladatlanság valóha undok csorbát ejthessen.

Mind ezeknek szent emlékezete erősítse szövetségteket, erősitse minden fogadástokat, 's igy induljatok már futni olly páros életü pályátokat — mellynek a' vége, hogy mind földi, mind lelki és örök boldogság légyen-tiszta igaz szivemből ohajtom! — — Kivántalak volna többekről is tudósitani, hogy az $182^{9}/_{30}$iki nagy hó okozta unalmadat üzzem, de, hálá Istennek, már nállunk meggyengülvén a' mult héten az idő 's közbe közbe esőzve locs pocs van, 's az udvarok és útczákon hó halmok fogyva vesznek: igy reménylem te is kiszabadulándasz az unalmas négy fal közzül 's rövid időn szóval beszélhetek veled. Addig is Isten veled, kivánom

barátod
K... L.

A' macskalázzadás Chester városában Angliában.

Ezelőtt 20 esztendővel, midőn a' Francziák' nagy császára Napoleon, Szent Ilona szigetén elfelejthetetlen pályája' végét érte, Chester városában Angliában sok előkelő család, a' nagy férjfi eránti enthusiasmustól buzditatva ('s valóban szép elv: virtus et in hoste laudanda) eltökéllette Sz. Ilonába költözni. Mivel pedig Sz. Ilona szigetén igen sok patkány 's egér találtatik, Napoleon' ezen tisztelői között valaki azt hirdette, hogy a' bujdosók a' sz. ilonai patkányok 's egerek kiirtása végett, nagy számú macskát akarnak magokkal vinni, 's hogy ő kész minden erős 's egészséges kandúrért 16 shillinget, minden megnőtt nőstény macskáért éppen annyit, és kis macskáért felét fizetni. Ezen felszóllitásra a' kirendelt napon sok vén asszony Chester városából 's szomszédságából, kissebb gyermekei 's unokái kiséretében, temérdek macskát hoztak zsákokban azon útczába, mellyben a' tudósító úr lakott. Kevés idő múlva 3000 (három ezer) macska volt a' szűk útczában öszveseregelve. A' zsákokba zárt macskák majd együtt miákolni kezdettek, 's a' vén asszonyok 's a' gyermekek lármával secundáltak 's majd a' nagy 's kis kutyák is ugattak. A' banyák is veszekedni 's egymást tépni kezdették, 's a' chesteri pajkos útcza gyermekek tréfából a' banyák' zsákjait összeszaggatták, mellyekből a' dühös macskák ezerenként rohantak-ki. A' macskák először egymást marták, majd a' czivakodó 's lármázó banyákat támadták-meg, 's végre a' házakra felmásztak 's a' felnyitott ablakokon által a' szobákba bementek, a' hol dühösségökben minden töredékenyt széllyeltörtek. A' kutyák is bele keverték magokat ezen macskaharczba, 's a' veszély olly nagy lett, hogy végre a' város' lakosainak fele fegyverekkel a' dühös macskákra rohant 's több mint ezer macskát megölt. A' többi négylábu rendfelforditó a' városból elszaladt.

Rumy Károly.

Rejtettszó.

Négy elsőmben fárad, hét tagu dolgos egészem,
Hol húzott terhet, szedi ott munkája gyümölcsét,
Négy elsöm diszlik rózsákkal, 's zöld veteménnyel;
Véghármam nélkül lessz oktalan álat az ember.

Németh Endre Kalocsárul.

Jegyzet: A' 12dik számbeli *Rejtettszó:* Irám szarvas.

HASZNOS MULATSÁGOK.

14. Pesten, Februar 17kén **1838.**

Várnai vérnap. *)

Amurát ez alatt, a' felsőbb esztendei szerencsétlenségein, majd Karaman Ogli' elpártolásán megrettenve, abban fáradozott, miként köthetne, ha békességet nem, legalább fegyvernyugvást a' magyarokkal. Még az esztendő elején, és így, mielőtt a' kelő új fergeteget csak messziről is gyanithatta volna, tudván Brankovics Györgynek a' magyar dolgokba nagy befolyását, őtet titkon magának megnyerte, fogoly fiainak—, 's igen kedvező föltételek alatt egész országának is—visszaadásával megbiztatván. Hallva most az ellene tett nagy készületeket, megkettőztetett igyekezettel azon volt, hogy békéljen, 's ki által ezt leginkább reménylé, Brankovicsot sürgette. Ez ir a' Sultánnak, hogy minél elébb küldjön a' békekötésre meghatalmazott követet; maga az alatt végez Hunyadival, kit, régi barátját, bajtársát, közelebb azzal még szorosabban kapcsola magához, hogy múlt évi táborozásáért, melylyel Hunyadi neki használt legtöbbet, 's melyre az saját pénzéből is sokat költött, megajándékozta Világosvárral. Hunyadi nem volt idegen a' békességtől, épen azon az okon, mellyen a' Budán öszvegyűlt rendek közzűl sokan a' háborút ellenzék, a' még telyesen le nem csillapúlt belső zűrzavarok', hazafi háború' tekintetéből. Mihelyt Hunyadit a' békére hajlandónak látta Brankovics, bátran igazítá hozzá Amurát' békekérő követeit, annyival inkább, mert minap maga a'

*) Mutatványul közöljük a' köz ohajtással várt illy czímű jeles könyv' második darabjából: „A' magyarok' történetei Á'siából kijövetelektől fogva a' mai időkig. Irta Péczely József. Debreczenben nyomtattatott Tóth Lajos által 1837."

Első Félesztendő.

király is hasonlót teve. Hunyadi, némi botránkozással a' követektől illy szokatlan bizodalommal lett megtisztteltetésén, feleletül adván nékiek: „hogy ő alattvaló; királyt illet a' békekötés" útasította őket a' királyhoz, kit sebes posta által azonnal tudósítani az útban lévő követségről, egyszersmind a' tárgy' fontosságához képest rögtön országgyűlés tartásra serkenteni el nem mulasztott. A' király, egészen mint Hunyadi javaslá, Aug. 1só napjára, az akkor igen virágzó Szeged' városába gyűlést hírdet; maga ott egészen harczhoz készülve, mint ki majd hadra indúland, a' már készen lévő zászlóaljak' kíséretiben jelen meg, hogy a' követeket ezzel is még inkább megdöbbentvén, annál engedelmesebbekké tegye a' kezdendő alkudozásokban. Az ilyesztésre nem volt szükség. A' követek magoktól oly kedvező föltételeket hoztak, milyenek alig voltak hosszas had, sok költség, vérontás után várhatók, melyek következésképen köz méltánylásra találtak, annyival inkább, mert a' feljebb említett szövetségesek' fényes igéreteinek mind eddig semmi láttatja, — Giskra 's a' császár megengesztelve — nem volt. Cesarini, látva a' nagy egyetértést, 's reménysége annak megbontásához nem lévén, mélyen hallgatott, 's így mindjárt az első gyűlésben, melyben a' követek közönségesen kihallgattattak, a' béke, Brankovicstól ajánlva a' leghathatósbban, minden jelenlévőknek, azok közt Hunyadinak is helybehagyásával, megkészült 10 esztendőre, 's hogy azt szentül megtartándják, mindenik fél a' maga módja szerint, Ulászló az evangeliomra, a' török követek a' koránra megesküdtek. Az alku szerént, csak Bulgáriat tartván meg, minden egyéb egykor magyar birtokot, melyet elfoglalt, nevezetesen Oláhországot, Serviát egészen, még Galambócz és Szendrő' váraikat is, melyekért annyit küzdött, tartozott a' Sultán kezei közzül kiereszteni. 'S Amurát oly lelkiesméretes volt az egyesség' telyesítésében, hogy egy hónappal később egy osmánt sem lehete az említett tartományokban látni.

A' rendek még együtt voltak, midőn harmad napra a' kötött béke után jelenti Ferencz (Francesco Alberti) kárdinál az egyesült Velenczei, Genuai és szentszéki hajóshadnak parancsnoka: hogy ő 70 hajóval

Helle' szorosához (Hellespontus) megérkezett; hogy számos olasz és burgundi seregek útban vagynak, a' magyarokkal egyesülendők; hogy Amurát a' békéhez biztában, Europai birtokait majd minden védelem nélkül hagyva, újra átkelt Á'siába a' Karaman Oglival félbeszakasztott had' folytatására, 's hogy ott dolgai nem legjobban állanak. Felolvastatván ezen tudósítás a' gyűlésben, nagy hallgatás lőn; minden arczon látható volt a' megdöbbenés, bánat, szégyen, hogy hirtelenkedésökkel elszalasztá a' várva várt alkalmat, elárúlák Europa' 's a' keresztyénség' köz ügyét. Mig mindenek egymásra tekintgetnek, kiki mástól várva, hogy szavakat találjon a' meglepett, kimagyarázhatatlan érzések' tolmácsolására, 's mondja, mit talán mind gondolának, de kimondani nem akarának, nem bátorkodának: feláll Cesarini, 's a' néki saját, most édesen vonszó, majd ellene állhatatlanúl ragadó, lelket rázkódtató ékesenszóllás' minden fegyvereit, minden fogásait használva, miután hosszason megmutogatta: „mint nem kelle, nem lehete vala a' harmadnappal elébb történt alkunak megtörténni; mint ellenkezik az nem csak a' Budai végzéssel, a' szövetségeseknek tett igérettel, hanem ellenkezik a' nemzet' becsületivel az ország' sőt az egész keresztyénség' javával, ellenkezik a' hit' 's egyház'szent czéljaival, az ezek iránti legszentebb kötelességgel; hogy következésképen azt Isten', ember' törvénye szerént nem is tartoznak a' király 's a' rendek megtartani, sőt, ha igaz keresztyének, épen ellenkezőt tenni kötelesek; 's hogy ha még is lelkiesméretök kétkedtetné az egyszer letett hitet megszegni, ő kész azonnal a' pápa' nevében mindnyájokat egy oly eskü, fogadás alól feloldozni, melyet, mint egy hitetlen, a' földön semmi uraságra, a' keresztyénekkel semmi kötésre, egyezkedésre nem jogosított vad népnek tettet, előre is mint nem történtet szükség tekinteni, 's melyet nem megszegni, hanem megtartani, lenne legnagyobb vétek:" kivitta másodszoris győzedelmesen a' mit akart, hogy a' had országosan meghatároztatott, 's a' király annak, Isten' 's anyaszentegyház' dicsőségére még a' nyáron, 's személyes vezérlete alatt, elkezdését esküvel fogadta, és ezen újabb határozata felől, nehogy függőben tartassa-

nak, a' pápát 's többi keresztyén fejedelmeket haladék nélkül tudósíttatni rendelte. Mennyire nem kételkedett a' Juliántól feltüzelt, megvakított ifju király a' szentnek hitt ügy' jó kimenetele felől, abból megitélhetni, hogy Hunyadinak, a' haza' oltalmában szerzett sok érdemei' jutalmául, 's talán — mire ugyan szükség a' páratlan hazafinál épen nem volt — ösztönül újabb nagy tettekre, előre írásban oda igérte Bulgariát.

Azonban alig vezette által a' Dunán Orsovánál seregeit, midőn egymást érték a' semmi jó jövendőt nem igérő jelek. Brankovics, az eskü, 's kötött béke iránti tiszteletből mint mutatá, valósággal mivel fiait, várait már Amuráttól visszanyerte, 's tőle hihetően még többet is nyerni reménylett, egyenesen kinyilatkoztatja: hogy sem maga társ lenni, sem embert, segítséget adni a' szentségtelen had' folytatására nem fog. Ezzel meg nem érvén, Amurátot titkon tudósítja; a' török jármot kevéssel az előtt (1443) épen Hunyadi' győzedelmei' következésében lerázott, azért most Amurát ellen a' magyarokkal tartó Albaniai (Epirusi) fejedelmet, ama vitéz Kastriota Györgyöt, esmeretesb nevén Scanderbéget (Sándor úr) *) — kinél 's Hunyadinál sem a' keresztyénségnek erősb bajnoka, bástyája a' török ellen, sem ennek irtóztatóbb ostora, elszántabb ellensége, soha nem volt — midőn 30000 főnyi segítő hadával Servia' határához ért, tovább jönni nem engedi, 's így az e' részről várt segedelmet is elmetszi a' különben sem feles számú, u. m. Hunyadi' hadaival együtt is 20 ezerre alig menő magyarságtól. Midőn Nikápolyhoz ért a' király, a' tiszteletére ment Drakula, látva kevés népét, elálmélkodott, 's esdekelve kéré, ne tenne egy lépést is tovább Amurát ellen, ki, mint állitá, vadászni is többed magával megy, mint az egész magyar tábor. Ugyan ő megjövendölte, hogy sem a'

*) Azt irják felőle, 22 csatát nyert meg a' törökök ellen, 's ezekben saját kezével többet vágott le belőlök 2000-nél. Hiában próbálák a' vitéz II. Amurát, és Konstanczinápoly' meghódítója a' harczos II. Muhamed fejedelmi lakát Croyat megvenni, mig ő élt; mihelyt szeme húnyt (1467), mind Croya, mind egész Albánia azonnal visszaesett a' török járom alá.

gyáva, változó eszű, csak maga hasznát leső görög császárra, sem a' Helle szorosánál álló, kereskedőktől állított, kereskedői szellemtől lelkesített hajóhadra nincs mit számolni. De a' jó tanács, mivel nem tiszta forrásból eredettnek magyaráztaték, sikeretlenül elhangzott. Mit vévén észre Drakula, hogy legalább szándéka', indulatja' tisztaságát megmutassa, négy, némelyek szerént tíz ezer lovagot, saját fija' vezérlése alatt, 's veszedelem', futás' esetére két különösen gyors futó lovat, melléjek két, az útat jól tudó, hű és bátor szolgát ád a' királynak. Ezzel maga, szerencsétlen sajdításoktól nehéz szívvel, a' Dunán által vissza, — Ulászló pedig, minthogy szekereinek Hémus' bérczein keresztül az út járhatatlan volt, a' Duna' mentében — tovább indúlt, fogoly osmánokat bocsátván előre, nyilt levelekkel, melyek az útjában eső várőrízeteknek, ha önként hódolnak, szabad elmenetelt A'siába, — mind egy lábig levágatást hirdetének, ha ellentállanak. Megréműlve nyitott kapukat a' nagyobb szám; Sumen, és Petrecz várakon, minthogy, bízva bérczi helyzetökbe, háromszoros falaikba, ellenszegűlni merészlettek, miután rohanással megvétettek, végrehajtatott a' rettenetes itélet.

(Folytatása és vége következik.)

Szerencse-vadászat.

Méltán csudálkozhatni azon, hogy ollyan időkorban millyen a' jelen, 's mellyben bár merre néz a' szem, mindenféle csekélységből kereseti ágazatot ügyekeznek, 's tudnak is képezni, 's mikor még a' legalávalóbb holmit is képesek haszonra fordítni, — mind eddig nem találkozott senki, kinek eszébe jutott volna egy olly mesterségben adni oktatást, mellytől lehetetlen megtagadni minden érdeket, 's mellyben a' leczkeadás kérdésen kivül több halgatóra tarthatna számot, mint talán más akármellyik is. Ez pedig azon mesterség: kedvessé tenni magát a' szép nem előtt. Találkoznék-e valljon olly férfi, kinél ezen helyes ohajtásnak nem lehetne helye; az uracsok közűl hány nem adná-el utolsó kabátját is, csak hogy részesülhetne azon oktatásban, melly őt a' jövendőre nézve ollyan helyheztetésbe hozná, mellyben széllyeloszlatná a'

homályos jövendőt. Alig kételkedhetni, hogy az emberek' nagyobb száma, nőszemélyeknek köszöni egyedül szerencséjét; csak száz között köszöni azt egy, saját személyének, avagy más férfinak, 's oka ennek hogy t. i. egy nő serényebben megalapíthatja a' férfi szerencséjét, mint sem egy férfiú, igen közel fekszik. A' mit egy asszony feltesz magában, azt keresztül viszi előbb vagy később. A' természet annyi módot, 's annyiféle útat jelelt-ki nékiek, hogy azok úgy szólván csaknem lehetetlent vihetnek-véghez, mihelyest arra kapriczirozzák magokat. Ez oknál fogva azon férfi, ki a' világba lép, elkövessen mindent, 's tehát ne mulasszon-el semmit, ezen bámulatos nem' kegyenczévé lenni. Ha a' férfi ebben szerencsés, akkor már annak protectiója mellett, 's aegise alatt, nem hiányozhat semmi, hogy eljusson minden szerencse-jószághoz. Vak előitélet ellenben ha valaki azt képzeli magának, hogy fel kell hagyni 's magától elútasítni az asszonyok' kedvező indulatját azon oknál fogva, mivel vele a' természet mostohán bánt, avagy mivel a' történet megtagadta néki a' közönséges segéd eszközöket, — elfelejtetté tenni a' rútságot. Általányosan vegye-fel ezen alapelvet: Fortuna egy asszony, 's neki úgy mint minden másnak van szeszélye, 's az épen olly állhatatlan, valamint mindegyike testvérei közűl.

Vannak emberek, kikhez (az ég tudja miért) idegenkedő az istenasszony, 's ennélfogva elveszve lenni képzelik magokat. De hó! Barátom itt is csak bátorság kell, 's ha talán nem mosolyog is te reád maga a' fejedelemasszony, próbáld meg azt udvari szolgáival, 's ha csak egyikét is részedre birtad hozni, aztán nem fog nehezedre esni, az urnénál magánál is megkedveltetni magadat, 's megnyerni annak jó indulatját, szivét.

Fortunának factotuma, mint azt általlátni nem nehéz, a' gazdagság. Ha nem juthatsz is ez által czélodhoz, próbáld-meg szerencsédet komornájánál, a' szépségnél. Ha ellenben ezen gyámtól is meg vagy fosztva, keress segitséget a' divatárusnénál, az udvariasságnál. Ha ezzel sem tudsz bánni, menedékedet vedd annak orvosához, az észhez; ha még ez sem tud neked rendelni valamit, Barátom — ekkor már — jó éjszakát!

Egyedül Fortunának az atyja, a' szegény vakszerencse, 's annak két mostoha testvére, t. i. a' lottéria 's az örökülés, segíthetnek még némikép rajtad. — A' szerencse ennélfogva hasonlít egy ajtózárhoz, mellyhez több kulcs egynél szolgál, mellyek azt felnyitják, 's igy tehát az nem felnyithatatlan. — Van még más mód is a' szép nemnél tenni szerencséjét, — melly szerencse már magára a' dologra nézve épen olly tisztán kamatozó, mint minden más bármi is. Ennek elczélzására jegyezzük-meg magunknak ezen második állítást is:

Szíve a' hölgynek egy fellegvárhoz hasonlít; hiúságnak nevezik anyját, és szemérmességnek erősségeit, sánczait. Ritkábban foglaltatik az el ostrom, gyakrabban pedig hadi csel által. Az elmésség legyen a' kém, ez tanulja-ki a' gyengébb oldalt, a' tettetett hidegség pedig az aknász. Részvétlenség' nyilatkozása ollykor legserényebben temeti-el a' nyugalmat, loppalvaló pillantatok a' bombalövészek, bókolatok avagy köszöntések az árkászok, ezek félremozdítják az útból az akadályt; ajándékok a' pontonierek, kik hidat épitnek a' szívhez, Amor pedig a' parlamentair, 's ez bekötött szemmel tartja pompás menetét a' várba, melly aztán ellenállás 's feltételek nélkül megadja magát.

Novák Dániel.

Régiségek a' XVI—és XVIIdik századból.

Notaja. **AZ WITEZEK** kardgiainak.

Ell induluan nekin mondam,
Isten hozad edeös Gazdam,
Megh bochias en
Merth nagi Wttnak magam adam,

Fogag' Isten az io tartasth,
s Egietemben az io szallasth,
Adgia Isten hamar egimasth
Eggiwtt lassuk, s megh uigadasth,

Ne bankodgial azert semmitth,
Es ne szomorkodgial ennith,

Feleÿtz ell sziued Banatitth
Lam Aniadis most ueled itth
Legÿ azerth io Egessegben
s Ell' sokaig bekesegben,
Legi ithon io gonduiselesben,
Az migh leszek megh theresben,
Sőtth eztt monduan nem tuttam uolth,
Hatam mögött hatt ott all uolth,
Az szerentze ott halgatt uolth,
s Hahotaluan, eztt mondgia uolth.
Battÿa bizonÿ chiak heaban,
Vagi azt mosth the biztatasban
Merth nem lesz az mostanaban,
Gazdad latod, emez Hazban,
Jer előb chiak megh mutatom,
Felőled mi akarathom,
Sok Wered mëgh előb onthom,
Sziued banadban iutathom,
Sok Lantz, s Lakatt raÿtad nÿlik,
Kalodazas beuen esik,
Ehsegh niomorgas erkeszik,
Veresegis megh törtenik,
Bŵdös Tömlötz előb Szobad,
Lesz sötett haz the Palothad,
s Török Orzagh adigh hazaad,
Lesz mig latod ezt az Gazdadd.
s Niomorgas itt kezdetett aad. —

F i n i s.

Az eredeti kéziratból
közli egy régiségbarát.

Rejtettszó.

Az egész hat betű állati sereget
Őrizve — tűr, szenved hideget, mélegeť.
Négyét elől sokan figyelembe vették
Rosszul, és mi haszna van elfelejtették.
Két végső betűje kettős hasznot tehet
Mert gyűlt baszon, vagy jó kéziszerszám lehet.

Szűts Ignácz Hodászon.

Jegyzet: A' 13dik számbeli *Rejtettszó:* Kertész.

HASZNOS MULATSÁGOK.

15. Pesten, Februar 21kén **1838.**

Várnai vétnap.

(*Folytatása 's vége.*)

Még ki sem pihenték, annyival inkább ki sem örülték magokat a' győzők, midőn veszik Ferencz kárdinál-tól még az nap, az elindulások ólta legirtóztatóbb, bátorságukat egészen leverő tudósitást: hogy Amurát, Brankovics által mindenekről idejében tudósittatva, az Á'siai lázadókkal hova hamarább megbékélvén, egész táborával visszafordúlt; 's a' szoroson, ugyanazon kalmár lelkü Genuaiak' segítségével 's hajóin, kik néki útját állni tartozák, 40 ezer főnyi hadával, minden emberért egy egy aranyat fizetvén, egy éjjel szerencsésen általkelt Gallipolinál, és már Europai seregeivel egyesülve, útban van 80 ezer harcz és keresztyén vérszomjúzó vitézeivel ellenségeit felkeresni. Tudósittattak egyszersmind arról is, hogy Palaeolog császár Amuráttól féltiben, mozdúlni sem mér; tőle sem várhatnak hát segítséget. Így valósúlt meg mindkét jövendőlése Drakulának. Még egyszer javallának rögtön visszatérést a' bölcsebbek: de Uászló semmire nem hajtva; megvakúlva rohant a' sorstól, úgy látszik, reá mért veszélybe. Azomban Amurát, heted napra Drinápolyból lett megindulása után Nov. 9kén, estve felé Várnánál terem, hol a' magyar sereg táborozott; 's ezzel általellenben, nehány ezer lépésnyire tábort üt. Érkeztét, majd, a meggyújtott őrtüzek' világából, hadai' roppant terjedtségét is; megértvén a' királyiak: nem kevés zavar és félelem lepé meg az előbb bátrakat. Hadi tanács tartatván, legtöbben, köztök Julián, magok' besánczolását, segítő seregek' várását; — Hunyadi határozottan csak a' harczot sürgeté, 's ezt olly dönthetetlen okokon, hogy — egyébiránt is a' segedelem Isten után egyedül tőle váratván — az ő értelme győzött; 's más napra viadal határoztatott.

Első Félesztendő.

Mihelyt virradt, Hunyadi a' csatarend' elintézése után látott. Nap' feljöttével serege már készen, 's hely' természeti fekvése, mesterség, szekerek, ágyú' helyét pótló hajítók, csaptatók által úgy megerősítve, átaljában olly bölcsen elrendelve volt, hogy ezen állásában, Hunyadi' parancsai' pontos telyesítése mellett, ha még három annyi lett volna is az ellenség, ennek veszni, 's a' magyaroknak győzni kellett volna. A' minthogy Amurátnak a' harczot megkezdett 15 ezer válogatott lovasai, utánok másik, majd harmadik csapatjai is, kevés idő alatt, a' mindenütt elől vívó Hunyadi által szinte eltöröltettek; 's ezen Amurát oly réműlésbe jött, hogy, noha Europai seregei még ép erőben hátra valának, futni készült, és ha vezérei, lova' zabolájába esve, erőszak, 's halállal fenyegetődzésök által vissza nem tartóztatják, el is futott volna. De ez előleges győzedelmet csak hamar megzavarja, 's szinte elrontja Hunyadi' saját emberei' hibája. Mert egy az, hogy az első osztály török lovasságot a magyarok' társaságában visszanyomott oláhság, a' mint a' kergetés közben az ellenség' mindennel megrakott tevéihez jutott, a' prédálásnak esett; 's miután zsákmánynyal megrakodott, táborába visszatérvén, többé az ütközetben részt nem vett. Más az, hogy a' Váradi püspök, osztozni akarván a' dicsőségben, kimutatott helyét elhagyva, magais a' Hunyadi által megvert ellenség' űzésének eredt, űzésében a' török főerőre bukkanván, midőn ez elől visszavonúlni próbálna, hátrálásában, emberei' nagy részével, útat tévesztve, egy mocsárba veszett. A' magyar táborban innen származott rést, rendetlenséget használva a' mindég újabb, pihent csapatokban előnyomúló törökök, hirtelen oly zavart és vérontást tettek, hogy azon szárny, a' bal, melyen a' püspök állott volt, már kezde hanyatlani. Hunyadi, ki mindenre mindég résen, mindenütt, hol veszedelem mutatkozott, jelen volt, ide is, épen az elválasztó pillanatban, még jókor, szerencsére megérkezvén, mindenekbe lelket öntő jelenlétével, ha mind nehezen is, helyreállítja ugyan az ütközetet: de mig az ellenséget újra nagy vestességgel visszatolja, az alatt a' másik szárnyon elesett az Egri püspök, Rozgonyi Simon, vele sok bátor vitézek. Most ide siet Hu-

nyadi; ide 's rá fordúl a' harcz' egész fergetege. Több ízben visszaveretnek, de mindannyiszor nevekedett erővel, dühösséggel térnek vissza az Osmánok. Végre példátlan küzdés, 's a' győzedelmes Romániai csapatokat vezérlett bátor Karazbég' levágása után, itt is kivívja még egyszer övéinek a' győzedelmet Hunyadi.

Rég nehezen türtőzteté már harczhevét az ifjú, dicsősség szomjúzó király, kit Hunyadi különben is akkor lábdaganatban szenvedőt, a' legbátorságosabb helyre, körűlte nehány száz magyar és lengyel lovast, mind a' legbátrabbakat, állitott, 's ösmérve tüzét, olly előre bocsátott, 's azután még a' viadal közben is megújított kéréssel: harczba ne ereszkednék, mig tőle jelt nem veend. Eddig az intést, bár nagy erejébe kerűlt is, megtartotta a' király; de most látva Karazbég' elestét, vezértelen, lelketlen seregei nyakrafőre futását: ingereltetve, elhitetve, a' hozzá közelebb eső lengyel uraktól, Hunyadinak nem más volna czélja, mint a' nap' dicsősségét osztatlan egészen magáévá tenni: egyszerre helyéből kimozdúl, 's egyenesen a' Jancsáraitól környezett Amurátnak hajt. Ez, midőn a' királyt, 's válogatott népeit, mint dúló vészt, feléje közelítni szemlélné, messziről, nagy felszóval hitszegőnek kiáltozván, kiragadja kebeléből a' mind két részről esküvel erősített Szegedi frigykötést, 's magosan, hogy minél többen láthatnák, égre szegzett szemekkel, 's ily szavakkal feltartván: „Isten! keresztyének' Istene! most mutasd meg, ha igaz Isten vagy, 's büntesd meg a' szent nevedre hamisan esküvőt:" ezzel 's katonáihoz intézett, régi dicsősségökre emlékeztető, ha most nem győznek, birodalmuk' végét jósló több szavaival egyszerre oly dühöt, bátorságot gyúlaszt megfélemlett soraiban, hogy vetélkedve rohantak elő, 's oda mind, hol a' király messze tündöklő ezüst sisakját, öldöklő kardját villogni láták; 's hirtelen körűlfogván, mielőtt bajtársai segitségire mehetnének, lovát előbb, azután magát számtalan döfésekkel terítik a' földre, utána hólt testét legalább kiragadni próbáló, 's érte kölykeitől megfosztott oroszlánként vívó hű és bátor, de kevés vitézeit, köztök Perényit, Thamásit, és az ország' nagy zászlóját hordozó Bátorit. Megréműlve széled szélyel a' király' váratlan szomorú végének, majd lán-

csára tűzött, 's győzedelem-robajjal fel 's alá hurczolt, véres fejének látására a' magyar tábor. Hiában emberkedik, hiában próbál, a' királyt fenyegető veszedelem első hírére elősietó, de már későn érkezett Hunyadi új lelket, bátorságot önteni övéibe. Nincs emberi erő, mely a' futókat többé megállíthassa, a' győzőknek, 's talán magának a' bűnt bűntető mennyei igazságnak bosszús karját visszatarthassa. Ő maga is tehát, miután látta, hogy nincs helye a' segedelemnek, romlásra jutott, szerencsétlen hazájának megtartani legalább, a' mit lehet, szent kötelességének ösmérvén, visszatérőt fuvat; fut végre maga is — fájdalommal és szégyennel keblében, de szeretett honja' — 's talán épen általa eszközlendő — jobb jövendője iránt reménységgel lelkében — a' harczok hőse. Amurát nem vette űzőbe Hunyadit, részint mivel lest, ravaszságot gyanított a' dologban, részint, mivel igen meg volt rongálva serege, úgymint a' melyből több elhúllott 30 ezernél az napon, lovasság többnyire, 's hadainak színe; mit elevenen érezve, ő maga győzedelmes létire, illy szavakra fakadtnak íratik: „hogy ő hasonló győzedelmet csak ellenségeinek kiván." A' magyarok, mint a' kiknek részén állott többet, egész a' király' elestéig, a' győzedelem, iránylagosan sokkal kevesebbet vesztettek. A' futásban elestek között volt a' romlás' szerzője, Cesarini, kit a' végzés csak azért látszék a' csata' és öldöklés' dühében megkímélni, hogy annál nyomorúltabb, gyalázatosb, többszörös halállal vesszen majd szaladás közben. A' többek jobbára szerencsésen haza vergődtek, részint Bulgárián és Havasalföldén keresztül, részint nagy kerülővel, Macedoniának vévén útjokat, hol a' Serviaiakat csakugyan legyőzött, 's a' magyar tábornak segítségül sietó Scanderbéggel találkozván, tőle igen szívesen fogadtattak, az útra mindennel ellátva, hajókon Ragusáig szállíttattak, onnan szárazon, Dalmát- és Horvát-országon által, bántódás nélkül tértek vissza Magyarországra. Csak Hunyadit tartóztatá le, kitől legkevésbé várá, legkevésbé érdemlé, az oláh vajda Drakula, vagy bosszúból hogy jövet adott tanácsát nem követé, sőt a' király előtt hűségét is kétségbe hozá; vagy talán, első gondolatjában Amurátnak, a' győzőnek akaryán véle kedveskedni:

de a' magyar rendek' haddal fenyegetődzésére, tettét csak hamar megbánván, nem csak szabadon, hanem gazdagon megajándékozva, 's útját biztosító számos őrök kíséretiben bocsátotta el.

Lyrai epigrammák.

Glüczihez.

Reggel örömsúgárt látok lemosolygani mennyből.
Vídám égi sugár este szememre mosolyg.
Lyányka, te hajnalló szép! rám hívedre gyönyört hozz,
Nap mikoron feljő, nap mikoron lemegyen.

Dukai Takács Judit sírján.

Oh édes zengzet csalogánya! olympnak ömölsz már;
'S a' mi gyönyört érzénk, érzik az istenek is.

Lepe.

„Lepke vagyok, bátran közelíts a' búzavirághoz!"
A' fiatal pásztor gondtalanul közelít,
És mikor a' csendes lepkét megfogni kivánja,
Amor alakjában a' lepe fogja meg őt.

Egy pásztorlyányhoz.

Szép amarantkoszorúd' nénéd nyeri el, vagy anyád? „Más."
Úgy nemződ? „Más, Más!" Mondd meg, ugyan ki?
„Hivem"

Reá.

Bájképén liliom 's emlény és rózsa virítnak.
Mit tesz ez? „Arcza fehér, ajka piros, szeme kék."

Csókhintés.

Kedvesemért hintek gyors csókokat hajnalon, estén:
Hintek elébe, ha jő, hintek utána, ha megy.
Ő közeledve mosolyg, mosolyog távozva; 's miatta
Reggeli rózsa nyilik, alkonyi rózsa fesel.

Epigrammi szabályok.

Természet könyvét olvasd, legyen ízleted hozzá,
'S a' szép gondolatok elmekirálya lehetsz.
Gratia műveidet, 's magas érzet emelje, 's szabottság.
Festeni mint miniatürt, kell epigrammokat is.

A' hajnalhoz.

(Görög virág.)

Jőj fel arany kocsidon hamar, oh fiatalkecsü hajnal!
Hunynom ha nem hagynak a' szerelem 's epedés.

A' mikoron lyánykám kebelében nyugtat az álom,
Vond meg gyeplődet, 's nyujtsd nagy időig az éjt.

Haj,

Megvágám ujjam', 's bekötötte hajával Elíza.
Ujjam meggyógyult, szívem azonba sebes.

Ma és holnap.

Lyányka, ne fuss! „De miért ne?" Veled ma beszélni kivánok.
„Futnom kell ma; hanem szólni lesz holnap időm."
Fuss, fuss, gyönge leány! 's ifjútól szívedet őrizd.
Állj vele szóba, csupán lelked erős ha leend.

Új Iris.

Játszik örömszínnel felhők közt Iris egünkön,
És a' langyos eső permetezése vidít.
Barnás föllegeket látok tünedezni felettem.
Játszani még szebben Iris azonba marad,
A' tágas honi menny végtére kitisztul egészen,
Édesen ott játszik még is az égi leány.
Rajta legel buzgón szemem, és meleg ajkaim áldják.
Most ő rám forró könnyeket ejtve röppül.
„Melly jelenés vala, 's ah, eltűnt!" Feleselnek az echok,
„Eltűnt — 's a' látott Iris, Elíza vala!" *Találdky.*

Nátha magyarul szíket.

Légmérséklet gyakori 's hirtelen változásinak leggyakoribb következménye — nátha. Ki kettőnél háromnál egy felvonásban többet prüsszent: a' „kedves egésségére" mellett (hol ez még divatban van) náthás jövendőt jósolnak neki. — Elsö rangu nyavalya, mert az öt érzékek közűl, egytől fosztja meg állati műszerünket. Mi lehet kinzóbb, mint a' fejlő tavasz bájoló illatit nem szivhatni — holott pedig ekkor leggyakoribb — kendőfedte orrunk miatt? — De télben, noha ekkor, egy két üvegházat kivéve — hol a' forró égalj alol kilopott virág, mostoha földben sinlődik, mint sok lángész szegénységben — szagló szerünknek minél kevesebb éldeletet adhatunk; hányszor áll mégis — mint utasoknak a' napfogyatkozás—utunkba? — Hegyi ur nöstül farsangi mulatságra hivatott Halmi barátjához. Hegyiné csak férjét küldé, mert maga, lázas náthája miatt, szobáját őrizni kényteleniteték. Négy csörgős lovak repiték Fényköviszánját Honvári udvarába. Tártt

karokkal omlik ez kedves barátja ölelésére, őt heves csókjaival fedezendő, hogy unt téli magányában meglátogatá. Kendővel tömött ököllel tartoztaték vissza, mert Fénykövi szenvedelmesen náthás levén, nem akará azt barátjára ragasztani. — Hát még mikor — mint járvány — utazásra adja magát — hány meg hány hordozza csiklandos békóit! —

De a' dologra. — Egy szép falusi nő kopogtatabe e' napokban pókhálós szobámba, a' falubeli új fiskálist keresvén panaszos keble kiömledezésére. — A' „quis? (mert quae nincs azon jogszerü versben) quid? quibus? auxiliis? quomodo? quando?" szabály szerint feltett kérdéseimre, nem minden báj nélkül hosszadalmas szónoklattal, előadá, hogy miután férje az átkozott Sziket miatt, nem is beszélhetne, de különben se tudná ugy lefesteni a' dolgot, mint ő . . . . . „Átkozott sziket? mi ez? már ezt itt nem értem" — ügyészi komolysággal félbe szakasztám a' csevegőt. „Hát kegyed soha se volt sziketes?" kérdé némi mosollyal, melly most az ügy fontosságát mutató bus arczon szép ellentétben állott. — „Nem én" — felelém „mert azt se tudom, mi az." — „Soha se prüsszentett háromnál többet? soha se kelle kendőjét mindég arczán tartani?" 'sat. 'sat. szóval az ugy nevezett náthát, tartózkodó csinnal, olly elevenen lefesté, hogy szinte érzém orr hártyám ingerültségét. — „Tehát nátha" — mondám a' nőt igazitólag. — „Igen is, az urak ugy hívják, de mi alsóbb rendüek csak igy nevezzük."

No idealisták, ti azt mondjátok, hogy a' dolog csak akkor létezik, midőn azt nézeljük 's előteremtjük! —

Hogy Gömörben — mert tudni kell hogy a' hely szine itt van — részint ép, részint elferditett alakban, sok eredeti szók divatoznak, jól tudják kik Gömörrel esmeretesek.

Ha azonban a' Sziket szó, mind eddig esmeretlen volna, mellyet még magam se esmertem, de hogy a' köznépnél divatozik többektől hallottam: hazafiúi kötelességemnek tartom — addig is, mig a' feladott ügynek, — mellyet én aztán, szokott módom szerint, egész kiterjedésében, jegyzőkönyvbe iktatám (ne csodálkozzanak veteranus ügyész urak! az ifju prokátor rá szokott még érni az illy pontosságokra) Institutu-

mot keresnék — a' Hasznos Mulatságokban, hol első tárgyul tűzetik ki a' magyar nyelv, 's nyelvbéli értekezések, — ezennel mint tájszót, közhirüvé tenni.

Sziketet vagy náthát hoztak-e a' magyarok A'siából? vagy Szvatopluktol kapták azt? megmondani nem tudom. Hogy azonban a' tót náthának nevezi, azt is kitudtam. Azt se olvastam, hogy a' magyarok Szvatoplukkal csókolodtak volna. — A' zsidó Natha-naëltől talán nem lész ázsiai szó. A' sziketben egy kis onomatopepoëmenon is van. —

Ha csak egy is, e' lapok olvasói közül; ezen értekezés olvasásánál csak egyet is prüsszentend, a' közmonda szerint el lehet hinni, hogy igazam van.

Etymologiába se ereszkedtem most, mert a' mint mondám, nekem Institutumot kell keresni.

Keszi Berta.

Elmeszikrák.

Szerencse bal eset nélkül, annyi mint étek fűszer nélkül.

Az ifiuság hevesen érez; az öregség gondolkozva határoz.

N. D.

Rejtettszó.

Fenfénylik két első tagom
A' hirnek büszke oszlopán; —
Nevemben egy hős lelkü nőt
Is tisztelt egykor a' latán.
Rakd-szét betüim', 's ott leled
Irent, Lenit, Klárit, Lórát;
Linát, Korinát, Anikót
'S Nándornak bátor Ilkáját.
Császárt, nagy hírü hadvezért;
Sőt Átilának egy fiát
Is fölleled nevemben, — 's az
Osman Korant és Aliját,
Még többet: ir, kan, or, iker;
Kin, kor, kiral, lak, ikra, len;
In, rokka, 's az erdős réka
Mind, mind az én négy tag nevem.

Ploetz.

Jegyzet: A' 14dik számbeli *Rejtettszó:* Bojtár.

HASZNOS MULATSÁGOK.

16. Pesten, Februar 24kén **1838.**

Teherhordozó ereje a' fáknak hidaknál.

A' fák' teherhordozó erejéről vizirányos 's függéleges helyezetben, Mariotte tőn mint első a' lefolyt század' vége felé néhány próbát, a' mellyek azonban tökéletlenek lévén, nem használhatni azokat a' köz életben; de mind a' mellett is ő azon tapasztalást tette, hogy egy vizirányban fektetett gerenda, melly be van szorítva két végénél, képes két annyi tehert hordozni mint az, melly csak a' két végnél gyámoltatik. — Ezen most érintett próbatételeket ismétlé Parent 1707ben tölgyfából kifaragott prismákkal, mellyekre ő aztán addig rakatott terheket, míg azok végre eltörtek; ez megtörténvén, a' fadarabokat először az egyik végüknél szorítatta-be, 's aztán ismét a' 2 végüknél, mellyek terehhordozó erejét e' 3 külön helyezetben úgy találta mint 4. 6. 9. — Belidor próbát tön 1729ben. Ő t. i. tölgyrudakat készítetett, mellyek 1 hüvelyket tettenek quadrátban, 's mellyek 18 hüv. elállásban, távolban gyámoltattak. Ezen derék technikus terheket függesztett ezekre közepett, mellyeket ő aztán mind addig nevelt, míg végre ketté tört a' rúd, melly alkalomnál, miután már több efféle próbát tett volna, 400 fontra határozá-meg az idomzatos súlyt. — Több próbatétu után azt találták, hogy azon rúd vagy vessző, mellynek hossza 18 hüv. volt, vastagsága pedig 1 hüv. és szélessége 2 hüvelyk, ha az a' széles oldalra fektetett, 800 font tereh alatt tört-el, 's keskeny oldalára fektetve, 1600 fontnál. Ha ellenben az érintett mértékű rúd, keményen beszorítatott a' 2 végnél, a' törés 3 helyen történt-meg, 's képes volt másfél annyi terhet hordozni.

Ezen időpontban jelent-meg először 1729ben Londonban Muschenbroeck' értekezése a' fák' ellenál-

lásiról; azonban az e' czélra kiválasztott fadarabok, megint rövidek voltak, 's így básisul nem szolgálhattak a' valósitásnál, ámbár fölötte szigorúan bánt is ő a' dologgal. Megvalósult azonban tett próbái által Mariotte azon állitása, hogy hosszított gerendák nem másfél, hanem két annyi ellenható erővel birnak mint azok, mellyek szabadon feküsznek. — Rövid idő mulva ezután Buffon és Bizos tettenek próbát nagyban bizonyos mértékben fűrészelt fris tölgygerendákkal, mellyek 7—28 láb hosszúk 's 4—8 hüvelyk vastagok voltak quadrátban. — A' valóságos tapasztalások kemény fáknál, igen eltávoznak a' theoriától, még pedig annál inkább, minél hosszabbak a' fák vastagságik' idomzatihoz képest; ellenben annál jobban közelgnek a' theoriához, minél rövidebbek azok. Ezen alkalomnál azon tapasztalásra jutottak, hogy a' fák' terehhordozó ereje egyenlő nemből, fajból, annak specificai nehézségéhez képest igazítja magát, 's hogy közepéből a' fiatal fának, ez sokkal erősb, hogy sem a' héjjnál, ellenben hogy gyengébb vén fánál, valamint hogy a' faderéknak alsó végénél; a' fa nehezebb 's erősebb mint a' felső végnél, a' czafnál, hogy ellenben a' gerenda meghajlik már, ha az $\frac{1}{4}$ részével hordatik-meg azon tehernek, melly képes azt ketté törni, úgy végre, hogy egy 54 láb hosszú gerenda, mellynek négyszög mértéke 6 hüvelyk, ketté törik saját terhe alatt. Bebizonyult az is, hogy a' gerendának terehhordozó ereje $\frac{1}{4}$ résszel nevekszik, ha az még gyökerén állva lehéjjaztatik 's így ott helyben kiszáradhat; melly bánásmód a' fákkal, Británniában már régtől divatban van

Buffon és Bizos szerint, még Perronet is tön néhány próbát, hogy ekép kitanulhassa longitudinalis ellenhatásit azon többféle faneméknek, mellyek hydraulicai műalkotványoknál használtatnak; ezen próbák azonban kevesek voltak arra, hogy reá támaszkodható szabályokat volnánk képesek származtatni belőlök. Ujabb időben Girard és Eytelwein léptek-fel tapasztalatikkal a' közönség előtt. Első egy munkát bocsátott közre ezen czím alatt: Analytikai értekezés a' kemény testek' ellentállásiról. — Ezen értekezés szerint ujon megvalósul Mariotte és Muschenbroeck' azon állitása, hogy a' 2 végnél beszorított gerenda, nem

mint Belidor megjegyzi, másfél, hanem két annyi terhet hordoz, mint szabad fekvésben, mit tettleg így világosíthatni-fel. Belidor azon tapasztalást tette, hogy azon rudacska vagy vessző, melly egy quadrát hüvelyk mértékü, 's melly 8 hüv. távolságban volt ellátva gyámolokkal, ketté tört, ha az közepett 400 fonttal megterheltetett. A' mechanikából tudjuk, hogy illyes rúd, ha az csak a' közepen erősbnek tartatik, a' végeknél pedig 200 fonttal megrakatik, a' törés ismét annak közepénél történik; ellenben ha elvesszük a' rúd' végéről a' tehert, 's a' favéget a' falba beeresztjük, most úgy mint előbb, a' 200 font teher, a' másik végénél töri-el a' rúdat a' közép gyámpontnál. Ezen próbatétnél, egyik fele a' rúdnak leesni fog, ellenben a' másik vizirányosan tartatik majd a' falban, még pedig akép, hogy a' másik 200 font, csak a' falnál, ezen megmaradott darabfa' végénél, képes a' törést eszközleni. Innen következik, hogy egy 18 hüv. hosszú, 's egy quadrát hüvelyk mértékű, 's a' falba beszorított vagy oda befoglalt, beerősített, gerenda' áttörésére ezen megterhelés szükséges:

1.) a' rúd áthajlására, 's annak ketté törésére, közepenél . . . . . 400 font
2.) az első féldarab áttörésére a' falnál 200 —
3.) a' másik féldarab áttörésére a' másik falnál . . . . . 200 —

Összesen 800 font.

Ha ellenben a' 2 végnél be van szorítva a' rúd, ekkor már 600 font elegendő azt áttörni, 's ennél fogva a' fák' külön elállásai úgy állanak egymáshoz képest mint a' számok 4, 6, 8, nem pedig, mikép azokat Parent találta, t. i. 4, 6, 9. Azon esetben, ha a' pálcza avagy a' rúd' csak az egyik végénél eresztetik a' falba, 's annak másik végénél függesztetik reá a' teher, az ketté törik már 100 font megterhelésnél, miután az emelcsőkar' hossza kétszeres lesz. Ellenben ha a' teher el van osztva az egész gerendán, akkor már két annyi teher szükséges annak áttöretésére.

Azon terhek, mellyek egyennemű fáknál hordoznak vízirányos 's gyámolt gerendákat, egymáshoz képest akép állanak, ha a' keresztprofil négyszöget képez,

valamint vastagságuk' cubusa, osztva a' gerendának hossza által. Ellenben ha a' keresztmetszés rectangulumot képez, úgy már annak tartalma sokszoroztatik a' magassággal, ha t. i. széles oldalán fekszik a' gerenda, a' szélességgel pedig, ha az a' keskeny oldalra fektetik mit következő példa világositand-fel. — Ha egy ollyas gerenda, melly Belidornak próbatétei szerint 18 hüv. hosszú, 's 1 quadrat hüvelyk profilban, hordoz 400 fontot, mennyit tartand azon gerenda, melly 60 láb (720″) hosszú, 21 hüv. széles, 18 hüv. vastag, ha az t. i. vagy a' széles, vagy pedig a' keskeny oldalra fektetik?

$\frac{1}{18}$: 400 font $= \frac{6804}{720} = 68040$ font, a' széles oldalra fektetve. $\frac{1}{18}$: 400 font $= \frac{7938}{720} = 79380$ font a' keskeny oldalra fektetve.

(Folytatása 's vége következik.)

A' wakaschok.

Éjszakamerika' éjnyugoti partjain lakozó wakaschok külsejökre zömök, testes 's nem roszul alkotott népfaj, de a' mellett némi gyámoltalanság és éktelenség mutatkozik rajtok. Az utóbbi kivált lábszáraikat illeti, hihetőleg örökös guggolásuk miatt mind sajkáik - mind lakjaikban. Gömbölyü arczuk teljes; a' kiálló pofacsontok szélessé teszik azt; szemeik feketék, de élénkség nélkül, mint egész arczulatjok; orruk széles; homlokuk lapos. Szülés után az anya erős szalaggal bepólyázza a' gyermek' fejét egészen szeméig, mi által a' fej kellemetlen alkatot nyer, magasra huzatik a' szemöld 's gyakran kancsalság okoztatik, lelapul az orr 's szétterpednek az orrlyukak. Egyébiránt e' természetelleni bánásmód, melly a' fejnek majd kúpdad alakot ad, utóbbra mit sem árt, csak az nevezetes, hogy hasonló dőre szokás uralkodik némelly tatár nemzeteknél, mellyek a' szemközt fekvő A'siában laknak. Ezen amerikaiak is kitépik szakálukot; némellyeknél láthatni mégis az állon nem csekély hajnövést és bajuszt; fejeiken erős, hosszu, és fekete haj van. Testük' természeti szine olly fejér, mint nálunk europaiaknál, de ezt csak akkor láthatni, ha ezen emberek piszoktól és érczmésztől, mel-

lyel meghintik magokat, megtisztulnak vagy megmosatnak. Meares e' módon a' másik nem közt nem sokat ugyan, de mégis többet talált, kik Európában is szépségeknek elismértettek volna. Különben a' nők majd egy nagyságuak és alakuak, 's nem igen különböző viseletüknél fogva alig lehet őket a' férfiaktól megkülönböztetni. Mind kettejök ing vagy fuvarosszoknyához hasonlitó ruhát hordanak ujjak nélkül, mellyet fölső részén, hol e' végett nagy nyilás van, fejökre vetnek 's bokájokig csügg szabadon. Férfiaknál, kivált dusabbak-és hatalmasbaknál, e' szoknya tengeri vidrabőrből van készítve, másoknál csak vászonból, mellyet az asszonyok csalánféléből vagy bizonyos fakéregből szőnek. A' nők nem hordanak bőr- hanem csak illy vászonruhát. Azonkivül köpönyeget vetnek rá, melly karjaikat és mellüket védi. E' bő ruhát jobb vállukon keresztül kötik magokhoz bőröv' vagy szij' segedelmével. Mindkét nem' fejét szokásszerint kúpdad sapka födi melly gyakran különféle ábrákkal, azonkivül gömbölyü gombbal van fölékesítve és vizhathatatlan. Fölpiperézésükre nem elegendő, hogy vörös, fekete és fejér föstékkel bepemecselik magokat, hanem azonkivül e' föstékre, míg nedves, homályos fényü, összetört csillámport is hintenek. Átszurják fülczimpáikat is és csontokat, tollakat, mellyek szijakkal összekötvék, vagy csigákat aggatnak azokba 's ha rézgombjainkat becserélhetik, tuczatonként használják azokat fülbevalókul 's e' teher gyakran vállukig huzta le fülöket. Orrczimpájokat is átszurják, hogy különféle alaku réz vagy vasdarabkákat tehessenek abba. Háborukor a' férfiaknak más, a' dologhoz illőbb öltözetük van, melly széles szoknya erős jávorszarvasbőrből 's különféle ábrákkal van beföstve. E' ruha jeles hadi öltözet, ellenáll a' nyilaknak 's szabadon függvén kópják ellen is oltalmaz; jávorszarvasbőrből köpönyeget is vetnek vállaikra 's hogy rémitőbbeknek láttassanak, nem egyszer burkolják magokat nagy medvebőrbe Ehez befödik arczukat faálorczával, melly majd medve- majd farkasfej alaku. Tengeri vidrafogásnál e' ravasz állatot vidraképhez hasonló álorczával igyekeznek megcsalni 's ezen álorcza mesterségesen van készítve. Fejeiket tollakkal is felczifrázzák, kivált ha idegeneket fogadnak.

Ezen indusok hideg véralkatuaknak látszanak; nem beszédesek, hanem csöndesek és komolyak 's ugy látszik legnagyobb dühöket sem képesek lelkesen kimutatni. Összezördültökben sohasem láttattak erőszakra vetemedni; általán jó indulatu népnek mutatkoznak. Beszédük rövid mondásokból látszaték állni, mellyeket gyakran ismételve erősen és hangosan mondának ki, 's különös mozdulatokkal kisérének. Majd egész testüket előre veték, majd meghajták térdeiket, mialatt kezeik mindig testhosszan függének. Barátjaikkali kereskedésben sok becsületességet mutattak, mellyet azonban néha meggyőzött a' vas' vagy más ércz' nagy kivánása. Mind e' mellett is nem oldhatni ezen indusokat egészen föl a' kegyetlenség és emberevés alól. Kallikum, egyike a' főnököknek, vánkoson nyugvék emberkoponyákból. Ezek ugyan diadalmi jelek is lehettek, de igen kellemetlenek valának. Egy nagy kerület' főnöke, ki a' többitől emberevésről vádoltaték, maga árulta el nyilván ezen vonzalmát. Midőn történetből megsebesült 's bőven folyt sebéből a' vér, egy angol sebész irral akarta vérét elállitani, de Maquilla elháritá azt magától 's nagy kiváncsisággal szopta lábából a' vért, mi után kéjelmesen simogatta hasát fölkiáltván: klusch, klusch, az az, jó, jó!.

A' férfiak rendes foglalatosságai hal - és vadászat. Különösen ügyesek a' czethalászatban 's mivel az rájok nézve elannyira fontos innepileg, készülnek ahoz. A' parancsnok vidrabőrruhát ölt, halzsirral bekeni 's érczmésszel behinteti magát. A' legerősb és ügyesb férfiakat 's a' nagyobb sajkákat, mellyekre 18—20 ember fér, kikészitteti a' fogásra maga viszi a' szigonygerelyt. Ennek 20—28 lábnyi hosszu nyele van, mellynek végéhez nagy, bevágott csont köttetik erősen 's ebbe van illesztve a' mitillből (Miesmuschel) élesre metszett szigonygerely. A' hosszu nyelen van több fölfútt tengeri ebhalbőr vagy halhólyag. Ha a' czetet eltalálja a' szigonyász ezen eszközt a' hal magával ragadja a' mélységbe, de ismét feljő 's ama' mindig a' fölszinen uszkáló hólyagok elárulják hol tartózkodtát. Ekkor több szigonygerely vettetik rá 's végre a' kimulandó állat nagy örömzajjal szárazra huzatik, és földaraboltatik. A' tengeri-vidrá-

szat gyakran veszedelmesb a' czethalászatnál. Szárazon ij- és nyillal lövik ezen állatokat 's ha közel jőnek azokhoz, védik magukat erős fogaikkal. 'Sha e' vadászat nem volna fő foglalatossága az egész nemzetnek, ugy nem fognók föl, mikép lehet e' ravasz állatokból annyi sokat megölni. Továbbá szárazoni vadászat ugy a' bundaszőrü mint az ehető vadakra, szintugy a' heringek' és lazaczok' halászása is foglalatosságuk. Már a' gyermekek serkentetnek, hogy legalább ehez szükséges eszközöket és az europaiaktól 's benlakó indusoktól vásárolt érczből halászgamókat vagy nyilhegyeket készitsenek. Sajkáikat nagy ügyesség és mesterséggel épitik. Hadi csolnakaik' legnagyobbikaira 30 férfi fér el; gyakran jól vannak kicsiszolva, sárkányhoz hasonlitó chinai ábrákkal fölczifrázva 's csudálatos emberfogakkal kirakva Sajkáikat 's nagyobb házaikat annakelőtte kőszerszámokkal épitették. Most is megelégednek azon eszközökkel, mellyeket vasunkból magok gyártanak 's füreszünket kivéve semmi europai eszközt nem vesznek segitségül. A' tűzben izzóvá tett vasat lapos kövön kalapácsolják, de kalapácsul más kő szolgál. Ama' faluban, mellyet Cook meglátogatott, három szerben álltak egymás mögött a' házak, a' kisebbek elől, ezek után a' nagyobbak. Ezen szerek vagy utczák közt szoros keresztfolyosók valának. Magok a' házak összeszegezett, füz- vagy más faágakból font palánkokból állnak 's a' deszkák, mellyek a' födelet képezik, fölszegzetlenül tétetnek fel, hogy szép időben ismét levétethessenek. A' ház' belsejének 8 lábnyi magas több osztálya van. Ajtajok tulajdonképen nincs, csak lyukakon búnak be 's a' nyilások, mellyek ablakul szolgálnak, gyékénydarabokkal akasztatnak be. Falak' hosszában vannak 6 hüvelyknyi magas padok, mellyek gyékénnyel födvék, ülés- és hálásul szolgálnak, középen van a' tűzhely, de kémény nélkül. Főbutoruk különféle nagyságu ládák és rakaszok (Verschlag), ezekben tartatnak a' ruhák, a' fölebb emlitett álorczák, fegyverek és vadászszerek. Vannak teknőik is, facsészéik és font kosaraik. E' lakokat mi kiállhatatlanokká teszi az idegen előtt, az az alig fölfogható tisztátalanság. Itt nem csak minden egymáson hever, hanem itt száritatnak a' halak is

's a' nagyobbak' szálkái és csontjai más részekkel együtt mellyeket elvetnek, mind addig földön hevernek, míg ezen zsirtól és rothadástól büdös halmon kéjelmesen nem járhatni többé. 'S ezen sertésólak mégis képekkel vannak fölczifrázva. 4 — 5 lábnyi magas fagyököket állitanak föl a' szoba' hátulsó részében 's előrészükbe emberi arczokat, hátul pedig karokat és lábszárakat metszenek és föstenek, hogy illy módon szörnyeteges emberi alkatot ábrázoljanak. E' képek klumma-nak hivatnak. Szokásszerint elejökbe függesztett gyékénnyel födvék. A' tulajdonosok akadályokat görditének az angol rajzoló elébe e' födél' gyakrabbi félrehuzásában. Cook e' miatt bálványképeknek tekintette vala e' képeket, ha egy érczdarab elegendő nem lett volna megvásárlásukra.

(*Folytatása 's vége következik.*)

Elmeszikrák.

Miért vagyunk annyira hajlandók felebarátink' fogyatkozásait, hibáit nevetségessé tenni, 's azokat egész a' lehetőségig kinyomozni? miért nem tekintünk inkább magunkba, hogy ugyanott ezeknél is nagyobbakat találhassunk-fel?

A' kit a' szerencse csalékony szárnyain magosbra vive fel, sem mint maga a' méltóságig felemelt gondolá, az többnyire gőg hiu gőzétől elszédülten Fortuna fénylő fokáról Fatum gyász örvényibe zuhan.

Megelégedetten csak az élhet, ki a' szembe nem tünésnek békes árnyaiban éldeleti elegendőséget 's enyh-helyet talál.

N. D.

Rejtettszó.

12345. Mars' mezején csak arathatod ezt, harczolsz ha vitézül,
Akkor hókézzel fűzi fejedre leány,
123. Bátor pórétkül szolgál, nagy urak se vetik-meg,
345. Ezt ne tagadd-meg, mert vétked az égbe kiált.
523. Szenved vétkéért, — könnyen tűr, csak ha szabadság'
Hajnala még egyszer lánczaibúl kiderül.

Németh Endre Kalocsárul.

Jegyzet: A' 15dik számbeli *Rejtettszó:* Kornelia.

HASZNOS MULATSÁGOK.

17. Pesten, Februar 28kán 1838.

A' wakaschok.

(Folytatása 's vége.)

Táplálatjok ezen éjnyugoti indusoknak kevés vadhuson kivül bogyók, vadhagyma és hal. Élelemszereiket télre, melly nekik e' részben gyakran terhes, megtudják tartani; a' halikrát is megszáritják nagy halhólyagokban és halzsirral eszik aztán, mihez határtalan vonzalmuk és emésztőerejök van. Erről legélénkebben győződhetni meg, midőn Menares egy nagy innepiséget ir-le, mellyet Wikananish, a' nutkák' akkori főnöke, barátinak adott. Több tekintetben világosb fogalmat is ad az épitési módjokról és szokásaikról. Wikananish az innep előtt egy nappal hivatta meg az Angolokat. „Miután a' szobába léptünk" ugymond Menares, „csudálkoztunk annak nagyságán. Egy nagy négyszög volt az, körösleg szokatlanul széles és magas pallókból, mellyek magas falat képeztenek, összeverve. Három szörnyü, durván kimetszett és befestett fa gerendaként szolgáltak 's végük és közepük roppant nagyságu, bámulatos tuskókból metszett szobrokon fekvének. A' födél eső' föltartóztatására széles pallókból állott, mellyek olly ügyesen valának egymáshoz illesztve, hogy tetszés szerint le lehetett azokat venni levegő' és világ' be- és füst' kibocsáthatására. E' nagy terem közepén több tűz égett 's mellettük valának néhány nagy fa csöbrök hallével. Nagy czetdarabok voltak készen, hogy hasonló 's vizzel megtöltött edényekbe tétessenek. Az asszonyok fogófélével izzó köveket szedtek a' tűzből 's ezen csöbrökbe vetették, hogy fölforralják a' vizet; körösleg halak valának fölhalmozva 's a' helynek majd közepén, mellyet konyhának lehete nevezni, nagy ebhalbőrök heverének zsirral megtöltve, mellyekből e' drága itallal szolgáltak a' vendégeknek. A' fák, mellyek

Első Félesztendő.

a' födelet támasztották, olly nagyok valának, hogy egy első rangu lineahajó' árbocza hozzájok képest kicsinynek látszhatott. Tudvágyunk és bámulásunk minden perczben nevekedett, ha fontolóra vettük, milly erő kivántatott e' szörnyü gerendák' fölállitásához olly népnél, melly erőmivtant nem ismér. Az ajtó, mellyen bementünk e' különös épületbe, nyilása volt az emlitett szörnyü szobornak 's bármilly nagynak képzeljük is, mégis az utálatosan nagy képnek többi vonásával arányban állott; kivülről e' szokatlan portalhoz néhány lépcsőn föl-belől pedig a' nagy ábra' állánál a' szobába lementünk. Itt újra bámulánk a' férfiak', nők' és gyermekek' ama számán, kik gazdánk' háztartásához tartoztak, legalább 800. valának 's a' kimutatott foglalatosság szerint csoportokra oszlottak. A' ház belseje körül egy 2 lábnyi magas pad volt, mellyen a' lakosok ültek és háltak. A' parancsnok előbbkelőktől környeltetve a' ház' felső részében mutatkozott egy fölemelt állás on. Ezen zsirral megtöltött hólyagok, nagy czetdarabok és kövérség valának fölaggatva. Emberkoponyák bizonyos méregyenben egymáshoz illesztve függének mindenhol, hova csak alkalmaztathattak, 's a' királyi lak' legfényesb ékének tekintettek. Oda jöttünkkor a' vendégek bajnokilag foglalatoskodtak már az ebéddel. Mindenike előtt hevert főtt nagy czetdarab, sok kisebb fa csésze zsirral és hallével teli 's kalán helyett nagy mitillek födték az asztalt. A' szolgák igen munkásoknak mutatkoztak a' kiüritett tálak' megtöltésében 's a' nők egy fáról lehuzták a' kérget, melly asztalkendőül szolgált. Magok a' gyermekek is, mellyek közül sok alig volt 3 éves, olly dühösen mint atyáik, kivántak zsirt és czetkövérséget. Az asszonyok illy innepiségnél nem ehetnek a' férfiakkal."

Egyébiránt ezen indusokat méltán számithatni durva vadak közé, mert csak állati ember él szünetlen háboruban. A' nemzetek' hadainak tartóssága és csekély megszünése nem adnak hibás mértéket egy nemzet' vagy legalább főnöke vadságáról és érzéketlenségéről. A' nutkai 's körötte lévő néptörzsök 's igy Quadra és Vancover szigetek' lakosi rövid idő alatt megtámadjákegymást 's e' miatt mindig vigyázaton vannak. A' nők szünet nélkül őrködnek 's e' végett éji tüzök van 's kivált

a' helységek 'olly helyeken épitvék, hol veszély nélkül nem támadhatni azokat meg. Fegyvereik ij és nyil, parittya, gerely, rövid csontgyilok és kis fejsze. Háboruik' oka a' minden vaddal közös bosszuvágyon kivül gyakran asszonyok' szeretete is. Egy szép nő, 's itt több van mint képzelnők, kivált az előbbkelők' sok nősége mellett, nem egyszer lesz 'második Ilonává. A' főnökök nem egy ízben cserélik egymással hölgyeiket. Iparjok és kézmivészetök felette csekély. Ezt tanusitják a' gyapju- és vászonruhaneműk. Ez utóbbiakat fenyőkéregből készitik, melly itt veréssel változtatik kenderfélévé 's a' kelmék nem szövetnek, hanem botokra kihuzva maga elébe veszi azokat a' munkásnő 's befonja szálaikat. A' gyapju ruhadarabok ugy látszanak ugyan mintha szőve lennének, de a' beléjek készitett ábrák nyilván mutatják, hogy csakugyan nem szövettek takácsszéken; a' legdurvábbak hasonlítanak gyapju ágytakaróinkhoz, de a' jobbak sokkal finomabbak. A' szőr különféle állatokból vétetik; Cook rókát és hiuzt mond, de miután bizonyos, hogy vad juh és kos találtatik e' tájakon 's szép bőrét több izben lehete látni, valószinünek látszik, hogy gyapját földolgozzák legfinomabb kelméjökké. Az ékességek vagy ábrák szokás szerint vöröses barnák vagy sárgák 's ezen szín olly szép mint a' legjobb angol kelméken. Kereskedésük mennyire terjed bel-Amerikába, nem tudatik eléggé. A' kereskedésben általán becsületeseknek mutatkoznak, de sok gyászos példa bizonyitja, hogy csakugyan magára kell vigyázni köztök az embernek. Egyszernél többször történt, hogy az első barátságos fogadás mellyet az Angolok iránt mutattak, ezekre nézve utóbb felette veszélyessé változott 's véresen végződött; ezt tapasztalá Johnstone a' nélkül hogy részéről arra okot adott volna.

Alkotmányuk - és vallásukról bármi keveset tudunk is, mégis mind uralkodási mód, mind néhány valláselv találtatik náluk. Főnökeiket akwik-nak nevezik 's Meares és Portloc kijelölik mind birtokuk' mind tekintetük' körét. Mivel a' wakasch nemzetek ama' nagy képöknél, klummanál, gyakran emliték az akwik szót, Cook abban hagyja, mennyire lehetnek azok képzetek megholt főnökeikről, vagy tán bálványok, mellyeket hatalmas főnököknek gondoltak. A' halhatatlanságróli

hitnek is mutatták nyomait azon alkalommal, midőn az Angolok megakarták velük értetni az okokat, miért nem dolgoznak vasárnap. Egy eszes fiatal ember ügyekezett az Angoloknak fogalmat adni egy, az előtt a' wakaschokhoz jött férfiról, ki azon helyről jött, hova egykoron jőni mindnyájan szándékoznának 's megjegyzé, hogy e' férfi emléke a' klummában tiszteltetik. Temetkezésükre nézve Meares csak faágakban lelt néhány ládát, mellyekben gyermektestek valának, mit ugy értett az a n g o l, hogy utóbb valósággal eltemettetnek.

Hegylaki.

Teherhordozó ereje a' fáknak hidaknál.

(*Folytatása és vége.*)

Ha a' gerenda függélyes avagy pontirányos állásban terheltetik meg, ekkor egészen más idomzat lép életbe, mivel azon terhek, a' mellyeket függélyes helyezetű fák hordoznak, 's a' mellyek' keresztprofiljai négyszöget képeznek, úgy állanak egymáshoz képest, mint vastagságuk' cubusa elosztva hosszuk' quadrátja által. Ellenben, ha a' keresztprofil egyenes szögletet képez, annak quadrát tartalma sokszoroztatik a' legkissebb vastagsággal, 's elosztatik a' hosszaság' négyszöge által, például: Egy függélyes helyezetű gerenda, mellynek hossza quadratban 6′ – 6″-ket teszen, Perronet szerint 23488 fontot hordoz; mennyit képes tehát tartani egy olly gerenda, a' mellynek hossza 10 láb, 's melly 8—9 quadrát hüvelyket teszen profiljában?

$6''6''6'' = \frac{216}{36}$: 23488 font $= \frac{576}{100} = 22548\ \frac{1}{2}$ font.
$6'6' =$

Mivel azonban a' külön fanemek hordozó erejének idomzatihoz képest, eligazitandó volna még néhány kétértelműség, Eytelwein a' közrebocsátott statikájában, melly Berlinben 1808ban jutott-ki sajtó alul, közli ez iránti gyüjtött tapasztalatit.

Belidornak fenn érintett próbatétei szerint, a' tölgyfák szilárdságinak idomzata hüvelyk-dimensiókban a' font mértékhez képest, mellynek terhe alatt ketté tört az közepett, úgy állott, mint $\frac{1}{18}$: 400, avagy egész számban 1: 7200.

Légyen tehát a' fadarab' hossza, hüvelykben számítva = h, a' szélesség = s, a' magasság = m, 's a' teher kinyomva fontokban = t; ehez képest a' fen-

érintett idomzat' kinyomása 1: $\frac{ht}{sm2}$ Eytelwein szerint tehát, 1:7200, a' nyári tölgyfánál 1: 6629 — tölgyfánál 1: 6799 — vad fenyőnél 1: 4762 — vörös fenyőnél 1: 3390 — fehér fenyőnél 1: 4529. — erdei bikfánál 1: 7793 — fehér gyertyánfánál 1: 4972 — egerfánál 1: 5707. Ha most már a' számot 6629, avagy 6799 's így tovább $\frac{sm2}{h}$al, avagy annak értékét sokszorozzuk: kijő ez által azon tereh, mellytől kettétöretik egy más, kiválasztott szilárdságu fa.

Eytelwein azon elvet követi statikájában, hogy egy gerenda csak $\frac{1006}{5233}$ részét hordozza bizton azon tehernek, melly alatt ketté törik. Görbitett gerendák, avagy deszkaivek ellenben, görbe vonaluk ordinátainak idomzatához képest sokkal több tehert hordoznak, mintsem az egyenes gerendák, melly állitás' igazságáról Funk az ő értekezésében külön probatéteit közli. Spaeth tanitónak statikája szerint, a' terhek arithmetikai, ellenben a' gerendák' süllyedései geometriai progressióban nőnek az ivhidaknál. — Ezen szerző által, egy egészen más szilárdsági idomzat állítatik-fel a' teherhez képest, melly alatt azok ketté törnek, horizontalis helyezetű 's a' 2 végnél gyámolt gerendáknál, 's pedig 1: $\frac{ht}{sm^2}$ helyibejő 1: $\frac{ht\sqrt[3]{h}}{sm\ 2}$ melly formula jobban megegyez a' tapasztalással, 's mellyet ekép fejezhetniki más szavakkal: azon terhek, mellyek egyenlő fanemből álló, horizontalis helyezetű, 's a' 2 végnél gyámolitott gerendákat hordoznak, úgy állanak egymáshoz, ha keresztprofiljuk négyszög, mint vastagságuk cubusa osztva a' product által, mi támad akkor, ha a' gerendának hossza sokszoroztatik a' köbgyökérrel. — Funk mintát készített tölgyfából a' deszkaivek hordozó erejének megvizsgálása 's az egymáshoz képest elrendezett gyámolatokra nézve, a' mellyekkel azok alul támaszkodtanak ellenfalaikhoz, 's mind addig terheléмeg azokat felül, míg végre kettétörtenek. Ezen próbatéteknek az volt következménye, hogy a' terehhordozó erő azon szöglettel öregbedett, mellyet tett a' vízirányos vonal, avagy az ideg (chorda) ama vonallal, melly emelkedett csucsa felé, mit bizonyítnak következő resultatumok:

	Szöglet.	Hordozó erő, horizontalis fekvésű gerendákhoz képest.
1.	Deszkaiv, ha a' fa száraz 6°—52′	3·0000 : 1
2.	„ ha a' fa nem száraz 6°—52′	2·1034 : 1
3.	„ ha a' fa nem száraz 6° – 52	2·9220 : 4
4.	„ ha a' fa egészen száraz 12°—25	2·5430 : 1
5.	„ „ „ 12°—25	2·5868 : 1
6.	„ „ „ 12°—49′	2·8497 : 1
7.	„ „ „ 45°— 0′	11·1010 : 1
8.	„ „ „ 45°—36′	11·6300 : 1

A' nyolcz számnál 19·828 hüvelyk hosszúk voltak a' gyámolok, a' mellyek mintegy félhosszuknál, az az, 8· 828 hüv. távolzatnál a' gyámponttól, terheltettek-meg. A' hét számnál, átmérője a' félkörnek 27 75 hüv. volt, 's 10·8975 hüv. messze a' 2 gyámponttól, rakatott reája a' teher.

Ha már a' különnemű épitvényfák' hordozó ereje illő tekintetbe vétetik a' hidaknál általán, 's jelen helyezetünkben a' netalán Buda 's Pest között felépitendő lánczhídra akarnók azt alkalmazni: úgymár a' kovácsolt vasak' hordozó ereje is méltó tekintetet érdemel, 's ennél fogva nem lesz fölösleg, erre is legalább egy mellékes pillantatot vetni 's azt méltánylani. Tudva van a' műértőknél, hogy a' Sophia nevű lánczhidnál Bécsben az országkormány meghagyásánál fogva, a' történetes megterhelésre embertolongás által, 3000 font vétetettfel a' hídpályának minden quadrát ölére, melly 24 embernek teszi nehézségét, nyomását. Épen ezen hídnál meghaladja a' legnagyobb feszerő a' hordozó lánczok' fekvési pontjánál a' 182 mázsát a' nélkül, hogy elpusztítná az a' vas elasticitásának határit, melly okból tehát 177 mázsára vehetni egész biztossággal a' hordozó erőnek absolut szilárdságát minden quadrát hüvelykre. — Az ausztriai 's a' magyar vert vas' relativ szilárdságát illetőleg, Mitis Ignácznak a' physikai 's mathematikai folyóiratban, 's más iratiban is a' Károly-lánczhidról közlött próbatétei vas rudakkal, nem olly nemüek, hogy azok' resultatumit sinormértékül felvehetnők a' dimensiók' meghatárzásánál; resultatuma ezen technikusnak, közel kétszer olly nagy coefficienst ád a' relativ avagy a' viszonyos szilárdságra nézve mint azok, mellyeket felállítnak 's javalnak az angol 's a'

franczia műtudósok; ezentúl ezen szerző' vas mustra rudaiban, mellyekkel ő tőn probát majd több majd kevesbaczélfajok voltak beelegyítve. Illyes rátámaszkodható adatok' hiányánál, felvehetni alapképest Tredgold szerint relativ hordozó erejeül a' kovácsolt vasnak, egy quadrát hüvelykre 149 mázsát az előforduló kiszámitásoknál, úgy végre nehézségét egy köbhüvelyk stiriai vasnak 8·328 latra, avagy 0·26025 fontra.

A' lánczhidaknál figyelemre méltók a' fa-álladékrészek is, mellyeknél arra szükség különösen figyelni, hogy mivel esztendőről esztendőre fogy azok' hordozó ereje, a' dimensiók akép határoztassanak-meg, 's tartóthetségük a' szerint számítassék-ki, hogy ha talántán egyik függő rúd, avagy pedig az egyik fogas gerenda bármi bal eset által elszakadna vagy eltörne, mégis mindegyik keresztgerenda magára vehesse a' tartós 's a' történetes teher' felét, a' mellyet hordozni kellene a' legközelebb fekvőnek, de a' már megrongált keresztgerendának, úgy végre hogy alkalmas legyen mindegyik útmálhás, abból az érdeklő részt bátorsággal hordozni. — Ezen útmálhásokra (Ensbaeume) nézve még az is jő tekintetbe, hogy megszerezhetésére a' hídpálya nagyobb merevénységének, 's hogy a' keresztülfutó teher' hatását több keresztgerendára lehessen felosztani, végeiket mindig megváltoztatni kell 's hogy legfelebb csak kettő találkozzék össze egyszerre egy keresztgerendán, úgy hogy, ha talántán megrongáltatnék is az egyik, avagy a' másik függő rúd valamelly bal eset által, a' passage ne veszélyeztessék még sem, 's az át— 's visszajövet ne szenvedjen csorbulást. *Novák Dániel.*

Jeles régi festvények.

Magyar Jesztreb helységben, melly Ujhelytől két órányira esik, tettes K. János egyik földes úr birtokában látható hajdani Krakker képiró tiszta ecsetjével, remekül készített olajos festvény két darabban — mellynek egyike ábrázolja Boleslav Váczi püspököt, mint a' Leleszi Praemonstrati Prépostság' alapitóját egész nagyságában, ki is egyházi ékesitvényével fel övedzve, szelíd és erényes rátartással nyujtja által II András királynak megerősítés végett alapitó véghagyományát ezen czímzettel „Ad Excellentissimum Principem Dominum Dominum

Andream IIdum Hungariae Dalmatiae etc. Regem, Dominum suum metuendum supplex Libellus Boleslai Episcopi Ecclesiae Vaciensis, Testamentum suum, quo Praeposituram S. Crucis de Lelesz pro S. ordine Praemonstratensi fundat, confirmari supplicantis" — ezen alapitó aggastyánnak lábainal homályos árnyékban egy felől látszik azon Conventnek rajza — másfelől a' keresztnek felmagasztaltatása; — a' kép hossza 7 láb szélessége pedig $4^{1}/_{2}$.

A' másik, melly szinte ehez hasonló nagyságú, kitünteti II András királyt, fejedelmi méltósággal thronjánál állva, a' márvány asztalon kitárva 's függő pecséttel ellátva a' királyi Diploma, mellyen olvasható „Diploma Andreae II Regis Hungariae, super confirmatione Testamenti Boleslai Episcopi Ecclesiae Vaciensis, Præposituram S. Crucis de Lelesz, pro S. ordine Praemonstratensium fundantis, editum Ao 1214to Notandum primum ejusdem Eppi hac de re Testamentum per Belam III Regem Hungariae circa annum 1190. confirmatum, ob persecutionem Emerici Regis Hungariae amissum fuisse. (L S. pendentis)

Ez a' két kép 1785ik esztendő előtt, a' Leleszi Conventnek birtokában volt ugyan, de annak akkori elenyésztetése alkalmával más egyéb bútorokkal együtt eladatván, 's a' mostani tulajdonos urnak édes attya által megszereztetvén, nagy becsben tartatik. Mindazonáltal érdekes lenne hogy azokat azon Főtisztelendő convent visszaszerezvén, a' külömbenis teremében látható régibb festvényeinek számát 's becsét ezek általis öregbitvén diszesítené. *Sz. L. Újhelyből.*

Rejtettszó.

164. Ki illyesekkel bir sokkal, érte többen becsűlik,
461. Kivált birtoka illyenen, ha jó nagyokon fekszik;
21678. De kik ezzel birnak, azok mindentől tiszteltetnek
Jobban mint kiknek a' mejjén csillag 's keresztek fügnek.
427861. Része az emberi testnek, bir vele férjfi és nő.
2785. Ezzel viszi az asztalos a' keresetét elő.
423. Állat adja, az emberek megeszik sok formában,
567. Izesebb az, ha az állat adja illyen korában.
12345678. Az egész is átaljában találni valót jelent.
A' ki kitalálja, lesz a' találók között felkent. *P. I.*

Jegyzet: A' 16dik számbeli *Rejtettszó:* Babér.

HASZNOS MULATSÁGOK.

18. Pesten, Martius 3kán **1838.**

VERS FELEK.

SZEKES FEJER VAR

VEZESERŴL VALO HISTORIA

az Nagisagoss Wrnak Enÿngi Töreok Istuannak egy rab az Tenger melleth Galata Tornyaban irtha, szomorusagos banattiaban.

NOTAJA. Szerthelen ueszedelem reank szalla, auagi Sok czudak koszŵll.

Szegenÿ Magiarorzagh mar ha alhatz labra,
Sok romlas miath merth giakran iwtz karra,
Minapis rabsagh szalla egÿ fiadra,
Szekesfeÿeruar iuta Pogansagra,

Előbbis eszert sokatt the bankodall,
Ketthean hattuan Eztendegh kitt giazlall,
Nem regh keszedhöz hogÿ iuta uigadall,
Nem len segeded smegh tŵle ell ualall.

Karth ualla ueled ebben köröztiensegh,
Jelesben Saruar, 's Giőr közt leuő Nepsegh
Fiad rabsagatt bana sok Nemessegh
Balathonig be, Bakonbeli kössegh.

Erröl de rendell enis kezdek szolnom,
Mind uoltakepen es dolgat megh irnom,
Vegre romlasatt utoll megh mondanom
Merth ezert feiem hid enis faÿdalom,

Sőtt eszerhatzaz irnak uala egiben,
Mar Nemettabor kinuala meszőben,
Keuesen chiak minth tizenkett eszeren,
Rekomaromhoz szallanak mindegiben,

Frantzuz nevezetbŵl egÿ Wr köztök uala,
Fŵ Czazarkepe Taborban azuala,

Duca Mercury Emanuel uala
Okos es Bator Vitez Ember uala,

Ell uegesze hogÿ Feÿeruart megh szalliak,
Mert keues Török benne hogÿ uan tudgiak,
Ez keues Nepell eztett meg proballiak,
Törökhadatis mert hiruel sem halliak,

Induluan azertt Dobokatt ẅttete,
Elest szekerre nagi sokatt zerzette,
Hatt öregh algiutt uelek keszetette,
Sok Taraczkokatt többetis uitette,

Egÿ keues Magiar cziak megh kösztök uala
Nihan uegekbẅl Strazakepen uala,
Thöbi mind Nemett, Olaz Frantzuz uala,
Feÿeruar fele köszelgettek uala,

Remẅlenek ben Törökök eztt hallak,
Merth hattzaznak chiak egimast ben talalak
Satorokatt mind Nemetek föl uoniak,
Az Waras körniẅll utakatt beszallak,

Vala Hazon Begh akkor Feÿeruarban,
Giors uitez uala ő minden dolgaban,
Egi resz nepenek ment uala Budaban,
De Vartattozta szelliell az Varasban,

Az Derekuarhoz Nemett nem fer uala,
Beslia s szigett mert oltalma uala,
De modott hamar abban löltek uala,
Szigetben ¡rettrẅll be törtettek uala,

Reggel hainalkortt Szigetett megh ueuek,
Besliatis tull aznap puztan lelek,
Nemetek giorson kett Varast el lepek,
Kettfelől algiu hatt oda uoniatek,

Vala szallasnak tizenegied napja,
Varatt kettfelől kezdek rontania,
Kẅfalatt földre mind ontogattnia,
Törökök ezt nem kezdek alhattnia,

Eztt lattuan mindgiart magokat el szanak,
Port az Bastiakban s Torniok ala rakak
Viteszek kẅuöl ustromott indettak,
Törökök uarast ő màgok meg guÿtak,

Zörnien az Varas akor mind Eghe,
Monostortornÿa, s Bastia nehan dŵle,
Maga 4. oran chiak tarta Löuese,
Isten ig' ada köröztien keszebe,

Eleuenen Begh akor foglia esek,
Es sok fŵ Török uele kezben esek
Begh felesege sok Bulia fogatek,
Nemetekbennis Portul sok haniatek

Siettuen irak eztt Nemett Czazarnak
Koronazoheliek kezben Magiaroknak,
Kiert halakatt Istennek adanak,
Matthias Hertzegguell urak uigadanak

Ebben sőtt hire len Hazon Bassanak,
Kÿ ueszere uala az Török Czazarnak,
Siettue kele Vizett az Drauanak,
Remenli uizha hogÿ ueszi Wranak,

Rendell Hertzegis mindgiarthon el ira,
Magiar Vraknak szelliell paranczola,
Minden indulna, magais Indulla,
Feÿ eruar ala Matthias Hertzeg juta,

Orzagh Hadnagia Dunan innend uala,
Az io Nadasdy Ferentz akkor uala,
Batthiani Ferentz uele indult uala,
Ezer louas uelek s anni gialog uala,

Len Thörök Istuan előb indulasban,
Merth Papan uala fŵ Capitansagban,
Es Hertzegh melle sÿ ett Taborban,
Kett Vris Juta, masfelöll azonban,

Vala Turzo Geörgÿ Dunantull ualokall,
Turzo Ztanizlo es teöb Wrfiakkall,
Ven Pogranÿs az Orzagh Hadauall,
Lenek ezekis minth kett eszer Louall,

Azonban Weszer Szekzardott el kelee,
Es ioll föll eree szinthen Barand felee,
Tataris uele uala öttzaz felee,
Czataktul Hertzegh eztt giorson megh er thee,

Lee törtt falaitt eszenben epettek
Es Feieruarnak földell kőuell töltek
Jo harom eszer Puskas ualaztatek,
Storombergh hada s maga ben hagiatek.

(Folytatik.)

Nem mind arany a' mi fénylik,

vagy

Az alchymista mint porczellán gyárnok.

Mint a' köszörűkő a' vasat, úgy élesíti egyik ember a' másikat, úgy tökéletesíti egyik tudomány a' másikat. Az alchymia is, — melly a' nemtelen vagy kevés becsű érczet nemessé, az ónt vagy czint ezüsté, az ezüstöt vagy kénesőt arannyá változtatni tanítá — köszörűköve volt a' chemiának, 's az alchymisták titoktellyes, babonás, 's csalárd mesterségöknek fontos következései lettek. Az egyiptomi Hermest tartják az alchymisták attyoknak, kiről a' chemiai és alchymiai művészség hermeticusnak is neveztetett. A' rómaiak között Caligula sokszor megkísértette a' szerencsét, ha valljon az opermentből lehetne-e aranyat csinálni; de sikeretlenek lettek próbái. A' 4ik században Lull volt a' leghíresebb alchymista, e'ről azt mesélik a' történet írások, hogy Londonban 1sö Eduárd király' kedvéért 50 ezer font kénesőt változtatott arannyá, 's ebből készíttettek volt az úgy nevezett első Rosenobleek. — Az arabok közt a' 8ik században Geber lépett fel mint első az alchymisticai színpadra, és már ennek munkáiban a' kénesős készítményekről is vagyon emlékezet. — A' középkorban klastromi barátok, előkelő papok, sőt pápák is űzték az alchymiai munkákat; illyen volt XXIIik János pápa, illyenek voltak Roger Bacon, Basilius, Valentinus és mások. Miután pedig a' tisztábbra hozott természeti tudományok jobban jobban kifejlettek a' homályból, az alchymiai munkálatok is lassanként elszunyadtak; azomban még ekkor is sokan ápolták ezen tudományt, ollyak t. i. kik az allyas érczekből ezüstöt és aranyat reménylettek. — Illyen ápolgatója volt ezen tudománynak a' XVIIik század utolsó felében 1659ben Ferencz Károly Lauenburg herczege, ki az ismeretes chemicust Lövenstern Kunkelt magánál tartotta. — Hasznos lett a' következése ezen tudomány ápolásának, a' chemiára, az orvos tudományra nézve, — sőt ennek köszönhetünk sok hasznos találmányt is, mint a' többek között a' porczellán feltalálását. — Sok mesést és kalandost, sok vigat és szomorút lehetne ezen tudomány beava-

tottjairól mondani, de a' közlőnek leginkább megtetszettek — a' K. H. E. T.-bol — Böttcher Fridrik János' a' meisseni porcellán feltalálójának csudás és kalandos életrajza, mellyet e' kivonatban kiván közleni: — Böttcher született Febr. 5kén 1682 Schleizban, a' reussi Voitglandban, és Magdeburgból, hol első nevelését kapta, 15 esztdős korában Berlinbe jött Zorn Fridrik nevű gyógyszerészhez inasnak, 's itt ritka észt 's álhatatosságot mutatott, kivált a' chemiai tudományokban; de olly visszataszitó is volt maga viselete, hogy félbolondnak tartották. Köpke, heymerslebeni gyógyszerész, egy a' bölcsek kövéről szolló kéziratot közle vele, mellyet — a' mint mondá, egy st. galleni baráttol kapott, 's ez adott alkalmat, hogy Böttcher az arany csinálási próbákra indult. Egész éjszakákon elzárkozott Zorn dolgozó műhelyében, 's ott egyedűl gazdája költségén dolgozott, minthogy magának semmi vagyona nem volt, 's azután nappal az álmatlanság miatt minden munkáját kedvetlenül vitte véghez. E' miatt szüntelen dorgáltatott, 's végre gazdájával olly haragba jött, hogy tőle 1699 Sz. Mihálynap körül alattomban elillantott. Midőn sokára ezután a' legnagyobb inségbe jutott, megadta magát 's 1700ban Husvét körül azon feltétel alatt vétetett vissza a' műhelybe, hogyeddigi maga viseletéről lemondjon. Mind a' mellett Böttcher egy Schrader nevű pajtásának segedelmével folytatta alchymiai próbáit, 's előmutatván végre néhány apró arany darabokat, mellyekről azt mondotta, hogy maga készitette, olly tekintetet tudott magának Zorn házánál szerezni, hogy jóval korábban szabaditották fel ideje előtt. Háládatosságbol megigérte Böttcher, hogy gazdája 's ennek néhány barátjai jelenlétében próbáját fogja adni mesterségének, 's oct. 1én 1701. 18 két garasost, mellyeket egy tégelyben megolvasztott, valamelly veres port hintvén az olvadékba, által is változtatott a' legfinomabb arannyá. Bárhogy esenkedék is Böttcher ezen dolognak titokban tartásáért mégis hamar elterjedett költött mesterségének híre, — minek következésében előkelő emberek, mint a' többek között Lővenstern Kunkel is, meglátogatták. A' király maga is kivánt vele szóllani. De midőn megtudta Böttcher, hogy őtet mint adeptust le akarják tartóztatni, egyszerre eltűnt, 's ele-

inte Röber kereskedőnél lappangott egy padlás szobában; 1701 oct. vége felé pedig Würtenbergbe szökött, a' hol azt mondotta, hngy ama híres doctor Vater alatt akarja az orvosi tudományokat tanulni. Egy osztály katonasággal űzték ugyan egész a' határszélig, 's egy tiszt által a' Wittenbergi parancsnoktól (commendánstol)annak visszaadását is kérték; azonban ez, a' ki előtt Böttcher forma szerint adeptusnak tettette magát, sietve túdósítá a' Dresdai udvart ezen esetről, mellytől azonnal azt a' parancsolatot vette, hogy Böttchert kineadja, hanem olly titkon, a' mint csak lehet, küldje Dresdába. Ez megis lett decemberben 1701, még pedig a' legnagyobb elővigyázattal.—A' Berlini udvarnak több ízbeli probái— a' Dresdai udvarnál Böttcher visszanyerése végett foganatlanok maradtak. — II Auguszt és Fürstenberg herczeg azt hitték, hogy Böttcherben egy megbecsülhetetlen fogást tettek, 's őket felségesen megis tudta tartani ezen hiedelemben.—Az elszökött gyógyszerész legény, kit a' Burkusok Wittembergben egy megugrott semmirekelő neve alatt kerestek, a' fürstenbergi házban szállást, tartást, és szolgálatot, 's alchymiai munkáihoz időről időre tetemes summákat kapott. — Hogy megtudhassák, mire fordítja a' pénzt, főképpen pedig, hogy titoktellyes mesterségét eltanulhassák, felvigyázóul adták neki ama híres Tschirnhausen Ehrenfried Walthert, a' kinek dolgozó műhelyében kellett volna neki aranyat készíteni. — Böttcher sokáig eltudta ámítani a' lesőket, 's a' királyt jó reménységgel táplálni, 's ha az ígért játszva előálitandó száz meg száz ezer aranyakat elő nem tudta állítani, közönségesen azzal mentegette magát, hogy az aranycsináláshoz szolgáltatott anyagok voltak rosszak. — De midőn észre vette, hogy a' király végre már majd meg is haragudott, 's hogy már semmi ámítgatás nem használ, 1704ki nyáron éjszaka elszökött, 's Csehországon keresztül Magyarországnak tartott. — Azomban Bomsdorf, ki a' király parancsolatjára utánna indult, Weitraban, egy fürstenbergi uradalomban Ausztriában, megfogatta 's visszavitte Dresdába, a' hol csak azon álnokságának, mellyel új reménységeket gerjesztett, köszönhette, hogy nem bántak vele úgy, mint egy csalóval. Azomban most Tschirnhausen, a' ki jól észre vette, hogy Böttcher so-

ha sem fog tudni aranyat csinálni, azt javaslotta neki, hogy inkább a' porczellán feltalálásával foglalatoskodjék, a' mi által talán legelébb fogja a' királyt megengesztelhetni. Igaz, hogy Tschirnhausen, ki a' királynak a' chinai porczellánhoz költséges 's különös szeretetét helyben nem hagyta, 's ezért a' Chinaiakat csak Szászország porczellán köppölyeinek nevezte, maga is talált fel egy porczellán nemet; azomban ez még a' porczellán nevet meg nem érdemelhette, mivel még igen üvegnemű volt. A' porczellán próbákra szükséges szerek elég bővséggel voltak, mivel Tschirnhausen Szászországban tett mineralogicus utazásairol soha sem tért vissza, hogy számos földnemeket ne hozott volna magával, mellyekkel kipótolhatni vélte azon keveréket mellyből a' Chinaiak készítik porczellánjokat. Böttcher 1705 elején, a' midőn olvasztó tégelyekre alkalmatos anyagot szándékozott kieszközleni, Meissen vidékének veres anyagjából készített is valósággal ollyan porczellánt, melly sokkal felülmulta a' Tschirnhausenét mind tartósságára, mind szépségére nézve. A' szerencsés feltalálót megtetézték ajándékokkal, sőt a' király költségén 's kívánságára birodalmi bárói rangra is emeltetett, szabadon mindazonáltal mégsem bocsátatott, részszerént mivel titokban akarták tartani a' porczellán készítését, részszerént mivel a' porczellán feltalálását mellesleges dolognak nézték, 's még mindég a' bölcsek kövének felfedezését reménylették. E' végből Böttcher dolgozó műhelyét Tschirnhausen felvigyázása alatt általtették Albrecht várába Meissenbe, 's ott olly titkon készítették a' porczellánt, hogy még a' bányászok familiájinak — kiket e' végre Freibergből hozattak — sem volt szabad megtudniok, hova 's mi czélbol vitték-el ezeket a' bányákbol. — Midőn a' Svédek 1706. beütöttek Szászországba, Böttchert 3 legjobb munkásával lovagőrizet alatt vitték el éjjel Königstein hegyi várba s' dolgozó műhelyét a' király tulajdon pecsétével pecsételték-le. Königstein várparancsnoka Böttchernek még nevét és sorsát sem tudta-meg. Ez utolsónak ugyan illendő tartása volt, de szorosan is őrizték. Szobáján még függő lakat is volt. Megunván ezen határok közzé szorított életet, el akart Böttcher egy

ízben szökni, de midőn látná, hogy felfedezték, maga elárulta a' várparancsnok előtt az egész tervet, a' mi által szökevénytársai ennek büntetése alá kerültek, holott magának tűrhető árestomot eszközlött-ki. Csak minekutánna elhagyták a' Svédek Szászországot, nyerte vissza Böttcher szabadságát ismét, Sept. 22. 1707 jött vissza Dresdába, a' hol most a' venus bástyán kellett neki porczellánt készíteni. Éjjel nappal törték az anyagokat, általszitálták a' legfinomabb kártonon, azután márványtáblákon dörgölték 's végre az udvari fazekasnak egy műszerén megörlötték. — A' massa olvasztására tiszta napokon Tschirnhausennek nagy olvasztó tükrét használták melly néha 12—14 óráig sem vétetett le a' kemenczéről, 's így mindég szebb lett a' barna massa; a' fejér porczellán feltalálása azonban — melly után különösen törekedtek — csak 1709ben sült el. A' dolgozó mühelyt 1710ben ismét Albrecht várába tették Meissenbe, 's ekkor alapíttatott még csak a' mostis virágzó porczellán gyár, 's Böttcher igazgatása alá adatott. Ez utolsó azomban rendetlen életemódja miatt ollly nyomorúlt volt, hogy a' gyár nem jött előbb virágzásba, míg Böttchertől el nem vették az igazgatást. — Mértékletlen ital, 's szerelembeli kicsapongások életének már 37ik esztendejében döntötték sírba. Megholt Dresdában Mart. 13. 1719, még pedig, noha a' királytol lassanként többet kapott 15,000 tallérnál, tele adósságokkal, 's olly pénz szűkében, hogy alig lehetett tulajdon pénztárából eltemetni.

*** s.

Rejtettszó.

Nincs olly királyi palota,
Kunyhó, avagy más kis szoba,
Mellybe nélkülem akárki
Mehetne, vagy jöhetne-ki.
Két végsőm bőven jelenti
Hogy úszó állat szereti.

K. I. Sz. Fejérvárról.

Jegyzet: A' 17dik számbeli *Rejtettszó:* Rejtvény.

HASZNOS MULATSÁGOK.

19. Pesten, Martius 7kén 1838.

Figyelmeztetés a' segéd magtárok ügyében.

Nincs olly rossz könyv, mellyből valamit tanulni ne lehetne; nincs olly hibás találmány, melly utóbb valami jót ne szülhetne; nincs olly ferde tudomány, melly valami jó czélra ne igyekeznék. — Law, a' skótziai Law gondolta ki először a' lottériát, 's ha az ő találmánya sokakat megfosztott is pénzöktől, de sokakat fel is ültetett 's ültet ma is a' szerencse kerekére, — 's az ő találmányának sikerei 's maradványai a' Persely Bánkok, mint lottói számadások, mellyek a' külföldi városokban a' köznép polgári jóllétének, 's életének biztosítói. — Illyen persely-bánknak nevezhetem én faluhelyeken — már valahára Magyar Hazánkban — az úgy nevezett (promptuarium) segéd magtárokat, mint biztosulásokat az éhség ellen, — mellyek Hazánk' Egri érseki uradalmához tartozó öt helységeiben még 1831 évben keletkeztek.

A' helységek nevei ezek az 1835 Febr. 4én tett tudósitás szerint: 1. Fel-Németh 1152 lélekkel 1831-évből 182. posonyi mérő segéd gabonával. — 2. Szarvaskő 310 lélekkel 160 p. mérő segédgabonával. — 3. Felső Tárkány 1264 lélekkel 178 p. mérő segéd gabonával. — 4. Bakta 978 lélekkel, és Fedémes 244 lélekkel egyesült erővel 57 p. mérő segéd gabonával. — 5. Füzes Abony 2306 lélekkel! 1834ben! az uradalom hathatós segítségével! — 549½ posonyi mérő segéd gabonával. — Ezen helységek segédtárait részint a' nagy méltóságú földes uraság felső eöri Pyrker János László patriarcha érsek, — részint az uradalmi jó lelkű tisztség, 's egyesek' ajánlása létesitette. — Igaz, hogy talán az 1817dik évi Tudományos Gyűjtemény' valamelyik kötetében olvastam én valaha az illy segéd magtárok' létesülhetésének

tervét, hanem ezt mind eddig csak a' kegyes kívánatok' sorába számláltam; de miután ezen jóltévő intézet tettleg is munkálkodik, reménylem, nem lenne szükségtelen, ha a' fent nevezett intézet' előljárói, kezelői, 's felvigyázói közül valaki — intő például — e' lapokban rövideden értesítené az illyekben is gyönyörködő vagy használni akaró olvasó közönséget, ezen a' köznép sorsát valóban enyhítő jótékony segéd magtárok jelenkori törvényei, felálhatása, és kezelése módjárol, — megírván a' kivánt értekezésben „mi módon szedik be 's adják ki a' kívánt mennyiséget; micsodák az alapelvek, mellyeken nyúgosznak a' nevezett helyeknek segéd magtáraik?"— Ollyankor kellenek az Egyiptomi Jó'sefek — kik a' felesleg valót szedjék és szedessék be, mikor a' hét kövér esztendei bővség uralkodik; mert eljőnek a' hét sovány esztendők is, mellyek a' nem szeretem szavakat csikarják-ki a' magokról gondot viselni nem tudóknak szájokbol. — Szeretném, megvallom, ezen a' köznépre jótékonyan ható intézettel a' hazát gyökeresen megismerkedtetni; de ezt nem tehetvén, tisztelettel felszóllitom az említett Egri érseki uradalom segéd magtárának gondviselőit 's kezelőit — hogy terjesszék a' hazában azt az áldott intézetet, mellyet nagy lelkű urok megindítni, 's létre hozni kegyeskedett.

K. Sáról
Terelmes Mihály.

Sonettek.

A' fényadó.

Mihelyt Kazinczy művelt szelleme
Szent lángjai Pindusunkra lobbanának,
Termékeny földéről e' jó hazának
A' hosszas ólomej elröppene.

De ah! midőn nagy-szépet hintene
Angyalmosolygó fénye arczúlatának,
Ezer, 's több undok szitkot harsogának
Az irígy vak huhongók ellene.

Azonba nem csüggedt az isteni
Súgárait felénk lövelleni,
Zöld koszorút ohajtván ősz fejére.

'S ím, míg sok gáncslesőt enyészet ére,
Őt repkénnyel tisztelte Hunnia,
'S kiszté magosabban ragyognia.

L í z a.

„Lelkem sötét bánatba sűlyede.
Haszontalan fénylik Hesper sugára.
Engem vad Ate tőle már kizára,
Ki szebb mint e' táj minden hímzete."

Igy én. — Nem messzi Líza nevete. —
„Még ő gúnyt szór a' kétkedő szavára!
Jól látom, keblem rá hiába vára."
'S nyílként röpült melyem reménylete.

Elmém habzásiban midőn aléla,
Forró szerelmet csattog phíloméla,
'S emlények közt bolyong az ég testvére.

De hirtelen útjából visszatére,
'S hűséget esküvén a' csillagsorra,
Szivem meleg szivével összeforra.

Találdky.

Úrbéri 's közbirtoki szabályozás és értekezés a' földmérés' rendszereiről.

Számos jeles észrevételek 's javallatok jelenének a' múlt két években 's jelenhetnek-meg ezután is e' széles terjedelmü ismeretek 's bővebb tapasztaláson alapúlt válalatok' ügyében; azért minden ehez értő' jelen tárgybani véleménye, nem lesz talán hasztalan 's megvetésre méltó.

A' rendbe-szedés alá vetett, bizonyos és csalhatatlan határjelekkel kitűzött környezetü földvidék, — mit előleg barátságosan vagy törvényesen eszközleni fő szükség, — mielőtt mérnöki munkálat alá vétetnék, a' határnak belső tagjaira nézve is kompolatok általi elkülönzése 's elhatározása annyibúl szükséges, mivel hazánk' nem ritka határiban a' természet helyzete ellen, úgy úrbéri, mint közbirtoki telkekben, p. o. a' jó rétföld terjedék' szántóföldé változtával, 's viszont, a' leginkább szántó-földnek használható térek' kaszállóká hagyattával 's e' f, nem kevésé vétve van. A' mivelt miveletlen, mivelhető, mivelhetlen, ligetes, berkes,

mocsáros, vízállásos, nádas, árkos' 's e' f. térek' 's a' legelők' terjedtsége nyilván kijeleltetve jöhetnek csak bátorságos, minden zavar nélküli munkálat alá; mi szerint a' mérnök nem vakoskodva, kételkedve, de biztosan eljárhat kitűzött pályája' válalatában.

Az úrbéri rendbe-szedés, minden határnak szabályozás előtti, az az, jelen álapotját tudni kivánja; mert csak e' szerint lehet megtudni az úrbéri álományok' mennyiségét, ebbül lehet megtudni a' jobbágyoktúl — ha talán volnának—illetménytelenül bitorlott földterjedékeket, mellyek, majd új telepitéseket teendve, vagy a' jelenkori tehetősb gazdáktól felválalva, rendszeresen kiosztatnak: — mire nézve, az egész határ jelenlegi álapotjának dülőnkénti — diverticularis — vagy talán egyeslegi — individualis — felvétele elkerülhetlen lévén, az általános úrbéri szabályozatot, semmi, a' törvényes becsbül eredett helyes osztályozat létesitése után, nem akadályozza. A' földtagok' — glébák — megkülömböztetése 's ezeknek öszvehasonlitásiból kivont haszonvételi osztályozatok, rendszeres és tudós gazdák' — ha bár itt nagy fáradság és szorgalom tehet csak kivánt sükert — közbejöttével megtörténhetik ugyan, de az együgyüek', az adózó nép' megfogására és ínyére, mellyel leginkább ez alkalommal foglalkozunk, nyugtatóbb és czélszerübb, a' hozzájok hasonló sorsú szomszédhatárbéli földmivelőktül eskü mellett tett hitek szerinti dülőnkinti becsü a' küldötség' jelenlétében, mi szerint már több határokban elegendő 's kivánt sükerrel szabályoznak. E' becsü módja ebben áll:

Minden nyomás' dülői, a' helyszinén, helyleirva — topographice — feljegyeztetve, a' meghitelt földmivelők több évi tapasztalásokon alapult esméretjök szerint vallomást teendnek a' föld tulajdonairól, mivoltárol termékenységéről; és pedig a' szántóföldekre nézve: hány tiszta magot adhat e' vagy ama' dülő' termékenysége az elvetett magon kivül? — 's mivel a' földmivelésben nyomos tekintetet érdemel a' földtag' minémüsége is, ennek mivelhetése, a' vonó marhák' száma szerint a' kivántató erőhez képest meghatároztatik; továbbá, a' javitás ideje, hány aratásig t.i. állandó az? 's ha nyár is létez, mi még máig csaknem minden határban található,

azt, mint termesztmény nélküli időszakot kivonván, úgy a' föld ártalmai p. o. vizállás, árkosodás, kiöntések 's e' f. pontosan feljegyeztetnek. Így mindenik dülő öszveiratva, a' tárgy érdeme következő vonatokra oszlik: a) magtermés p. o. 5½; b) mivelés ereje öszvesen minden szántásra egy holdnyi téren p. o. 8 vonó marha; c) javitás tartóssága p. o. 3 év; d) föld' ártalmai p. o. árkosodás. — E' szerint jegyezett dülők' egybehasonlitása tömegéből, aránylag véve termékenység-terméketlenséget, jótékony 's ártékonyságokat bővebb okoskodások után meghatároztatik a' küldötségtől az osztályozat; miként e' vagy ama dülő első, második, 'sef. osztályt nyerve, egy holdtúli terjedék' mennyisége itt p. o. 1200, amott 1300, máshol 1600 's e' f. □ öl legyen. E' szolgálván kulcsúl a' föld osztásban minden szántóföldekre.

A' rétekre nézve: kijeleltetik a' becsülők által e' vagy ama' rétvidéken egy bizonyos tér, mellyen egy szekér széna megteremhetni föltétetik; ez fölmérettetvén, annak terjedelme p. o. 900 □ öl; továbbá — sarju kaszáltatik e mindég, néha avagy soha? — 's hányad részét teszi a' sarju a' szénának? pontosan feljegyeztetnek. A' legelő ez és amaz része, mellyek talán vizenyős meredek vagy meneteles hegyoldalok, cséplés vagy jó legelők, hasonlatba vétetnek első, második 's e' f. — osztályú földekkel, 's e' szerint álapitatik-meg a' kulcs, ha valjon egy egész jobbágyi állomány után 6—7—8—10 's e' f. hold legelő adassék-e? Az erdők, mik csak úrbéri tekintetben jöhetnek jelenleg vizsgálat alá, az esetben, ha hogy a' köz legelőkből az úrbéri állomány után járulandó részek ki nem telnének, erdő födből kiegészitetnek; de ha az erdőség' tetemes csonkultával történnék, ezen hiány csak az úrbéri telkek' leszálitásával orvosolható. — Az erdőségnek bizonyos részei vétetnek tekintetbe becsü alkalmakor; p. o. ⅙ része mint jó füvet termő a' 4 magot adó földhöz; ⅒ árkos kevésbé használható lévén, a' két magot termőhöz 's e' f. hasonlítva jönnek rovatokba. A' szőllők, mint ipari tárgyak, értékökre, faj és helyezetjökre nézve olly különböző viszonyúak, az öszvesítésnek nem tárgyai.

Meg lévén határozva minden nemű földterjedékre az osztályozat 's az e' szerinti kulcs a' földkiosztásra, először is az úrbéri álományok kielégitetnek; 's ha minden akadályokat meglábolva elegyenlitetnek azon környülmények, mellyek a' tagosztályt gátlanák, mindenik birtok öszvesitetik; ezen öszvesitést nem ugy értvén, miként minden birtok' neme föld, rét, legelő, egy tagba adassék, minthogy ritka határ az, mellyben ez eszközölhető; de azokat mennél kevesb szakaszba, mindenikbe, egy darab földnél több darabot nem adván — ugarról, melly a' határ $^1/_3$ néhol $^1/_2$ részét is heverteti, 's a' mivelt mezei gazdaságnak a' mellett hogy a' hasztalan füveket legbújábban neveli, olly annyira ellent áll, értekezni sem lévén szükség, — a' házi öszveirat' rendmenetét tartva, minden úrbéri álomány után járuló telek' menyisége kulcs szerint megálapitott földpótlékkal kihasitatnak, a' dülőzést, menyire lehet, úgy intézvén, miként a' kihasitandó darabok' mivelése, keritése, takarékosan 's kényelmesen történhessen, az az: kevesb környezettel legtöbb tért foghasson-be; — kiadhatni ugyanis egy bizonyos tért több képekben 's kimérésekben; p. o. 1600 □ öl et kiadhatni 40 öl hosz 's 40 öl szélességben, de kiadhatni ugyanazt 100 öl hosz 's 16 öl szélességben is; első esetben keritetnék 160 öl a' másikban 232 ölnyi vonal. — 'S ha bár a' föld minősége mennyiséggel pótoltatik; minthogy minden telek, egyedül javitás 's különös szorgalom által válhat a' gazda édenévé; a' földel pótolt birtok, a' minőség' arányát javitás után — a' fáradságot és költséget kettőzött haszonnal tetézve — szinte pótolandja. Hasznos volna a' pénzi javitás is a' birtok pótlásra, de ezt talán csak a' tőpénz birtokosok fogadhatnák-el.

Az ipar 's könnyebb mivelhetés eszközletéül tökéletes tagosztály esetében — minek hasznát 's jogszerűségét csak mellékes czélok- vagy járatlanságtól elfogult elme hozhatja kétségbe — a' kaszálló 's legelői illetmények is szabott kulcs szerint kiadatva, minthogy ezekből dézma nem járuland, ezek a' szántóföldi illetményektől zavarok elháritása czéljáúl miveletlen 3 — 4 láb széles gyepvonallal elkülönöztetnek; — az úrbéri telkek után járulandó legelők elszigetelését, egy

józan gondolkodó sem tilthatván, mindenkinek legelőjét egytagba — sőt miután a' köz legelők nem ritkán semmi egyebek, mint éhség, szomjuság, hévség, ragadvány nyavalyák, 's bogarak' zaklatásitóli kész állati tortúrák — a' köz birtokosaknak is e' béli illetményöket minden kiegészitésekkel egyesleg kihasítni szent czél; ide értvén a' lelkészek', egyházi szolgák' illetőségöket, 's a' zselléreknek egyház hely utáni legelői illetményét nyolcz egymire — individuum — számítva egy tagba kiadatni, mik különben az öszvesitést gátlanák. Ha az úrbér' behozatalával csak a' régi úrbéri táblába iktatott' zsellérek kapnak legelőt, 's az újabbak nem, ki kell mutatni azokat; mert ha meg nem lehetne mutatni, 's a' régi tábla szerintiek néhányan részesülnének legelőből: gyanúságba esnék a' többi — ha csak valami elkülönzött új telepités nem létez—hogy ő a' követője e' vagy amaz eredeti zsellérnek 's még sem részesült legelőből. —Végre tudni szükség, valjon az úrbéri perek által megálapított rendszere a' falunak a' házhelyekre és zsellérekre nézve lesz-e alapja a' szabályozásnak, vagy a' régi úrbéri tábla? — a' zselléreknek van-e külbirtokjok? 's ha igen, mint kell azokat tekinteni? — úgy szinte: mivel a' házas zselléreket csak 150 □ öl beltelek illeti: az ezen felül találtatott mennyiség, mitől majd bizonyos census fizettetik, miként tekintessék a' földes úrra nézve? — valamint, a' tettlegesen kisült jobbágyi telkek' feleslegei, adassanak-e öszvesen vagy földbirtok vonal után külön külön de egyformán a' jobágyoknak? — A' tagosztály' létesithetlensége esetére, ha hogy a' jobbágyok el nem különöztetnének uraiktól, azon ellene gondoskodásból, miként ha majd a' dézma' természetébeni kiadása megszünendve, 's a' helyett a' birtokos urak, földterjedékből részesülnének, ne kellessék az egész határt — miután már rendszerezve van, bolygatni, újra osztani, — minden birtokvonali jobbágy telkek ugyanazon vonalu birtok után helyheztessenek a' birtokos urak' telkei mellé, melyekhez tartoznak, hogy igy minden birtokosnak szomszédságában lévén saját jobbágyainak telkei, azokból a' dézma fejében kiadandó telek részek, előléptetéssel vagy hátráltatással majorsági tulajdonihoz kapcsoltathassanak.

(Folytatása következik.)

Elmeszikrák.

Az indulatoknak időnkénti kifejlésük van, a' gyermekben szunnyad még az érzés, nyilt arczán szelid ártatlanság mosolyg, szív ohajtások, nagy nézetek, indulatok ezer hada, mint meg annyi bősz villámok, keblében mélyen temetve nyugosznak. Lángzóbb tüzzel, 's többnyire veszélythozó hévvel indul el pályáján az ifiuság. A' férfikor nagyobb jelenetek után válvetve törekszik, míg a' kora halál, vagy a' késő vénség indulatok huzamosb játékát bevégzi.

Józan értelemnek a' pártos szenvedelmek által lett meggyőzettetése hasonló majd azon hajóhoz, mellyet tenger közepén a' szélvész előkapván irgalom nélküli viharral magával ragadja, a' rémült hajós rögtön horgonyt vet, de az elem neveti késő törekvésit.

N. D.

Rejtettszó.

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 *)

Betü; nő név; Musák száma szinte kilencz.
Takarj le hat első betüt, mint lebegényt,
Bujva lelsz ott egy szép pogánisten legényt.
Ez 7, 1, 2-vel, változtatott névvel,
Egen uralkodik, fénnyel 's forró hévvel.
4, 3, 2, 6, a' hordót apasztja
De sokszor a' pénzes ládát is kutatja:
Vedd e' kettőt együtt, akkor ollyat jelent
Ki több nap házánál egy szálat sem legyent.
5, 6, szánat repit, csörgősen farsangban,
Forditott nevébe kösd be majd fáradtan.
Parca! 3, 4, 5, 6al a' kezedben
Késsél a' mig azzal a' szabó műhelyben,
100 viklet nem készül egésznek számára! —
Iratott illy nevü lány neve napjára.

*) Olvasni kell: egy, kettő, három, négy, öt, hat, hét, nyolcz, kilencz.

Keszi Berta.

Jegyzet: A' 18dik számbeli *Rejtettszó:* Ajtó.

HASZNOS MULATSÁGOK.

20. Pesten, Martius 10kén **1838.**

Úrbéri 's közbirtoki szabályozás és értekezés a' földmérés rendszereirül.

(*Folytatás.*)

A' belső telkek' felméréséből a' bel birtokok' mennyisége, 's különleg a' birtokosok', jobbágyok', zsellérek', jegyzők', 's e' f. bel telkei kitünendnek; — ezek közt igaz aránynak kell lenni, 's ha jelenleg aránylag nem birnának, a' birtokosok közti szerződésen vagy birói határozáson alapúlt elv szerint a' kül telkek' valamelly részeibül kiegészítetnek. A' jobbágyok' bel telki hiányinak elegyenlítései, hogy azok a' kül telkekkel soha semmi zavarba ne jöhessenek, ezen, még ugyan nem divatozó, de már néhol alkalmazott 's Udvardy ur' regulatiojában is érintett rendszeren orvosoltatnak: — mivel a' jobbágyi telkek álományinak letétele, felvétele, — mi, adás, vevés, 's e' f. utakon egyik háztól a' másikhoz okozza az úrbéri telkek' vándorlását, igen sok zavar történhetik ezeknek állásokban; mert p. o. valamelly jobbágynak a'szabott mennyiségü bel telke nagyobb 400 □ öllel; e' kelletinél több tér, betudatván rétjébe vagy földjébe, történhetik, hogy ezen álomány épen ollyanra jutand, kinek bel telke ugy is igen csekély p. o. zsellér vévén azt által; — már miután az egész határ rendszerezve van, mint kellessék ezen segítni? ezen hiányt kiegészítni? Hogy a' bel telki birtokok a' kül telkekkel semmi zavarba ne jöhessenek, azokat ezektől el kell különözni illy képen: a' szabályozás előtt meg vizsgálván a' határt, valamelly használható földvidékbül a' faluhoz közel, annyi bel telki álomány osztatik-ki ház sor rend után, mennyi a' helységben találtatik; ezek azután úgy tekintetnek mint az úrbéri álományok fejei mellyektől sem dézma, sem semmiféle fizetés nem járúl; a' régiektől, mellyeken a' jobbágyság lakik, bizonyos census fizettetik; 's az ezen új bel telkek számjelelve a' kül

telkekhez járulnak és vándorolnak adás vevés esetében az úrbéri álományokkal. A' zselléreknek a' magok 150 □ öl bel telki illetményöket e' szerint új bel telkekben kiadni nem szükség ugyan, mert fel lévén mérve a' falu, a' zsellér 150 □ ölön felüli házhelyétől fizet; de ha ezen új osztályban is részesülnének, nagy jótétemény volna reájok nézve, mivel ezzel is többet birnának a' határban, pedig sokszor pénzért is örömest bérlenének földet, ha volna, — a' falubeli házhelyektül pedig censust fizetnének a' zsellérek.

Kiadatván a' jobbágyság' illetménye, a' felmaradt határral a' közbirtokosok örökösödési vonal szerint, vagy ennek hiányában, a' tanúk által vallott bel telkek utáni házhelyek' mennyisége kulcsúl vétetve — megosztoznak, a' kiadandó birtokrészek' helyezetére és sor rendjére sorsot húzván, vagy bizonyos elhatározott rendet álapitván-meg; valamint arra is, kin kezdődjön 's kin végződjön az osztály? — öszvesítve-e, vagy legfeljebb két nyomásba osztassék-e a' határ? ez, a' föld helyezete 's minőségére nézve szerződés által határoztatik-el. A' rétekre azon jegyzést tévén, miként azok legkevesebb darabokban egyezés vagy terv szerinti sors húzás mellett adatnak-ki, a' dülőzést mennyire lehet 's ha kivántatik úgy intézvén, hogy a' kiadandó részek hoszu keskeny idomot képezvén, a' jó, rosszal vegyülhessen, minthogy a' rét illy idomban is inkább használható a' szántóföldnél; — 's ha a' réteknek ártalmai p.o. beöntések, iszapolások, mohosodások's e' f. volnának, azokon eleve segítni, valamint az utakat, folyóvizeket, csapásokat, szabályozni főszükség. Már, ha öszvesítni lehet és kell — mint lehessen öszvesítni a' zálogot a' tő birtokkal, a' birtok vonalok öszvezavarodása nélkül? — A' zálog, ha a' tőbirtokon kivül adatik, a' jelenkori birtokosra nézve nem történend öszvesités, 's ha a' tőbirtokon felül más birtok is, vagy valamellynek fele, harmada 's t. e' f. egy kéznél tartatik, ha ezek mind öszvesitetnek a' jelenkori birtokosnak; kiváltás' idején a' bezálogositó nem birandja öszvesen javait. — Ez esetben ha egy birtok vonalu a' zálog a' tőbirtokkal 's csak helyezetére különző, eleve egyesülni kell az osztályrendre, 's azt úgy intézni, miként a' gyökeres birtokrész a' mellé a' birtok mellé essék, mellyet valaki zálogban

tart, vagy megfordítva, 's igy majd az elzálogositott jószág' tulajdonosára is gondoskodva leend jövendőre: — az esetben, ha valamelly birtokos más birtok vonali jószágot is tart zálogban, az a' maga vonalában utolsó, a' bezálogositó pedig a' másik vonalban első egymáshoz mellékelt mesgyés szomszédok legyenek; így jelenleg 's jövendőre is egy helyen leend öszvesített birtokjok, mellyek egymástól gyepvonallal különöztetnek. Ezen öszvesités gátoltatnék mégis ott, hol p. o. országutak, vizek, mély árkok 's st. e' f. akadályok miatt a' dülőzést nem lehetne úgy intézni, hogy e' vagy ama dülőbe egy rész birtok illetményén felül másik vonalból is lehessen birtokrészt helyheztetni, mert ekkor a' másik vonal nem lenne szomszédja az elsőnek; egy vonalból pedig a' másikba birtokot általtenni, a' birtokok' öszvezavarodása miatt nem lehet. Ha sok az illy keverék birtok, minthogy egyik a' másikat az öszvesitésben akadályoztatja, azokon osztály renddel nem annyira, mint cserék és vásárlások által, lehet segítni: — mint lehessen p. o. olly birtokokat öszvesítni a' gyökeres birtokkal, mellyek talán három külön kézben is tartatnak zálogban, — minthogy egy földnek csak két mesgyés szomszédja lehet a' föld hossza szerint, — hogy jövendőre a' bezálogosító is egyben birhassa azokat.? —

Az erdőkről, mint mások is megjegyzék, azon észrevételt kell szem előtt tartani, miként azok több birtokosok közt inkább osztatlanúl használtassanak, nehogy a' számos osztályvonalok' kivágása 's az erdei kisseb birtokok' — a' fa neméhez képesti kivánt növési időre — vágásokra való oszthatlansága miatt czélszerüleg nem kezeltethetvén, végső pusztulásra jutandjanak. Fel lévén azomban mérve az erdőség, a' fa' felnövése 's álapodása idejéhez képest általános évenkinti vágásokra osztatik, mellyből a' birtokosoknak, birtokjokhoz képest aránylag kiadhatni évenként tűzi 's épületi fájokat; valamint a' jobbágyoknak fáézásokat is öl fákból kielégíthetni. — Így majd meg leszen mentve az erdőség a' baltások' ostromától. — Kevesebb birtokosok közt, hol már a' birtokosnak évi illetménye legalább 4—5 hold, szükséges az erdőt felosztani, még pedig olly rendszerrel, miként annak jobb, rosszabb, darabjaiból kiki egyaránt részesülhessen; nehogy a'

minőséget föld terjedéki mennyiséggel pótolván, jövendőre erdeje a' javitott résznek csak ollyanná váljon — a' fák felnövekedésével minden költség és ipar nélkül — mint a' pótlatlan mennyiségü rész, 's jövendőre amaz több értékü legyen.

Ezekből látható, miként e' válalat' mérnöki működései nem csak felméréstől 's kiosztástól, de számtalan fontos észbeli— összveilletgetések — combinatio—, ügyesség, nagy elmetehetség 's szelid türedelmektül függnek; — rendszere mégis az egésznek, helyes és tökéletes felvételen alapúl. Mint lehessen ezt elérni? több mérnöki útrendek tanítják, mellyek közül az 1618-ban feltalált praetoriusi asztallal mérés' útrendje leginkább divatozik, melly műszer helyes voltára, kissebb terjedelmek' p. o. bel telkek' — hol az idom' rögtöni képezése temérdek külömböztetések miatt zavarok' mellőzéséért szükséges — vagy közönségesen az asztalra férhető legfeljebb 4—5 ezer holdnyi térek' felvételére, — mágnestü használtával olly vidékeken, hol vas érczek a' föld gyomrában nem rejteznek, — különleg pedig nyilt téreken előre bocsátott három-szegzésen — triangulatio — a' szegvevéseknél eredhető bár kicsiny, de több álomásokon már nagyra terjedő hibák' s a' látószerek szerinti vonalak kétséges átmetszései okáért, nagyobb távolságú alapvonalokon kitűzött pontokra irányozva, kivált szeles és homályos időben, midőn azokat, a' lég' tárgyai annyira homálítják 's zavarják, hogy a' látás' határának ellentálva, azokat tisztában nem különözhetik, — alapítván a' működést, leginkább alkalmazható. — Nagyobb térek' felvételére, mellyek már az asztal-lap' térét fiókmértékjök szerinti terjedelmökkel haladják — mert ebédlő nagyságu asztalokat nem használhatni, — általánosan a' háromszegzést használván, minthogy minden háromszeg oldala alap vonal, 's az alap vonalok' minden pontjai csalhatlan szegzett pontok, ezek' és szegmérő' segitségével biztositatik a' felvétel' tökéletessége; mi szerint a' mérnök mérésközben csak jegyzéseivel foglalkozván, kint a' mezőn a' föld' képét nem, de hon táblájára a' határ terjedékéhez képesti fiókmérték szerinti arányos — kihúzott papirosra — jegyzéseiből leteszi; hol ha talán a' szeg-

zett pontok közti távolságok' szegmérővel történt öszveköttetésében, a' látó cső' kül pontúsága, ferdesége, 's más látás hiányai miatt különség léteznék 's a' tér nem hajszálra rekesztetnék-bé; azoknak megjobbitásokra. — 's ha szükség, néhány mezei szegletek' ujont vevésére, 's ez által, váz-vonalok' kiigazitására a' tér képeken könnyebben szert tehetni; mint már az asztalon lerajzolt szegletek' álomásokrúl álomásokra menetteli új képezésekre, főleg ha már az elmetszők — abscissa— némelly pontjairól több tárgyak' meghatározása történvén rendesek —ordinata— vagy kicsapongó háromszegek által, azok a' térképbe be is iktattak, 's a' tér, az irányzott vonalok szerint, tettleges vagy tagadó különséggel záratott-bé. — Ment lévén ez útrendi mérés azon hiányoktúl is, mellyek az asztallal mérésben a' szakaszok' öszveragasztásától, papiros felfuvódástól a' munka közben, 's ránczosodástól történendnek; itt az egész földvidék' alapvonalai egyszerre 's nem részenkint tétetvén-le papirosra, semmi más hibának — mint a' hoszmérésben történtieknek van alá vettetve, mellynek eltávoztatására, legnagyobb figyelmet 's szorgalmat fordít minden mérnök.

Amonyi János mérnök.

(*Vége következik.*)

V á z o l a t o k.

(*Folytatás.*)

III.

— — ridentem dicere verum
quis vetat? Hor. L. I. S. I.

Madame Juno ludjai elgágogák R o m á t ó l az ellenséget; utóbb pávák, hattyuk, sasok és békák kerültenek a' szinre, — a' p i p e s J u n o mint afféle divathősné azon gondolatra jövén, hogy szekerébe pávákat fogasson, — ezen mélységes találmány ugy látszik neme hiuskodásával igen egybeillik! — a)

Mind ezen érintett megkülömböztetések azonban eltünnek, ha végig tekintjük, milly becsben tartá az

a) Emlithetnők többet is, például a' Delphisi jóslók inspirált kecskéit; Deukalion fekete galambját, — Phryxus arany bakját, 's egyebeket, mellyek között azonban leg-

ókor a' szamarakat (a' hajdan e' szokást századunknak örökségül hagyá); Hellas lelkes lantosa Homér a' vitéz Ajaxot szamárhoz hasonlította bátorságáért — Morvan a' hős kalifa nagylelküségéért szamárnak neveztetett! Chartago pedig a' kóbor Apulejus „arany-szamarának" oszlopot emelt, és nem minden alap nélkül, mert a' mint gyanithatni hosszu fülesünk a' természettől már nagyra teremtetett! a' mit nyilván bizonyít Ammon szamarának példája, melly annyira kedvelé a' poësist, hogy inkább étlen marada, mint sem magát bár melly költemény felolvasásakor figyelmében zavartatni engedné! — Ez volt a' szamár! — kár hogy Photius nem jegyzé meg róla: valljon olvasta-e a' folyóiratokat is! — elég az hozzá nagy becsben állott kortársai előtt, szóval — köztök a' legnagyobb szamár volt! — 's tán tekintetesb mint Gellert és Hagedorn zöld szamaraik. b) — Hanem milly változékony minden a' nap alatt! mig egyfelül olly tiszteletben álla jámbor időjósunk, más felül mocskos gúny keserité ő fülességét. — Apollo Mydásnak már nem díszül, hanem csufságul ragaszta föl két a' maga nemében derék szamár fület! — és egyedül azért, mivel roszul itélt, Pán dúdolásának adván az elsőséget! — azóta ezen épületes megkülönböztetés megszünt 's Apollo nem pazérkodik a' fülekkel — mi ellen kikelni azonban épen nem lehet, — mert kigyőzné e' fényes tisztet tellyesíteni, — de ki is kivánná a' világot annyira tarkítani! hisz voltak, vannak, és lesznek a' világnak különösségei! — Aesopot Delphis lakói a' mélységbe taszíták, 's utóbb oszlopot emeltek néki! — Voltaire és Rousseau hamvait három tized teme-

---

érdekesb az ölv nagyságu, piros fejű bittakus madár! ez mint Ctesias bizonyitja görögül igen correct beszélt, következőleg jobban mint némelly magyarjaink anya nyelvökön.

b) Aristoteles (Hist. An. l. 8) azt állitja, hogy Thraciában és Epirusban felette kicsiny szamarak vannak, — lehet! — midőn azonban alább azt vitatja, hogy Scythiában és Galliában épen nincsenek — nagyon eltévedett; — hihető a' derék görög fülről itélvén megcsalatkozott, mert közönségesen füleiket ugy eltakarják, hogy első pillanatra igen nehéz állitólag szóllni a' dologról! mindazonáltal quos junxit nomen junget et historia! —

tetlen hagyá, 's a' negyedik a' Pantheonba gyüjté! Egyiptom egeret és patkányt rakott-el drága kenetekkel fűszerezve — a' görög lovainak oszlopot emelt, 's azóta számos lónak emlékezetét örökíték igy! —

IV.

A' hajdan' egyébb különösségei közé tartoznak nagy evői is, a' szegény pásztorfiu 's utóbb a' római pazér császárok egyike Maximinus naponkint hatvan font hust evett meg, és szomja enyhitésére egy korsó bort üríte-ki! — de mi ez Vitelliushoz képest, ki a' mint a' történetirás bizonyítja négy hó alatt 30 millio árút evett-meg! — naponkint négy, sőt öt ebédet is tartott; — midőn egykor Romába jött, báttya egy fényes tivornyával fogadta, mellyben két ezer tál hal és hétezer tál madárétkek, mindenik máskép készülve hordatának föl! azonban mindezen nagy evőket Kahle felül mulá ki nem csak szörnyü mennyiséget, hanem köveket, érczet, 's egyebeket is **befalt**! — épen mint némelly **pansophok** az irói világban, kik mindent együvé apritnak, noha utóbb nem képesek megemészteni!! „**diese Herren**" mond Spaun „**fliegen wie die fetten Gänse, und galopiren wie die mageren Kühe, welche die Hungersnoth über Egypten** ankündigten!!„ Mind ez azonbannem egyébb, mint a' szenvedélyek' változatos nyilatkozása, — mellyek ha épen hallatlanok, tudós különösségnek nevezetnek, 's ekkint igen rendes azon elnevezés, melly a' tudós világot egy különösségek összeségének jegyzémeg; — nem volt-e például szenvedélyes különczség Kantban! a' legfényesebb társas körben egykor panaszosan fölkiáltni, hogy az unalom megöli!? — ezen fanyar kifakadás mindazonáltal ritkasága mellett sem lehet ütközetes, — hiszen csupa őszinteség vala, — 's ha mi Kantban kárhoztatnók, mit fognánk tenni némelly e'kint őszinteskedő literatorainkkal, kik a'[nyiltszivüség' rovására készek görcsös kifejezéseikkel irótársaiknak szarvakat, sőt néha tulajdon praedikatumaikat is osztogatni! — Hanem ugy látszik a' muzák okai mindennek; kik mint efféle pipes de vénecske szüzek, 's izetlen coquettek olly ferdén inspirálják gyakran föl-

kentjeiket, hogy Don Quixote apródja a' leleményes Sancho néha rendesebben declamál mint ők! — ez a' muzák pártja, 's jaj annak, ki a' kilencz szüzek keze alá kerül! — Archilochust annyira föltüzelék, hogy gúnyiratai miatt Lycambes egész családja magát felakasztá! — Voltairet megbotoztaták — Aeschylust egy békával üték agyon, Anakreont pedig a' bornak eme koszorús lantosát egy szöllő szembe fulasztották! —— Illyen az asszonyi bíróság! noha körmös fenyitéke nem épen czélirányatalan, sőt ugy látszik Lycambes szomoru esete annyira megkeményíté némelly iróink szivét, hogy egészen hidegvérüleg veszik mübiróink' oldaldöféseiket, — 's koránsem aggatják föl magokat, a' mi némileg igen rendjén van, mert ha efféle piszkos irások korunkban szint-olly foganatosak volnának, mint a' harapos versü Archilochusé, Isten tudja hányan függenének csak a' litteraturai világban!! — „Conveniet Satyros ita vertere seria ludo"! Hor.

Ploetz.

Elmeszikra.

Ugy jelen-meg előttem nagy száma hajdoninknak, valamint az égő fácskák az ismeretes játékban: „Ha a' róka megdöglik, akkor bőrének van becse." Ez addig megy kézről kézre, míg végre egyikben a' lángocska kialszik.

N. D.

Rejtettszó.

Hol egy, hol két tagu vagyok,
Ha nincs párom, én jó vagyok;
Ha páromra én szert teszek,
Akkor nem ritkán rosz leszek.
Vólt illy nevű vár Zemplénbe.
Szoba szót teszed előmbe,
Úri családnál járok-be.
Orosz szó ha lesz előttem,
Akkor méltán futhatsz tőlem.

P. Monostorról T-y.

Jegyzet: A' 19dik számbeli *Rejtettszó:* Apollonia.

HASZNOS MULATSÁGOK.

21. Pesten, Martius 14kén **1838.**

Úrbéri 's közbirtoki szabályozás és értekezés a' földmérés rendszereirül.

(*Vége.*)

A' mérnöki működésekben a' testi erő kímélete, munka tökéletessége 's gyorsasága tekintetébül ohajtható vólna Gáty úrnak 1835ben Julius 15érül költ értekezésében foglalt tükör-mérés nyilványos esmérete, melly alkalmasint a' Catoptrica' azon elvén, miként „a' 45 fok alatt hajlott tűkör, vízirányos—horizontalis—tárgyakat csüggős helyezetben, ezeket pedig vízirányos, de ellen helyezetü fekvésben állitja-elő" alapulván, az alap vonal 's elmetszők' —abscissa— pontjairól 45 és 90 fok alatt metszi által a' tárgyakat; — 's mivel nem esmérnék az érintett érdemes értekezőnek más e' tárgybani felvilágitását, úgy hiszem „a' soha kisebb mint 45, és soha nem nagyobb mint 90 foknyi szeglet mérés alatt az értetődik: miként mindég csak 45 és 90 foknyi, sem több sem kevesb szegletek vétetnek; 's így 45 és 90 fokot mutatván a' tűkör, ezek mint, normalis szegletek alatt történnek a' tárgyak' átmetszései. — Ezen szeletek alatt történt átmetszési mérésekben, a' mérnök mindég derék három szegeket álit-elő—mellyeket háromszeg mérleg — trigonometrice, a' Pithagorás oktatmányábul — theorema— de azon igazságbul is: miként „minden három szegben, egyenlő szegleteknek, egyenlő oldalak tétetnek ellenökbe" megfejthetni, 's oldalait kiszámithatni, 's a' meghatározandó tárgyak', alapvonalok' 's elmetszők' pontjaitóli távolságát, csüggős vonal — ez esetben mint rendelő —ordinata— vagy a' háromszegü idomra nézve egy száru — cathetus—'s egy szelemen — hypotenusa — szerint, a' papirosra letett rajzon szám szerint meghatározhatni; ugyanis

p. o. az alapvonal kezdő pontjától mérve, egy jobbrúl álló erdő szegletét szükség lévén meghatározni, a' tükör az alapvonal 61 ölinél mutatja 45 fok alatt az erdőszeg' irányát; — ezt feljegyezvén tovább mérek, 's 89 ölnel mutatja 90 fok alatt ugyanazon erdő szegletét; a' 89bűl kihúzván 61 ölet marad 28 öl, melly a' 45 és 90 fok közti távolság az alapvonalon; 's minthogy az erdő szege 45 fok alatt metszetett-által a' háromszegben, mellyet működésemmel alkottam, 's ezen szegletnek az én megmért 28 ölnyi oldalom felel-meg; minthogy a' 61 ölben alapvonalom' pontján vett 45 foknyi szegletemnek a' háromszegü csüggős oldala, vagy is 89 öltül való — hol a' 90 foknyi szegletet vettem — távolsági vonal az erdőszegéhez, felel-meg: leszen a' csüggős távolság is 28 öl, a' szelemen szerinti távolság pedig pithagorási megfejtés szerint 39 öl, mit a' rajzon 's a' természetben tettleg tapasztalhatni; — így folytatik a' működés az alapvonalokon 's elmetszőkön, minden más meghatározandó tárgyakra. — Ezen szegletek vételének megfelelne ugyan a' 45 és 90 foknyi tökéletes osztályu szegzett nézőcsőkkel — fixa dioptra — szerkezett nagy általmérőjű szegmérő is — astrolabium —, melly az alapvonalok' 's elmetszők' pontjain felállitva, a' meghatározandó tárgyak, a' 45 és 90 mint normalis fokon nyugvó csőkkel metszetnének-által, de a' mindjárt előadandó látás hiányi miatt messze távolságokra nem épen ajánlható.

A' tűkrök által az érintett fokok alatti tárgyak' átmetszéseibül kihúzott számolások, tökéletességökre minden várakozást felülmúlnak a' tükrök' azon tulajdoni miatt, miképen azokkali működéskor a' szegvevésekben, legtökéletesebb mintegy elmében képzelt minden hoszmérési akadályoktúl, a' látkör' ferdesége, a' mérésbeni csüggős lap — planum verticale — iránytoli távozási, 's fokok, körperczek — minutum — körmásodperczek — minutum secundum — vételökbeni hibáktól ment szegletek 's vizirányos vonalok alkattatnak; melly vonalok minden lánczali mérés nélkül — ha azoknak megmérésére semmi okbúl figyelem nem fordítandó — a' fent irt rend szerint tökéletesen kiszámithatók. — Nagy hasznuk van ezen tükröknek a' 90 fok alatt

felemelt rendesekben is —ordinata— mik a' mérésben tetemes fáradságot mentve, a' működést minden részben gyorsan elősegéllik, 's általánosan a' szegvevésekben, a' nevezett szegletek, mint normalis szegletek, különös tökélyül szolgálnak, mert meg kell őszinte vallani, hogy nem annyira a' hosz; mint a' szegmérésekben hibázhatni, a' látószerek' hiányi, lég-és fény-súgárok' tulajdonai 's viszontagságai miatt, kivált távoli tárgyak' különzetében, miként azok gyakran kettőztetnek 's állások kétséges helyzetü, 's e' f.

Mivel a' földgömb minden részrül levegővel, párával, különféle kigőzölgésekkel, mellyekben nagy bőségü vizek találtatnak, körül van öntve, a' fény' természete szerint, ezekben legtöbb fény-töréseknek szükséges történni; — mi végett azon tárgyak, mellyektől a' visszalökött fény-sugárok különféle levegőkön általmenvén, mielőtt azok szemeinkbe hatnának, nem látszatnak azok tulajdon helyökön; mert a' fény' sugári a' külön nemü levegőkön megtöretnek 's első irányoktól elhajlanak; tehát más iránnyal hatnak szemeinkbe, 's nem azon iránnyal, mellyel először a' tárgytól kilövellettek; már pedig a' lélek azon utolsó hatásu sugárok iránya szerint tekinti a' tárgyakat; 's igy minden tárgyat, szemeinkbe hatott utolsó fénysugárok iránya szerinti helyzetben lenni képzeljük, 's mivel nem ezen utólsó irányban, de az elsőben létezik a' tárgy, azt más helyezetben lenni látjuk. A' fény-sugárok' ezen törésének tulajdonítni, a' természet' pontjainak, u. m. hegycsúcs 's ormainak 's e' f. — magasb helyzetét, mint valóban a' természetben vannak. Mind ezekből eredhető mérésbeni hiányok alá vetett látszereken győzedelmeskedik a' tűkör-tudomány' —catoptrica – ezen elve: „dum lumen a speculo reflectitur, angulus incidentiae est aequalis angulo reflexionis“ 's itt rejtezik a' titok, mi szerint a' tükrök által vett szegletek, 's ezek alatt történt természet pontjainak átmetszései mindég tökéletesek; ugyan is a' fénysugárok' tulajdonságai szerint, ha az több nemü légbe esik, 's attól megtöretik, akár millyen volt az esés' szege, mindég egyenlő az, a' törés' szegével.

Végre — a' mérnöki munkák' meghitesitésérül ujabb törvényeink is rendelkezvén, annak szükséges 's

megkivántató voltáról a' 10 törv. czik. 8 §a igy szóll: „a' dolog folytában az illető földmérő által elkészitett minden munka, biróikép kiküldettek által részre nem hajló földmérő közben jöttével hiteltessék-meg" tehát a' megyei mérnökön kivül más magányos — privat — mérnök is lehet hitelesitő, és senki ő maga de segédjei által tett munkájának hitelesitője nem lehetvén, azt más részre nem hajló viendi végbe. — Kár azonban, hogy az önkénynek e' részben tárt tér áll nyitva, 's nincs meghatározva mind ekkoráig, mennyi távolságnál mennyi különbség szenvedhető? — A' térképek' hitelesitése kétféle: általános, melly az egész határra, és különös, melly az egyes birtokra terjed-ki. — Az elsőben leginkább olly vonalakat késért-meg a' hitelesitő, mellyeket a' munkálkodó nem mért, illyenek, a' szegfeszitők, ellenszegi —diagonalis— vonalak 's e' f. — a' másik esetben, egyes rész birtokdarabokat, akár egészen újra felmérhetni és megkésérthetni. — Az egész dolog abban áll, hogy a' hitelesitéskor mért vonalak a' mezőn, a' térképek ugyanazon vonalokkal öszvehasonlitatván, azok minden részekben egymásnak pontosan megfeleljenek. Különbségek történhetnek azonbana' láncz kihúzásban, melly ha p.o. 10 ölnél csak egy hüvelykel rövidebbre vagy hoszabbra nyújtatik, már 1000 ölnél 8 láb és 4″ a' különbség, ha csak, ugyanazon szegek' helyére nem mérünk, hol a' vonal első méretésekor a' a' szegek szúrva voltak. Nagyobb különbségek történnek a' dombos, hegyes 's völgyes vidékeken, de ezek a' dolog valóságából semmit le nem húznak — ha csak azok nem tetemes 's markolatos hibák; 's méltán akkor lehetne a' térképet hibásnak tartani, ha a' térkép 's a' hegyes völgyes vidék közt semmi különbség nem mutatkoznék; — mert minden vonal mérésében egyedül a' viziranyos — horizontalis — távolságot mint igazat és csalhatlant vévén, hitelesités alkalmakor a' vonalak' mérésében, hegyeken, völgyeken keresztül kasúl mérve, ezen horizontos távolságokban, vagy is horizontalis vonalak' vevésében, elkerülhetetlenül történnek különségek, mellyek azomban az egészre nézve semmi hibát nem okoznak; mert az illy határ' felvételekor, minden alapvonalok, sőt mennyire lehet, az el-

metszők is a' természet leghorizontosb részein, mint p. o. domb' laposas tetőin vagy meneteles oldalain, teknőded völgyeken választatván, a' földvidék valódi horizontos mértékben képeztetik. Ezen vízirányos vonalokkal azért élünk, mivel csak a' vízirányos távolság igazi távolsága a' tárgyaknak. — Gyakran hallék vitatást, miként a' föld' kiméréseiben némellyek a' vízirányos vonallal meg nem elégednének a' dombos vidékeken, 's a' domb' felületét nagyobb térnek lenni állítják mint annak talpa' térét mellyen nyugszik az; — igaz, hogy a' domb' felülete szerinti vonal, mint görbe vonal, hosszabb a' domb' feneke vonalánál; de kérdés, valljon nagyobb-e ezen fenék' tére? minthogy minden test csüggő irányban siet a' föld' középpontja felé, 's igy minden növények is, gyökerökkel csüggősen állanak a' föld' középpontjához; a' tenyészetre — vegetatio — nézve egyenlő tehát a' domb fenék' tére a' domb felülete térével, mit egy kétfelé szelt alma' együgyü példája ábrázol-elő; ugyan is ezen alma' gömbölyü felületét tővel csüggős irányban keresztül szurdalva, a' hány tű szúrat leend annak gömbölyü felületén, épen annyi fog találtatni annak metszett talpán is; bizonyitván nyilván azt, hogy a' ferde felület csak annyi szuratot vehetvén-be, mint a' róna felszín, azok egymáshoz egyenlő térüek. Gyöngyösön Február' 13dikán 1838.

Amonyi János mérnök.

Honvágy és szerelem.

Túl szőke Tiszának
Kék partok ölébe'
Vonsz keblibe engem
Bár küzd vele, — és viv
Én ős Tisza lejtő
Felvidítanék egy
Testvéreim ülvék
Osztoznának együtt
De akkor epedne,
Tölték el ollyan sok
Kit lelkem örökre
Nyugassza porom'bár
Csak tűrni kell-e hát'

Habzó folyamán
Van édes hazám,
A' hon szerelem,
Más kebli elem.
Hullámain át
Bútelte anyát,
Lágy karjaimon
Hév csókjaimon.
A' Lányka kiért,
Álomtalan éjjt.
Kéjelgve imád
A' síri gyöp ágy. —
A' szörnyü csatát?

Szép szűzet ölelve
Bár úgy repes a' szív
Hogy szirt repedezne
Hajh! miért Haza, mért szűz
Szűk porkebelembe
Mért dúlja nyugalmam,
Melly fosztva örömtől,
Mig csak te valál még
Kétség, 's habozás közt
Mert déli fokon, — mint
Úgy égve csak érted
Úgy vólt-de miólta,
Meglopta szívemnek
Hol bú — hol örömzaj
Mert, küzdenek abban
És kötve vagyok mint
Egy külhoni ember'
Kit hagyni magára,
Kínom nehezének
Nem téphetem el hát
Mellyet köte Lánykám
Mert eskü fonódék 's
Hivem mikor estet
És megnehezítné,
Halmozva tetézné
Ha ott leveretve,
'S mint kelleme vesztett
Fej hajtva bojongnék
Nem vonta ködét el
'S hol játszi enyelgés
Megadta mi volt fő
Oh egykori boldog
Mint gyermek enyelgtem
Mert tiszta jövőm nyílt
Melly isteni kegygyel
Ekkor haza volt csak
Most zajteli szívem
Lánykám ha remegve
'S élvet dobog melle
A' meny mi körűlünk
Mig búra nem int fel

Nem látni hazát,
Buzgalma azért,
Esdekletiért. —
— Két Isteni tárgy
Föl vitta magát?
Két aethnai tűz
Bú völgyibe üz!
Mellembe hazám!
Nem ingadozám
A' tiszta nap ég,
Fő boldog valék.
Egy némberi kép
E' tiszta tüzét
Lakják kebelem
Honvágy 's szerelem.
Lépfogta madár
Sziv lángjainál.
Bús képzeletén
Elsülyedek én.
A' rózsa füzért,
Hű érzetimért;
Köny húla közé
Nekem kötözé
Ércz kínaimat
Fájdalmaimat
Mint őszi virág
Bús Mirtusi ág
Hol még unalom
Bék napjaimon
És tiszta öröm
Vágyam 's gyönyöröm.
's hű Képzeletek!
Sokszor veletek
Jó honnom ölén,
Mosolyga felém.
Nem szende kebel —
Két tárgyat ölel.
Keblemre simúl
Két halmaibúl
Szivünkben a' bék
A' honni vidék. —

S. Patakról
Kun Bertalan.

A' magtéj hasznáról 's készitéséről.

Milly rém borzongat ? ki az, a' ki az ágas idült fát
Szinte boszorkányként téjre, 's iróra feji ?

Az aggkor, mint tudjuk, azon babonás véleményt táplálta tág keblében, hogy vagynak boszorkányok, melly véleménynek kedves tudós Dugonicsunk szülője is a' szegedi piaczon égő áldozatja lőn. Azt vélték t. i. hogy a' boszorkányok a' tejelő tehenek' hasznát elveszik, és hogy azt lopni ne láttassanak, az ágast melly a' pajta ereszü házak' ágas fáját teszi idézik, mellyre törülköző kendőt függesztvén, és azt emlőkint húzogatván, belőle tejet fejnek. — E' vélemény balgatagsága minden, csak félig nyilt szemü 's eszü ember előtt nyilván szembe szökik; és mégis helyesb értelemben véve a' dolog' valóját, tökéletes igazságnak kell tartanunk, sőt esmérnünk. Vagynak t.i. gyümölcs-fák, mellyeknek magvából a' tehén téjnél sokkal üdvesb téj (fejet, emulsum) készül. Illyen a' dió, mogyoró, bikkmak, jelesen pedig az édes mandola, mellyeknek fejete a' leggyengébb gyomornak is, melly a' tehén téjtől égető felbőfögést (pyrosist) szokott szenvedni, jól esik. Igy tehát az aggkor meséje meg vagyon fejtve, 's nincs szükség Oedipusra annak kitalálása végett. Az illy magtéj más olajos, nyálkás és czukros magvakból is készitethetik, millyenek: a' tök, dinnye, ugorka, mák 's t. e' féle magvak. A' magtéj igy készittetik: A' megtisztított mag mozsárban lisztté töretik, vagy valamelly mozgony által megőröltetik, azután elegendő langyos vizzel feleresztetvén, tiszta gyolcson, vagy szitán átszüretik, 's kész az egészséges magtéj. Kinek kedve tartja édesbbé tenni, olvasszon fel benne czukrot, 's kellemes enyhitő 's frisitő italt kap. Én megvallom, a' jó mandolatejet mindenkor többre becsülöm a' legjobb bár milly fris téj szinnél is. Pesten 1838 Januar' végén.

Lencsés József Antal
hajdan a' keszthelyi Georgikonban a' gazdasági tudományok' 's mesterségek' rendes Professora 's a' Vrányi uradalom kormányozója.

Elmeszikrák.

Nappal az ember balgatagabb képzelődéseket tűz együvé, mint a' millyenek az álomnak rendetlen fes-

tései, 's öszve akarja egyeztetni azokat, mellyek együtt éppen meg nem állhatnak, 's lételt akar adni a' lehetetleneknek.

Azok a' fonalak, mellyekből szövi a' munkás pók hálóját, erős lánczok azokhoz a' kötelekhez képest, mellyek kötik az embert az élethez és a' boldogsághoz. A' leggyengébb lehellet öszveszaggatja azokat.

Tökéletes 's állandó boldogságot kivánni e' földön, nem egyébb, mint az egek' örökét ostromolni.

A' boldogság csak az erényben létezhet. Úgy szüli ez a' boldogságot, mint a' nap világosságát, és valamint ezt a' sűrű fellegek meg nem homályositják, úgy az ostromló nyomorgók amannak belső boldogságát el-nem olthatják.

Az ember' gondolatja fáradhatatlan az ő gyötrelmére, és kinozza őt éjjel nappal, mikor a' természet' csendesen nyugszik, visszahúzza őt az elmultakra, igérvén vigasztalását.

A' bánat és a' fájdalom kinek kinek kimérettetik; ez a' legbizonyosabb örökség, mellyet az anya által ad az élettel együtt minden gyermekeinek.

Minden nyomorúságok tűrhetők volnának, ha csak a' vétket szálnák-meg. De sem az okosság, sem a' józan élet meg nem menthetnek minket azoknak kegyetlen és vak körmeitől.

A' betegségek úgy ostromolják a' józan életet mint a' mértékletlenséget.

Dunavecséről F. A.

Rejtettszó.

1—6. Bús fellegek viharjai között
Hogyha ez is messze távozott;
Segéd-kezet nincs már honnan várni,
'S kétségbe-esés fenyeget ott.

21156. Ennek útja tövises, révpartja,
Mellyre vezet, nyugalmas 's dücső.

113. Képzeletinkben borzasztón kél, és
Szörnyetegként éjbe feltünő.

Német Endre Kalocsárul.

Jegyzet: A' 20dik számbeli *Rejtettszó:*
Leány.

HASZNOS MULATSÁGOK.

22-23

21. és 22. Pesten, Martius 21kén 1838.

Lyrai epigrammák.

Berzsenyi halálára.

Lant fejedelme, mi nagy vesztése hazádnak halálod!
És az olympnak melly nagy nyeresége leve!
Itten alatt mindig honod első csillaga voltál.
Ott fen az ég első csillagait növeléd.

Az élet kalaúzai.

Értelem és érzés éltünk kalaúzai vagytok.
Az vezet a' jóhoz, széphez emez viszen el.

Magdolnához.

Zöld vala, lyányka! korod, 's virulongani megszünik: ám de
A' szerelem 's hűség szűdben örökre virul.

Juli emlékverse.

Mint hóban mosdott liliom, rövid életet éle
Szép Juli: mert leve már gyönge korában hamu.

Arany nap.

Kárpit alól mosolyogsz, deli lyány! Jól értem, hogy ollykor
Fölleg ezüstje megül lebben arany nap elő.

Hasonlatok.

Nézd a' csillagokat, mi diszes rózsáji az égnek,
'S a' rózsák földünk mennyei csillagai.
Ember az érdemuton fölemelkedik isteni honba,
'S a' jókhoz szivesen szállnak ez égiek is.
Csillagok és rózsák és jók 's az olympiak által
Testi világunk nyer lelki világi kecset.

Holdsúgárok.

Este, midőn az egész mennynek fen kékje mosolyga,
Ott a' fény mezején messzire néze szemem.
„Föl, föl, lelkem! az ég súgári beszélni buzognak,
Hogyha teremtménynek hallani lelke buzog.“
Fül vala szellemem, és a' hold súgárai szólván,
Halla titokban ezer ártatlan érzetigét.

Első Felesztendő.

Magyar vitézség.

„Bátran előre, vitéz! Hunyadink őrlelke veled van.
Nemzeti fényünket dűlni homályba ne hagyd!“
Rögtön oroszlánkint rohan a' törökökre szülöttünk,
Vág, csapatot csorbít, hagy diadalra törést.
Győzünk! 's a' bajnok fordul, 's fejedelmi jutalmat
A' nagy Józseftől visznek elébe legott. *)

Szirt.

Száll a' bús lélek csucsodon fejedelmi madárkint.
A' szomorú hajdant képezi barna havad.
Kincseit a' kikelet hódulva kitárta tövednél.
Makktermő fa virít 's kék ibolyácska nyilik.
A' jelen így zöldell, 's örömekre hevíti nemünket;
'S a' bolygó szellem bánatiból felüdül.

Csillagom.

Csillag után csillag tetszék fel az égre, de nékem
Egy kedves fénytest sem ragyogott oda fen.
Kertemben kezdék egyedűl szomorogva bolyongni,
'S itt nekem üdves öröm csillaga, Líza ragyog.

Egy mezői forrásra.

(Németből, szabadon.)

Folyva foly e' kis ezüst ér, és soha sem zajog habja.
Ember! hallgatva jót cselekedni tanulj.

Találdky.

A' széphalmi májusi vigalom,

vagy

Szerelem-csere haszonnal.

Kellemes volt a' reggel,—pompásan emelkedett hegyek' ormói megül fényövedzte trónjából a' bibor nap, — újulás, vidámság mosolyga szűz arczán, jótékonyan lövelte-szét teremtő erejét, 's üdvteli osztogatá sok millio teremtményeknek tündér lakából bő áldásit. Nevelte a' reg' kellemét az is, hogy az év azon szakában volt, mikor a' tavasz föloldozván a' tél' bilincseit, az egész természet új öltönyt vőn magára, — rónákon, hegyeken zöld szőnyeg látszék elterítve — minden virágkely-

*) Ez epigramma a' török háborukori egyik történetéu alapszik.

hen, minden fűszálon harmatcsöppek, mint meg annyi gyöngyek ragyogának.

Májusban volt ez a' nap, melly napot M..... gazdag 's nemes szivű földes úr felsö Borsodban a' barátságnak szentelte, — ő a' szomszéd helyekről több családokat hivatott-össze üdvezletet teendő a' tavasz jöttének, — a' vigalom' helye volt e' nemes szívü urnak kellemes fekvésü erdője, hol a' természet' remekmive hálaérzést gerjeszthete-föl mindenkiben az iránt, ki a' tavaszt előhozta, hol az egymást fölváltó halmok és völgyek a' régiek regényes honába varázsolhaták a' jelenlévőket; szóval, egy olly hely, minőt csak kivánhata a' szenvedelmes szív az év' e' szakában tartatni szokott mulatsághoz. — Ezen a' helyen még a' természet remek szépségén kívül minden, mi csak a' kényelmet kielégítheté, 's a' szép társaságnak kedvét magasbithatá, a' legtermészetiebben, legilledelmesebben volt elrendelve. — Már víg vala a' társaság, midőn én tagjává lettem, hangzott a' hangászkar, a' barna ficzkók érzéssel húztak épen akkor egy szép magyart, az ifjak, szeszélyök úgy hozván magával, vigan lejtettek a' gyepszőnyegen, az idősbek pedig teljes örömet találtak bennök, 's különféle tárgy feletti barátságos vitatkozás volt mulatságuk, — és a' kiürítendő kehelyek' felköszöngetése, — szóval az egész társaság vig, derült volt, mint maga a' nap, — egyenkint mindenki éldelte a' jelen örömeit. — Csak Minka' arczán váltogatták egymást a' nyugtalanság' szinei, — mint valamelly benső szenvedélynek jelei, — ő igen is gyéren szólt, a' különben beszédes és szép tulajdonokkal fejlő lány. Én többször köszöntém oda érkeztemkor, de csak harmadszori ébresztéföl merengésiből, midőn nevét is elhangozám.

„Minka kisasszony" — mondám „Önre nem hatnak a' virágzó tavasznak öröm lehelleti? — Olly bús most mint egykor vig vala."

„Önnek furcsák észrevételei — mond bizodalmas hangon — mellyekre most feleletet ne várjon, ne is kivánjon. — Tudja Ön, vannak az embernek sokszor titkai, mellyeket zárva szeret hagyni, és vannak napjai, mellyeket a' multak sorából is kitörlesztene."

„Ah! Minka k. a.! — azok is éltünk napjai közt foglalnak helyet, bár feketébbek a' többieknél. Nincs

olly tiszta forrás, melly mindig zavartalan buzogna, és nincs nap melly ollykor felleg alatt nem tespedne.“ — Utó szavaim némi behatással voltak reá, mellyekre tánczosa karjairól hangoztatá-vissza: „igaza van Önnek.“ —

A' társaság' tiszta kedve fokonkint emelkedett, a' vendégek' száma szaporodott. M..... úr, a' szives vendégszerető, soha sem érzé magát boldogabbnak mint ezen a' napon, mellyen olly sok rokon 's baráti sziveket összefonva tarthatott. Neje hasonlóképen a' boldogság' tetőpontján képzelte magát, kinek lelke szerény, és a' vendégek' elfogadásában férjéével öszhangzó volt. Ő Minkában észrevette a' nála szokatlan komoly magaviseletet és imigy szólitá-meg: „Minka! én tudom busongásod' okát, de ne tedd magad beszéd' tárgyává, végy erőt bánatodon. Feledni az igaz hogy nem könnyü a' képet mellyet lélek rokonúlás nyomott a' szívbe, de ha ezt kivánja ön szerencsénk sőt nyugalmunk is, bár szép legyen mint az ifju tavasz, felejtenünk kell azt. Magad tudhatod jól, hogy L.... könyelmü 's repkedő, mint lepke, — merre jár kel, — szivet vadász és nyer, mert a' kül szin minő övé kellemes, mozdulati fesztelenek, divatosak pedig, — nemünk ebbeli gyöngeségét megvallván, — ezek első tekintetre tetszenek nekünk, — és bár angyali volna ő, kezed már V..nak adtad; ő nem szép, de vele egy nő boldog lehet, jószága rangod föntartására elegendő. L....nak külsején kivül semmije sincs, lelke csak a' szépnem körülti csalfákodásban, de nem a' férjfiúi szilárd eltökéltségben áll magasan. Felejtsd hát őt Minkám, 's igyekezz elrejteni bel tusakodásidat, — tudod, vőlegényedet minden perczben várjuk, kinek nehezen esnék tégedet illy kedvetlen helyzetben látni. Ő tudja L....vali viszonyodat, egyszerre onnan fogja magyarázni búsongásodat.„

„Ő el fog jőni, édes nénikém?“ mond Minka kebel szorultsággal gyámannyának „rám nézve nem épen jókor.“

„L..... it kérdezed lányom? — ő alig ha, — bizonyost nem mondott meghivásunkra, — de jegyesed elő okvetetlen, és csodálkozom rajta, hogy még eddig meg nem érkezett“!

Minka e' szavakra kissé zavarba jött, mit kívülem senki más észre nem vett. Én igen figyeltem 's gonddal tartám arczváltozásit, mert figyelmemet legelső tekintete magára vonta, de mind e' mellett is ugy, hogy sem Minka sem nagynénje nem is sajdították ezt. Beszédöknek csaknem minden igéjét hallám, de mégis egészen nem értém a' dolgot, — mert én Minkának L....vali szerelmi kalandjáról még eddig semmit sem tudtam. — Míg a' többi fiatalok lejtettek, addig volt Minka és nagynénje közt ez a' beszéd, és csak a' lejtés utáni szünóra elkövetkezése szakasztá félbe beszédöket, — miután a' fiatalság szokás szerint széledezett, némellyek pihenőre leültek, mások pedig sétálni mentek a' hüs erdőbe. Minka is ezt tette épen, ki meglehetős leczkét kapott nagynénjétől, — barátnéi közzül eggyel sétálni ment ő is.

Már délfelé emelkedett a' nap, és sugárai sűrűbben törének-át az izmos tölgyek dús lombjain, még sem voltak a' vendégek mindnyájan jelen. M..... ur a' víg lakoma szerzője, már nyugtalankodni kezdett elmaradott vendégein, midőn az erdőnek sűrűbb oldalán elnyúló útról sebesen hajtat-elő egy csinos külsejű ifju, szép 's csengőkkel ellátott lovakon. Én lovairol itélve első tekintettel a' már fülhegyen hallott vőlegénynek tartottam, de csalódásomat csak hamar tudtomra adá a' nesz, melly közel hozzám hatott egy sereg nőtől, hol szerte susogták egymásnak: L.... ur, L.... ur! Elég volt nekem ennyit hallanom az új vendégről, az imint hallottakkal tüstént tudtam összeegyeztetni. Az egész társaság nyájasan fogadta az ifjút, és minden szájból hangzott hozzá a' kedves magyar „isten hozta" köszöntés, de ő is művelt ifjuhoz illő modorral üdvezlé a' társaságot. A' mozgási nesz, melly új vendég érkeztével szokott történni, elcsendesült, minden elfoglalá a' maga helyét, ki mivel foglalkozott, folytatá azt; csak L.... állt folyvást, — és úgy látszott, hogy szemei valamelly még nem látott tárgy után epednek; százszor változtatá állását, százszor tekintgete széljel, — mint szoktunk tenni midőn magunkat a' bizonytalanságbol kiragadni ohajtnók, és a' várakozásnak majd félelme, majd reménye közt habozunk. Többszer kinálta M..... ur:„ tessék

közibünk ülni“ — de mindannyiszor „a' kocsin igen sokat ültem“ mel menté ki magát. Édes hatással vóltak reá nézve M..... urnak azon szavai: „fiatal szépeink sétálni mentek a' nagy táncz után“; mond L.... ur derűsen: „hogy el ne tévedjenek, én is követem őket;“ — egyet barátai közzül társúl vőn, — szemei séta közben is az ohajtott tárgy után vizsgálódtak mindig, végre csakugyan föl is találták, miután bús komorságából kezdett felüdülni, társa több sétálókhoz csatlakozott, kiket előtaláltak, ő pedig mondván mosolyogva: „én egyel odább megyek“ Minka felé sietett, azon hiedelemmel, hogy édes lesz a' szerelmes lánynak a' váratlan meglepés. De megdobbant a' magának hizelgő sziv, látván mint fordul Minka sétatársnéjával más utra a' nélkül, hogy reája csak egyszer is tekintene. Váratlan volt ez a' részvétlenség és nem kevés nyugtalanságot okozott L....nak. Gondolkodásba merült, hogy valljon menjen-é Minka és társnéja után, kik a' völgybe vezető uton halk léptekkel haladtak, többször megállott, és búra hajtotta le fejét. Hosszas habzás után mégis arra határozta magát hogy követni fogja őket.

Egy kies völgy gyeppamlagán pihentek már midőn hozzájok ért, — a' sebes menés okozta felhevűlés és a' neheztelés ellenes színei váltogaták egymást arczán. „Kegyetek olly sebesen haladtak előttem—mond L... ur a' neheztelés' hangján —alig hogy utánok jöhettem! — Vagy talán jelenlétem zavarja is biztos beszélgetéseiket?“

„Ah nem!“ csak illy röviden felelt a' komoly Minka hűtlenséggel bélyegzett imádójának.

„Minka k. a. olly halovány, olly bús most, — miért a' mai vigalmas nap nem olly mosolyogva kelt Kegyednek mint társnéinak? vagy tán változása van, mi borúltságát okozza?“.

Minka hirtelen: — „ah nincs, — én igen jól érzem magamat, — megelégedettebb rég ideje hogy nem vóltam.“

„És örömének semmi hija sincs?“

„Én semmi híját sem érzem.“

„Boldog helyzet, — nem de Kisasszony?—szól L...; Minka barátnéjához. „Ha én azt mondhatnám, nincs boldog helyezet, mellyel az enyim fel nem érne.“

„Önnek nincs miért zúgolódnia, Ön még keserût sem érzett ifju éveiben“ így szólt Nelli az eszes lány, Minka barátnéja.

Tudta ő, hogy Minkának erősebben kell küzdeni érzeményivel mint zajos tengernek hullámival, ha ő L.... iránt hidegséget akar mutatni, — minden lehető fegyvert használt hát, hogy L.... urat is jobban jobban nyugtalanságba hozza. —

„Ön, mint látom, itt magát nem jól találja, mások' társaságában bizonyosan megelégedettebbnek érezné magát.“ —

„Ne szóljon Nelli k. a.! a' társaságokról— mond L.... úr—sehol sem találom már én azt, kihez forró érzelmem vonz, hidegség van már annak kebelében.“

„És szabad volna azt tudnom, ki az a' hideg keblű“? szol mosolyogva Nelli.

„Kérdezhet illyes mit Kegyed, ki barátnéjának minden titkába avatott“?

„Barátnémnak Minkának? ő nekem azt soha sem mondotta, hogy Ön iránt hideg; mert előbb azt kell vala tudnom hogy volt már meleg is keble Ön iránt.“

„És Kegyed azt nem tudta?“ mond L.... ki Minka részvétlenségét szemmel tartá.

„Én többet nem tudtam, nem is mondhatok, mint hogy ő menyasszony“!

„Menyasszony — fölkiált L....— hát csakugyan igaz a' mit eddig csak kóbor hírnek tarték. Óh Minka k. a. tagadja semmisítve meg egy szavával ezen nyilatkozást. Ugy-e nem menyasszony?“ Minka mintha nem is hallotta volna, nem felelt a' kérdésre csak az ismételés után.

„Én a' vagyok—lőn a' válasz és Ön olly tűzzel kérdi azt mintha érdeklené valami részben menyaszszonyságom“? —

„Ah Minka k. a. — kegyed tehet illy kérdést elibem kinek hév érzelméről, az iránta örökre lángolóról biztosítva van?

„Biztosítva? —mond Minka—ha—ha—ha nevetéssel viszonozván L.... szavait. — Hogy vólnék én egy olly férfinak szeretetéről biztositva, ki csak játéknak tartja

's olly könnyen áldozza föl szilaj indulatinak a' mások nyugalmát. — Sz..... nő világosabban nyilatkoznék Kegyed felől, ha meg kérdeném mint áll L.... kegyében, ő megmondaná hogy L.... önben nem repkényt nem pillangót, hanem állhatatos szeretőt ölel." —

(Folytatása 's vége következik.)

Schinder magyarul Sarha.

Egyiptom philosophiája egy ágának letörettetése, a' lelkek vándorlásáról tudománynak (metempsychosis) megszünte, mi nagy befolyással lehetett a' mészárosságra 's vele rokon mesterségekre? nem minden mészáros tudja. Pedig ugy van, mert ha feltámadnának azon tudomány pártolói 's Ovidiussal igy siránkoznának:

Heu quantum scelus est in viscera viscera condi
Congestoque avidum pingvescere corpore corpus
Alteriusque animantem animantis vivere lecto!

ugy minden mészárszéket be kellene zárni; a' mi hány nem csak mester, hanem nem mester-embernek esnék roszul! — De a' legalábbvaló mesterség, a' németesen nevezett sintérség, nem ezen tudomány sirjára épitette-e maradandó lakát? Mert üldöznék-e a' különben leghűségesebb állatokat, ha ma is hinnék a' lelkek vándorlását? —

Legalábbvaló mesterség — azt mondám. Engedelmet. A' gömöri pór, a' kit porig akar gyalázni, azt szokta rola mondani; alábbvaló a' s a r h á n á l. Mi az a' sarha? kérdezém e' napokban egy gúnyolótól. Válaszul kapám: a' mit az urak sintérnek hivnak, mi alsobb rendüek, sarhának nevezzük.

A' magyar tudós társaság által kiadatott német magyar zsebszótárban, Schinder után „dögnyuzó" van. Részemről még a' sarha szót nem olvastam, 's ezennel, mint tájszót, a' Hasznos Mulatságokban közhirüvé teszem.

Keszi Berta.

Rejtettszó.

1 2 3 4 5. Nyúl használja szorultában
Ha rá találhat futtában.
1 2 5. Kedvelt ital a' Magyarnak.
3 4 5. Toldnák kik élni akarnak.

Szűts Ignácz Hodászon.

Jegyzet: A' 22dik számbeli *Rejtettszó:* Leány.

HASZNOS MULATSÁGOK.

24. Pesten, Martius 24kén 1838.

Az Angolok' előítélete a' latin nyelv' Magyarországban divatozása iránt.

Még most is, midőn az Angolok gőzhajón már gyakran Magyarországon keresztűl Konstantinápolyba járnak, Angliában amaz előítélet uralkodik, hogy Magyarországban minden ember a' postakocsis és a' szolgáló is, diakúl beszél. A' hires mai romániró Mortier' (Hadschi Baba, Zohrab és Aejischa czímü kedvelt románok' irója) ujabb „Abel Allnut" czimü román jában Woodcock (magyarúl vizityúk), ki Magyarországon keresztűl Konstantinápolyba utazott, egy levélben utazásáról ezt irja: „Bécsből jöttem egy országba, mellyben az egész világ (minden ember) a' postakocsisig diákúl beszélt. Az egész útban igyekeztem az oskolai diákságomat (latinitas) öszveszedni, de igen keveset találtam, mert midőn egy szép szolgálónak mondani akartam, hogy nekem szépnek látszik, mutattam orczájára 's mondtam a' diák grammatica szerint: „pulcher, *) pulchrior, pulcherrima"; az pedig elszaladt mondván: „Tu es asinus!" (Te szamár vagy)! A' diákságom tehát nékem nem használt, 's több kalandom nem volt Magyarországban." Ha Mortier úr csak gőzhajón utazott volna Magyarországon, tudná, hogy Magyarországban a' némberek, szinteugy mint Angliában, nem beszélnek diákul, 's hogy a' mívelt férfiak között a' diák beszélgetés is ritkább.

Dr. Rumy.

A' hires persa költő Rumi divánái' legújabb német fordítása.

A' persa mysticus költők között leghiresebb Rumi Mewlana Dschelaleddin. A' nagy orienta-

*) Woodcocknak kellett volna mondani: pulchra, mivel a' szolgáló generis feminini.

lista Hammer- Purgstall a' persa literatura' historiájában már némelly költeményeit németre forditotta. Minap pedig Bécsben Rosenzweig úr (ez is hires keleti nyelvész) legszebb válogatott divánáit német forditásban a' persa textussal 's magyarázó jegyzésekkel kiadta ezen czím alatt: „Auswahl aus den Diwanen des grössten mystischen Dichters Persiens, Mewlana Dschelaleddin Rumi. Aus dem Persischen mit beigefügtem Originaltexte und erläuternden Anmerkungen von Vincenz von Rosenzweig. Wien, in der Mechitaristen - Congregations - Buchhandlung. 1838." (az ára tízforint ezüstben.) — Csudálkozásra méltó, hogy Rumi, mint családnév, a' Persák, Arabsok, Törökök, Magyarok 's Olaszoknál fordúl-elő 's hogy a' Persák, Arabsok, Törökök 's Magyarok között Rumi nevü költők 's irók éltek 's élnek. De tudva való, hogy a' Magyarok' elei egykor Mediában 's Persiában is éltek, 's igen hihető, hogy a' médus nyelv magyar dialectus volt 's hogy a' magus, magog (a' Bibliában) 's a' magyar névben mag (semen) szó lappang.

ω.

[A' széphalmi májusi vigalom,

vagy

Szerelem-csere haszonnal.

(*Folytatása 's vége.*)

„Honnan mondhatja ezeket Minka k. a. — ezek egy szédelgős agytól származhattak. — Én Kegyednek illy kemény vádakra soha sem adtam okot, — inkább én vádolhatnám Kegyedet, ki csalatott megvettetett tüzemmel lángolok?"

„Ön hát csalatott szerelmes? — mond Minka gunymosolyogva — furcsa divat is az a' mai szerelmeseknél, hogy olly hamar gyúladnak, mintha a' forrpontnál fekvő tájakon laknának, — és olly hamar jegesednek hogy Sziberia legzordonabb tájékát képezi szerelmök."

„Úgy Minka k. a. divat szerinti szerető — mond L.... úr, — mert ha hizelghetem magamnak, engem egykor boldoggá tett szerelmével, most olly hideg hogy bátran mondhatom megvettetésnek iránti magaviseletét."

„Én Önt szerettem vólna? — mond Minka tettetett gúnnyal. — Én Önt csak szivesen láttam, ha hozzánk jött. — Sajnálom, hogy Ön magának szerelemmel hizelgett. Hogy szerethettem volna én azt, ki pillangóként repdesett virágról virágra? — ki szivét mintegy áruba vetette a' többet igérőnek. Talált Ön olly bohókra kiktől szivet nyert, bátor legfölebb is nehány hideg kézcsókolással viszonzá azt, de ne vélje, hogy bennem ollyanra talált, én csak nevettem hiú ajánlatit, mellyekkel naponkint terhelt, én Önnek szivét ugy ismertemmeg mint nyilt forrást mellyből mindenki meríthet.“ — Mint meg annyi villámok sujtottak e' váratlan szavak L....ra, mert megtörve látta általok férfiúi büszkeségét 's önhitségét, és mélyen marczonglá keblét az öntudat, mellyet benne Minka szemrehányó beszédi ébresztének. Ezerféle kérdéseket tett maga elibe megfejtésül, de mindeniknek bonyoltságába süljedt zavart elméje; többször akarta elkezdeni mentő beszédét de a' nagy tusakodás közt szavakat nem talált, — többször ment volna ő a' két leány társaságából, ha a' szerelem, melly bár dühre lobban is, vonzó erővel nem bír őtet visszatartóztatni; — de végre győzött még is a' szerelem boszúja, L... ur búcsut veendő imigy szólt elhatározó hangon:

„Minka k. a. Kegyeden nagyot változtatott a' nővé való létel, vagy csak tettetni tudott eddig előttem, — én eddig angyalt képzeltem benne, mosolygási olly szelidek valának mint a' nyári nap kelése, arczán bibor fénylett, — de ez óra megismerteté velem, kifejtvén az angyalt a' boszúló lélek' fekete lepléből. — Megvallom, hogy én Kegyedet úgy szerettem mint senki mást és most is azon első szerelemmel válok-el tőle melly egykor mennynek látszó keblén fölvirított. Azt sem tagadom azomban, hogy voltak kikkel mulattam, mert méhe egy virághoz nincs lekötve, — de Kegyed szíve, képe mellemben mind azoké fölött állott, és szerelmem tüzéből, melly kölcsön szerelmivel összelángolt, csak egy szikrát sem óltott ki az azokkali társalkodás. Sajnálom szivét melly zajosabb most hullámzó tengernél, szánom Kegyedet, hogy élte nyugalmát a' leányi negédnek föláldozta. — Legyen boldog a' választott férj-

jel“—így végezé a' búcsu szókat, — miután visszatért a' társaság körébe, zavarodva ért ő oda bár mennyire igyekezett is eltakarni zavartságát, arczvonásinak 's még is áttörtek azoknak redői, halovány színe a' máskor viruló arczon. Mit érzett Minka is a' szerelem' édes lánczának megszakadásával, képzelhetik kik az elválás pontján állottak már valaha, — nyugtatá bár őtet azon gondolat, hogy L....val boldog nő nem lehetett volna, mert a' szerelemfeltés' pokol neheze zordonná teszi vala életét, mégis sülyedezett ő fájdalmi tengerén, — ezerszer sohajtozott az elűzött szerető után és mindannyiszor kérdezé Nelli barátnéját „hogy teendesz te ha az én helyemen vagy?“ — Nelli a' barátság' legnyájasabb szózatin hagyá helyben Minka tettét, minden nyugasztaló tehetségét használta mellette. — Valamennyire ki is fejtőzött azon nehéz helyzetből mellyben L.... hagyta, és nem voltak rajta valamelly nagy aggály' jelei láthatók, midőn a' társasághoz tért vissza barátnéjával. — Már ekkor lejtett ismét a' fiatalság, — Minkára is szívszakadva várt jegyese, ki őtet barátnéjával együtt forrón üdvezlé, mint üdvadóját, — mit ő is rokon érzéssel viszonza. Mig a' többiek lejtettek, az alatt Minka és jegyese kedves beszélgetéssel tölték az időt, a' tiszta szerelem legszendébb tónján társalkodtak, mind addig, mig a' lejtésnek vége nem lőn, miután az ebéd következék.

A' gyöpasztal—minél illy vigalomban természetesebb és szebb sincs — meg volt terítve, a' szíves házi ur és házi asszony (hogy így nevezzem őket) kedves vendégeit fölszólítá, hogy tetszésök szerinti helyet foglalnának. — A' sors úgy hozta magával, hogy Minka köztem 's vőlegénye közt ült, L.... úr pedig Sz.... nővel átellenben velünk foglalt helyet. Ez igazán nem a' legkényelmesebb helyzet vólt e' két ellenséges szeretőkre; Minka látta miként L.... ur a' vídám szép nővel mulatozik, a' nélkül hogy valami zavarodás látszanék rajta, vagy feléje csak egyszer is tekintene. L.... pedig Minkát a' mellett látta, kivel nem sokára frigy kötendi össze. — A' nyájasság, mosolygás, mind kettejeknél erőltetettnek látszék, — de L.... mégis szerencsésebb volt czéljában, mert nem csak Minkát hozta szorongásba, hanem szerényen megvallván, még engemet is.

Az én viszonyom Sz..... nővel nem olly régi volt. Bizonyos társaságban ismerkedém meg vele közelebbről, — az előtt meg csak látásból ismertem, pedig egy faluban laktam vele. — Szerelmet ugyan még nem is éreztem iránta, csak ollyas valamit, miből a' szokott fölvirulni, — de ezen ebédnél gyéren olly szokatlan kebelzajgás környezett, millyet többé még soha sem éreztem. Minek a' jele ez? kérdezém magamat, — és szivem ezt sugá: „szerelemféltés.“ — Átkozott dudva is az a' szerelem, szép olvasónéim, ápolás nélkül is gyökeredzik a' sziven, mint a' gránát virág mellynek irtással ássák mélyebbre gyökerét. — Az ebéd igy folyt. — Vigan köszöntgeték némellyek a' poharat 's ivák ki a' kedvderitő kehelyt, — mások pedig a' szorongás ürmét üritgeték méregpoharából mint Minka és én. Komorak is valánk az ebédnél, ugy hogy többen fölszólítottak: változtatnánk meg philosophusi komoly arczunkat, de illy esetben nehéz föladat a' kedvet mutatni mi nincs. —

Az ebéd elvégződött, én egy kevéssé derültebbnek érzém magamat, mert reménységem volt Sz..... nővel egy két szót válthatnom. — Mindenhol kerestem az alkalmat, de L.... mindenütt csak utamban állott; —igy folyt az idő a' nélkül hogy szándékom sikeréről csak egy reménysugár is biztatott volna, — megvallom hogy már csaknem olly helyzetben voltam mint Minka. De nem is csoda volt ám ez, szép olvasónéim, mert Sz..... nő és L.... úr soha sem távoztak egymástól, együtt kéjelegtek mindig,—százszor voltam indulandó hozzájok emlékeztetni a' könnyelmű asszonyt: ne tenné magát illy hirtelen szövetkezett barátság által rágalom' és gúny tárgyává, de lábaimat és nyelvemet is lekötötte az illedelem, melly vágytársunkat is tisztelni tanít. Végre abban állapodtam - meg, hogy lejteni hivom, mit megis tevék (jóllehet a' táncznak nem voltam barátja) de itt is fölforgatá tervemet az éles látásu L...; ő azonnal elkapta karjaimról a' nőt, mihelyest végezém vele, — 's vele tovább folytatá. — Igy tértvissza ismét nyugtalanságom. Mit tehettem mást e' szorult állapotban, mint vigasztalást kerestem a' velem egy helyzetben lévő Minkánál, — panaszoltam neki sorsomat, lefestém előtte az asszonyi ingatagságot, mellyel párosulva van a' fortély és cselszövény. — Ő mosoly-

ga panaszimra 's így szólala meg „Ön igy itél nememről mellyet szelidnek 's ártatlannak tart az egész világ?“

„Igen, szelidnek! — mondám, de vagynak bárány bőrben lappangó farkasok is. Nézze Kegyed azt a' nőt, ki most ott édeleg a' csábító ifjúval, még reggel, — nem mondta ugyan hogy szeret, de tettleg bizonyitá, — mindig mellettem volt, tekintete enyimmel többszer összevágott, mint nap a' természeten ugy nyugodtak rajtam szemei, és most nézze Kegyed pillanatit, mosolygásit, derült arczát, —nem égő szerelem tükrözi rajta magát az ifju iránt?“

Minka, ki jobban érezte mint én a' szerető részvétlenségét, olly rám hatólag szoritá meg kezemet és sóhajtott, mintha valamelly mély titkot, fájdalmat akarna velem közölni. — Ő többszer ismétlé ezeket, de mindig szó nélkül, — erősen hittem, hogy nem is lesznek azok következés nélküliek. Megszólala végre a' legfájdalmasabb hangokon:„Ön engem nagyon lekötelezett nyiltságával, és keblem' aggályait könnyűlteknek érzem. Látja Ön, én vele egy folyamon, örvényesen és zajlón, hányatom, de különbséggel, mert Ön még emelkedett felül habjain, és vitorláját reménytelenség nem szaggatá szét, de én habok közzé már félig elsülyedtem. — Látja, én szeretek, és kimondhatlanul szerencsétlen szerető vagyok, mert annak hűségtelensége, kit szerettem, máshoz nőül menni kénytetett. — Ő csalfa és csak ámító volt, nekem esküdte szivét, életét, és másutt pazérolta azt. — Nekem mennyet igért szerelmével, és pokolnál zordonabbá tevé azt. — Mondja meg Ön: van-e nálam boldogtalanabb, van-e megcsalatottabb? nálam ki ma szaggatám-szét a' szerelem lánczait, annak a' szerelemnek lánczait, melly által hittem csak magamat boldognak leendhetni “ — Itt alig tartóztathatá-meg könyeit — Én vigasztalásúl ezeket mondám neki: „emlékezzék rá Kegyed majd idővel, hogy ettől a' lépéstől függött csak boldog-vagy boldogtalansága, — ennek így kellett lennie, és igy nyugodjék-meg rajta, hidje meg Kegyed, hogy annak, — kit most nem annyira kedvel, — karjain leend a' legmegelégedettebb.“ — Ő némán hallgatott, és az egész felelet szavaimra egy mély sóhajtásból állott.

Haldoklólag búcsúzott alá a' nap, és szerelmünk is vele, a' többé nem pirulandó. A' társaság, a' valóban szép, kezdett o s z o l n i, — szives köszöntések hangoztak bucsú szavakat a' nemes szívü M.... ur és nejére, kik e' jeles mulatságnak szerzőji voltak, — rokonult érzéssel viszhangozák ők is az egész társaságnak köszönetüket. — A' mozgás, a' nesz nagyobbodott, egyik kocsi a' másik után ment. Sz..... nő L....val egy társaságban kocsikázott haza, — Minka pedig jegyesével, kivel harmad nap múlva a' házassági szent kötél egybekapcsolá, — engemet pedig a' férjfiak zajongó serege letartóztatott, bár dúlt keblemben a' vágy: menni a' nő után, tetteinek szemtanúja lenni. — De nem sok nap mulék-el a' májusi vigalom után, a' nő maga nem volt szemérmes nekem megvallani L.... iránti forró szerelmét. Reám nézve ugyan nyilatkozása nem volt váratlan, felettébb nem is inditott meg, mert előlegesen készitém ehez magamat, — sőt később csendes lélekkel, midőn az ész a' maga természeti állásán volt, — megvizsgálván veszteségemet nagyon örültem, hogy egy olly nőnek szerelmi hálójából kifejlettem, ki egy ismeretlenért a' legelső látásakor egész életének nyugalmát, 's jó hírét koczkára tette. — Ezt a' következés is igazolta, még most is folyton igazolja, mert L.... úr az ingó characterű, a' nőt nem sokára elhagyá, midőn szerelme iránta már meglehetős fokon lángolt.

Veszteségét 's megcsalattatását a' nő még most is sajnosan érzi, hirtelen gyúlt nem okos szerelmiért mély kínait még most is keblében hordozza, a' midőn a' csere által igen nyertes Minka az asszonyi szívet 's erényt méltányolni tudó férjével a' legboldogabb napokat éli. —

Kun Bertalan.

N é p - d a l o k.

I.

Deres a' fű, kedves lovam ne egyél,
Inkább engem szőke lyánykámhoz vigyél,
Vidd-el tehát fakó lovam odáig,
Hogy ne fájjon az én szívem sokáig.

Három bukor rozmaringot ültettem,
Éjjel nappal könnyeimmel öntöztem;

De néki jött a' nagy égi háború,
Érted vagyok kedves rózsám szomorú.

Nincsen hideg mégis befagyott a' tó,
Ihatna az izzadt lovam, a' fakó,
Erigyj rózsám törjed-be a' jeget
Hogy igyon a' szegény lovam eleget.

Felülök a' nyergesemnek hátára
Elnyargalok a' rózsám' tanyájára,
Még a' kovács a' lovamat vasalja,
Addig rózsám két orczámat csókolja.

II.

A' toronyra szállott a' sas,
Engem babám ne csalogass.
Csalogatott engem más is,
Náladnál szebb virágszál is.

Maradj hát álnok magadnak,
Nem hiszek mézes szavadnak.
Lesz még nékem szebb szeretőm,
Isten után gondviselőm.

Úgy elmegyek meglássátok,
Hogy levelem sem kapjátok.
Nem hogy levelem kapnátok;
De még hírem' sem haljátok.

Elmeneteledet szánom,
Visszajöveteled' várom.
Ne búsulj édes angyalom,
Nem lesz nékem semmi bajom.

Közli Tahy Emánuel.

Rejtettszó.

Akármint nyomoznál, nyomomra nem akadsz.
Forgatva belőlem édes nectárt kaphatsz.
Találsz két tagomban szép ajak' titkára,
Ehez egy betüvel madár száll szárnyára.
Egy tagom gazdámnak nemz igen sok százat,
Mely gazdaggá teszen sok szép úri házat.

O. Pályiból.

Jegyzet: A' 23dik számbeli *Rejtettszó:* Bokor.

HASZNOS MULATSÁGOK.

25. Pesten, Martius 28kán 1838.

Duna áradás.

I.

Azon értekezésemből, mellyet e' folyó évi Regélő 6dik száma alatt közlött, kitanulhatta a't. Közönség a' Duna vizének állapotját január' elején Tolna és Visegrád között, névszerint pedig azon épen nem kedvező körülményt, mellynél beállott a' Duna január' 6án reggeli $4^{1}/_{2}$ órakor 20′—5″—9‴ vízállásnál a' budai vízmérték szerint. Melly értekezésben megnyugtatásúl az volt többek között felhozva, hogy váratlan tartós lágy időt kivéve, melly a' nagy hótömeg elolvadását rögtön eszközlené, nem kell rettegnünk áradástól, valamint az is, hogy azon esetben, ha egy pár kő tömör hídoszlop volna most már a' folyam' ágyára épitve, a' fonák vélemény szerint, — minthogy sokan csekély behatásu dolgoknak szeretnek tulajdonítni minden bajt és szerencsétlenséget, — csupán ezek volnának egyedüli okai a' vízkiöntésnek.

Tudjuk, hogy a' folyamok, folyóvizek rendszerint alacsony vízállásnál szoktak befagyni, vízdagálynál 's lágy időnél a' jég búcsút venni. Az idén megfordítva, rendkivüli magos víznél állott-be a' Duna, az az 20′—5″—9‴ vízállásnál, 's következőleg ennél még magasb vízre lőn szükség, melly a' jeget emelje, összerombolja 's elhordja. Az idei esztendő tehát tettleg bebizonyítá azt, hogy a' közönséges rendtől lehetnek eltérések, 's hogy hydrotechnikai alkotványoknál effélle esetekre ügyelni szükséges, ha nagy veszélyeket eltávoztatni akarunk.

Azon jéghalmok, mellyek mint óriások emelékki ormaikat január' elejétől fogva a' viz' tükre felett Tolna Gerjén körül, 's mellyek világosan mutaták, hogy azok egészen a' Duna' fenekén fekszenek, gyanítaták, hogy hasonló bal eseteket lehet feltalálni ott, hol a' fo-

lyamot szigetek osztják. Ez nyújtott alkalmat arra, hogy februar 10dikén Budán kivűl a' nádorkert 's a' lágerispotály közt vizsgálatok tétettek a' Dunán, 's így öszveköttetvén egy vonallal a' nyúlsziget a' ráczkevi sziget' felső végével, 's mellékes vonalak húzatván a' lágerispotály felé 's más irányokban is, megméretett a' hóval vegyült jégtömeg, 's az 19, 16, 14, 12, 9, 6 lábnyi magosnak találtatott az akkori 14′ – 11″ – 3‴ vízállásnál, és így jobbadán a' Duna' fenekén feküdt 's a' ráczkevi szigetnek támaszkodott. A' soroksári ág egyáltalán hójégtömegekkel fenekig eltömve találtatott. Mind ezen nem kedvező körülmények okot nyújtának azon alapos gyanura, hogy az idei jég eltávozása eddig látatlan tüneményekkel lesz egybekötve; nem csudálhatni tehát, ha némi ellenkészületek tétettek a' pesti oldalon, hogy így, legalább az első megtámadást, a' töltések kiállhassák.

Nem lesz érdek nélkül a' Duna vizének ez évi állapotját itt röviden megérintni. Január' 1sőjén a' budai vízmérő csak 12′—7″—0‴ mutatott, január' 5kén reggeli 6 's 9óra közt pedig a' Duna vize 19′—6″—6‴ ra szállott-fel; január' 6kán reggeli 6 órakor 20′—6″—9‴, délkor 19′—11″—6‴; januar 7kén reggeli 6 órakor =20′—0″—0‴, délkor 20′ – 2″ – 9‴; januar 8kán délkor =19′—6″—3‴; januar' 9kén délkor = 19′—0″—0‴; januar' 10kén délkor =18′—9″—9‴ volt a' vízállás, 's igy apadt-le lassankint a' Dunának beállása óta egész február' 26káig, melly napon a' víz' magassága reggeli 6 órakor 's délkor csak =12′—10″—0‴ volt. Azonban ez naptól kezdve újra kezdett áradni a' víz, 's már februar' 28kán délkor =13′—6″—6‴ volt; mart. 1jén délkor =14′—6″—0‴; 2kán délkor =15′—4″—0‴; 3kán délben=16′—1″—6‴ 4kén délkor =17′—1″—9‴; 5kén délkor = 17′—10″—0‴; 6kán =18′ – 5″—9‴; 7kén =19′—5″—9‴; 8kán 20′—5″—9‴; 9kén reggeli 6 órakor = 21′—2″—6‴. Ezen a' napon éjfél utánni 3 negyedkor egyre átdült a' jég a' pesti partról a' budai homor parthoz 21′—1″—0‴ vízállásnál, 's megindulásakor néhány hasadást nyervén, ismét megállapodott. Mostantól fogva már joggal lehete tartani nagy crisistől, 's ennélfogva a' vízállás a' legnagyobb vigyázattal vizsgálta-

tott-meg. Mart. 7 és 8kán erősen havazott, melly havazás a' bajt csak nevelé. Mart. 9kén délkor a' vízmérték 21′—2″—0‴ mutatott, azonban estei 6 órától egész másnapi délelőtti 9 óráig egy fokon állott, az az =21′—1″—0‴ volt; de már délkor 21′—1″—9‴re emelkedett, 's melegen sütvén a' nap, a' hó mindenütt erősen olvadott, 's így tehát mart. 10kén, — melly napon reggeli 6 órakor a' reaumur hévmérő még 5 foknyi hidegséget mutatott, délben pedig ugyanannyi fok melegséget, — délutánni 3 órakor =21′—2″—6‴ volt.

E' nap 's a' délutánni 3 óra választatott az 1775ki vízáradás' megvizsgálására. Tudva van, hogy valamint a' harminczadépületen a' vízivárosban, úgy a' 608 szám alatti házon a' ráczvárosban, veres márványból faragott táblák vannak beeresztve, mellyek az 1775ki februar' 17kén tapasztalt legmagasb vízállást mutatják egy horizontalis vonal által. A' fő utczák, hol ezen jelek alkalmazvák, elborítva lévén vízzel, mart. 10kén délutánni 3 órakor 's a' már említett 21′—2″—6‴ vízállásnál a' ráczvárosi márványtáblán, a' víztükrének elállását a' horizontalis vonaltól =3′—7″—0‴nak találtam, midőn azt egy más tiszt ugyanazon időpontban a' vízivárosban csak 2′—6″—4‴nak találta; 's így tehát az első szerint az 1775diki vízállás volna a' zerus ponttól = 24′—9″—6‴, a' második szerint =23′—8″—10‴; tehát az eddig felvett 1775ki vízállás középmértékül = 24′—2″—1‴nak határoztatott. Ezen két márványtábla' távolsága egymástól 800 bécsi öl, 's a' niveau különbség =1′—0″—8‴. Mi okozza ezen vízmagossági különbséget, azt okokkal támogatni nehéz; bizonyos azonban az, hogy a' harminczadépületen beeresztett tábla nem szenvedett változást, midőn ellenben a' ráczvárosi a' nagy tűz után 1810ben, újítások tétetvén az épületen, 's nem ügyelvén ezen mérték' nagy fontosságára, talán kihúzott előbbi helyzetéből. — Egyébiránt a' zeruspont a' mostani budai vízmértéknél, az 1822diki legalacsonyabb vízállásnál határoztatott-meg, melly esztendő óta, a' Duna vizének tükre ezen mélységre nem szállott-le, mit következő adatok bizonyítnak: 1832ben november 3 és 5dikén tapasztaltatott a' legalacsonyabb vízállás, 's ekkor a' budai vízmérő 2′—10″—6‴ mutatott zerus felett. 1834ben sept. 30kán

a' legalacsonyabb vízállás =3'—0''—3'''; october 17kén =2'—1''—3''', november 29 és 30kán =2'—7''—3''', 's december 2kán =2'—8''—6''' volt. Talán jó volna minden félre értések elmellőzése végett az 1775ki vízállást kerek számnak az az 24'—0''—0''' zerus felett általános mértékül felvenni, melly szám a' harminczadépületen látszó vonallal legjobban megegyez, a' kútmasina mintegy közepett állván az említett két tábla között.

A' mérés végeztével mart. 10kén csónakba ülvén a' ráczvárosi vámház felett lehajókáztam embereimmel a' nádorkertig, szemközt a' pesti lágerispotályjal, hol a' Duna mintegy 50 ölnyire a' parttól tiszta volt, 's szemtanúja voltam azon pusztitásoknak, mellyeket addig ismét okozott a' jég 's víz. Másnap hasonlókép bejártam a' vízi várost 's a' Neustiftet, egész az ó-budai szigetekig, 's megmérvén magam a' víztükrének előállását estei 5 órakor a' harminczadépületen alkalmazott márványtábla vonalától, a' különbség akkor már csak =2'—3''—0''' volt. Tudva van a' t. Közönség előtt, hogy Buda 's Pest között az 1830ki mart. 19kén délutáni 1 órakor tapasztalt legmagosb vízállás 21'—7''—0''' volt, a' budai vízmérő pedig folyó évi mart. 12kén délkor már 21'—8''—9'''at mutatott, tehát 1'' 9'''-lal meghaladta az 1830dikit 's vele együtt a' pesti kőpartot azon helyen, hol a' hajóhíd beköttetik 's az újonnan hányt szükségi töltésekhez közelgetett, 's mart. 13kán délkor a' vízállás 22'—6''—3''' lévén, azokat a' víz mosni kezdette. — Hogy ezévi áradás a' hó olvadása 's a' Dunába ömlő megáradt folyóvizek által nem csupán localis, hanem általános, bizonyítja a' komáromi vízmérték, melly mart. 1sőjén reggeli 6 órakor 12'—2'', 2kán 13'—2'', 3kán 14'—0'', 4kén 14'—8'' mutatott zerus felett. Bécsben is mart. 8kán már a' nagy Duna hidon 6'—2'', 's a' bécsi csatorna hidon 7'—10'' volt a' legalacsonyabb vízjegyzéknél; — az áradás tehát Bécsig 's feljebb is terjed.

Az eddig felhordottakból előre szomorun jósolhatni, hogy a' Dunamelléki helységek felfelé, t. i. Vácz, Visegrád, Nagy Maros, Esztergom, Párkány 'stb. sokat fognak szenvedni a' vízáradástól, 's hogy ezen rendki-

vüli dagálynál, melly már több helyeken általhágja a' partokat 's elárasztja a' laposan fekvő vidéket, a' jégmenetkor egész táblák a' szántóföldeken 's réteken vendik útjokat 's ott rakándják-le kristálytömegeket a' szegény lakosok' siralmas láttára, a' veszély' emlékeül; — mellynek rosz következése még az is, hogy erőszakos döféseket nem kapván az alsó jég, háboritatlan maradand talán még egy ideig Buda 's Pest között, a' nagy viznek daczára is. Budán különösen kell tartanunk még attól is, hogy azon jég elleni biztositó karózat, melly az ó-budai sziget' felső részét átkarolja, a' nagy jégtömegek odatódulása által összeromboltatik, 's aztán valamint a' dunaágon télen által tartózkodó hajók 's malmok, úgy a' gőzhajók is, a' vidra, 's búvárharang végső veszélyben fognak forogni. — Milly gyászos következése leend annak, ha a' víz tükre még magasbra emelkedvén, áthágja a' váczi töltést, melly Pestnek védbástyája? Erről azonban, valamint a' rácz-kevei sziget' siralmas állapotjáról még most nem akarunk szóllani hanem az időt, mi történend, aggodalom közt elvárni. Budán Mart. 13kán 1838.

Novák Dániel.

Mikor taldltatott-fel a' könyvnyomtatás' mestersége?

Csaknem általánosan az 1440dik esztendő tartatott mind eddig a' könyvnyomtatás feltaláltatása esztendejének. Mert 1435dik, Böttiger történeti tábláin, és az 1436dik Schaab' „a' könyvnyomtatás' történetéről" írt könyvében, semmi történeti alapokon nem nyugszanak. Wetter úr mainzi épitőmester, ki nem rég a' könyvnyomtatásnak jeles történetét irá, mostanában egy iratot adott-ki illy czím alatt: „Beantwortung der Frage: in welchem Jahre ist die Buchdruckerkunst erfunden worden?" Ha a' könyvnyomtatás alatt mozgatható betűkkeli nyomtatást értünk (mert a' fatáblákkal való nyomtatás a' chinaiaknál már több ezer esztendő előtt szokásban volt), úgy először Mainz a' helye, és másodszor 1450dik év az ideje a' sajtó' feltalálásának. Wetter úr következő hét fontos okát adja ezen állításának: 1.) Gutenberg maga, a' tőle 1460ban nyomtatott Catolicon czímű szótárának végén Mainzot

nevezi a' feltalálás' helyének, alma in urbe Moguntina 'sa't. 2.) Társa Schöffer Péter Trithemius apátnak, a' hirschaui kolostor évkönyveiben Mainzot és 1450dik évet említi, mint a' könyvnyomtatás' feltalálása' helyét és esztendejét, his temporibus (1450) in civitate Moguntina inventa et excogitata est ars illa mirabilis et prius inaudita imprimendi et caracterizandi libros per Joannem Gutenberger civem Moguntinum 3.) Schöffer Péter' fia, Schöffer János, Liviusnak tőle 1505ben Mainzban nyomtatott német fordításában, az ajánló beszédben I. Maximilian császárhoz így szól: „Solch wergk, das in der löbl. Stadt Menz gefertigt und gedruckt ist, wöll Ew. Kö. M. gnediglich ufnehmen, in welcher Stadt anfengklich die wunderbare Kunst der Truckerey, und im ersten von dem kunstreichen Johann Guttenberg, da man zält nach Christi unsers Herrn Geburt 1450 erfunden u. s. w." 4.) Ugyanazon Schöffer János, Trithemius apátnak tőle 1515ben Mainzban nyomtatott Breviarium Historiae Francorum czímű könyvevégén Mainzot nevezi a' könyvnyomtatás' első feltalálójának, még pedig 1450ben. 5.) A' kölni chronika ezt mondja: „tzu Menz am Ryne, do man schreyff MCCCCL, do began man tzu drucken und was das eyrste Bouch dat man druckte, die Bybel zu latin u. s. w." 6.) Egy nápolyi ember, Mariangelus Accursius, a' 16dik század elején, egy pergamentre nyomtatott Donatusra azt írta, hogy Donatus legelőször egy mainzi polgártól Fauszt Jánostól 1450ben nyomtattatott. 7.) Bergelanus a' könyvnyomtatás mesterségének dicséretére Mainzban 1541ben nyomtatott versezetében azt mondja, hogy azt Guttenberg 1450. Mainzban találta-fel. Minthogy már bizonyos, hogy a' feltalálás helye Mainz, a' feltalálásnak vagy 1420 előtt vagy 1444 után kellett történnie, mert Guttenberg 1420tól fogva 1444ig, és így 24 esztendeig, Strassburgban lakott. Hogy az 1440dik esztendő olly soká tartatott a' könyvnyomtatás' feltalálása esztendejének onnan származott, hogy Guttenberg azon esztendőben kezdett fatáblákkal nyomtatni Strassburgban. De a' mozgatható betűkkel nyomtatás tíz esztendővel később történt.

(Wien. Ztg.) Z—e.

Az ember' téte, szivének nyilatkozása.

Bármikép hányjuk vessük a' dolgot, és szépitsük azt akárhogy is, állitásunk 's nézeteink' támogatására, valamint az útba gördülő akadályok' hatalmas elmozdítására: igaz marad az akárhol 's minden időben, hogy a' beteg ember valóban egy olly tárgy, melly szánakozást 's részvétet érdemel. Ellenben ha ő, szenvedett fajdalmai miatt zsarnokkép bánik azokkal, kik körülette forognak; ha ő nem képes zabolázni dühét; bármilly szolgálattételt is csak bosszusággal 's durva visszavetéssel fogad-el; önjavát félreismeri szeretet-nyilatkozásiban rokoninak; ha nem képes ő korlátok közé zárni szeszélyeit: illyen embernek viselete kérdésen kivül vad indulatra mutat egészséges, ép állapotjában, 's azon érzékek' nyilatkozásira, mellyek ember - 's felebaráti szeretet' hiányát egész mértékben bizonyítják, 's egyszersmind a' hitvallás' főbb hiányát bélyegzik, — mivel azon ember, ki mindig szemei előtt képzeli az Istent 's az ő életének czélját, a' legnagyobb fájdalmak között is megtartja szenvedő puhaságát az indulatnak, maga oda engedését a' gondviselés' akaratjába, 's köszönettel fogad minden szolgálatot, 's azok barátságos vigasztalását kik körülette forgolodznak, felvidámulva 's vigasztalva érzi magát, 's viszonozza a' szives akaratot, az adott jó tanácsolás' elfogadásával. A' kinek lelke azonban már ifjuságától fogva a' durvaságba merült, 's egész éltében dühösködött: annál hiányozik az isteni szikra, melly lángol sziveknél a' sziveken, szerelembe lobban-fel, 's melly úgy mint a' rózsának virágfénye megszépiti magát az életet.

Miveletlen emberek jobbadán a' legkülönösb képzelgéssel 's furcsa előitélettel vannak egy olly férfiú' ismeretei 's tudománya iránt, kit a' nagy Közönség tudósnak tart, 's mint azt becsül. Ők elnézik ugyan, 's megengedik, hogy az szellemi többséggel bir a' speculativ tudományokban; ellenben az élet' minden közönséges tételeiben annyira korlátoltnak nézik hogy fel sem akadnak azon, hogy e' férfit gúnyaik' tárgyává válasszák, 's felhatalmazva vélik lenni magokat, érezvén saját ravaszságukat, — a' nagy 's tágas tudományú 's miveltségű urat jól kikaczaghatni. 'S van valóban, fájdalom! szá-

mos szobatudós, kik megtölt theoriákkal minden fölött raisonniroznak 's radotiroznak, 's kik mégis a' praktikus életben mindenütt felakadnak, 's miután bölcsességüket egészen kitálalták már, nem tudnak nyelet találni a' fejszének. Számtalan példa bizonyítja, milly fölötte találmányos az embernek szellemereje, hogy az t. i. csak egyszerű következtetés által útasítást tud adni a' még fenn nem állóhoz; azonban maga a' legszebb találmány sem biztosítja a' valósítást, 's a' legtöbb productnemű dolgokhoz különös felfogó erő szükséges, hogy a' theoria életbe szóllítassék a' praxis által. Ennélfogva csak tapasztalás koszorúzza a' találmányt, 's az bizonyítja-be azt egyedül. Innen a' hires theoretikusok' czélelhibázása, goromba botlása, ha a' találmányoknak kevesbé ügyes emberek által kell létesitetniök, mivel maga a' feltaláló nem mindenkor alkalmas arra, találmányának életet beihlelni, 's gyakran a' valósítás rosszul üt-ki magának a' feltalálónak, mi ellenben később másoknak legfölségesebben sikerül. Ez annak természetes oka, hogy nem ritkán egy okos fő, megháborodott elméjű embernek tartatik, egy más szűk körű elme pedig mély belátásúnak lenni ismertetik, mivel a' vak szerencse készakarva épen azon lajtorjához csapja őt, [mellyet elődje, ki hajótörést szenvedett talán, a' találmány' fájához támasztott.

N. D.

Anekdota.

Az idei m. Hazai Vándorban Tóldi Miklós életleírását olvasgatván M. úr, csodálkozva mondá a' mellette ülőnek: „hát akkor is voltak fogmeg komisariusok, vagy pandúr vólt Tahi, hogy Tóldit elfogta?“

Tahy

Rejtettszó.

1231. Honnunk' dús mezeit zöld színnel elönti tavaszkor,
Forró nyár közepén azokat sárgába borítja.
12. Ezt űzd csak tőled, leszen úgy örömöd zavaratlan,
Jaj kinek ez fekszik szívén, mert végre kivégzi.
341. Ló eledel, terem ez bőségben szerte hazánkban.

Németh Endre Kalocsárul.

Jegyzet: A' 24dik számbeli *Rejtettszó:* Csónak.

HASZNOS MULATSÁGOK.

26. Pesten, Martius 31kén **1838.**

Mire kell vigyázni, hogy a' lakházak vízárasz dás után az emberek' egészségének ne ártsanak?

1) Miután a' víz a' lakó épületekből elszivárgott és minden rothadásra hajlandó tárgyak eltakarítattak az épületekből és udvarokból, a' falakat és szobák' padlóját fris vízzel, a' körülményekhez képest ismételve is, meg kell mosni, hogy az iszapos salak, mellyet a' víz hátrahagyott 's melly a' kiszáradást akadályozná, mindenünnen kitisztítassék.

2) Ha a' víz a' szobapadlókba mélyebben vette magát, akkor a' deszkákat fel kell szedni, az alatt fekvő nedves földréteget kiásni és száraz földdel kipótolni. A' felszaggatott padlókat csak akkor lehet ismét helyökre tenni, ha egészen megszáradtak és a' rothadásnak rajtok semmi jele nincsen.

3) Ekkor a' lakószobákat száraz, derült időben, nyilt ajtóknál 's ablakoknál néhány napig szellőztetni kell. Gyenge fűtés igen előmozdítja a' nedves falak' száradását.

4) Midőn a' szobák jól kiszáradtak, akkor kell csak falaikat kimeszelni.

5) Ha ezen bánásmód után még is kellemetlen penészes szag érezhető a' szobákban, eczettel befecskendezett chlormészszel, vagy kénsavannyal megöntözött salétrommal kell füstölni, bezárt ajtóknál és ablakoknál.

6) Ha talán később a' falakon magát kivert nedvesség mutatkoznék, akkor a' vakolatot (máltert) azon helyekről le kell verni, és a' puszta köveket vagy téglákat kátránnyal (Theer) bekenni, a' mit néha ismételni is kell. Ha'ez a' mázolat megszáradt, jó málterrel be kell azt vakolni; azt is tanácsolhatni, hogy az illyen

helyek darab ideig deszkákkal vagy gyékénnyel fedettessenek-be.

7) Az ágyakat a' vízáradástól szenvedett szobákban a' faltól távol kell tartani. Öltözzék az ember melegen, fedje-be fejét 's lábait jobban mint máskor szokta, legyen gondja ruhái 's teste tisztaságára, és tartsa ennivalóit száraz helyen, hogy azok meg ne penészedjenek 's el ne romoljanak.

8) A' vízáradástól elöntött kútakat ki kell tisztítni, és mind addig fenékig kimerítni, míg ismét előbbeni tiszta vizöket vissza nem nyerik.

9) Végre a' házi állatok' istállóit is gondosan ki kell szárítni és tisztítni. Adassék a' barmoknak száraz nem romlott abrak, 's néha kevés só. Ha a' marhák legelőre kihajtatnak, tartassanak távol a' kiöntött helyektől mind addig, míg az eső az iszapot el nem mosandja, és egészséges új fű nem növend.

Közli L—k után F. L.

Pesti Dunakiöntés.

Szemtanúja lévén Neptun' rettentő 's ellenállhatlan szörnyetegének, különös isteni gondviselés által életben megmaradtam. Pestvárosa előrelátó vigyázata által tudomásul tétetett, hogy mozsarak kilövése a' jég menetét, harangok' általános meghúzása pedig a' Duna áradásának medrébül kiömlését fogja jelenteni. A' mozsarak megjelenték a' jég' elmentét, de azért Dunánk nem apadni, sőt dagályos pöffedezési közt kezde úgy megindulni, hogy esti tíz óra tájban a' partokat 's töltéseket már átrontván, az utczákat kezdé töltögetni; ez nekünk külvárosiaknak, kik ezen nagy veszélytül nem annyira tartánk, majd elszenderítőleg szolgált, midőn tizenkét órakor a' belső városban már kezdé a' népet csapatonkint hajtogatni egy helyrül másikra. Hozzánk csak reggeli nyolcz órakor ereszté az útakon vékony előlövellő sudarát az útczán először alulról, de midőn már két láb magosra nőtt, akkor kezde felülről ömledezni, és csak hamar növekedett egy ölnyi magosra, 's már tizenkét órakor eléré az 1775ki vízállást, másnap ezt meghaladta öt lábbal, de az 1740ikit elnem érte, midőn a' barátok templomába zúdult-be a' víz. Mi szobáinkból padlásra szorítattunk. De végtére itt sem

volt menekvés a' szörnyetegtől, mert az általánosan vájogból épitett, szegény emberek házaikat széltiben dönté. Igy voltam én is nőmmel és hat neveletlen gyermekimmel a' padláson. Hallék egy nagy zuhanást hátam mögött a' távolban, kitekintek az ablakon, nem látok semmit, — hallok más nagyobbat ismét más tájon, a' zuhanás nagyobb erejében 's a' legborzasztóbb volt; most előttem egy sok lakossal tömött hosszú háznak mellső része leromlása! az egész lakóság fönt volt, de egy perczben szerencsések voltak a' szomszéd padlásra húzódni, egy kis zugba, hol sivás rivás, kezek öszve kúcsolása volt mindegyiknek sorsa, míg csónak 's dereglye érkezhetett. Igy folyt sorsunk egész nap, a' házak' ropogása fellengő porzással egybekötve mutatta magát mint álgyú lövés, sőt előbb látható volt a' porfölszállása mint a' ropogás. Az egy emeletü cserépsindellel tetőzött házak menykőleütés módjára leomlása, az emberek süvöltése között, még rémitőbb volt nékünk a' még életben lévőknek.

Ennél nagyobb veszély ére bennünket a' sebesen áradó 's folyó viz által elragadott kapuk, deszkák, más fák 's jéghordása által, mert az utczákban keresztül akadván útcza szélességü jégdarabok állapodtak-meg, ez eltölte nagy darab helyeket, hogy a' csónakok 's dereglék nem voltak képesek rajtok keresztül törni. Szinte igy történt velem is; épen alattam, hol a' háztetején lyukat szakaszték, szerencsémre egy dereglébül hallám kiáltani: „ott szabaditsuk-meg azon gyermekeket“; — ekkor már szivem érzett, örömsirásra gerjedve eregetém-le remegő családocskámat édes annyokkal; magamnak nem volt hely, de mégis atyai szivemből felhevülve minő örömmel néztem utánok, hogy szerencsésen vergődnek-ki partra, a' jobbról balról dülő házak romjai között! — Rajtam volt a' sor magamon segítni, többi szomszédjaim, rettegvén a' ház omlásától, leszáltak 's egy nagy eperfa ágai közé vették magokat, itt a' hideg lég gémberedté tevé testöket 's az ágakon tovább már nem tarthaták magokat; estve későn érkezett egy csónak, a' kapu elzárva lévén, fákat kelle rontani 's a' már majd éretlen 's érett lehulló gyümölcsöt kellett leszedni a' fáról; én magam lévén a' padláson, reám kevés ügyelet volt, „inkább egy vesszen el mint 30—40“

Igy még a' világon lenni! — csak azzal vigasztalám magamat: Boldogok a' síri lakosok, mert fülök ezt nem hallja, szemök nem látja. A' jég pedig és vizhordta fa annyira torlódott a' ház tetején kivágott luk alatt, hogy már lehetetlenség volt ott többé kiszálni; nagy sietséggel sieték a' háztetőnek másik végén lukat kiszakítni kidugván fejemet — 's hála a' mindenhatónak! itt küzd egy csónak híjában a' jég széthajtásával; megpillantván ősz fejemet, kiálták: „mentsük meg hát ezt az öreget", úgy nyujtottak-fel egy csáklyát, köpenyemet felöltve 's csimotáimnak kis ennivalóval zsák a' nyakamba akasztva, csúsztam-le élet halál között a' hajóba. Hirtelen az emberek egy házban melly épen akkor kezde repedezni, észrevették az evezők csobiskolását, „segéd segéd!, Hülfe Hülfe" német magyarral öszveölelkezve, a' már hulló romok közt bevágtatva a' dereglével—a' padlásrul csak ömlött le a' tömérdek nép, a deregle ingadozott,— mind nem férhete bele, ott kelle a' sok már vízben úszót hagyni;—ember társaimat itt látni 's mégis ott hagyni, kik között: „csak a' gyermekimet,— csak engem, — csak a' nőmet" kiáltá a' szerető atya, az érzékeny anya, a' hív férj, — így kelle kirántani a' csónakot kezükből a' vizbe bukó emberektől — 's még szerencsésen kibujhattunk az omladozó falak közűl. A' rémítő utánnunk segédért esdeklő nép tömegének kurjantását a' sok lakókkal ellátott u. n. Kulcsár házban hallani 's rajtok nem segíthetni, minő érzelem egy a' süllyedésig megterhelt hajórul visszanézőnek! — Partra kivergődvén, már ott állott a' város egy érdemes kapitánya, czédulácska kezében tudtára adva hol nagyobb a' veszély, 's kezdi olvasni: szabadítandó Kulcsár ház 's a't. No már ez nékem vígasztaló, de még vigasztalóbb, hogy magát láttam a' hajóba lépni. Örömhála az illy embertársain könyörülőnek! Már most nagyobbitám én is az elszigeteltek' számát, hanem a' sok híjában ott álló, szemöket csak a' szegény szerencsétleneken mulattató, kocsin ülő, földön álló uracsok, némberek, helyet útat foglaló, magát mulató nép között csak mesterséggel vala képes a' csimotái után fürkésző atya álttvergődni; még alkalmatlankodásnak tartották hogy áltörekvésemmel zaklattam őket. Megtalálám családomat egy kapu alatt a' hidegtől elgémberedett álla-

potban, vittem őket utczákrol utczákra — de hova? Jő szemközt vélem egy embertársát szerencsétlenségében segítni kivánó 's valóban illyeneket kereső régi jó ismerőm, Radnics Ferencz, gr. Károlyi István Ő msga' udvari tisztje, első kérdése: „hova megy?" én zokogva felelém: „nem tudom magam sem." Megolvasván gyermekeimet: egy, kettő, három, négy, öt, hat, — „no menjenek hozzám, legyenek ott, a' többiről majd gondoskodom." Igy vétettem-fel a' szobáját rögtön több szenvedőknek átadónál. Hála néki 's más több illy gondolkozásuaknak, kik között t. fűskúti Landerer Lajosnak is sokan köszönhetik életök' megmentését, mert szemem láttára ragadott ki egy lisztest lakosaival, hol a' ház, még partra sem vergődtek, már nagy ropogással zuhant-le.

Némethy.

Nem-lyrai epigrammák.

Az elfajult romai asszonyok.

Átok alatt porlott férgek, hiu némberi korcsok,
Romai nagyságnak féktelen ellenei!
Honszeretet nélkűl tengődtetek a' nemes honban,
'S melleitek mérgét magzatitok beszivák.
Rakva gonoszra gonoszt fajulásotok, a' haza roskadt,
Mint a' földrengés-rázta toronyszerü vár.
Ingadozási között a' birodalomnak, agyatlan
Fényűzés nektek kelle, 's atheni divat.
Szépeknek magatok' véltétek csúnya dologgal;
Lettetek honfeledőn Graecia majmaivá.
Csak görögül, görögül selypegtetek annyi hibával,
A' sárgás Tiberis mennyi virányt iszapol.
Romlott ajkaitok nem tudtak szólni latinul;
Vagy ha petyegtenek is, mondtak otromba szavat.
Ijedelem, harag és öröm és gond nyelve görög volt
Köztetek, és szivetek titkai folytak azon.
Éltétek görögül, (lehet a' bűnt űzni tovább még?)
Az ölelő szerelem testi gyönyörjeit is. *)

*) Juvenalis, a' vétkek hatalmas ostorozója, VIdik satirájában a' romai asszonyokról a' többek között ezeket irja:

„– Quid rancidius, quam quod se non putat ulla

Illy rosz anyák emlőnedvén nőtt gyáva fiak közt
Összeomolni hazát látni, ha volt e csoda?!

Bassára.

(Martial után *)

Tenmagadat delinek mondod, 's még, Bassa, leánynak
A' mi nem áll, ollyat mondani Bassa szokott.

Kongira.

Szél vala, Kongi, mikor rosz könyvet gyártani kezdél.
Igy lettél, Kongi, minden időre szeles.

Ádám.

(Angol után, szabadon.)

Egykor erős alvást Ádámra bocsáta, 's teremté
Oldalcsontjából Éva szülőnket az úr.
Íme szegény nemzőnk égből jött kellemes első
Szendere létének végnyugodalma vala!

Egy temetőre.

(Németből, szabadon.)

Egy alakos-bálból haza kik botlottak, az élet
Szörnyű mámoriból majd felocsódnak imitt.

Tollviadalra!

„Korlátlan törvénytanuló!" fene gúny vala rólunk!
Meg kell bosszulnom! párviadalra hamar!
„Tollviadalra, jogász! hogy lássuk fejbeli kinesed'
Már szivedet látjuk; párviadalra hevűl."
Nem vagyok én író, 's aztán kell bálba sietnem.
„Úgy van: ronda pipád 's kostököd arra mutat."
Ám ez igaz magyaros czímer, 's bálványa jogásznak.
„És igy az új gúnynak „ronda jogász" czime lesz."

Formosam, nisi quae de tusca graecula facta est?
De sulmonensi mera cecropis? omnia graece,
Cum sit turpe magis nostris nescire latine.
Hoc sermone pavent, hoc iram, gaudia, curas,
Hoc cuncta effundunt animi secreta: quid ultra?
Concumbunt graece."
Ime a' tisztelt olvasónak alkalma van bölcsen' megítélni, miként használtattak e' sorok a' magyarban!

*) Dicis formosam, dicis te, Bassa, puellam.
Istud, quod non est, dicere Bassa solet.

Egy plagiariusra.

Régi lopó nemből eredett Pandurfi! örülhetsz.
Nem csak elöd orozott, lopni szeretsz magad is.

Köz sírirat.

Vagy, mi valék; mi vagyok, lész nem sok időre: korával
Mert kiki végre fizet a' vad halálnak adót.

Lesbiára.

A' ki keres, nem kap meg: téged az ollyan ölel, ki
Nem keres, és nem hív. Íme bünöd dija kész!

Tordas, Szászváros székben.

(1816.)

Századok óta homály födözé buja földedet, oh bús
Tordas! 's nem látád fényleni tiszta napod'.
Pásztorod a' lelkes Sípos leve, 's általa benned
A' magas érzetnek égi világa tüzelt.
Végzetek intének, 's vezető papod, a' tüzes oszlop,
Hirtelen eltünvén, újra sötét lepe bé.

Egy gáncslesőre.

Hogy gáncskórságban megfúla Lökődi, beszélték.
Hogy nem pukkant meg szarva mutatja nekünk.
Úgy vagyon! él, gáncsol, döf, 's hitvány műveit egyre
A' sajtboltba viszik bibliotheca helyett.

Homokfira.

Bonczolod a' verset bárddal 's vágysz lenni tudóssá.
'S ím versmészáros, durva Homokfi, maradsz.

Találdky.

Figyelmeztetés „Tahi" névről.

Azon tudósokat, kik a' magyar tud. társ. jutalom kérdésére (a' mellyet mult évi Hasz. M. II. 293. l. olvashatni) felelni fognak, bátorkodom figyelmeztetni „Tahi" névre. — T. Kassai Jó'sef származtató szókönyvében 59. lap. e' van: „Tahi, megrövidítve, e' helyett Tajhi, és Hajti ember. Hajtós és rest ember." — Én Bonfinnal tartok, ki D. I. L. I. azt irja: „Scythae, a Caspio mari incipientes, magna ex parte Dai nominantur" p. 6. „a Dais qui sunt in Scythia Asiatica venisse contendunt, sunt qui Davos a δαις hoc

est pugna, quum bellicosissimi fuerint, nomen accepisse". — Valóban, mint kül, úgy honi irók, Tahiak' vitéz tetteikről dicsőségesen írtak, igy nevöknek származását tetteikkel erősítették. — Hogy a' Magyaroknak második kijövetelekor Pannoniába, Tahi név Asiából származott, szájrúl szájra hagyományok erősítik e' véleményt; de mint hajdan, úgy most is Ásiában halatszik Tahi szó, kevés változással: u. m. Tahi, Tahin, Tahsin, Tahir, Tarhi basák. Tahiene fő tartomány. Tahi Egyiptom kir. Teheran főváros. Taher Chorosani kalif. Tahiti nyelv. Tai sziget. Taovár. Tohi herczeg. Tahmur persa királyfi. Taitun, Taique városok. Kotahi uralkodó. Tahutun vezér. 'sat. Mikép' Dai elváltozott Tai vagy Tahi szóra: felel Harduinus: aliaseu mollior pronunciatio est, vel injusta scriptura, ex consvetudine nomina propria mutandi in alia. A' németek most is Dainak nevezik, mások h betüt csak lehelletnek tartják, azért Tahi helyett Tait írnak 'sa 't. — Megtartották a' scytha szokást Tahiak Pannoniában is, mivel jövetelekkor, Zemplénben Tai helységet, Pilis megyében Tahi várat 's helységet alapítottak, mellyeknek csak nevök létez. Bonfin D. I. L. I. Scythae ut majorum nomina servarent, quas aedificarunt urbes, ab eis nominare voluerunt, plurimos vicos, partim ab his Ungarorum ducibus, qui in Scythia prodeuntes, utrasque Danubii ripas occuparunt, nomen assumpsere." etc.

Kováts.

Rejtettszó.

Ércz foga a' fákat vég tagja szerint darabolja.
Első tagjával marha legelni szeret.
456 Síron túl kíséri, ki általa ismeretes lőn.
2345 Bor nélkül poharad' így nevezik szabadon.
345 Nyílás a' mellyet keritésén gazda nem álhat,
Fordítsd ezt, 's röviden oltja heved ha iszol.

Szűts Ignácz Hodászon.

Jegyzet: A' 25dik számbeli *Rejtettszó:*
Búza.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

HASZNOS MULATSÁGOK.

27. Pesten, Aprilis 4kén 1838.

Mohácsi veszedelem' okairól.

Nemzeti életünk' közelebb lefolyt néhány százada nem volt a' köz jóllét', öntudat', környülmények teljes ismeretéből származott, józan számitás', polgári erény' és dicsőség' korszaka. Évkönyveink lapjain gyéren elszórtan a' mi fényes és nagyszerü tűnik is fel, az az ember' és honfi magasabb elhivattatásának inkább jógfentartása mint birtokolása. A' nemzedékek' hosszu sorain, apáról fiura véghagyomány gyanánt leszállott viszályok' következésiben, elerőtlenedés, a' pillanat' csábjainak bűnös bókolás, a' környülmények' megnehezedő sulyának tehetetlen maga aláadás jövének napi rendre. A' hazafi elszánás, melly csekélynek veszi a' parányi életet a' nemzeti becsület' fentartása' nagy pillanati közt, 's ha szükség az intéző Nemesis' kezéből a' birói pálczát, vagy bosszuló tőrt kiragadni ...csak kötelességnek tartja; 's mint a' hitnek hattyuja felhasítja kebelét, kiomlott vérével táplálja erőssé meggyőződése' gyermekeit: ritkán volt álma a' szív' felhevült érzéseinek; szinte soha éber akaratja. Jelenkorunkban azonban a' viharok egén fénylik itt ott egy egy szebb reménynyel biztató sugár; állított elé az olly sokkal adós sors néhány választottakot, kiknek éjelök és nappalok a' hon' értelmi, erkölcsi és nemzeti újjá születése' fáradság teli munkájára van felajánlva.

Illy nagyszerü vállalatoknál nehezek az eszközök; erőt próbálók a' kivitel' előfogásai. De Theseus is a' honát pusztító szörnyetegek ellen kiirtó harczra készülve, sziklát emelt ősе' kardjáért, 's e' tett volt a' küzdés' feltétele, 's vált egyszersmind a' győzedelem' zálogává.

Ezt szem előtt tartani; a' készülődés' egy pillanatját is nyomtalanul elenyészni nem hagyva tűzni ki a' magas czélt; érte veritékezni és vérzeni: polgári köte-

lesség, 's jutalma egy iránt szép; mert tölgy, borostyán, vagy tövis koszorú.

„Ismerd meg ten magad'" mondotta a' hajdonkor' egyik bölcse. A' felhozott aranyszabály, melly akaratunkra, 's annak tettben nyilatkozása' irányára kedvezőleg vagy ellenségesen ható, rajtunk kivüli környülmények' teljes felfogására is kiterjed, a' gyakorlati élet' szerencséjének mindeneket egyszersmind befoglaló feltétele.

Nemzetet ez ön magávali tisztába jövetelre vezetni a' hű honfi' magas, de bajos elhivattatása.

A' jelen azonban, — mint a' régi scythák' titkos irása, a' két testvér pálczadarab' egybe tétele által — csak a' múlt' hozzá járuló kiegészitései közt ad olvasható betüket.

Soha sem lehet hát becsesebbre fordítva nekünk magyarokul figyelmünk, mint honunk' történeteire.

Évkönyvünk olly dús főleg a' szerencsétlenség tanulságos eseményeivel, hogy midőn a' nemzeti bünhödés' hosszu sorait, 's az azt sujtoló csapásokat számlálja elé, bő felvilágosítást nyújt, mit nem kell, 's következőleg arról is, mit kell tennünk; úgy annyira, hogy ha igaz a' közmondás, hogy kárán csak ugyan tanúl a' magyar, ez a' második ó vég-hagyomány (testamentum), melly midőn az üldözött nép' siralmas történeteit tanítja, egyszersmind a' cselekedettel hivőknek az ige' eljövendő országát hirdeti.

Én midőn a' mohácsi veszedelemnek, e' következései' megrázó nagyságánál fogva elsőbbszerü történetnek okairól, kevésre terjedő lapokon, 's tehetségi képességemhez mérten töredékesen közlendem nézeteimet, csak az kivánok lenni honom' lelkes fiaira nézt, mi volt az egyszeri munkás férfi kezében az ólomgolyóbis, melly azon pontban, midőn ő szendergett, földre koppanásával adott ébresztő jelt; minden czélom tudniillik csak figyelemgerjesztés, 's hozzá tehetem, jutalmam erősebb kéz' illy tárgyu dolgozatai' nyomán, mentől előbbi elfelejtetés. —

A' mohácsi veszedelem nálunk eddig elé, a' tárgy bajosságán egy könnyü fordittással magát túl tevési természetnél fogva, a' nagy közönség által, azon események' sorába szokott belé számláltatni, mellyeknek

mindenünnen egybe folyó okai' felfogása közt eltévelyedvén az emberi értelem, ingadozásaiban, kisegítésül sors, történet, praedestinatio 's a' t. czimekhez folyamodik.

Az ozmanok' ereje, 's a' magyarok' gyengültsége volt ez örökre nevezetes nap eléhozója; csak ennyit mondhatunk' átalános megfejtési próbául. E' mondat' első tételének rövid emlitése, 's a' másodiknak részletesebb és kiterjedőbb vizsgálata lesz tárgya e' lapoknak.

Constantin' roppant birodalma az ozmanok' megtámadása' korában elaggult, egybe tartó erőhagyott 's feloszlásnak elért; népe puha és erkölcstelen, lelki éberséget 's testi erőt nélkülezett, 's az ősök' trophaeumai közt öntudástalan fenjáró halottja a' rég elsiratott görög és római szellemnek: uralkodója a' bibornak a' méltóság' széditő magasságába helyzett apisa, ki a' traditiók' hosszu sorain a' szolga nép' fogalmaiba plántált vallásos babona utján birja csak még a' rab csoport rá szoktatott bókolásait; igazgatása nőcselszövény, heréltek' ármánya, udvari szolgák' hizelgése, testőr dűh 's az ezek' zsoldjába szegődött proletarius csoportok' mérget keverő, vagy gyilkot villogtató karja; kormányzási rendszere végre egy oldalu, 's egymást keresztül vágó nézetek, tétovázó ingadozás, vagy tettet el nem birtan a' sorsnak gyáva maga aláadás. Illy környülmények közt önként következik, hogy egy fiatalságnak túl csapongó erejétől pezsgő, harcz sanyaruságának neki durvult, 's az Izlam' rajoskodásától vezérlett népnek, milly volt az ozman, nem Cherzon' magas kapujára csak, hanem a' birodalom' minden pontjára felirton állott: itt visz az út Byzantiumhoz. Ezekből átláthatólag kiviláglik, mikép a'törökök' Európában megerősödése, nagy részint a' magyar nemzetnek hatása', 's tehát csak honi történeteken nyomozó irományunk' körén kivül eső. Ámbár e' tekintetben is sok függött honunktól, ha helyheztetését, 's az az által kitűzött törekedési irányt nem tévesztette volna szeme elől el. E' gondatlanságnak osztozó társai:

a) Az uralkodók; kik a' helyett, hogy mire a' nemzet, többek közt csak fekvésénél fogva is meg vala hiva, a' Duna' mentén terjesztenék birodalmok' határit, 's a' hont veszélylyel fenyegető törökök ellen

fordították volna fegyvereik' élét, családi egybeköttetéseknél fogva, vagy pápák' ingerléséből, német ország 's egyes herczegségei' szövevényes viszonyaiba magokat bevonatni engedve, hasznot és dicsőséget egyiránt nem gyümölcsöző vállalatokra pazérolták országuk' kincsét és vérét 's uralkodások' éveit; a' töröktől szomszédolt mellék tartományokat, mellyeken inkább felsőségi czímet, mint hatalmat gyakoroltak, a' hon' érdekéhez közelebb vonás' elmulasztásával, a' hóditó kény' harczdíjául tűzve ki.

b) Az oligarchák; kik az engedelmeskedésen túl nőtt hatalommal, egymást felváltó sorral tudtak Ausztria, Cseh- és Lengyelország uralkodóiban, a' rajtok hatalmat éreztető koronás fők ellen vetélytársat állítani elé; villongások és thronus követelések közt a' török elleni nagyszerűbb vállalat' lehetségét nehézzé, sükerét kétségessé tenni.

Által térek a' mohácsi veszedelem' második, sőt tulajdonképpen vetten egyetlenegy okára; minthogy az elsőnek csak ehhez mérten lőn jelentése, 's nemzettipró ereje.

A' magyar erő alásülyedését eszközlötte a' Mátyás által lenyomott oligarcha pártnak, a' nagy hőst követő árnyék uralkodók alatt azon kort kijelelő szellemmel, 's Európa' történeteivel ellenkező irányban korlátlan hatalomra jutása; 's ebből következőleg a' királyi tekintetnek, a' nélkül hogy nemzet, vagy öszvetartó népkijeleltek hatalma léphetett volna helyébe, tökéletes megsemmisitése; az ország' létszeres részei elválása és öszve roskadása; egyesek' fejetlensége; az egésznek aljasodása.

De mind ezeknek felfejtő fonalát annak előre bocsátása: miként állott Európában, 's miként Magyarországon Mátyás' haláláig az oligarchai hatalom szemben az uralkodóival? nyujthatja csak kezünkbe. Mind kettőre vetett pillanat nem fog tehát a' tárgytól félre csapongás lenni.

A' római birodalom' öszve roskadásával megnyilt közép időnek első fele, a' néphatalmi elemekkel korlátolt királyság' korszaka; nem egy jelével csakugyan az oligarchianak.

A' letelepedett germanoknál az uralkodó csak seregvezér, népgyülési és itélőszéki elnök, közhatározatok' végre hajtója; jövedelme az elfoglalt földből részébe jutott magány birtok terménye, büntetésdíj' határozott része, önkéntes ajándék. A' győzedelmes sereg' szabad férfiainak polgári jóguk és kötelezetésök a' harczra felkelés, a' nagy nemzeti gyűlés' tanácskozásaiban részvétel; birtokuk a' meggyőzött néptől elvett, katonai érdem' 's egyéb környülmények' következésében különböző nagyságu, de átalánoson véve feltételetlen sajátul (allodium) ált adott, úgy nevezett sors rész.

Ezen intézmények azonban csak kevés ideig maradhatának meg egyszerü tisztaságukban. Mert a' meghódolt tartományok' nagy kiterjedése az igazgatás' központjától távolabb eső szegényebb sorsu birtokosoknak felette terhessé tevé nemzeti gyülésekre megjelenésöket; miből folyólag a' személyes szózatjóg' gyakorlati alkalmaztatása a' nemzet' tehetetlenebb, 's tehát nagyobb részére nézve csak nem elhárithatatlan akadályoknak lőn kitétetve.

Továbbá a' római provinciák' régi lakósai részszerint egyes birtokosok' sclavjaivá tétetve, a' zsarnokkény gyakorlatára csábítás', 's rabi szenvedések' látására, 's eltürésére megszoktatás' útján; részszerint pedig a' hóditó néppel egybe olvadva, a' századok' sorain végig viselt szolgaság' fogalmainak german vérbe áltóltása által, a' nép-szabadságra veszedelmes hatást gyakoroltak.

Végre azon esemény, melly szerint a' győzedelem első harczait némelly szegényebb sorsu férfiak a' gazdagabbak' kiséretében és zsoldján tették, 's következőleg a' meghódolt föld' felosztásakor feltételetlenül saját birtokot (allodium) nem kaptak; hanem a' hatalmasnak, kinek neve alatt, és harczsorában küzdöttek, részébe jutott terjedelmes allodiumából nyertek, engedelmesség és hűség' feltétele alatt, hűbérbirtokot (feudum), 's ennek következésében mint nem önálladalmu emberek a' nemzeti gyülésekben személyes szózatadástól elrekesztettek, 's csak partfogóik által képviseltettek, roppant változásoknak rejte csiráját magában.

Nem is tölt sok év el, 's már is a' csak bizonytalan időre haszonvétel végett áltengedtetett feudum, a'

hozzá kapcsolt kötelezésekkel, maradékról maradékra leszállóvá válik.

A' királyok, magokat nagyobb erővel környezendők koronauradalmakat, polgári és katonai főbb hivatalokat adnak, mint fiuról fiura leszálló hűbért, a' hatalmasabb allodium birtokosoknak; ellent állhatatlan fegyverül, mint hitték, önjógaik' védelmére, 's mint a' következések bebizonyitották, azok' megtámadására.

Az ököljóg, a' birtok- és személyjóg' szentségét 's a' központi igazgatás' erejét tiprólag, 's a' később behozott treuga dei által is kevéssé korlátoltatva, a' kisebb allodiumok' birtokosit, az életfentartása' ösztönénél fogva a' hatalmasok' szárnyai alá hajtván, azok tulajdonit, ezek' hűbérévé változtatja.

Szóval, a' független saját birtok' rendszerét, melly a' szerződések' fogalmából keletkezett erkölcsi hatalom törvényes megbizottjai által szaba kötelességeket, nyujta jógokat, 's kivánt hűséget és engedelmességet, álláspontjaiból rendre rendre kiszorítja a' feudale systema.

Ez, midőn a' népet számtalan kisebb és nagyobb, 's egymáshoz csak azon viszonynál fogva, hogy uraik együtt néhány hatalmasabb főnöknek alattvalói, 's ezek meg a' fejdelemnek egybe kapcsolt szolga csoportozatokra osztja, a' túlzott függésnek és függetlenségnek anyagját rejti egyszersmind magában, 's fejti ki, ha a' vasallusi lánczot egybe tartó végszem elpattan, az az gyenge és tehetetlen a' király, az elsőt a' néppel, a' másodikat az igazgatással szemben.

A' thronus körülti szolgálat' czimével szint úgy, mint a' fejedelemakaratjának ellenszegüléssel büszkélkedő főnökök ezen feljül kerekedett újabb rendszer'szellemében, 's vedpaizsa alatt kezdének kiváltságokat gyakorolni mellyek a' nép' polgári szabadságát, igazgatási jógokat, mellyek az uralkodók' hatalmát korlátolták; 's midőn főleg az utósók' részéről, a' dolgok' természetes rendje ellenhatást idézett elő, elkezdődött a' nagy harcz, melly az események' árja, 's egyesek' kitünő ész- és szenvedély ereje által, sokféle irányt vett 's változó szerencsével folyt ugyan, mindazonáltal, kivált mióta német Lajos Koblenczben 860ban arra kötelezte magát, hogy minden fontos dolgokat az ország' nagyai megegyezé-

séből vészen teljesedésbe, 's utóbb az egyházi rend' igazgatása oligarchai elveken épült újjá a' hierarchiában, átalánosan véve, néhány század alatt, a' főnök felekezet' győzedelmei, a' királyi tekintet' megalázásával, a' nép' elnyomattatásával volt kijelelt.

De végre a' győzedelem közti tulzás, a' keresztes hadak' következésében ébredni kezdett miveltség' szelleme, 's kiváltképpen a' nagy bélátásu uralkodóknak azon szerencsés kormánynézetök, mellynél fogva vetélytársaik ellen, az azok által lenyomott nemzet' nagy tömegével egyesültenek, más fordulást adott a' dolognak.

Minekutána az emberiséget tettekre mozgató kettős ösztön: saját függetlenség 's mást akaratunktól függővé tétel, szabadság' és hatalom' elve, a' harczolók' állása különböző pontja szerint szembe tett eszközökkel, itt a' nemzet egyesült tömegét a' thronus körül gyüjtve, ott főnököket érdek-elszigeteltségben tartva, itt néperőt alakító, ott azt feloszlató czélokra hevítve, még egyszer hosszas és elszánt tusáját küzdötte, főleg IIdik Lajos' ravasz és alá-ásó politicája nyomán megbukott az oligarcha párt, 's a' karerősuly' és fejetlenség' vas korát, a' polgári társaság' magas elhivattatásához méltóbb időszak a' népnagyok' befolyását a' nagy népé váltá-fel.

(Folytatása következik.)

Tudományos híradások.

A' parisi tud. akadémia' mart. 5dikei ülésében Moreau de Jonnes úrtól küldött két íromány olvastatott, mellyek egy tengeralatti vulkán új kitörését tárgyazzák a' Lucay (Bahama) szigetek mellett. Midőn Caesar nevű brigg mult évi november 25kén Havreből a' Bahama-Bankon keresztül evezett, a' rajta lévők távolról tüzet láttak, melly annyira növekedett, hogy a' láthatár és az ég lángba borulva látszottak. Ez mintegy négy óráig tarta és a' kapitány 's az útasok egyetértőleg azon véleményben valának, hogy e' tünemény tengeralatti vulkán kitörése. F. e. januar 3kán Sylphyde hajó' kapitánya szinte Havreből evezvén, ugyanazon környékben a' tengervizét zavarosnak és feketésnek találta, holott azt tizenkétszeri ottan útaztakor mindég tisztának látta. Ő ezt akkor

szélvésznek tulajdonítá, melly talán néhány nappal az előtt ott dühöngött. De minthogy Havannába érkeztekor ott szélvészről semmit nem tudtak és egyszersmind elbeszélték nékie, a' mit Caesar brigg' kapitánya azon a' tájékon látott, kétségen kivüli dolognak tartá, hogy mind a' két tünemény ugyanazon egy okból eredett. — Ségur Duperron úr a' külső ügyek' osztályának leveltáraiból némelly adatokat közle az ismeretes Sabrina sziget előtünéséről: San Miguel azori sziget' szomszédságában. Ezek az akkori lissaboni franczia consul Montagnac' több leveleiből állanak 1721diki mart. 11dikéről, majus 27kéről 's november 4kéről és 1722diki julius 7dikéről. — Puel úr egy értekezést nyújta be Lot departmentban a' mult esztendőben újonnan talált kiásott (fossil) irám-szarvas (tarandus Linn.) csontokról, mellyben azt mutatja-meg, hogy ama kiásatott és a' most élő tarándok' csontjai közt semmi különbség nincsen. Midőn ez előtt 20 évvel Lot megyében a' brenguesi üreg, hol e' csontok találtattak, felfedeztetett, Cuvier is megvizsgálta azokat, de ő e' kérdést egészen eldönteni nem merte.

Katholikus püspökségek.

A' következő adat az egész világon lévő kath. püspökségek számáról nem lesz talán érdek nélkül: Irlandban van 27 püspöki szék, Francziaországban 80, Spanyolországban 61, spanyol Amérikában 's a' philippini szigetekben 46, Portugalban 16, a' portugáli gyarmatokban 12, Brasiliában 4, északi Olaszországban 58, Toscanában 21, az egyházi birtokokban 68, Nápolyban 39, Siciliában 12, Sardiniában 10, az ausztriai birodalomban Olaszországon kivül 64, Németországban 25, Belgiumban 5, Schweizban 5, Oroszországban 14, europai Törökországban 19, ásiai török birodalomban 3, Chinában 2, az északamerikai egyesült statusokban 12, in partibus 122, patriarcha 12; — összvesen 788.

Rejtettszó.

Én egészen vagyok leányoknál kedves;
Vég tagom mindennél becstelen, fertelmes.
Fő tagom fordítva hirót, ügyészt keres.
Illy nyomorúságot te szegény ne keress.

Ó-Pályiból

Jegyzet: A' 26dik számbeli *Rejtettszó:* Fűrész.

HASZNOS MULATSÁGOK.

28. Pesten, Április 7kén 1838.

Mohácsi veszedelem' okairól. *)

(Folytatás.)

Európáról fordítsuk pillanatunkat Magyarországra: Midőn őseink e' földre telepedének, a' hűbérrendszer már felemelte harczlobogóját, 's midőn viszonyaink Európával a' keresztény vallás bévétele által még szorosabbá válának, diadalmai közt, kifejlődésének tető pontja felé sebes lépéseket kezde tenni. Természetes tehát, hogy azon intézmények, mellyek polgári szerkezetünkbe áltplántáltattak, nem a' felbomlásra jutott saját birtok, hanem a' hűbér' elveiből valának kiindulók. Minek következésében korán látjuk a' főnök hatalmát az igazgatásra nevezetes befolyást gyakorolni. Még sz. István mondja, hogy a' törvény a' fejedelem akaratjából a' nép hozzá járuló megegyezésével hozatik; a' nép azonban a' főnökök (principes.)

Magában a' hűbérrendszerben létező, 's feljebb említett okokon kivül, főleg három körülmény segítette elé az oligarchiát: kettő az Árpádok korára eső, u. m. a' közelebbi rokon' számára a' birodalomból kiszakasztani szokott harmad rész, melly szinte mindig ki nem fáradható vetélytársat állított a' koronás fővel szembe; 's továbbá a' királyság rendje határozatlansága, jelesen annak kérdés alatt maradása, hogy a' király' testvére vagy fia következzék-e az uralkodásban? melly harcz' vagy tanácskozás' mezején vitatva, így is úgy is, a' dolgok' természeténél fogva, mindig főnökök' biróskodása alatt dölt el; a' harmadik elvképpen az árpád, veszedelmes következései' tekintetében az an-

*) E' jeles értekezése Kemény Zsigmond gr.nak, többek kivánságára közöltetik a' Nemzeti Társalkodóból.

joui ház' kihalásával, napi rendre kerülő; t. i. a' szabad választás, villongásaival 's capitulatioival.

Már Kálmán alatt, hogy a' királyi tekintet a' nagyok' szembe szegültségek által csökkenésnek indult, azt a' törvényei' elébe függesztett apologia, hogy általa azonban e' zavart előidéző viszony változást szenvedett, azt magok a' törvények, 's uralkodása tettekkel erős évei bizonyítják.

Következői alatt egész Imréig egyes eseteket nem számítva, a' királyi hatalom gyakorlatának az illő kör, a' főnökökének a' szükséges korlát átaljában meg volt adva.

Ezentúl, az egyházi és tehetetlenebb nemesek megalázását, a' korona uradalmak' kirablását, vagy elfoglalását, a' főnök rend' fejetlensége miveit látjuk napi renden, főleg jeruzsálemi András alatt; mig nem végre, az atyjával egyenetlenkedő Béla az alsóbb nemességből formál pártot magának, 's bosszantatva a' királyt környező nagyoktól, az elrablott korona uradalmak' visszabocsátását követelte, 's midőn kérései 's egyezkedései czélra teljességgel, vagy legalább tartóslag nem vezetnének, fegyvert ragad. Ezerekkel tódulnak lobogója alá. Az apa' és fiu' tábora egymas ellen már harcz sorban áll, midőn az egyházi rend közbe veti magát, 's létre hozza azon békét, mellynek resultatumai az arany bullában foglaltatvák.

Ezen szerződő levél, az alsóbb nemesség' lenyomott szabadságát, megcsonkított jógait, mentesitéseit helyre állítja ugyan, sőte' rend' polgári viszonyait még határozottabban egyenlíti ki mint volt az előtt valaha gyakorlatban, de az egyetlen biztositást az elnyomók ellen, a' királyi tekintet' felemelését, az egyezmény' környülállásiból kimagyarázható okokból, mellőzvén, sőt a' resistendi facultas által minden hatalmast, ki itéletének pártja' erejével súlyt adni tudott, a' koronás fő' ephorusává tévén, ön maga rejtette erőtlenülése' csiráját magában.

Kevés idő alatt a' főnökök régi zabolátlankodásaikat úzik, 's az ez okból támadott polgári zivatarok alatt, látjuk az árpád-ház uralkodását megszünni, 's az anjouiét fellépni.

Robert Károly' és nagy Lajos' kora belső igazgatási tekintetben is saját színü. Még az árpád-ház alatt a' főispányi hatalom megtört, 's ennek omladékain, már akkor felemelkedett a' praelatusoké és báróké egy, curiáé más felől. Az anjou-k korlát közé szorították a' curia' befolyását, de nem akarták megtörni a' főnökökét; sőt belőlök rendszeresítették a' kormánytanácsot. Olly erős uralkodóknak mint ők, nem árthatott a' főnök rend. Az országgyülés egybe híva ritkán lőn, mert sok ember több zajt okoz. A' király volt minden hatalom, 's eszköz az országtanács. E' nézeteknek rokon hibái voltak az arany bullaéival; mint ott t. i. a' király az ön erejében bizakodó nemességtől, úgy itt ez amattól nem vala felemeltetve, 's eszközül használtatva a' köz ellenség ellen. Ennek következésében, már Zsigmond alatt hadi sorban látjuk az oligarchiát; az ő egész uralkodása véres harcz, drágán fizetett győzedelem.

Zsigmond után, a' választó gyüléseknek lármája, 's a' capitulátioknak mind inkább királyi hatalmat korlátló iránya által, és a' választott király' rövid uralkodása', fiatal vagy gyermek kora' következésében, az oligarcha egyenetlenkedés és dacz, tetőpontra hágott; midőn az alsó nemesség határozott hangu közbe szólása Mátyást emelte a' thronusra, kinek merész, következetes, bár néha erőszakos politicája, az egyesülés' ugyan azon eszközével, mellyet kortársa II. Lajos használt fel, megalázta 's hatalmából kivetkeztette a' főnökrendet.

Eddig Magyarország' sorsa Európáéval nagyára véve egy irányt tart. Itt is mint ott hosszason küszködik az oligarchia, 's utóbb többnyire győz, mig végre ugyanazon kor' forduló pontja alatt legyőzetik.

De Mátyásnak törvényes maradéka nem vala. A' főnökrend körül néz egy árnyék király után; kinek, mert czímet ád, bitorolhassa hatalmát. Az 1490ki diaetán éles 's legapróbb egybeköttetésig felfogott számitással gondolta, 's elszánttá edzett akarattal vitte ki, megbukkott ügye' restauratiója' terveit, 's a' nagy hős' törvénytelen gyermekének Corvinnak kijátszásával, Csehország' tehetetlen királya Ulászló ül a' thronusra.

Itt válik el honunk Európától történeteiben és sorsában, 's vár rá a' kormány és főnökrend' küzdelmei közt elé idézett rengések után, a' polgári viszonyok' felbomlása; elaljasulás és — Mohács.

Kisérjük kitünőbb jelenetein végig nagy következésü harczát a' két szembe tett elvnek.

Hogy előadásunk világosabb és egyszerűbb legyen magokból a' fenforgó történetekből kiviláglandó okok' következésében, 3 szakaszban adjuk elé, Ulászló' uralkodásától a' mohácsi veszedelemig ország-gyülés' sorompóin belől és kivül megküzdött, eldöntőbb hatásu viadalmait a' kormány és főnök pártnak.

Az első szak terjed az 1505diki rákosi gyülésig; a' második innen az 1525ben tartott hatvaniig; a' harmadik a' mohácsi veszedelemig.

E' három kort a' kormány' részéről egy végczélra hármas törekedésirány jeleli ki.

Mindenütt még Európában a' polgári intézeteknek azon nemü sajátsága van, mi szerint a' király szinte csak annyival hatalmasabb az egyes főnököknél, mennyivel egyszersmind gazdagabb. Midőn tehát az Ulászló elébe szabott capitulatio' pontjai Mátyásnak a' kincstár' jobb lábra állítását tárgyazó, de törvény által kiszabott cselekedetmód' mellőzésével béhozott ujitásait eltörlik 's a' királyt jobbára zálogban, 's részint elpusztult állapotban létező régi koronajövedelmekre szorítják, nem kevesebbet akarnak, mint ezt az elv küzdelmek' síkjára fegyvertelen állítani ki. Első tehát, mire a' kormányt felvett tárgyunk' évsorain végig, jógoson és jógtalanul törekedni látjuk: a' kincstárt gyarapítani, 's jelesen a' néptől mindenáron adót felszedni akarás, vagy más szókkal, a' sikeres önvédelem' eszközei után kapkodás.

Nagyobb erő ellen csak ármány győzhet, 's emberi természet vagy gyengeség tulajdona, a' vég elkeseredés közt az ehhez nyulást saját személye iránti kötelességnek tartani. Itt is tehát a' pacta conventa' és vetok országa' úgy nevezett királyával, a' családvér- és kinszenvedésben rokonnal, a' hatalmas vasallusok' megalázására kötött titkos kölcsönös szövetség' útján, korlátok között tartani, 's a' cselszövények' ezer más neveivel a' fő fő hivatalokból kimozdítani, jövedelem-

ben, befolyásban csökkenteni, 's ha lehet egyik a' másik által buktatni meg az ellen szegülő egyes főnököket, volt a' másik feladat.

Zápolya István, Mátyás' halálakor csecsemő fiát ölébe emelte mondván: volnál csak nagyobb, most a' thronusra tennélek le. Merész vala e' szó, 's jelentéséhez honunk' történetének láncz-szeme lón kapcsolva. Elvenni ezt a' nemzet' szabad választására számított reményt, melly a' főnök gög' álmainak annyi csábbal mosolygott, 's idegen nemzetünek magvaszakadás' esetében következési jógot eszközleni, vólt a' harmadik kormány-nézet; elmondhatjuk, hogy e' czél' kivitelének változtatott alakban előkerülő próbái teszik azon közép pontot, mellyhez közelebbi vagy távolabbi viszonyban állanak csaknem minden tettei az egyik, 's ellenhatásai a' másik pártnak.

Még egy átalános megjegyzésünk van, annak t. i. felhozása, mikép az oligarchák, a' kormány szándékaival szemben, önnön erejök- és gazdagságokon kivül, a' féketlen szabadság' szerzésére felzudított alsóbb nemesség' minden kis megtámadásra le nem csillapulható ingerültségét, 's illy állapotban a' legczélszerübb királyi kivánatokat is megtagadó fejességét használták fel. De térjünk már

az első korszakra.

A' kormánypártnak itt egy Szabolcs vármegyei földmivelő' gyermeke, Bakacs, a' vezére. Ő fő korlátnok (canczellár), egri püspök, utóbb esztergami érsek és kardinál, 's közel ahhoz, hogy a' világforradalmak' nagy szakasza' előjelei közt, midőn már az emberiség' egy része a' konstanczi zsinattól a' pisaiig, feljülről várni javitást, és csalódni megelégelvén, önerejére támaszkodva reformatiót követelendő, t. i. 10dik Leó' választásakor az anyaszentegyház' feje legyen. Elméje több mint középszerü, rábeszélő tehetsége kitünő. Eléggé lelkiösmeretes óvni magát attól az aljasodástól, melly mint a' csörgő kigyó, minden mozdulatján hordozva elijesztőjét, a' figyelmet gerjesztő párt helyett, csak kevés bűn' elvetemedettjei által űzheti cselszövényeit, 's kevéssé lelkiösmeretes czélkitüzésben holmi erkölcsi szempontok által kétségeskedni, 's czélkivitelben, ha

szükség úgy kivánja, legjobb eszközei 's eszközlői' feláldozásával is ingadozni. Vagyon szomjával csak egy szenvedélye vetélkedhetik, mind kettőt csak egy férfiué győzheti meg; 's a' szenvedély a' hírszomj; a' férfi Zápolya István, a' főnök felekezet' jel szava; ki vitéz a' nélkül hogy nagyszerü hős, népizgató (agitator) a' nélkül hogy népszerü, erős akaratu, határtalanul gőgös, nem ritkán erőszakos. De tekintsük a' történeteket.

A' pozsonyi béke, minekutánna Mátyás' halálával a' királyságot követelő Maximiliantól az ostrommal megvett várak viszsza foglaltattak, magyar fegyver győzedelmei közt köttetett meg; még is annak főpontja Ausztriának Ulászló' magtalan halálával, következési jógot ád a' magyar koronára; olly meghatározással csak ugyan, hogy a' szerződés ezen ága a' király' hatás körén túl esvén, ország-gyülési határozat által erősíttessék-meg.

1492ben volt az első diaeta, mellynek ez főtárgya; az országtanács' nagy része már az előtt aláirá helybe hagyását, de a' nemesség, noha Zápolya is színleg az aláirók között volt, a' legkeserübb kitörések közt az egyezkedést vissza veti, azt nem béke-, de szolgasági szerződésnek czimezve. Bakacs' azon csele, hogy a' tárgyat vitatás' közepéből kiragadva, csak akkor, midőn más nemü engedmények által meg lesz nyerve a' többség, gördítse megint elé, teljesleg megsemmisül. Pedig az ár, mi érte volt fizetve, nem mindennapi, 's a' még valósággal létező királyi hatalomnak végső fillérei közül való; mert hogy egyebet mellőzzek, Zápolya palatinussá neveztetik. A' nemesség jónak látja nem várni, mig a' pozsonyi béke megerősitésére viszont felszólítatik, a' király' minden tartóztatása mellett, kapva azon híren, hogy a' török az országban kószál, eloszlik; haza tértével azonban nem elégedvén meg, hogy a' Habsburg következés ellen nyilatkozott az ország-gyülésen, fegyvert kezd fogni, fenyegetve pusztitással azok' birtokait, kik aláirtak, 's most a' közügyben nem segítik; csakugyan egy Bakacs által eszközlött határozott hangu felszólítása a' királynak lecsendesíti a' háborgókat.

Igen nagy volt győzedelme a' főnök rendnek, kettős munkássággal igyekezett tehát Bakacs azt közönösíteni (neutralizálni). Még 1492 végén Ulászló és lengyel király Albert között egy szövetséget eszközöl, az engedetlen 's koronajövedelmet eltulajdonító vasallusok megzabolázására. Már egyesek ellen fordítja figyelmét. Báthori szászok 's főként székelyek elleni szilárd bánásmódjával méltó panaszokra ád okot. Megbuktatására azzal a' fortélylyal él a' korlátnok, hogy kiviszi, mi szerint minden zászlós úr mellé rendeltessék egy hivatali társ. Báthorinak azonban tanácsul adja, illy kisebbítés alól vonja ki magát az által, hogy mondjon le, majd a' király lesz kénytelen kérni őt hivatalának társ nélkül folytatására. Báthori nemsejtve ravaszságot úgy teszen 's álmélkodva veszi észre, hogy a' király tüstént Losonczit és Drágfit vajdának nevezi ki. Egymásra szidta a' megsértett gőgü úr a' papokat, és pap ministert, 's fenyegetőzött, hogy kiviszi: mi szerint praelatus udvari hivatalt ne viselhessen; de nem sokára szégyene közt és mérgében megholt.

Illy tettekkel Bakacs mind inkább közeledik czéljához: megalázni a' nagyokat, megrettenteni az országot, 's csak azután próbálni el a' pozsonyi béke' megerősitését. Azonban Maximilian sürgetése mindent megsemmisít. Országgyülés hirdettetik 1493ban sept. 28kán, minekelőtte a' nemzetet eléggé elkészíthette volna rá a' korlátnok, kinek még azt a' szerencsétlenséget is kellett a' kinyitás előtt megérni, hogy az általa lemondásig elbosszantott Corvin' helyébe tett egyik bánt Derecsényit, Újhidánál 5700 magyar veszteséggel megverjék, elfogják a' Croatziában szerte pusztító törökök. Zápolya 's Ujlaki, kik, hamar megsejtvén czélzatait Bakacsnak, hogy annál erősebben álljanak, magtalan kihalás' esetében birtokaik' kölcsönös egymásra szállásáról egyezésre lépnek, ezen vesztett csata' hirére az országban elterjedt köz megrémülést, a' nemesség kormány ellen ingerlésére tudák felhasználni; 's annyira vitték a' dolgot, hogy az nagy kitörések közt a' pozsonyi békét újra visszaveti, 's elkeseredésének senkit sem kimélő kitételeivel, az újhidi gyalázatot egyenesen a' királynak, ki arra nem alkalmas embereket emel vezérségre, maga restelli sze-

mélyesen vinni hadba a' serget, veszedelmes tanácsadókat tart, tulajdonítja; 's nyíltan kijelenti, hogy változtatását kívánja a' hivatalbelieknek.

Hiában mondotta Ulászló, hogy egész uralkodása alatt 40,000 aranyat nem kapott Magyarországról, a' banderiumok felszólításra nem állanak ki teljes számmal, a' nagyok egymás közt egyenetlenkednek, 's következőleg nem lehet semmi kitünőt kezdeni a' törökök ellen; a' felzúdult indulatoknak áldozatot kellett oda vetni. A' csanádi püspököt tehát Bakacs, kincsorzás' bűne czíme alatt, tárnoki hivatalából kitéteti. Helyébe pécsi püspök Zsigmond Erneszt, ki tulajdonképpen egyik pártnak sem bírta bizodalmát, de egyébiránt roppant gazdagságu vala, lőn tárnok.

Zápolya büszkén győzedelmében, diaetaeloszlás után elfoglalja Corvin' várát Zombort mint birtokához közel esőt; perbe idéztetvén megjelenni nem akar. Őt 's hasonló fejes társait tehát megzabolázandó, rá veszi a' király Albertet, hogy találkozzanak együtt, a' lázongó országnagyok' megbuktatására módról gondolkodni, lengyel seregek által akarván megrettenteni Zápolyát. Azonban ez, az adósságok közt alig lélegző királyt, urodalmaiban fényesen fogadja, eleséget küld útjára, 's kölcsönben Lőcsére, a' koronás fők' egybe találkozása' kijelelt helyére jövetelre úti levelet kap, 's a' megtörténtek' elfelejtéséről biztosíttatik.

(Folytatása következik.)

Anekdota.

„Beh kevés ez a' sült gesztenye; bizony ennek van híja.“—„Egy harmadrésze“—felele a' leány; arra monda az asszony: „nem harmadrésze, de negyed része is hibázik.“

Monostorrul.

Rejtettszó.

Volt hangász hazánkban
E' folyó században
Valóban nevezetes.
Első tag, vad fa nem,
Másik, elsőn terem,
Sok állatoknak kedves.

Tahi Josepha.

Jegyzet: A' 26dik számbeli *Rejtettszó:* Gyürü.

HASZNOS MULATSÁGOK.

29. Pesten, Aprilis 11kén 1838.

Vizek' szabályozása hazánkban.

Hogy hazánkban a' vizek' szabályozásáról már boldog emlékezetü VIdik Károly koronás Fejedelmünk' idejében bölcsen rendelkezve 's gondoskodva volt, bizonyítja azt Szirmay Antal' ezen munkája: „Notitia topographico- politica inclyti Comitatus Zempliniensis" 1797. 401—402 lapon, hol a' zempléni lakosokrúl értekezvén a' 629 §ban így ír: „Boldoggá tétetnék ezeknek állapotjok, ha a' vizek kiömléseinek gát tétetnék, mi leginkább a' Tisza és Bodrog csavargós folyásainak atmetszéseivel Karádnál az úgy nevezett Palej helyen, Tárkánynál, Lagmocz és Szőllőskén belől, létesülhetne. A' vizek' ezen csavargós folyásai a' lefolyás sebességét akadályozzák, a' hirtelen olvadt hó a' hegyekrül zuhanó vizeket medrébül kiszorítja. De vannak minden lefolyás nélküli álló vizek is. A' most álló Kartsa hajdant hajózható vólt, 's ezen a' királyi sók Tokajig szállitattak 1613. A' Tisza folyásának tudós vízmérnökök munkálkodása 1646, és Rákóczy Ferencz által ásatott 's 1705-ben elrontatott csatornák általi szabályozását az 59 §ban megmutattuk. Ezeknek visszaállitásokra a' maradéktól semmi gond, bátor csak magának ennek kinyitásával 14 helységeknek, a' viz csavargásainak átmetszéseivel pedig 15 helyeknek földterületi tétetnének a' népeknek gyümölcsözőkké. Sokat használna a' vízáradások' akadályozására, tömött töltések épitése víz partoktúli nagyobb távolságra mint Olaszországban Pád vizénél látható; 's a' vizeknek csatornákon a' vízbül szűkölködő szomszéd megyékbe elvezetése. Birtokunkban vannak külországi e' czélra VIik Károlytól hivatott tudós mérnökök' tervei, mellyek az 1722 országgyülésen előter jesztettek: a' Tiszának elvezetéséről Debreczen felé Tokaj alatt, elkezdvén Dob helységtől a' nagyobb Hajdu városoknak, onnét Debreczenbe, innét

Túrnak a' Körösbe, Csongrádig 24 m. f. által. Ugyan csak a' Tiszának Jászberény felé való elvezetéséről Ároktőtül Füged felé Bódra a' Tarnába, innét Eörs, Dózsa felé Jászberény alá a' Zagyvába, innét Szolnokra a' Tiszáig 8 m. f. által. A' Duna csatornájának Tiszába vezetéséről Váczon vagy Pesten alól Monornak, innét a' Tápió és Zagyvába Szolnokig 15 m. f. által. A' Dunának más csatornájárúl Kalocsán alól Zombor felé Mosztonya folyón által Szabadka felé, innét a' Tiszába 8 m. f. által. A' Duna és Tisza elvezetéseinek hasznairól. A' Balaton és Fertő tavaknak Dunába elvezetéseirűl. Illyetén csatornák' létesitése módjairúl. De ezen hasznos tervei is kedves emlékezetü királyunknak feledésben temetve hevernek az ország' levéltárában." Valjon a' Dunának több ágakra való felosztása, a' fő várost összekötő álló híd épitésének nehézségein könnyebbitne-e, 's lehetne-e akkor is tartani Budapestnek az árvíztül? — Melly árkoknak kiásására az ország' most pihenő fegyveresei legczélszerübben alkalmazhatók volnának, 's az által a' haza kebelében a' kereskedés életet nyerendne.

Közli Amonyi méruök.

Mohácsi veszedelem' okairól.

(Folytatás.)

Ulászló különben is szegény kincstára a' lőcsei úttal, mellynek költségei' egyikéül vissza fordulással olvassuk a' dúsgazdag Bakacs' legényei' számára vásárlott cseléd posztót, nem csak hogy tökéletesen kimerült, de a' legszükségesebbek megszerzésére 100 aranyonként kellett a' nagy uraktól kölcsön venni fel. Illy szorító körülmények közt visszatérő útjában, Kassán országtanácsi gyülést tart a' király. A' fő fő urak azon okból, hogy aprónként nagyra nőtt hitelezéseiket megkaphassák, hatáskörökön túl terjeszkedve, és az ország gyülésébe vágva minden pártra szakadás félre tételével meghatározzák, hogy a' kincstár jobb lábra állítása' tekintetéből minden kapuszámtól egy arany adó vétessék fel; azzal a' hozzá tétellel, hogy saját birtokaik mentesítve légyenek ezen tehertől. Sőt soknál közülök a' rablási szemtelenség többre terjed; néhány főnök jobbágyaitól ön számára felszedte a' nevezett adót, p.

o. a' két pártfő Zápolya és Bakacs. Volt nem egy, ki a' király' számára felgyüjtöttet elorozta, p. o. Kinizsi, ki 12 vármegyéből csak 5000 aranyat szolgáltatott bé. Ezen törvénytelen adó nagy békétlenséget okozott az országban; több vármegyék egybe szövetkeznek a' nem fizetésre. Erdélyben az oláh jobbágyok feltámadnak. A' vajdák vélekedése szembe ütköző; Drágfi kemény, Losonczi szelid módot tartván elpróbálandónak. A' király az utósót udvarnokká teszi, az elsőt hagyja egyedül a' vajdaságban: karó, keresztbe feszítés, hóhérpad és pallos, a' kegyetlenség minden kigondolható nemei voltak azon eszközök, mellyeknek segítségével Drágfi az adót kizsarolta, 's egyszersmind érdemessé tette magát arra, hogy Bakacs' egyik legrégebben forralt megbuktató czélja' kivitelére fő eszköznek választassék. Ujlaki rég kijelelt volt, hatalmas befolyása, 's Zápolyával családi szerződések útján szorossá tett egybe köttetése által; mihez járult még az is, hogy valamint az adót rendelő országtanács' gyülésében megnem jelent, úgy a' felszedést is hol csak lehetett gátolta; 's közelebbről vádoltatott, mikép' jószágain, ellenje birtokai' kirablása okából, török hadakat bocsátott keresztül, több püspöki várakat foglalt el, 's a' koronás főt személyt sértő kitételekkel illette. Királyi parancs' következésében tehát Drágfi őt véletlenül megrohanja, Német-Újvárba békeríti, 's várait a' palatinus' előterjesztményei' daczára elfoglalja. Zápolya fegyvert ragad, felkőlti a' felső magyarországi vármegyéket. Ulászló azon kívül hogy remege' hatalmas alattvalójától pénziből is kifogy. E' két ok sürgető kényszeritései közt szelidebb bánásra hajlik, az esdeklő Ujlakit kegyelmébe fogadja, várait csakugyan kezei közt tartván meg.

A' közelebbi országgyülés Ujlaki' birtokainak rögtön visszabocsátását sürgeti, 's ellene törvényszabta lépések' megtételét; az egy forint kapuszámadó' javallatát visszaveti, heves kitöréssel az önkényüleg felcsikart kassai adóztatásért, 's határozatba hozza, hogy ezentúl ne követek által hanem személyesen jelenjéka' nemesség a' diaetára meg. 'S még is a' kormány elfoglalásaihoz ragaszkodik; országtanács által adót szedet fel, 's az 1495ben másodszor tartott diaetára várme-

gyénként csak két két képviselőket rendel megjelenendőknek. Illy körűlmények közt, nem tartja tanácsosnak a' tárnok bévárni a' rendek' egybe gyülését; le mond. De későn. Az oppositiót az elkeseritések legelszántabb helyeztetésbe tették, az oligarcha párt' ereje tetőpontja felé közelít. Végzés lőn: uj adót a' nép nem ád, mert a' rendes királyi jövedelem elég lenne, ha zsákmányló tanácsosok, a' kincsorzásnak köztök divatba jött rendszerével, nem prédálnák azt fel. Ezeket kell számoltatni, büntetni. Mit az országgyülés' teremében és mezején követelt a' nemesség, azt a' birodalom egyik szélétől a' másikig, lázzadás' kitörésének minden jelenségeivel hangoztatta vissza a' tehetségeiből kizsarolt pórnép. Bakacs megint, hogy maga ne bukjék, társát buktatja, a' tárnoki hivataláról lemondott pécsi püspököt, altárnokával fogságba vettetvén. Mind kettőt pénzorzásbünösnek itéli a' gyűlés. A' második örökös fogságon, az első 400,000 aranyon marasztatik, 's kénytetve van annak megvallására, hogy tetteihez mérve ekkora büntetés csupa kegyelmes bánásmód. Már van elég pénz, nincs szükség adóra, kiáltja Zápolya utána a' gyűlés, 's eloszlik. Illy megverettetését azzal bosszulja Bakacs, hogy még azon évben a' király által megkegyelmeztet Ujlakinak, minekutána az innepelyes elösmerő irását adta, hogy magtalan kihalása esetében családa' minden birtokai a' koronára szállandók

Ezentúl az általunk fel vett első szakasz egész folyamatja alatt sebesebb kifejlődést kezdenek venni a' dolgok.

Maximilian több egymást keresztül vágó európai kérdéseknek fegyverél általi eldöntésével foglalatos, 's következőleg Magyarországról gondját le kezdi venni; tőle segedelmet várni tehát hiú remény, feltartóztatni az ellen vélemények' rohanó árját erőtlen törekedés; e' két megjegyzés szolgáljon felfejtő okául annak, hogy Bakacs, a' főnök párt' nézeteihez közelítés' szinlése közt, jóvá hagyni volt kénytelen az 1498ban öszve gyült rendeknek, a' pozsoni békét közvetőleg megsemmisítő azon határozatát, hogy Ulászló' örökös nélkül történendő halála' esetében, szabad választás utján legyen a' magyarnak királya.

Ennyi diadalom nevelte a' főnök gőgöt; e' rend az 1505diki diaetán már tisztán és egyenesen felléptik azon ajánlattal, hogy Zápolya János, az 1499 ben megholt István fia, Annát a' királynak még akkor egyetlen egy gyermekét végye nőül. Megtagadja e' kivánságot a' beteg Ulászló, gondatlanul bészővén beszédébe egyszersmind a' Maximiliannali pozsoni békét. A' nemesség olly dühösségbe jőn, hogy már zúgatja, mikép királyt, királynőt az országból ki kell úzni, 's nagy felindulás 's czéljában megcsalatkozott bosszu közt eloszlik; haza érkeztével ezen feljül még azt is meghallván, hogy Maximilian magyarországi uralkodásra következési jóga innepélyes elösmertetésének kivivása' tekintetéből, négy ezer főből álló serget kért és nyert a' kölni birodalmi gyülésből, fegyvert ragad, a' praelatusok' birtokit pusztítja, rabolja, a' tized' felvételét gátolja. Bakacsnak megint kibéküléséről kellett gondolkodni; 's mint hogy a' főnök párt szándékától el nem vonhatólag sürgette, 's közvetőleg csak ugyan 1498ban is ki volt mondva, az 1505dik esztendőben másodszor tartott országgyülésen, olly feltétellel, hogy Ulászló' 's maradéka' királysága minden esetre biztosíttassék, megegyezett idegen nemzetünek thronusra következhetése' kirekesztésében. Ezen határozat csakugyan, nem királyi sanctio mellett, hanem mint az országgyülésen jelenlévő személyek által alakult confoederatio' következménye, lőn kihirdetve.

Végig tekintve a' mondottakon, látjuk miként a' kormány felebb előre bocsátott 3ik törekedése' czélját a' pozsoni békének országgyülés általi megerősítése' útján akarta elérni, 's minden, mit szándéklott és elpróbált, ezzel kapcsolatban állott; 's egyszersmind mélyen alá sülyedt hatalmát tanubizonyította, 's azt hogy a' kérelhetetlen sorstól Danaidák' fáradsága vala reá mérve. A' főnök rend szét és hosszat űzte zabolátlankodásait, 's békétlenségre hívó ingerléseit; tábor volt a' haza, melly a' forradalmak' csatáira a' jelt az országgyüléstől várta; egy volt még hátra: hogy a' tanácskozás' mezején midőn szóharcz foly, fegyver is villogjon; de ez a' második korszak alatt került rapi rendre.

A' mult országgyüléseken annyit ért el a' főnök 's annyit vesztett a' kormány párt, hogy mit remélni még annak, 's mitől félni már ennek, kevés marada. A' szenvedelmek' hosszas csatáin elviselve valának, a' szembe tett erőködéseket a' versenytér' díj- és szégyenpontján túl, zsibbadtságra lankadás váltá fel. Komoly nyúgalom lepé a' felekezetek' embereit; kevés munkássággal a' jelenben, sok előjelekkel a' jövendőre, hasonlatos azon felhők' borúlatihoz, mellyeken Caledonia látói (Scher) a' távol tengerek' ellenséges hajója' közelgetését olvasták. Igy tőlt 9 év el; ellenkezőleg, mint látni fogjuk, a' többi. Célunkra vitetőleg csak két nevezetes esemény fordul elé e' szakasz' elsőbb felében.

Lajos az anyja' élete' árán nyer életet; Ulászlóra a' nővesztésen támadt mély szomoruság közt sötét melancholia nehezedik; köz dolgok' igazgatásától még inkább félre vonja magát; gyász ruhát, nagy hajat, szakállat, körmöt visel, az elszórtság' minden jeleivel. Kivánsága még egy: látni csecsemő fiát megkoronázottan. Ezt 1508ik évben nem kis harczok után elérte, minthogy 1505ben biztosítva volt maradékának királyságra jutása, de olly feltétel alatt, hogy semmi esetben gyámatya Maximilian, vagy más idegen hatalmasság ne lehessen. Ez vala az első megjegyzendő; a' második, mikép a' még 1510ben, erdélyi vajdává lett Zápolya testvérét Borbárát, Zsigmond lengyel király nőül vévén, a' kormány a' zápolyapárt' ez által nyerendő erejét azzal kivánta csökkenteni, hogy Perényi, Drágfi és Báthori közt egy triumviratust alakít, esküvel kötelezőt, mikép egyesült akarattal mindent elkövetend, hogy fő fő hivatalra csak az juthasson, kit hárman egyszersmind szemelnek arra ki.

Ragaszkodva eddig követett tárgy felvételi rendünkhöz, nem mellőzhetjük említését annak, mikép Bakacs régóta aggódva tekinte körül, hogy találhasson ollyant, kinek kormányzási nézeteit, 's politicája minden titkait híven megőrzendő hagyományul adhassa, 's meg nem csalatkozott ember-ösmerettel Szathmárin nyúgodott meg. Ez időtől fogva e' férfiu mind nagyobbra emelkedik, végre érsekké, 's még az előtt pártvezérré lőn; nála is a' kitűzött fő czél volt az, melly-

re félre nem vezethető következetességgel törekedett, mig az e' végre felvett mellék czélokat és terveket, idő, alkalmatosság és környülmények szerint módosította, hagyta el, áldozta fel, tagadta meg; de úgy alá sűlyedt már a' királyi hatalom, hogy e' fényes elméü ember szinte csak annyit tehetett, mint az őt méltóságában és elhivattatásában szakaszunk' vége felé felváltó kétes lelkületü, 's kevés tehetségü Szálkai. —

A' főnök párt' vezére Zápolya János, egy kellemes külső mellett, a' nélkül hogy mély eleven elmét, 's nem kevés szónoklati ügyességet kitüntető ifjú, de egyébiránt szerfelett nagyra vágyó 's cselszövényes, 's mégis minden erőteli, nagyszerü, eldöntő politicai vállalatoktól a' tett' közepében vissza rezzenő, vitéz katona, középszerü vezér, sem elég jó sem elég rossz arra, hogy nagy lehessen. —

Figyelmünket fordítsuk már második korszakunk forradalmak' sorával dús második felére. Ulászló élete' hanyatlását érezvén, családa' dolgait tisztába hozni törekedik. Maximiliannal 1515ben következő tartalmu házassági egyezést alakít: „Lajos a' császár' unokáját Máriát nőül veszi; Annát Maximilian' két fiai közül valamellyik, Károly vagy Ferdinand.“ E' szerződésnek volt két titkos czikkelye is: 1ör kölcsönös következési jóg egyik vagy másik család kihalásával Magyarországban és Ausztriában. 2or ha Lajos maradéktalan múlik ki, Anna' férje lesz magyar király. A' két utóbb emlitett pont' hallgatásban tartása mellett, az egész kötéslevél közhírré tétetik. Perényi a' palatinus, egyébiránt a' zápolyapárt' esküdt ellensége, mindenki' nagy csudálkozására köszvénye miatt lecticában vitetve magát, Pozson' útczáin kemény ellenmondást olvastatott a' szerződésre fel, 's Sáros' vára' ajándékba nyerése után is csak annyira engesztelődött meg, hogy mint Perényi, de nem mint palatinus irta alá azt. Kevéssel ezután meghal Ulászló, véghagyományában Maximilian' és lengyel király Zsigmond' fő elintézése alatt, gyámatyául Bakacsot, brandenburgi gróf Györgyöt és Bornemiszát nevezi ki.

A' tutorság' kérdése nem kis kitörésre adott okot; mert a' főnök párt azt sürgette, hogy mivel törvény

szerint, ha teljes kort nem ért a' király, a' nádor gyámatya; azonban Perényi erre az elhivattatásra öregsége miatt nem alkalmas, választassék, miként posthumus alatt történt, kormánynok. Maximilian, Zsigmond és az országtanács erre ráállani teljességgel nem akartak. Zápolya az e' tárgyban tartott Rákos mezei 1516diki diaeta alatt, az országtanács' gyülésében, mert mint mondja élete ellen törnek némellyek, nem jelenik meg; de a' nemességet a' külföldi felügyelet ellen, 's a' kormánynok választás' minden áron kivivására, vesztegetés' útján is ingerli. Lajos ezt hallva rendelést bocsát ki, a' diaetát Budára által tevőt 's felszólítja a' nemeseket, hogy fegyvertelenül jelenjenek meg oda. Ezek, mert a' király rájok gyanakodik, dühösségbe jőnek, három ezeren a' vár' kapujára rohannak, Tomori ágyukat szegesztet ki, a' megtámadókat vissza veri. Honáruló Zápolya, kiáltja minden a' várban; ez nem látja tanácsosnak többet mulatni Rákos' mezején; azon okadással, mert sürgetős dolgai Erdélybe hivják, hazá megy. Eltávozta után nagy bajjal rávéteti magát a' nemesség, mikép különösebben gyámatya senki sem; udvarmester és társalkodó brandenburgi György legyen; igazgasson pedig a' király országtanácscsal egyetemben.

(*Folytatása következik.*)

Rejtettszó.

3 2 4 A' folyó átkelő helyén feltalálhatsz engemet.

2 3 Beteg vagy?— az orvos akkor számlálja verésemet.

5 6 Adó szeret ha nagy vagyok, csekélyt ohajt a' vevő.

4 5 6 Oltalom hely a' hadaknak, bár reá sok ágyú lő.

4 2 3 Nincsen élő ember állat, mellyben én ne léteznék.

2 4 Ah bár én is mint Nestor élt szinte annyit élhetnék.

1 5 6 Bár mi legyen, mit belém raksz, drága 's benne pénzed áll.

6 2 1 Kellemem zöld miglen engem a'gazda le nem kaszál

1 2 3 Menj szabadra ott körüled szemlélhetsz majd engemet

1 2 3 5 Hagyd el ékem ugy ki mondod háziasan nevemet.

4 2 3 5 Hagyd el itt is ugy az akkor kis húgomnak neve lesz.

1 2 3 4 5 6 Torontál megyében puszta, rajta jó dohány tenyész.

M. Csékei Korda Terez.

Jegyzet: A' 28dik számbeli *Rejtettszó:* Csermák.

HASZNOS MULATSÁGOK.

30. Pesten, Aprilis 14kén 1838.

Mohácsi veszedelem' okairól.

(Folytatás.)

A' törökök mind inkább fenyegetik az országot, a' kincstár üres; kénytetve van hát Lajos ismét egybe hivni a' Rendeket. Zápolya nem akar megjelenni; ezt meghallva a' nemesség, 's sejtve, hogy pénzsegedelem fog javallatba hozatni, nyakra főre haza szalad. Új diaetát határoz a' király; Zápolyának kötelességévé tétetik a' megjelenés, még pedig kiséret nélkül. Ez ha Bornemiszát, ki élete ellen tör, leteszik, igéri, többet nem, csak két száz főből álló kiséretet víve magával. Engednek kívánságának. Ő megérkezik. A' nemesség igér subsidiumot, de minthogy az országtanács rosz szul gazdálkodik, a' köz jövedelmeket eltulajdonítja, a' törvénynek teljesedésbe vételét nem eszközli, némelly pontok' megtartására kívánja azt, minekelőtte az adót megajánlaná, esküvéssel is kötelezni. Bornemisza Maximiliannak esdeklik, hogy küldjön Austria' Magyarország felőli széleire katonai erőt, mert a' jó ügy veszélyben forog Zápolya miatt; a' nemesség ezt meghallja, 's megint ott hagyja a' gyűlést, szavát adva egymásnak, mikép julius' 15dikén (1518) egybe gyűl Tolnára az országtanácstól külön válva. Ez eléggé merész, az eloszlás után, mint országgyülési végzést küldeni szerte a' vármegyékre, felkelést és adót tárgyazta saját rendelményeit. A' tolnai gyűlés személyes felkelést és subsidiumot is határoz átalánoson, hozzá függesztve, hogy sz. Mihály' napján történjenek a' bácsi táborban, ezen tárgyak 's a' királyi jövedelmek elrendelése felett, a' részletesebb szabály megállitások. A' király megegyezését adja ezen végzésekre, nem méltatva elég figyelemre az utósó pont' veszedelmes tartalmát.

Első Félesztendő.

Bácson már szó sincs többé a' nemesi felkelésről, de annál több törvények hozatnak, mellyek hogy, nem mint az eddigiek, teljesedésbe is vétessenek, végeztetik: mikép tagja lehet ugyan az országtanácsnak minden praelatus és báró, de a' végrehajtó hatalmat gyakorolja a', király' nevelésére, udvara' tartására, kincstárra, igazság' kiszolgáltatására ügyeljen egy az országtanács' tagjai, 's nemesség közül választandó biztosság. A' választás meg is történt, a' kormány' és oppositio' nevezetesbjei közül, csak ugyan a' nagyobb szám az utósó felekezetből telve ki. Az e' szerint alakult biztosság csak hamar egybe vész, el annyira, hogy van ki Bornemiszára kardot ránt; ez megkettőztetett őrizetet von a' várba; mellyre a' nemesi karból választott tagok, azt adva okul, hogy a' vélekedésszabadság korlátolva van, ki kezdenek maradni a' gyűlésből. Mig forr e' felett a' vita, nagy rémülésére a' ministereknek meghal Maximilian, 's kevéssel azután palatinus Perényi. Lengyel király Zsigmondhoz ragaszkodni mennyire csak lehet, ez az első terv, megnyerni mig elválik a' romai császárságra a' választás Zápolyát, ez a' második, mit kigondolt és kivitt Szathmári. Az utólsót a' palatinusi hivatal' üresen tartása 's Zápolyának igérése által eszközlötte, olly mértékben, hogy ez is egy volt, ki aláirta nagy csudálkozására a' nemzetnek, hogy a' nemesi biztosok haza mehetnek, mert az országtanács nálok nélkül is eligazít minden dolgot. Csak hamar a' csudálkozás' sora azonban Zápolyára került, midőn hirtelen Szathmáriék Báthorit tevék palatinussá. Bosszankodva, 's a' nemesség előtt hitelében csökkenve tért Erdélybe a' vajda.

Ezen időtől fogva az 1525diki rákosi diaetáig, az egymással kibékélhetetlenül szembe álló okfők, minden eldöntő következés nélkül ezer alakban megújult harczaikat küzdik; mellyek' elésorolása ne tartóztasson el a' vég kibonyolodásra fordítani figyelmünket. A' rákosi gyűlés megnyilt majus' elején, 's első mitsz Péter templomában Verbőczi előlülése alatt határozott: hogy az egybe gyűlt nemesség felfegyverkezve maradjon. Lajos országtanács' kiséretében jelenjék a' diaetára meg, mindenek előtt ezen előleges czikkelyeket megerősítve:

„Öt nap alatt minden királyi udvarhoz tartozó német onnan kitakarodjék; a' császári követ, mert honi dolgokba elegyíti magát, a' velenczei, mert országa a' törökkel frigyben áll, tüstént távoztassanak el. Az országtanács reformáltassék. Szálkai, mert a' törvényczikkelyeket nem szokta teljesedésbe vétetni, Szerencsés a' kincstárnok, mert czégéres életü, 's rossz pénzt hozott forgásba, büntettessenek meg. Hiában vonakodott a' király ezen pontoktól, hiában jelent meg nemesség' kedvét megnyerendő kiséret nélkül, 's minekutána ezer felől tétetett a' kérdés, miért tart rossz tanácsosokat, miért nem eszközli teljesedését a' törvénynek, bosszankodása' minden jelei közt hagyta ott a' gyűlést csakugyan engedni kellett a' köz ingerültségnek, kivált mikor az utósó rávevő eszközül még azt is határozattá vítta ki, miszerint a' papoktól vétessék el a' tized, 's a' következendő hónapban gyűljön, minthogy most mint látszik, nem fog eligazítatni a' dolog, fegyveres kézzel 's még nagyobb számmal egybe a' nemes. A' király tehát, az elébe terjesztett pontokat megerősíti, a' két végsőt mellőzve; de már most ettől sem akart elállni a' többség 's minden bétiltás' daczára, becsületszavát adja, hogy Hatvanban megjelenik.

Az országgyülés' eloszlása után mindjárt az oppositionak engedni akarás' czéljából 14 napig fogva tartott Szerencsés börtönéből kibocsáttatik, 's a' kormánypárt örömujongatásai közt kisértetik házához. De mig tart a' kiszabadulási innep' lakomája, proletarius csoportja a' zápolyapártnak, felizgatva titkon, rá ront a' vigadókra. Szerencsés csak bujkálás, 's a' vár' falazatjáról kötéllel leereszkedés' utján menekedhetik, háza fel van rabolva 's a' kormánypárt' több embere méltatlanságokkal illetve; 's még is az erő 's élet nélküli kormány három hosszu nap alatt, mig tartott t. i. a' forradalom, semmit, nem mondom a' megbüntetésre, de még csak a' megakadályoztatásra is tenni képes nem vala; 's túrni volt kénytelen a' meggyaláztatások' legnagyobbikát, hogy Zápolya a' titkon ingerlő légyen színleg kiküldött seregeivel a' nyilván lecsendesítő. Csak egy volt még hátra: hogy a' párt' vezére válljék a' szembe tett fele-

kezet' megtértévé, 's ez is megtörtént. Szálkai a' zápolya ügyhöz szegődött.

A' hatvani gyűlés jul. 3dikán nyílt meg. Az egybe csoportozottak száma 17 ezeret haladott. A' fő fő tisztviselők a' nép kurjongatásai közt lemondani kénytelenítettetnek. Verbőczi a' legtulzóbb gondolkozásu izgató, palatinussá kiáltatik ki, 's megis erősíttetik. Ez a' Zápolya fő diadalma, mint szintén Ujlaki' örökségének, ki ez előtt kevés évvel halt meg, számára elitélése; végre az országtanács' ollylag rendezése, hogy eldöntő szózattal birjanak benne nádor, korlátnok, országbíró tárnok, 's nyolcz a' nemesség közül választott személyek. Ennyi nyereség' ára csak az, hogy a' király magának tulajdonította 's vítta ki, a' palatinusin kivül, a' több fő fő hivatalokra kinevezési jogát.

E' szakaszban, mint a' történetek világosítják, a' Habsburg következés házassági szerződéshez csatolt titkos pontok' útján lőn még inkább biztosítva; de noha a' kormány' törekedései belőle kiindulók, nyilványos vitatás tárgygyá többé kitétetve nincs, 's legfeljebb egyes elkészítő próbák, mint a' gyámatyaság' kérdése fordulnak elé: a' főnök párt ellen hatása' egy részének más irányt ád tehát 's midőn királyi jövedelmek' milly czélra fordításába, 's a' törvények' teljesedésbe nem vételének oka' vizsgálatába elegyedés színe alatt és következésében öntagjait emeli egybe tett harczfegyvereken a' végre hajtó hatalom' eszközeivé fel, a' forradalmat, mellyet Hunnia' térein gerjesztett, Rákos', Bács', Hatvan' mezein fentarta, az országtanács' teremébe központosítá.

Harmadik korszak.

Ez nem egyéb egy titkos öszve esküvésnél sikerrel az előfogásokban, kétes jelekkel utóbb, 's végre török tárogatók' hangjai által szét rezzentve a' tett' pillantati közt; itt is azonban ne mellőzzük a' részletes előadást.

Hatvani gyűlés után Zápolyának hatalma kiáltotta a' kormánypárt, határ és korlátalan; akaratja, minekutána Báthori megbukott, 's nádorrá Verbőczi lett,

törvénytévő hatalommal eldöntő szózat; a' végre hajtó hatalmat kezére játszotta, ország tanácsba rendelt nemes személyek által; a' sereg népszerü nevéhez hajló, 's könnyen lekötelezendő; csak még egy lépés, 's ő király. Az erőt rontsa csel; ez a' mit ezen előzményekből következtetett király párt és nő. A' kecskeméti híres Kalendae társaság egyesül tehát; kimondott okkal csak a' hónap' első napját lakomával megülendő, gyűjti fel a' tagjaira kirótt segedelmi részvényt, színleg ez értelemben van az aláirtak' jegyzékében király' 's királynő' neve is; titkon pedig czélúl tűzve ki, Zápolyát hivatalából lecsapni, Verbőczit megöletni, Szálkait börtönbe vetni, Broderichot szolgálatjától fosztani meg. Mind ezt Zápolya addigi főtámasza, az alsóbb nemesség pénzzeli megvesztegetése' útján. Az oligarcha felekezetnek olly nagy volt erejében bizakodó gondatlansága, hogy igen hosszason nem csak hogy semmit sem gyanított az öszve esküvésből, sőt egykedvüleg nézte el, miként a' király, hogy Szálkai' befolyásától menekedhessék, 's a' szorosan udvarhoz tartozó egy néhánynak legyen közvetlen hatalma alatt, Budáról Visegrádra távolítatik, Verbőczi a' bánya városokban kiütött vallásos forradalmak lecsilapitására küldetik. Azonban megtörtént még is a' felébredés, csak hogy későn; mert már apr. 24kén 1526ban elkezdődött a' diaeta. A' kecskeméti nagy számmal egybe gyűlt társaság az előleges conferentiákon kijelentette, mikép egyedül azért van alakulva, hogy a' nemesség' szabad szólási jógát, a' hatalmasok' erőszakoskodási ellen védje. Harsogó éljen fogadta a' nyilatkozókat. Verbőczi eszmél „'s a' nyakára rohant veszedelmet kerülendő, kijelenti Lajosnak, mi szerént ő csak erőtetve vállalta fel a' hatvani gyülésen a' nádorságot, 's hivatalát ezennel a' király lábai elébe teszi. A' felelet rövid és hideg: „Az udvar a' lemondást elfogadja 's parancsolja, hogy menjen haza, ott várja el a' további rendeléseket.“ Verbőczi sejtve mi függ felette, Zóbival alkonyodáskor Erdélybe illant, 's jól is választotta a' szaladás' idejét, mert még az nap éjszaka katonai erő vette Báthori' rendeléséből körül házát, hogy őt minden tétovázás nélkül ölje meg. Más nap királyi küldöttség jelent meg a' Rendeknél, előterjesztő: mikép Verbőczi és Zóbi egy veszedelmes párt'

fejei, kik a' királyi bétiltás' ellenére fegyveres gyűlést hirdettek 's valósággal is tartattak Hatvanban, a' királyt fenyegették, hogy ha önként nem akar, fegyver által fogják rávenni a' megjelenésre, 's midőn illy veszedelmek közt megjelenne, lázongó kitörésekkel kényszerítették a' fő fő hivatalokban létezőknek elmozdítására; vessék tehát a' Rendek ezen két embert notakereset alá. Nagy helyes kiáltással fogadta a' nemesség az előterjesztményt, 's a' két bévádlottak május 3kára idéztettek, 's meg nem jelenvén, birtokaik elfoglaltattak. Báthori palatinusnak tétetett. Kevéssel ezután azonban a' dolgok más fordulatot vesznek; Zápolya t. i. látván a' többség' nézeteit, jónak látta szórni a' nemesség' megvesztegetésére a' pénzt, 's magát a' kecskeméti társaságot kezdette vásárolni meg, 's ez okból, midőn az ellenfél' egybe tett vagyonja is a' pénzversenyt az övével ki nem állhatta, természetesen kivitte, mikép ellene, 's több czélba vettek ellen, változván a' gondolkozás mód, vád, a' gyülésen egy hang sem fordult elé.

Minekutána végig vivők Mátyás' halálától a' mohácsi veszedelemig a' kormány és főnök párt közti harczot: eléadásunk' sorában mindenütt egyszersmind a' nemzet' erőtlenülése' okait kitüntetni igyekezvén; hátra van még egy átalános pillanat polgári intézetünkre, 's más főbb pontu tárgyakra, rövidbe szorított foglalatjául 's egyszersmind kiegészitéséül a' mondottaknak.

Országgyüléseink a' szenvedelmek' küzdhelyei valának. Értekezésünk' utósó éveiben személyesen kezdett azokban a' nemesség megjelenni. E' tett egy nem kis kiterjedésü birodalomban, hol e' rend' nagyobb része vagyontalan, 's a' gyülések' helyétől távol lakó, legkevésbbé lehetett az mi lenni akart t. i. közügyek' elhatározásában közvetlen részvétel; hanem egy felől azok' számára, kiknek minden érdemök egy történetes eset, hogy környékbeliek 's tehát megjelenhettek, gyakorlatilag kiváltsággá vált, személyes nézeteiknek az egész' nevében és kötelezéséül közhatározattá tehetésére; más felől pedig, a' mi még veszedelmesebb volt, s több visszaélések' kútfeje, az oligarchák' akaratjá-

nak, kiknek kiséretében, 's tehát nézeteik mellé szegődés' árán lehetett csak szinte, vagy legalább nagy áldozat nélkül a' messzebb vidékieknek megjelenni, olly eldöntő súlyt adott; innen azon vilányerő, melly egyes főnök' kedélye szerint csak azért rázkodtatta egyszerre meg az embereket, mert egy körbe fogózva álltak.

'S még is illy gyülésekben sok törvények 's azok közt nem kevesek a' haza' jovát tárgyazók hozattak; gördítheti valaki ellenvetésül.

Mire a' felelet: hol két párt aljasodott és aljasodásra vezető, kinél az erő egyszersmind visszaélés egy mással küzd, ott a' sors' változó hatalma akár mellyiknél adja a' győzedelmet, vetélytársa' béfolyását csorbító határozatja néha hasznos. Ha Zsodoma' és Gomora' fiai harczoltak volna egymás ellen, minden esetben olly város' polgára hullott el, kitől az isten elforditotta képét. A' hasonlítás itt nem a' felekezetek' embereit, csak törekedésök' elveit akarta érdekelni. Továbbá midőn valaki szerencsétlen, legtöbb álmadozásai vagynak a' szerencséről. Ki gondolt valaha Eldorádóra, ha a' jelenből ki nem kivánkozék? 'S mi természetesebb, mint, hogy ha egy nemzetet polgári intézetei nyomnak, leginkább elméjét azok' lehetős javítása foglalatoskodtatja. Azonban van kor, mellyben a' törvények sanctioja 's pontos megtartása közt véghetetlen a' különbség, hol azok, mint a' halva született gyermekek, csak azért lettek, hogy eltemettessenek. Ez írott törvény-dús időszakban is, a' jógokhoz szabott életmód vala az a' társaságból kitagadott Helota, mellynek üldözésére mindenkinek fegyvere van, 's neki senki megtámadásai ellen sincs. Egyes egyes' romlására (igazolásául azon tapasztalásnak: hol erős az oligarchia ha gyenge a' király, annyi független zsarnok támad, hány a' hatalmas ember) meg nem szűnőleg kiirtó harczot folytata; úgy annyira, hogy ez évsort kijelelő lelkületi középszerűségek' végetlen pusztáin, ha valaki kitünőbb is volt, hasonlatosan a' Kúnbalmokhoz, csontokon emelkedett magassága; 's közeliténk, erény és vétek fogalmait tévesztendők, ahhoz, hogy mint az elgyávult római provinciák' decurioi' sorában, ha az elvetemedettek közt Kristust valló is foglalt helyet, az csak

azért történjék, mert a' köz hit ezt is czégéres bünnek nézte.

Törvényhozásunk' másik kiegészitő része a' király, tekintetétől, igazgatási jogaitól, polgári intézeteink által biztositott befolyásától fosztva, számtalanszor tétetik-ki a' rendektől rá küldött választottságok' felség' méltóságát feledő, 's személysértésig vitt ellenmondásainak; nem egyszer (kivált Lajos) országgyülés' elébe megjelenni lőn kényszerítve, ott indulatos kitörések közt fogadtatva, vagy vára a' nemesség által ostrom alá vetve. Hogy mennyire felelhetett meg illy időben és környülmények közt, 's olly kevéssé a' magas elhivattatással súlyegyenben,létező személyes tulajdonok mellett az uralkodó másik fontos kötelességének, a' végrehajtó hatalom' gyakorlatának, azt legtisztább alakban tünteti elé egy két pillanat e' hatalom fő eszközeire, u. m.:

(*Vége következik.*)

Nőtelen' dolga.

„Vigyed-vissza, fele is elég annak a' sónak.“ A' leány visszatért; én lopva azon sóhoz egy marékkal hozzá tettem; a' leány mutatja az úrnak a' sót. Ezt mondá az úr: „no most jól van!“

„Miért fövetlen ez a' hal“ kérdé az úr. „Mert öreg“ felele a' gazdasszony.

„Adjál tiszta inget.“ — „Nincsen, mert az egyik mosásban van, másik szennyes, kettő rongyos, egy elveszett, egyikből kapcza lett, egy a' fördőben maradt.“

Monostorról.

Rejtettszó.

Két tag szócska, vad ez, fürgén kikerülve vajászát
El szökik, és annak bajt okoz álmaiban.
Végének keveset higyj, sokszor csalni szokott az,
Első tagjával sorsodat öszve ne kösd.

Szűts Ignácz Hodászon.

Jegyzet: A' 28dik számbeli *Rejtettszó:* Csermák.

HASZNOS MULATSÁGOK.

31. Pesten, Aprilis 18kán 1838.

Szabad Nagy-Kőrös városa jegyzőkönyvéből való kiírás

43dik lap Anno 1654 29 July.

Pánczél Istvánné Eörsébet, és Nagy Mihályné Susanna Eördöngösséggel vádoltatott varásló asszonyok ellen való törvény.

Mi Kecskeméth várassában lakozó convocatus nömös és Esküth tanácsbeli törvény tévő Halassy Mihály, Végh Mátyás, Szűcs Ambrós, Czeglédi Joseph István, Német András, Abani Fittos György, Bari Dömötör, Kéczkey Somodi Caspar, Fekete Mihály, Szentkirályi Szél András, Kottaczy Máthé, Szent Lőrinczy Szekeres János, Totth Péthör, Nyársapáthy Biró Péter Pánthos Lőrincz: mind azoknak, valakik ez levelünket lát tandják, olvasandják a' vagy olvastatni hallandják, magunk tisztességes köszönetünknek, és szolgálatunknak aiánlása uthán Intül minden jókatt kivánunk, adván értésére mindenekk, az kiknek illik ez mi törvény tételünk meg iratatassának rendiben: hogy mi convocáltattunk volt által Kőrösre ackorbeli Kőrös Városának Fő Birája Szívos János Deák és eő kglme mellett lévő bötsülethös Eskütth Thanáczbeli Uraim egyező akarattyokbul ugyan Városokban találtatott Pánczél Istvánné Eörsébet és Nagy Mihályné Susánna nevő Aszonyok eördönghessi dolgokkal vádoltatván, Nemzetes Vitézlő Ráday András nömös Pest Pilis Solt Vármegyékk Vice Ispán urnk kiadta Commissiónak ereje mellett ugyan ezen nömös Pest Vármegye bötsülethös és eskütth Assessorok Ketzkeméthy nömös Bán Gergely, és Kőrössy Fűle István Uraimék által Kőrös várossa' Lakossinak Instantiájokra szedte felöll specificált Eördöghy Tudománya birok ellen való igaz tanúknak az ő nyelvek vallasay uthán igaz lelkünk esméreti szerént való Executiójára — Az holott proponálván elönkben Kőrös Várossabeli

Uraink ezen Eördönghessek ellen szedett Tanubizonyságoknak vallástételeket, és azok által Executiót kivánván: Az Szent Isten nekünk adta értenünk azon Inquisitiokat lelkünk' esméreti szerént ventilálván, azon reáyok szedett Tanúk vallásibol nyilván való Eördöghi Tudományokat bennek megh tapasztaltunk; nem tagadván ezen Pánczélné az mi igazság szerető Törvényszékünk előtt Baranyaban tanúlta Eördöghy Tudományátt, úgy hogy az leánzó Gyermeket Férfi Gyermekké igen könnyen meg tudgya változtatni, es az medő Asszonyoknak is méheket meg nitván szűlőké teheti az ő tanulta eördöghi cselekedeti által, az melly gonosz maga viselését ezen Pánczélné fejére megesküttt 4Tanubizonyságok is fateállyák utánna következendő Fatensekkel edgyött. Hasonlóképpen ezen Nagy Mihályné Susánna ellen való Tanubizonyságh tételekbül is az ő Eördöghi Tudománya nyilván és világossan kitettzik fejére meg esküttth négy Tanuk nyelvek vallásibol és önnön maga viselte gonosz tselekedetiböll, és teöb ellene Inquiraltatott Fassiokból.

Meg ponderálván azért mind az két Eördöghi Tudománnyal vádoltatot személyek ellen való Inquisitiókat az magunk igaz lelkünk esméretit, de kiváltképpen Hatals Inek parantzolattyát előttünk viselvén, illyetén Deliberatumot pronuncialtunk:

D e l i b e r a t u m. Mivelhogy Innek ő Flgének az ő parantzolatya ez: Deut. 17. ℣. 6. Hogy két vagy három embernek bizonyság tételére megölettessék az ki meghalandó de egy tanúnak bizonyság tételére meg ne hallyon Item Levit. 20 ℣ 27 Akar férfiú, akar Asszonyi állat légyen ha azokban eördöghi jövendő mondásnak lelke lejénd megölettessenek, minden okvetetlen kövekkel verjétek azokat agyon, az ő haláloknak ő magok az okay. Ez hatals Inek rettentő paranczolattyát követvén mi is igaz lelkünk esméretiből származott Törvényünkel ezen Felől praenominált Panczél Istvánné Eörsébetet Nagy Mihályné Susánnával edgyütt, mint nyilván való Eördöghi Tudománnyal biró bűvös báyossokat, és Eördöghi Jövendő mondókat érdemek szerént tüzes halálra méltóknak itéllyük.

Melly Inquisitiók által való Executiójának Celebralássa volt Kőrös Várossa Házánál felől specificált törvény tévő böcsületös személyek által az mellyet Kőrös

Várossabeli böcsülethös Inhabitadoroknak az magunk neve alatt ki is adgyuk nagyobb bizonyságnak okáért; hogy valahova kivántatni fog, ezen Executiónkal mindenütt gyámolíthassák Igazságokatt Kőrös Városa szokott élő petséttyével megerősítvén. Isten velünk. Datum in Oppido Kőrös. etc.

Mohácsi veszedelem' okairól.

(Folytatása.)

a) az országtanácsra; ez pártharczra és forradalmakra jelszó, 's következésképen abban a' mértékben gúnyja a' rendfelett őrködésnek mint a' rendek' fegyvercsattogtatása, mellynek teremtménye volt 's fenn tartója lett, a' törvényhozói hideg fontolgatásnak.

b) a' kincstárra. A' koronajövedelmek' nagyobb része zálogba vetve vagy pusztult állapotban mint felebb is említők, 's nem egyszer a' főnököktől kiraboltatva. A' nemesek hogy adót, mellynek egy részecskéje rendszerint a' király' kincstára jobb lábra állitására volt határozva, a' többi országvédelmezési czélokra megajánlani ne legyenek erkölcsileg kénytelenek, haza futottak, vagy ha azt meg is rendelték, a' hatalmasabb felszedők magoknak zsákmányolták el, mint p. o. 1521ben, midőn a' füstszámra határzott 1 forint adóból csak 45,747 forint gyűlt bé. A' megmaradott kevés is szinte mindég kincsőrzők' orzási közt még kevesebbre olvadt. Mind ezek' következésében Ulászló arra az állapotra jutott, hogy vagy országnagyaihoz rendre ebédre járni kénytelen, vagy azon frugalis eledellel megelégedni, mit a' piaczi pecsenyeárulók, a' magyar királytól, a' köz monda szerint, nevet kapott Laczi' konyhájáról adhattak. Lajosról, hogy többet ne említsek, felhozza pápai nuntius baró Pulleo di Burgio, mikép „nincs már mit egyék", „kényszerítik a' rendek hogy menjen táborba, holott nem hogy serge de csizmája sincs." Az hogy a' kormány is ön hatalma' nevelésére kiáltólag törvénytelen módokra vetemedett, nemzet' megegyezésén kivül kötött idegen hatalmassággal thronusra következési szerződést, jógtalan adókat próbált felcsikorni, egyesek' élete 's befolyása ellen szőtte cseleit, mentheti-e a' visszahatások' felhasznált nemeit? megvitatást sem érdemlő fontosságu kérdés ott, hol minden esetre

egy másodikra t. i. (hogy a' rege ker bajnokihoz hasonlatoson, kikre bölcsőjöknél a' halál' ugyanazon pillanatát méré a' sors, 's ők harczolának a' férfikor' szenvedélyei közt egymás ellen, kiki testvére' vére csorgásán ön élete lankadását érezvén) nem magán ejtett-e, midőn uralkodójára irányzott, nehéz sebet a' nemzet? olly világos a' felelet.

Hát az elvképpen ugyan nem, tetlegesen mindazáltal ország' sorsára befolyással lévő nagy néptömeggel a' parasztsággal értekezésünk' évei alatt mi történt? „Horum clamor ascendit jugiter ante conspectum dei, nihil enim praeter nudum corpus, et illud quoque diris verberibus affectum, miserae plebi relinquitur", válaszolja a' törvénykönyv. Tudjuk, miként a' pórnép több gyengédségteli czímzetihez, ez időben a' „glebae adscriptus" is csatoltatott.

Hozzunk végtére egy két szót fel ország-védelmezési rendszerünkről is.

Európa nevezetesebb országaiban a' lánczaiból mind inkább felóldozott középrend' adóival megnevekedett köz jövedelmek' útján lehetségessé, a' győzhetetlen török gyalogseregnek, a' jancsároknak fegyverei által terjesztett félelem' következésében szükségessé lőn, az úgynevezett állandó katonaság' alakitása. Tizenegyedik Lajosé az első kezdet érdeme. Mátyás is kevéssel utóbb, nagy áldozatok közt, a' fekete seregben illy formát állított fel. Ulászló alatt azonban e' vitéz sereg zsoldját követelni 's ki nem kapni megunván, Szeged' környékén rablani és pusztítani kezd. Segít a' hős Kinizsi a' dolgon; azon czím alatt t. i. hogy törökök ellen viszi, egybe gyűjtve, királyi parancsolatból megrohanja azt, számtalant felkonczol, 's a' megmaradtakat, minden lehetős követelésökről lemondó irás mellett, az országból kiútasítja. Mekkora kár hárult ez által az egyébiránt is gyengülő kormányra és birodalomra, felszámítani bajos.

Csakugyan az ország' bátorságos léte, 's hatalma átalánoson véve e' korban a' nemzeti felkelésen nyúgodott; erről is egy két megjegyzés nem fog tárgyunkon kivül esni. Zsigmond királynak „super modo exercituandi" 1435ben hozott decretuma, Albertnek több rendelménye, 's végre az 1458ik évben Szegeden tar-

tott országgyülés' 2dik articulusának egymással egybevetéséből hozott következtetések szerint tisztán kijön, hogy első országvédelmezési lépcső volt a' királyi banderium; ha ez azonban a' fenyegető veszedelem' gátlására elégséges nem lenne, másodiknak következett a' praelatusoknak papi tizedök és az országbáróknak hivatalukkal járó salariumaik' következésében kiállítandó banderiumjok; harmadiknak jött sorban végre a' portalis insurectio; mellyben a) személyesen felkölt a' nemesség; b) jobbágy telkei' mennyiségéből keletkezett arány szerint bizonyos számu felkészült katonát állított ki; c) a' praelatus és báró noha banderiumot is tartott, magány vagy papi birtoka' nagysága szerint tartozott mint bár melly más birtokos harczost készíteni fel.

Ezen rendszeren azonban az 1492iki országgyülés' határozatai azon nevezetes változtatást tevék, mikép a' második és harmadik lépcsőt egybe olvasztották ollylag, hogy a' praelatusok és bárók mentesíttettek a' portalis insurectiokori katonaadástól; az 1498iki végzés pedig csak minekutána a' jobbágytelki insurectio sem lenne képes az ellenségnek megfelelni, parancsolja a' nemességnek személyes felkelését.

Továbbá igaz ugyan, hogy az alkotmány' kifejlődése óta a' hadrendszer nálunk védelmezési eszmének épült, 's a' rendelmények' nagy része a' hont megtámadóknak onnan kihajtását tárgyazta; mindazonáltal a' védelmezésnek bár néha veszedelmes, illő korlátok közt gyakran mulhatatlan azon neme is, midőn egyik nemzet megtámadja a' másikot, mert különben általa megtámadtatandó, nem volt minden figyelem nélkül hagyva: még 1222beli törvény van arról, hogy ha a' király birodalma' határin kivül akar menni hadba, a' főispányok tartoznak sergeikkel zsoldért őt kisérni. Ez a' kötelezés is az 1492iki törvény czikkekben mellőzve van.

Szóval, a' praelatusok és bárók birtokaik' tekintetében felmentetnek a' felkeléstől; a' nemesek papirosra leirt törvény' következésében végveszedelem esetében, az azt módosító gyakorlat szerint akkor sem katonáskodnak; a' királyi banderium, világ' tudtára csak egyedül határon túl vihető had, azonban ez is szűk jövedelem miatt szűk számra szorított; 's még

hogy egyet említsünk, a' végvárak' egy része őrizet nélkül, mert a' katonák zsoldot nem kapva azt oda hagyták, 's a' várnagyok a' kapu' kúlcsait a' király kezébe vissza küldötték. Még is ritkán vala nagyobb a' túlbizakodó kérkedékenység, mint a' végveszedelem' ez éveiben. A' fiatal magyar főnökök, midőn Buda' utczáin végig rivalló kürt a' Szolimán' közelgetésével is egymást felváltó nagy lakomákra hívta egybe őket, csak újokon lévő gyűrüikkel is képesek lennének, mint volt szokásuk mondani, öszve rontani a' pogányok' sergét. —

Értekezésünk' feltett azon második kiegészítő kérdésére, hogy t. i. mi szülte a' magyar nemzet' elgyengülését? megtévén részletekre tán igen is kiereszkedő feleletünket, ezzel a' mohácsi veszedelem' okai' vizsgálatát csak czéljául tűzött töredékünket bé kellene fejeznünk; mert teszem az, hogy a' töröknek 200 a' magyaroknak 80 ágyuja volt; ott roppant a' sereg, itt a' király elég katonát nem kapott a' harczra; a' mit felgyűjthetett is gyakorlatlan; erejét túlbecsülő, vezére rendelésének engedetlen 's a' t. noha közvetlen eszköz a' gyászos nap' elé idézésére, mindazonáltal csak azon tulajdonképpeni értelemben ok, a' mennyiben t. i. ha egy ember, minekutána életerejét és pénzét elvesztegette, kétségbe esése közt a' Dunába ugrik, 's valaki azon kérdést tenné előnkbe: mi okozta neki halálát? helyes lenne ezen feleletünk, a' víz. Mindazonáltal, minthogy az egész harczra készülés és megveretetés igen rövidbe foglalható, 's e' felett felhozott állításaink igazsága mellett tanubizonyít, azt nem említeni egy két szóval, olly hiba lenne, mint egy egyébiránt egy a' dolog valóságát magában foglaló törvényes irományt, külső hitelesítés nélkül hagyni.

A' török' roppant tábora fenyegeti az országot, a' Kalendae társaságtól vezérlett utósó rákosi diaeta következendő felkelési szabályokat állit meg: a) a' sereget hadba személyesen vezeti a' király; b) segédül mellé egy vagy két fő kapitány választassék; c) a' banderiumok teljes számmal álljanak elé; d) portalis insurectioba öt telektől egy katona menjen olly móddal, hogy ki ez említett arányban 50 katonát állíthat ki, azt tegye is meg; ki ennyire nem képes, a' vármegyei tár-

ba fizessen a' kelletö zsoldos' megfogadására elegendő pénzt; e) találtassék meg a' pápa, hogy légyen Európa' nagyobb hatalmasságait segítségre felszólitandó; f) a' nemes személyesen nem tartozik felkelni.

Szolimán szt. Demetert ostrom alá fogja, 's még is a' diaeta eloszlása után meg nem szünt az országtanács veszekedni a' felől, hogy vegye-e vagy ne teljesedésbe a' törvényeket? minthogy a' király a' sanctiot innepélyesen csak megigérte, de nem tette egyszersmind szokott formalitások szerént meg. Az e' feletti vitatásokat ürügyül használva, rendre rendre kihúzza magát a' kormány elleni párt a' gyülésekből; csak Báthorira 's Bornemiszára marad a' végre hajtó hatalom' gyakorlása; ezek hogy Zápolyát, kit jelelt a' közvélemény a' fő kapitányságra ki, a' harcz' mezejétől távol tartsák, Oláhországba küldik, az ottani vajdával a' törökök ellen együtt munkálódásra.

Szolimán általkelve a' Dráván már Péterváradnak tart. A' király pénz nélkül, 's a' szónak legszigorubb értelmében koplalva vesztegel Budán. A' köszvénye miatt vezérségre alkalmatlan Báthori (ki csak imint azon okból mert katonái engedelmeskedni nem akarnak, hagyta Eszéket védelemtelen oda) felhívja Tolnára táborba a' nemességet; de ez, a' részekre szakadt, kevés kivétellel kimarad okul adva, hogy a' király nem akar személyesen állani a' seregek' elébe, és az országgyülési határozatok nincsenek megtartva. Még segíthet a' pápa azon rendelése, hogy a' templomi kincsek' egy része fordítassék szükség parancsolta köz czélokra; de ennek már a' clerus szegül ellen. Illy környülállások közt tenni nem, csak rágalmazni tud Bornemisza, terjesztve azon álhirt, hogy Zápolya egyet ért a' törökkel.

Tehetetlenségből eszmél végtére a' király 's meggyőződvén, hogy illy emberekkel boldogulni nem lehet, régi 's már elfelejtett ministerét Szálkait szólítja fel tanácsadóul, 's ez reá veszi őt, hogy személyesen legyen a' hadak' vezére.

Zápolya minekutána jelentette volna, hogy lehetetlen Oláhországon által, 's a' vajdával egyesülten munkálódni, mert az már kezesül adta fiát Konstanti-

nápolyba, parancsolatot kap, hogy vigye sergét Tolnára.

(*Vége következik.*)

Elmeszikrák.

Azok a' fonalak, mellyekből szövi a' munkás pók hálóját, erős lánczok azokhoz a' kötelekhez képest, mellyek kötik az embert az élethez és a' boldogsághoz. A' leggyengébb lehellet öszveszaggatja azokat.

Tökéletes 's állandó boldogságot kivánni e' földön, nem egyébb, mint az egek' örökét ostromolni.

Dunavecséről F. [A.

Epigrammák.

Mimihez.

Munkát díj, — vágyást a' remény érzelme könyíti;
Díjt kezedet nem adád Lányka! reményleni hagyj.

Zs—hoz.

Látni egét emlényszemeidnek 's hévvel imádni
Egy percz míve, de hő tűze, leányka, örök.

Idihez

Szép vagy, mint a' korány, — mint nyíló rózsa szüz arczod; —
'S hókebeledbe mikép férhete kőszív Idám!

A' ki mer az nyer.

A' ki mer, az nyer, ekép szól Böndör, 's Lottihoz indul
'S a' lombos kanyaron Lotti ölébe szökik.
Leste a' nénike őt 's kipörölte az ifjut a' házból; —
Már csak igaz, mond ő, mostan a' nénike nyert.

Petrarka' macskája.

Lauráját hévvel szereté Petrarka, de engem
Macskáját jobban; szép vala Laura — hiv én.
Dalra ugyan szép Laura fakasztá; — ámde dalát én
Őrzöm, morzsa gyanánt, hogy ne eméssze egér.

Ploetz

Rejtettszó.

Gyakran csizmádra, nem ritkán főzni használasz;
Lónak ad a' német, bár csupa zsír vagyok is.

S—a Alpárról.

Jegyzet: A' 30dik számbeli *Rejtettszó:* Balha.

HASZNOS MULATSÁGOK.

32. Pesten, Aprilis 21kén 1838.

Kézbeli. (*Szeszélyezet*)

Ex ungve leonem.

A' mi a' fejben van, az nincs mindig a' kézben, de a' mi a' kézben van, az van mindig a' fejben. A' fejnek, ha a' kéztől nem kér tanácsot, semmi sem lehetetlen, és a' kéz, ha a' fej nem segíti, kevésre megy. Ezen két viszonyok hengeregnek az életben. Ezek azok a' tudós, fodrotthaju elvek: a priori és a posteriori. A' kéz tehát ura a' gyakorlatnak, és a' kézbeli által mutatja, millyen gőz van a' fejben.

A' kézbeli valóságos megismertetője az embernek, de csak a' férjfi nemnek. Különös dolog, hogy a' két nem soha sem egyez meg abban, mellyik testi részre fordítson legtöbb figyelmet. A' szép nemnél előbb fő dolog volt, a' derék; ennek vékonyságáért lettek a' sok vasas, csontos, nyulós, szoritó, kinzó guzsok, és az abroncsos terebély; később foglalatoskodtatta a' figyelmet a' nyaktáj; akkor jöttek napfényre a' sok naphomályosító csipkék, fodrok, himzetek: most a' fej kiván mindent, 's ád gondot a' divat-sphinxeknek, hogy mindig uj meg uj fejekkel jelenhessenek meg a' világ előtt. A' férjfiaknál épen megfordítva történt a' menetel. Valaha nékiek a' fej adott nagy munkát, és a' hajfodrítók vagy inkább hajborzantók vették-el idejüket, pénzüket: utóbb mindig lellyebb süllyedett a' figyelem, az áll, nyak, mell, láb voltak divatban, 's mivel minél alább forognak a' szemek, annál káprázóbbak, rendetlenebbek a' nézetek, — beállott a' tagdivati, vagy divattagi anarchia; ugy hogy végre kiment ezen nem a' maga köréből, 's fontosságot magánkivüli dologban, olly csekélységben is helyheztet, millyenben én most helyheztetek, az az — kézbeliben.

Ez a' világ' menuetteje vagy menetje valami kellemmel bir; mert a' végpontnál mindenik nem ismét

szemközt fordulván, uj kedvességet lel egymásban; ismét hátot fordítván elmegy egyik a' tetőre, másik a' lapályra, uj kellemmel majd visszatérendők. Távol minden szemrehányás, mert egyiknek kedves a' hegyre tekinteni, másiknak a' völgyre.

Nincs mindenkor réfünk, ölünk a' mérésre, 's ezek helyett majd botot, majd kötelet, majd hüvelykes tenyeret használunk, vagy körüllépvén a' mérendő tárgyat, megkerüljük: sokszor nincs eszünk, kedvünk a' fontos vizsgálásra; ezért felfogunk némelly közönséges igazságokat, határozatlan, összefondorlott véleményeket, vagy valamelly külső szint mások megitélésére vagy czafrangos theoremákkal, vagy magas sarku cathegoriákkal környékezzük 's körülgetjük őket. A' kik illy könnyen meg akarnak másokat esmerni, azoknak e' munka kevésbe kerül, ha tanácsomat követik, és a' kézbeliekre néznek a' közönséges életben.

A' kézbeli megmutatja, kiben mennyi miveltség, 's millyen lélek lakozik. Elébb kimegy az ember házából fej nélkül, mint kézbeli nélkül. Sokszor nem tudja, hová megy, miért megy, mire megy. Azonban ezt mi sem tudhatjuk; ha ésszel vizsgálnánk is, nehéz volna eltalálni, fejjel megy-e valaki vagy sem. Az én tanácsom pedig csak az, ne vesződjünk a' láthatatlannal, hanem csak azt nézzük, mi van a' kezében.

Legnagyobb miveltségnek jele a' lovag korbáncs. A' korszellemmel együtt haladni, ez minden miveltségnek legfőbb tétele. Törpe bokrok azok kik az országos szélnek meg nem hajolnak, hanem csak zörögnek száraz leveleseikkel. Most pedig lovag minden, legalább annak kiván tartatni, ki csak nevelést kapott. 'S im' erre igen alkalmas eszköz a' korbáncs. Lóra nem ülhet minden, de korbáncsra szert tehet. Nevét is innend vette: k o r é s b á n t s, kit a' kor bánt, annak olly baja van, millyet a' kor, a' kor' szelleme okoz, az az korbáncs. Ám kor bánts, de igy, kérlek, ne bánts.

Szaporodik a' nép, 's ezzel a' miveltség is, 's ezzel a' tanitvány, a' mester, az iskola is. Van iró-rajz muzsika-nyelv-táncz-küzdő-lómester. Iskola elég, a' divatnak minden ágozatiban, 's természetesen lóiskola is, melly utolsóban compendiarie tanitanak korbáncsal. Méltán feltehetni a' mostani felvilágosodott hyppagogi-

cus világról, hogy ezen methodust a' nevendékeknek természeti tehetségeik és szükségeik szerint intézte. Panasz volt, hogy sokan tódulnak, még a' tanulásra alkalmatlanok is, az iskolákba; 's ezért kezdették mondogatni: a' tanulást nem könnyíteni hanem inkább nehezíteni kell, hogy az iskolákból sokan elmaradjanak, és más élet' nemére adják magokat. Kár volna, — sok az iskola; majd állatokra száll. Hol a' mivészség fogyasztatik, ott a' természet elől áll durva pótlékokkal.

Leányai között ült a' házi gondoktól megőszült Apollo, lantjának hurjait Balatoni homokkal dörzsölgetvén-ki a' rozsdából; belépe Minerva, és a' többek között arról panaszolkodott, hogy az uj tudománynak, a' hyppologiának, nem lévén Musája, benne sok rendetlenség történik, és a' mi hallatlan dolog, a priori épen nem, hanem csak a posteriori tanítatik; és kérte az atyát, emeljen ezen méltóságra a' félnumenek közül valakit. Természetesen értetődik, hogy ezen uj személynek asszonynemből kell lenni, nehogy az asszonyi per a' Musák között, talán fontos összeveszéssé, féltékenységgé, változzék. „Mit?“ elmérgedve Apolló, — „még egy leányt fogadják? Nem én; elég gondot ád ez a' kilencz is; kivált midőn, nem lévén kelete a' szép tudományoknak, sehová sem ebédre sem vacsorára nem kivántatnak, hanem mindig a' nyakamon vannak.“ De igy nem maradhat, atyám, szólla Minerva. „Jól van, tehát légy te, mondá Apollo, ugy sincs semmi dolgod, — légy te Hyppomene.“ Jó izűt nevettek ezen a' Musák, 's utobb is, ha boszontani akarták Minervát, csak Hyppomenének nevezték.

Különös tulajdonsága a' korbáncsnak, hogy a' kézben szüntelen billeg. Midőn látjuk az ágot vagy nádot billegni, mozogni, azt mondjuk: szél van. A' korbács mozgását talán másból kell származtatnunk. Akaratja ellen billeg mindenik, az bizonyos: de az a' különbség hogy az ág és a' nád a' maga törzsökén, vagy természeti henyeség' állapotjában a' levegőnek folyása miatt mozog; a' korbáncs ellenben a' kézben, ennek belső titkos hevétől indítatva, ugy hogy, mint látszik, törzsöke, alapja, a' belső szél miatt, nyughatatlan. E' szerint midőn kézben korbáncsot látunk csapkolódni, azt kell

mondanunk; szellem van. A' kiben szellem van, ne bántsd.

Orvosnak nincs kézbelije, mert mindig kocsin jár. Ezzel minden esmeretség, még ha csak akarod is őtet esmerni, pénzbe kerül. Egyébb kézzel fogható esmertető jele nincs.

Költésznek és ügyvédnek pálcza van kezében. A' külömbség még is ez: a' költész szüntelen képzelődésének temérdek bogarait nézvén a' levegőben, kézbelijét azok ellen szemei előtt hányja veti; az ügyvéd ellenben sétakor egyre paloták' ablakaiba figyel, néha néha megállapodik, és az onnan lenéző szépekkel, mint a' törvények Heliconideseivel, beszédbe eredvén, lábbelijét pálczájával veregeti. Ha a' poeta igen buzog mesterségében, akkor hevesen jár kezében a' pálcza; az ügyvéd pedig perbeli óhajtásinak jeléül egy koncz papirost visz hóna alatt.

A' gazdálkodóknál divatba jött a' pásztori bot, melly vagy egészen fából készül meghajtott fejjel, vagy ezen meggörbitett fő reá vasból, aczélból, ezüstből veretik. Ennek az a' jó haszna van, hogy vele a' jámbor juhot lábánál foghatni. A' ki jó gazdának akar láttatni, illyen botot szerez; mert ez mutatja, hogy juhai vagynak (a' mi most nevezetes czikkely), vagy mintha volnának (a' mi most nevezetes látvány). Nomádoknak nevezzem ezeket? 's miért? Ezért a' botért? Ha meg kell lennie, szabad egy szép mázzal nevüket szinesitnem: — nevezem őket lelki nomádoknak, vagy azért, mivel lelküket a' gazdálkodásnak minden kigondolható térein vagy inkább tervein legeltetik, vagy azért, mivel haszonért a' magát védeni nem tudó lelki jámborságot lábánál fogják, vagy azért, mivel lelkük többnyire pusztaságban lakik. Fő dolog náluk a' juh, a' szelidségnek képe; maga a' szelidség — mustrajuh.

Komoly tudósok és lelkészek nem divatoznak. Némellyek gyermeki idejükben visszamaradtak, mások száz esztendővel előre élnek. Amazoknál kézbeli egyrészefejre kimetszett aszott bőrü sörje, majd pörkölt somfa, majd kimesterkélt pálcza, mellynek felső végén szelencze van burnóttal tele. Emezeknél? — — — szabad ezt nem tudnom, mivel még nem élnek; de ha illik vélekednem, — ugy látszik, egy száraz ágon függő

reménykoszoru, mellyet vágyaikkal öntözgetnek, az elhervadástól igy akarván megmenteni.

A' városi polgárt üstös spanyolnád képezi, a' mezeit furkós. Amaz mennél hoszabbal jár, annál alsóbb rendű; és igy meg lehet különböztetni hoszu spanyolnádos és rövid spanyolnádos polgárokat. Ennek okát az eredetben keressük. A' hoszu spanyolnád régi ősöknek, kik magasabb erényekkel jártak, a' kisebb alaku és nagyobb salaku maradékra szállt hagyományuk. A' kisebb spanyolnád ujvilágszülte nedénczeknek czimerük, kik nem a' bot mellett járni, hanem inkább arra támaszkodni szeretnek. A' hoszu nádosok mutatják, hogy őseik nagyobbak voltak, a' rövid nádosok, hogy még nőni akarnak a' létel' mezején. Könnyü különbséget találni a' furkóssal járó mezei polgárok között. Az előkelőbbek a' botot furkónál fogják, az alacsonyabbak sima véginél Lélekre mutat ez. Amazok csak kénytelenségből fordítják meg kézbelijüket, emezek mindenkor készek az ütésre.

A' pipa valami felséges jele a' nemzetiségnek. Mert egy sem jó hazafi, ki nem pipás. Pipát kézben mutatni, nagy érdem. Abaffy első pipázott Magyarországban: kinek nem volna diszére, azon nagy hazafihoz hasonló lenni? A' casinók' eleme pipa. Uj divat szerint a' szülő idegen nevet ád szüleményének, hogy az érdekes legyen. Sok körülmények határozzák a' szülőt szeretett magzatjának elnevezésére. Illyenek: a' maga neve, vagy akármi más névvel együtt képzelt szerencse, a' nap mellyen született, a' hely hol lett, a' remény és jóslatok mellyek felőle fogantattak, az állapot, hatáskör és pálya mellyre rendeltetett, az okok mellyekben formálódott, méhben hordoztatott, a' szerelembáj és öröm, mellyet okozott, szegénység, gazdagság, hála, fogadás, emlény és majd számtalan alig észre vehető adatok és intések, mellyeket vagy a' természet és nemzeti szokás mutatott, vagy a' képzelődés és balitélet kigondolt. A' magyar terméketlen hazafiság azt a' tanácsot vette az orvosoktól, hogy tegyen utazásokat. Megfogadta; és az olasz föld kellemes térein és bájos szellői között, mellyek az egész létet elevenítik és hevítik, viselős is lett, szült is; és háladatosságból azon életadó föld eránt, mellyhez még más emlények is kapcsol-

ták, nevezte a' világra jöttet casinónak. Minden uj dolog uj divatot szül. Azolta többen is neveztetnek igy. Én még is sajnálom, hogy illy nemzeti lényt illy nem nemzeti névvel kell neveznem. De jobban nem tudom kifejezni. Mert a' mit közhir szerint emlegetnek, hogy casino annyit tesz mint füstmühely, — én helyben nem hagyhatom. A' kitétel nem tellyes. Vagynak műhelyek mellyek nemzeti czimmel nemzetesítetnek, de a' nemzeti czim rajtok csak kolompárbilleg. És ha casino füstműhely, mi lenne rajta a' nemzeti czím? Feketére fejéritő. Hogy hogy? casino füstműhely? Az idétlen, fellobbanó, de hamar elhamvadó hazafiságról azt mondják: szalmatűz. Az amazzal atyafiságos, de sokkal idomtalanabb, alkalmatlankodó, szemet és minden helyes érzést sértve szemtelenkedő sőt boszontó buzongás számára, nem lelhetünk-e szint ugy a' tüznek ivadékjában, a' füstben, képviselőt? E' szerint nemzeti füst is van, nem csak nemzeti tűz; leljük azt akár casinóban, akár csapszékben, akár csárdában. De tűz nincs füst nélkül; sem füst tűz nélkül; csak az a' külömbség, hogy sötétben messziről a' tűznek csak fényét, közelről füstjét is látjuk; fényes nappal ellenben messziről csak a' füstje, közelről fénye is látható.

Szepezdi.

Mohácsi veszedelem' okairól.

(Vége.)

A' török azonban Tomori' sajkásait visszaverve, Pétervároadot megveszi, Futakot felégeti, Szalánkement teszi fegyver-rakhelyül.

A' király augustus' 6án 4000 emberrel Tolnára érkezik, ott több nagyok csatolják magokat hozzá.

Szálkai kiviszi, hogy Tomori és Zápolya János, ki jól rendelt sergével közelget, neveztessenek ki főkapitányokká, 's mig az utósó megérkeznék, helyettes testvére György legyen. Tomori és György őszintén vallják, hogy csak apró csatázásban gyakorlottak, nagy ütközethez nem értenek. A' sereg csak 20 ezeret haladó, az ágyuk' száma nyolczvan, 's még is a' haditanács eldöntő ütközetet 's Mohácsra telepedést szaval, csak Broderich nem, 's váradi püspök

Perényi mondja a' cassandrai szót: „húsz ezer martyrját látja a' hitnek.“

Mohácson 5 ezeren csatlakoznak még a' táborhoz. Zápolya táborával Szeged alatt van már, 's könnyű szekérrel ő előre siet. Báthori fél, hogy a' vetélkedő társa' megérkeztével kivivandó győzedelem tériethetlenül eljátszodja a' hatalmat keze közül; Tomorit a' hősi névre vágyás, a' serget a' számítás nélküli enthusiasmus bántja. Végzés lőn tehát: Zápolyát meg nem várva essék meg az eldöntő ütközet.

Augustus' 29ke volt ennek emlékezetes napja.

A' jobb szárnyat Battyáni és Tahi, a' balt Perényi Péter vezérlette, a' centrumon állott Tomori, 's megette a' király a' legpróbáltabb vezérek' és sergek környezetében. Dél után meglepték a' törökök a' magyar tábor előtt lévő, 's Tomori' hadvezérségben járatlansága miatt foglalatlan hagyott dombokat, 's azok lábai' elébe szegezték fel ágyuikat. Egy török dandár a' magyar tábort véletlenül körül kerítendő. Raskai, Kállai, Török megrohanják azt, 's mig tart e' csata, elkezdődik a' nagy ütközet, az első sorbeli magyar ágyuk' kilövésével. A' törökök színleg hátra vonultak, nyilást csinálandók, mellyen az egy csoportban létező török ágyuk' teljes száma tüzet ad a' jobb szárnyra és centrumra; az első kemény csorbát szenvedve hátrál, mig az utósó tart egyenesen az ágyuknak, azokat elfoglalni; mikor tíz lépésnyi közelben van, rája dördűlnek azok 's teljesleg visszaveretik. Tomori másodszor is összeszedi 's az ágyukra viszi a' serget, másodszor is viszsza nyomatik, 's más fél óra eldönti az ütközet' 's Magyarország sorsát. A' gyalogság csak nem egészen, a' lovasság' nagy része a' csatahelyen halva maradott. Az ifiu, jóra roszra tehetetlen király, játéka a' sorsnak és felekezeteknek, Csele' patakába fúlad. Szolimán a' Balatonig pusztítván, Pécset felégetvén, Budát körül vévén, brandenburgi György alatt közelítő cseh sergek' 's ázsiai mozgalmak hirére, mínekutánna a' Dobozi' haláláról regényes emlékezetü Maróthon 25 ezer, a' környékből egybe gyülekezett magyar nemest levágott, 200,000 fogolylyal tér vissza Konstántinápolyba. Augustus' 29kén milly időszak kezdődött! De hallgassunk a' mohács vérnapra

rá borult századaink' sanyaru koráról, mellyben a' félhóld' rémes világánál egy sírrá nyilt fel a' hon; polgár vitte meggyilkolt polgártársát, hogy hamvadjon porrá majd őt is betakarandó, 's lőn temetés nagy és hosszas.

'S rekeszszük bé már is hosszura terjedt töredékünket egy megjegyzéssel.

A' közép kor' leventája elvándorolt azon helyre, hol eldődе' hamvai nyugszanak, 's mig a' vissza emlékezések' urnáin borongott, mind az mi szent vala keblében, erőt és elszánást merített a' harczok' és szenvedések' azon hosszas útjára, melly a' megváltó' szent földére vezete. Mi is midőn az ősök' unokáinak Földvár' dombsoraira, a' nemzeti ravatalra mutatánk, nem azért tevők, hogy a' koporsó kiáltsa az élet közé a' tettet elölő szót: „memento quia pulvis es", hanem hogy a' halál tanítson meg az életre, a' pártviszályra pazérolt és czélt tévesztett évsor az egyesült ereü és számító munkásságra, a' caudiumi szoros a' thermopylaeire.

Kemény Zsigmond.

Mese.

Ámor, és a' Grácziák.

Kérlek, oldjátok már egyszer le szemkötőmet, esenge Ámor a' Grácziáknak De a' kötődő Kegyek nem hajlának kérése' teljesitésére. Melly különös szeszély az tőled, mondák neki: hiszen te bekötött szemekkel is világosabban látasz, mint kiknek szemeik bekötve nincsenek.

Hány világtalan lát tisztábban 's világosabban, teszük a' vak Belizárius, mint kinek szemei kiszúrva nincsenek?

* * *

De már abban teljességgel meg nem egyezünk, fognak ellenünk kelni némelly szépeink: hogy Ámor ezentul is vak ne legyen. — A' mint tetszik nagyságtoknak. Hisz én csak mulatságukért mesélek. *UjlakyG.*

Rejtettszó

Három tagbol egész elsőm lesz vad fa gyümölcsöd.
Két elsőm' ha veszed kisded falu lesz Baranyában.
Végsőm sokszor erős ostromnak préda falatja.
Itt az egész falu lesz, szép hires tája Somogyban.

Molnár János Kalocsárul.

Jegyzet: A' 31dik számbeli *Rejtettszó:* Háj.

HASZNOS MULATSÁGOK.

33. **Pesten,** Aprilis 25kén **1838.**

Lyrai epigrammák.

Selmecz.

Oh boldog város! hegyeidnek ezernyi erében
Mindaha rejtőzik sok nemes ércz, sok arany.
Ám de szivem rejtett kincseidhez hajlani nem tud.
Kedveli férfiaid', kik nemesek, kik arany.

Magam.

„Nem voltam, 's vagyok; eltűnök, 's leszek egykoron ismét."

E' csudagondolatok lelkemet egyre nyomák.
Mély okukat mikoron vizsgálva, kitudni szeretném,
A' mélységben hamar csökken erőtlen eszem.
Ám te, hatalmas anyánk, áldott természet! ezerkép
Fejteni rejtélyes titkaid' égve buzogsz.
Szüntelenűl remekelsz, 's rontasz, 's visszalkatod újra,
A' mit gyönge fejünk semmibe dűlni hiszen.

Maria Kristina főherczegné mausoleumánál.

(1821)

Canova! térdre rogyék mesterművednek előtte,
Míg ragadón az ezüst orgona zenge felűl.
Ájtatosan melegült lelkem küszöbére röpülvén
A' nyíló mennynek, látta dicső lakosit.
Üllt a' fönséges kegyes asszony tróni körükben.
És arany aetherben két Genius lebege.
Egyike pálmáját nyujtá neked isteni hősné!
Másika vár izedért tégedet, égi müvész!

Amor az árnyékban.

Lépek, előbbre megyen; szaladok, szalad ő is előbbre.
Hogyha mozogni szünök, mozgani szün maga is.
Oh te csodálatos árny! szerelembért, csókokat adnék,
Hogyha homály nélkűl futna, vagy állna Eros.

Első Felesztendő.

Egy festvényre.

Leplet elébe! kitárt mennyet nézelni nem óhajt
E' szem, mellyet az ég foszta meg ékeitől.
Hirtelen egy testvér és egy hű lány oda lettek.
Két jót egyszerre veszteni, melly szomorú!
Mély búmat csak ez egy szüntetheti, hogyha fogadni
Engemet is szaporán megnyilik a' magas ég.

Physishez.

Ott eleven forrás, arany aether, fülmile hívnak,
'S ambralehelletü rét ünnepi fűzetei.
Itt fiatal nyájőrlány int, kinek arczain a' fen
Szépségnek ragadó kellemi tűnnek elő.
Jó Physis! kegyedet ne tagadd meg gyönge szivemtől,
Melly nem néked, hanem pásztori szűznek örül.

Tüske.

Tüske vagyok, rózsák hű fegyvere; bántani jámbort
Nem szoktam, de szokok bántani durvakezüt.
„Azt, ki virágaimat durván szaggatja, ne kíméld:
A' szelidet kíméld.“ Flora parancsolata.

Egy árusnéhoz.

Chloe, szerénykebelű hajadon! szépségeket árulsz.
Nem kapok én ezeken: szűm heve téged ohajt.

Hajdan és jelenkor.

Kardra, magyar! hangzott a' hajdani nyerses időben,
'S tölgyágat díszül nyert az erőskaru hun.
Dalra, magyar! csinosabb évünk kívánja. 'S tüzelme
Eldődink ragyogó tetteit énekeli.
Áll kihaló 's születő napkint a' két kor előttünk:
'S a' lelkes zengő díszkoszorúja nyilik.

A' boldog pár.

Illatos oltárnál egy kellemképü derék párt
A' szerelemlánccal összekötött vak Eros.
Lát az, de nem ohajt idegen szeretőkre tekintni,
'S boldog lételinek élvedi drága javát.

Találdky.

M e s é k.

A' r ó z s a.

Egy gyönyörü rózsa egészen elrejtve viríta a' zöld gallyak között. Melly kár ennyi szépségnek látatlanul

odaveszni! sohajtá az azt növelte bokor. De im jő egy pásztorleány, 's a' rózsa csattanó szinétől, 's kellemes illatjától vezéreltetve, siet leszakasztani azt fő diszeül koszorujának.

A' szemérmes rejtekben viritó angyali szépségü leánykát igy árulják-el erényei, 's igy emelik azon fényre, mellyre azoknál fogva méltó.

A' liliom.

A' szép' tündére egy nyilt liliomot szakaszta-le. Ez hálaáldozatul gőzölgé-fel tiszta kelyhéből az édes illatot neki. Gyönyörü liliom! szóla a' tündér hozzá: kedves vagy te nekem; mert te a' hóártatlanság', 's szüzesség' szent virága vagy.

A' cserágak.

Be változatos sors juta nektek, kedves cserágak! szóla ezekhez egy harczfi: érdek nélküliek vagytok, mig az erdő' homályaiban léteztek; de mi édes emelő érzést ömlesztetek még a' szépek' sziveibe is, midőn a' nyert ütközet után a' győzedelmes bajnokok' csákóji mellett zöldelletek.

Szent Gellért hegye.

Os homini sublime dedit; coelumque tueri
Jussit et erectos ad sidera tollere vultus. Ovid.

Midőn a' csillagvizsgáló torony a' szent Gellért' hegyén felállitaték, a' tisztes agghegy igy szólamlott-meg: Különös mégis ez a' magyar nemzet, előbb egy szentet löke-le bérczeimről, mintha a' pokolhoz akart volna süllyeszteni; 's jelenleg csillagászi tornyot épit sziklatetőmön, mintha kivánná: hogy az éghez közelebb vigyen.

A' Duna 's budapesti romok.

Hah, hálátlan folyam! kárhoztaták heves elkeseredéssel a' Dunát a' szerencsétlen budapesti romok: ezt érdemlők mi tőled, hogy illy borzasztó kőhalmokká omlasztassunk-összve dühös pusztitó árjaid által, 's most midőn hontársainkkal együtt semmi áldozatot sem valánk kimélendők: hogy téged, a' dücs' lehető fénypontjára emelve tartományi folyóból a' világ' folyójává avathassunk! — Mélyen fájlalom a' csapást, mellyet a' végzet' átka reátok mért, felele zokogó könyhullámmal a' Duna: de tudván, mi nagy kincset birtok bennem, annyi idő óta miért nem erősité-

tek-meg jobban partjaimat? A' fenyegető vész ellen dönthetetlen érczgátat vonni, hogy az ellenséges elem jég-'s zajlati dühereje rajta megtöressék, erről kellett volna elevegondoskodnotok. Azonban vigasztalódjatok. Azon isteni kéz, melly jelenleg levert, fel fog emelni ismét csak hontársaitokkal együtt gyáván el ne csüggedjetek. E' siralmas eset mindazáltal ég intéseül szolgálhat nektek, hogy jövendőre nézve vigyázóbbak 's előrelátóbbak legyetek.

Az angol buvár, 's gyöngyök.

Egy angol buvár a' tengerben gyöngyökre akadván, nemde a' tenger' mélye sok kincset rejt, mondák ezek neki. — Igen, felele a' buvár: de mind ezen kincs csak akkor nyer becset, ha napfényre jő.

Ujlaky Gejza.

Hídminta 's vízdagály.

Sok elhírült hídépitőmester' műalkotványait felhordván más helyen, megkimélem a' t. Közönséget azon kőhíd' detail megirásával, melly saját műterveim szerint, 's személyes igazgatásom alatt épült-fel Austria' határánál, Feisztriczben báró Dietrich egyik szép jószágán, mellynek fesztére, avagy nyilása, teljes félkörben valósítva, 5 ölet nem halad ugyan meg, a' pálya hossza mind a' mellett is 10 bécsi ölet tesz, 's mely egy mély árkon átvezetve, hol a' magasról leereszkedő hegypatak veszi útját, 's több helyen természetes 's mesterséges vízömletegeket (cascadékat) képez, a' hegydombok' ormait egyesítni egymással, 's melly parkot néhány helyes fontaine diszít, magasra lövellő vízsugárokkal. — Nem szándékom eldöntő itéletet ejteni most Hofman testvérek 's Maderspach bányatulajdonosok' hídmintájáról, mellyet Pesten a' fehérhajó vendégfogadóban lehete látni, 's melly ki volt téve a' nagy Közönség' megszemlélésére; azonban mégis érdekesnek találom, ide mellékezni politikai 's technikai nyilatkozásikat. „Nagyban 's kicsinyben tett próbák után, a' henger-iv-híd (Cylinder Bogen Brücke) a' czélnak csak úgy megfelel, mint a' vasból vagy kőből készült, 's mi több, még némelly elsőségei is vannak, mert 1) felállittatása mindenütt lehetséges; 2) az öntött vas alkatrészeinek

lehető legnagyobb teher birhatási ereje vétetik számba 3) a' hídsúly nem ferdén hat, hanem függőlegesen, mi által lehetséges, minden egyes feszivet a' többitől elkülönitve kedvünk szerint felállítani, a' nélkül hogy a' tartó oszlopok az által szenvednének; 4) hasonló fesztávolságra kevesebb anyag kivántatik, 's igy költség is kevesebb; 5) a' henger-iv-híd a' víznek tágasb tért enged, mert az ivek' végei víziránylag feküsznek a' hídpályán, 's nem vágnak a' víz mélyibe; 6) az illyen híd olly szilárd, millyen az öntött vasból készült is alig lehet; 7) felállíttatása előtt a' legnagyobb súly teherrel is minden veszély nélkül próbát tehetni, mi más hídnál lehetetlen; 8) a' nemzeti becsületre nézve nem volna érdektelen, hogy ezen mű nem csak magyar vasból lenne készítve, hanem hogy hazai találmány is. Azon öntudattal, hogy a' ruszkbergi vas műintézet bir annyi tehetséggel, mi szerint az a' czélra megkivántató vassal olly módon szolgálhat, hogy az az országnak legkevesb áldozatába kerül: kötelességöket teljesitendik tehát tulajdonosai, ha a' vállalkozókat felszóllítják 's kérik: lennének alulirtakhoz bizodalommal, kik tova lévén attól, hogy egyedül 's kizárólag magok számára követelnék, igen nagyra becsülendik, ha a' válalkozók, Clark és Rennie magas tekintetű hídépitészek 's a' ruszkbergi vas műintézet között, melly amazok vizsgálati alá szivesen kész bocsátani terveit, közeledést eszközölhetnének. A' fenemlített vas műintézet nyilványitja egy úttal, miszerint a' híd egyik részét, mellynek mindenike, épitési terve szerint 62 bécsi öl fesz távolságú, a' szárazon felállítva, rendszeres proba alá veti, 's azon esetben, ha a' hídrész nem állaná-ki a' probát, a' kárt egyedül maga kész viselni." — Ezen irásba foglalt nyilatkozás 's ajánlat, sokban hasonlít egy másikhoz, mellyet tőn már Campmiller mérnök is 1819ben; minél fogva nem lesz egészen haszon nélkül átolvasni azon e' tárgybeli értekezésemet, mellyet a' német kereskedői folyóirat közlött 1836ban 17, 18, 19, számok alatt, 's melly értekezés felvilágosítást terjesztend az egészre, 's hogy igy aztán, magánál a' szigorú technikai megvizsgálásnál hasonló sors ne érje azt. — Egyébiránt nem volna haszon nélkül a' tapasztalás végett egy illy hídivet a' szárazon, például Budán a' generál réten felállítni,

's jól megrakott kocsikkal hosszas ideig azt megjáratni, minél egyedül még csak azon észrevételt teszem, hogy nem nehéz ugyan több rendű illy hosszú iveket függélyesen felállítni masinák által a' szárazon, a' hol azokat minden oldalról meglehet támasztani, gyámolítni, ellenben fölötte nehéz azt teljesítni sebes folyamon, 's hogy mind e' mellett is azon technikai készség, melly a' kő-hídoszlopok' fundirozását czéljává veszi eleve bebizonyitandó volna.

Mind azon férfiak, kik a' hydrotechniával foglalatoskodnak, tudják, mennyire szükséges ismerni azon folyamnak áradási 's apadási állapotját, mellynek medrére állitni kivánja épitvényeit, avagy erősítni annak partjait. Vizmérő (Pegel) nevezet alatt azon jeleket értjük bevert karókon, vagy hídoszlopokon, mellyek által a' folyam, a' folyóvíz' magassága megméretvén, más vízállással összehasonlíttatik 's megitéltetik. A' zerus (0) pont alatt azon legalacsonyabb vízállást lehet érteni, melly az emberek' tapasztalása szerint ollykor századok óta is legalacsonyabbnak elismértetvén, mértékül vétetett. Illyen példakép a' budai vízmérték a' kamarai kútmasinánál a' Duna partja mellett, mellynek zerus pontja az 1822iki lagalacsonyabb vízállásnál határoztatott-meg. Mivel azonban ezen kifejezés „legalacsonyabb vízállás" csak relativ, 's nem minden helyen egyenlő, 's gyakran még megtörténik az is, hogy idővel alantabb száll-le a' víz' tükre: ezen okból azon cottákat, mellyek felül állanak a' zeruson, (+) positiv jellel, azokat ellenben, mellyek zerus alatt vannak, a' mint azt csaknem minden esztendőben láthatni a' 2bécsi vízmérőnél, (—) negativ jellel, épen úgy mint a' thermometrumokon, jegyezik-meg. Igy volt például az eddig felvett, 1775ben február 17ikén tapasztalt vízmagassági cotta Budapest között = +24′—2″—1‴; az 1830iki, 's pedig Bécsben martzius 1sőjén = +17′—6″—0‴; Budapest között martzius 19ikén délutáni egy órakor = +21′—7″—0‴; 1838ban január 6kán reggeli 6 órakor = + 20′—6″—9‴; martzius 12ikén délkor = + 21′—8″—9‴; martzius 13ikán délkor = + 22′—6″—3‴ 's martzius 14kén éjfélutáni 1 órakor 's 20 minutakor 27′—1″—9‴; végre pedig martzius 15kén estei 11 órakor 29′—4″—9‴ volt zerus fö-

lött. Az alacsony vizállások közé tartozik az October 17iki 1834ben, a' mikor a' budai vízmérték + 2′—1″ —3‴ mutatott. Ezek összesen zerus fölötti cották voltak. Ellenben 1832ben nov. 3ikán Bécsben mutatott a' vízmérő = 1′—11″—0‴ a' nagy Dunán, 's = 1′—5″ —0‴ a' Dunacsatornában a' hídoszlopon, 's ezek zerus alatti cották, melly helyeken egy olly vízállást választottak zeruspontnak, melly nehány év után még alantabb is szállott. — Azon műbarátok, kik ezen fonos tárgyat közelebbről ismerni ohajtják, átolvashatják folyó évi értekezésemet, mellyet közlött a' Regélő a' 6dik szám alatt „Vízáradási jegyzetek" felirás alatt. Mivel pedig ezen évi tartós télben, 's ezen rendkivüli vízáradásnál 's jégtorlatnál, szemtanúk voltanak William Tierney Clark' honunkba küldöttjei Plews és Slater, kik Pestre érkeztek már február 4ikén: elég idejök 's alkalmuk volt a' folyam minéműségét helyben megvizsgálni, 's így aztán annak idejében a' szükséges előnézettel fogni a' dologhoz.

Novák Dániel.

A' szegény 's mégis szánakozó építész Antinori Rómában.

Romai építész Antinori Giovanni (János), ki 1782d. esztendőben holt meg, minekelőtte elhiresedett 's VI Pius pápától építészi foglalatosságot nyert, nagyon szegény vala 's feleségével csekély kunyhóban lakott. Midőn egykor felesége nyolczadik hónapban viselős volt, a' viselős asszonyok' szokott kiváncsiságából frissen sütött 's még meleg kenyeret (pane fresco) akart enni 's Antinorinak 10 soldit adott kezébe (a' kis pénztár t. i. az asszony' gondviselése alatt volt, mert az építész, mint számtalan más férjfi felesége papucsa alatt nyögött) azt parancsolván neki, hogy azon pénzen a' péktől „pane frescot" vegyen 's minélelébb hozza haza. Az útban Antinoritól egy reszkető öreg alamizsnát kért. A' szánakozó építész az egész kis summát neki adta, nem gondolván arra, mire való a' feleségétől kapott 10 soldi. Midőn ez neki eszébe jut, nem bátorkodott haza térni félvén feleségétől, ki kétség kivül Xantippe vala, mert a' Xantippék száma Olaszországban legio, mint Magyarországban, — hanem búsan az útczákon baran-

golt. Egy utczában vele összejött pártfogója 's barátja, gróf Theodoli, az architectura' buzgó kedvelője, 's ismerője, 's kérdezte „Che fate Antinori?" (Hogy van Antinori?) Ámbár az építész ezt felelte: „Benissimo" (igen jól), mégis a' gróf, ki szomorúságát észre vette ezt mondta: „Nò, o voi siete infermo, o grave cura vi opprime!" (Nem, ön vagy beteg, vagy nehéz baj nyomja önt) Az építész végre a' grófnak megvallotta baját. Akkor a' gróf két zecchinot húza-ki erszényéből 's a' szegény építésznek ezen szókkal nyujtotta: „Ecco, Antinori, con uno zecchino correte a comperare quanto pane vi aggrada, e l'altro voglio, che sempre lo abbiato in tasca per occorrere ai non previsti bisogni." (Imé, Antinori, egy zecchinóért vegyen kenyeret mennyit érte adni fognak, a' másikat pedig tartsa zsebjében mindég előre nem látott szükségei teljesitésére.) Az építész vett fresco panet 's örömmel vitte haza vágyakodó feleségének.

Dr. Rumy Károly.

Különös légtünemény.

F. e. mart. 31kén estve 7 órakor naplenyugta után a' nyúgoti és keleti látkör felett két egy idomú fellegtömeg támadt, mellyekből felfelé széles fejér fellegi félabroncs emelkedett és a' tetőponttól (zenith) az egész fél abroncs délfelé ereszkedett-le, semmit nem bontakozván alakjából. Ezt követték néhány világos fellegtömegek. És az ezt követő éjszakán nagy zúgás hallatszott a' földben éjfél után fél órakor csekély földrengéssel egybekötve 's hajnal felé erős zúgó légmozdulat volt, de reggelre minden a' legkellemesebb csendbe lépett-által.

Némethy József.

Rejtettszó.

Két tagu rejtvényem ragad és foszt éjbe kiváltképp.
Elsőmmel szárnyas népség bír, 's ritka repülhet
E' nélkül. Végsőm használhato bőjti napokban.

Németh Endre Kalocsárul.

Jegyzet: A' 32dik számbeli *Rejtettszó:* Somogyvár.

HASZNOS MULATSÁGOK.

34. Pesten, Aprilis 28kán **1838.**

Felelet a' segéd-magtárak iránti felszólításra.

Azon felszólítás, melly a' „Hasznos Mulatságok" idei folyamatjának 19dik számában találtatik, mind a' benne kinyilatkozott becses kivánatnak tellyesitése, mind pedig a' nemes törekedésü czélzatnak reménylhető előmozditása tekintetéből bátorít arra, hogy én — a' kinek kezelése alatt Egerhez félórányi távolságra fekvő Fel-Németh helységében 's talán egész hazánkra nézve itt az első segéd-magtár talpköve tétetett le, — első is légyek, ki ezen még eddig szerencsésen sikerülő intézet szerkezetét csekély tehetségem szerinti leirásban ugyan a' ki jegyzett úton nyilván közöljem.

Hármas a' haszon, melly ezen intézetet méltán ajánlja. Használ először a' földes uraknak. Mert a' szükség idején, tudjuk, hogy a' földesurak sokszor kéntelenek éhen haló jobbágyaikat kölcsön fejében tetemes mennyiségü élettel segiteni 's azon bővebb nyereséget, mellyet életbeli termésökből épen akkor reménylhetnének, — elveszteni; ellenben, ha jobbágyaiknak jól kezelt segéd magtáruk vagyon, bizonyosan megkiméltetnek a' földesurak ezen külömben szinte elkerülhetetlen veszteségtől. — Használ másodszor a' jobbágyoknak; mert ha mostoha idő, szük termés 's.a't. éri is őket, tulajdon magtárok segedelmet nyújt nekik, 's megmenti őket az éhen halástól. — De harmadszor fontos haszon az is, hogy ha a' magtárok rendesen 's okosan kezeltetnek, azoknak a' köznép' erkölcsi jobbitására is igen üdvösséges befolyásokat reménylhetni: mert valamint azon tudat, hogy nékie számban tartott olly tulajdona van, a' mellyhez szorult idejében bátran nyulhat, valamelly kellemes érzést szül benne, úgy egyszersmind arra ösztönözi ezen érzés őtet, hogy földmivelési szorgalmát kettőztesse, 's az által tulajdonát in-

kább szaporittsa, mintsem gondatlan elvesztegesse. Igy szoktathatják a' magtárak lassanként a' köznépet ön magával való jobb szám- és rendtartáshoz, több takarékossághoz, 's átaljában józanabb élethez; a' mi az ő környülményire nézve nem csak hasznos, de felette szükséges is.

Ugyan illy fontos tekintetekből jutott nagyméltóságú felső-eőri Pyrker János Patriarcha-Érsek Ő Exclja azon hasznos következésü gondolatra, — hogy jobbágyait tulajdon magtárok által olly karba helyheztesse, hogy azok termékeny időben kezdvén bővebb termésökből apródonként valamit félre tenni, lenne bizonyos provisiójok, a' mellyből szorultabb időkben ön magokon segithetvén, látnák 's éreznék becsét 's hasznát tulajdon szorgalmuk - 's takarékosságuknak 'sat. 's mihelyt ezen első ideáit Ő Excellentziája érseki uradalma igazgatójával tetes Králik Gábor úrral közlötte, azonnal megis hagyta, hogy azokat bővebben kifejtvén, a' feltett czélhoz aránylagos alkatba, 's rendszerbe hozza; ez tökéletesen sikerülvén, Ő Excellentziájától nem csak helyben hagyatott, hanem annak véghez vitele eránt is tüstént rendelés tétetett. Ennek következésében felszólttatván az érseki helységek, minekutánna nékiek az intézetnek ön javokra szolgálandó czélja megmagyaráztatott, elsők valának Fel-Német helysége' lakosai, a' kik annak jótékonyságáról meggyőződvén közös tanácskozásukban egyes akarattal el is határozták a' javaslott segéd magtáraknak épitését, 's ugyanazon 1831diki nyáron, azt az uraság által engedett helyen kemény szerekből, palakő fedéllel tökéletesen fel is épitteték.

Az épület került a' helységnek 954 váltó forintokban 54 krban; ezen summában foglaltatik mindazonáltal azon segedelem is, mellyel kegyelmes földes urok a' lakosoknak épitési terhökön könnyiteni méltóztatott: u. m. kész pénzben 290 fr. v. cz. az épület fák ingyen, a' falkő, mész, tégla, és palakő az uradalomból készitési áron adattak. Ezeken kivül ajándékozott Ő Excellentziája a' segéd magtár munkálódási kezdetére 100 pozs. mérő gabonát. 'S igy álla fel itt az első magtári intézet melly példa csak hamar több más helységeket is követésre inditott.

A' kezelés módja kitetszik a' következendőkből:

Minthogy a' felállott segéd magtárnak fő czélja kétféle u. m. a' köznépnek éhség ellen biztosulása, és a' vetésre szükséges magnak megtartása, e' szerint a' magtérba begyülendő gabona is tulajdonságára nézve kétféle: részint tartozik az az egész község tulajdonához, részint az egyes lakosokéhoz; 's ugyan azért megkülömböztetik az a' számadásban is, 's külön külön czimek alatt kezeltetik.

A' község tulajdonában értetődnek minden önkényes ajánlások, és ezeknek kamatjai, mellyek az előre tett egyezés 's határozás szerint az egyes kölcsönözőktől évenként szinte természetében befizetendők. Az ajánlásokbol 1831iki őszszel beszedett 182. pozs. mérő rozsból és 37. pozs. mérő zabból állott a' fel-németi segéd magtár kezdete. Ezen mennyiség szaporodás végett négy évek folytában a' helybélieknek, sőt elegendő biztosság mellett vidékieknek is kiméreltetett olly feltétel alatt, hogy a' kölcsönözők kötelezésöknél fogva a' kezökhöz vett mennyiségnek új termésbül esendő megtérítésén felül tartoztak egyszersmind minden kőből, vagy 2. pozs. mérő után kamatul évenként $\frac{1}{2}$ pozs. mérőt adni.

Négy évek mulva a' szegénység könnyebbségére nem csak a' kamatok felére, az az minden hitelezett köből után $\frac{1}{4}$ pozs. mérőre leszállittattak, hanem megállapittatott az is, hogy annakutánna a' község tulajdonának csak fele hiteleztessék az ez iránt magokat jelentőknek; a' második fele pedig tartassék-meg a' segédmagtárban olly szükséggel fenyegetődző időre, mellyben a' kölcsönözők sem tőkét, sem kamatot rendszerént meg nem fizethetvén, sorsok enyhitésére a' magtárban megtartott mennyiségből mind környülményeikhez, mind a' magtár erejéhez mérséklett mennyiségü gabonát hitelben nyerhessenek.

Részesülhetnek abból alamizsnaképen a' megöregedett beteges zsellérek, gyámoltalan özvegyek, 's vagyon nélkül maradt neveletlen árvák is, úgy mindazonáltal, hogy ha a' helység előljárói helyes okokkal támogatott tudósitásukkal az uradalom igazgatóját megkeresvén, azoknak részökre szánt mennyiségnek kiméretése jóváhagyatik.

A' segédmagtárokban feljebb érintett szükség esetére állandóul megtartandó élet mennyiség minden évben aratás, vagy nyomtatás idejében felosztatik a' helybéli telkes gazdák között minden kamatkötelezés nélkül új gabonával való felcserélés végett, mérőért mérőt értvén, hogy ez által a' köznép tulajdonához tartozó gabona szorultság esetére mindég bizonyosan tökéletes épségben megtartassék.

Szűk időben a' felnémeti népnek táplálására elegendőnek találtatik 1000. pozs. mérő rozs, és 500 pozs. mérő zab; hogy pedig a' helység ezen mennyiségnek kamatokbol összegyüjthetését kevés évek alatt bizonyosan reménylheti, tanuságul szolgál az, hogy a' fent emlitett önkényes ajánlásbeli gabona mennyiségnek hat évek alatt nyert szaporodása az 1837diki számadás szerint már 560 pozs. mérő rozs, és 105. pozs mérő zabra nevekedett. Valami azután a' feljebb megállapitott gabona mennyiséget haladni fogja, az vagy évenként, vagy minden második évben eladatik a' piaczon. és az ára vagy a' helység közönséges szükségére, vagy a' nemes vármegye pénztárába az adónak lerovására fordittatik. Hogy pedig fejenként mindegyik lakosnak tartozásába az őtet aránylag illető rész csalhatatlanul bétudassék, az az ellenőrnek szoros felügyeléséhez tartozik.

A' segéd magtár ajtajának három zárja vagyon külömböző kulcsokkal ellátva; mellyek közül egyik a' helység birójánál mint számadónál, másik a' lakosok többsége által választott gondviselőnél, harmadik az uraság tisztjénél mint ellenőrnél tartatik; — 's ugyan ezek mind a' hárman tartozván a' gabona bevételeknél 's kiadásoknál jelen lenni, ezekről a' napló-könyvet rendszerént viszi a' helység jegyzője, de egyszersmind az ellenőr is; a' b i r ó pedig számadását az ellenőr és gondviselőtől is alá irva, köteleztetik évenként mindszent tájban a' földes uraságnak megvizsgálás végett benyújtani.

Számadásra, és kopásra esztendőnként minden 100 mérő után az őszibül 1. a' tavaszi maghól 2. mérő engedtetik a' magtár számadásban kiadólag tétetni.

A' m i a z e g y e s l a k o s o k t u l a j d o n á t i l l e t i: minthogy gyakran megesik az, hogy némelly telkes gazdák hol egy, hol más okból nem képesek há-

zaiknál annyi magot tavaszig megtartani, a' mennyi földjöknek bevetésére szükséges; mások alkalmatos hely nélkül is szükölködnek, 's néha könnyen el is vesztegetik: — ezeknek 's minden illyeneknek a' segédmagtár egyszer'smind olly alkalmatos, 's biztos rakodó gyanánt szolgál, a' hová vetésre, vagy egyéb hasznos czélra megtartani kivánt gabonájokat egész bátorsággal eltehetik. Ezen mellesleges hasznot szinte figyelemre vévén, a' lakosoknak szabad akaratjokra hagyatott, hogy valakinek tetszik, vagy körülményi azt javalják, a' magtárt e' végre is használhassák — és tulajdon terméseknek is valami részét bátorságos megtartás végett abba de csak jól és tisztán kiszelelve szinte esztendőnként betehessék.

Mindazonáltal mivel a' szellős magtárokban a' gabona apadni szokott, és a' forgatás közben kopik is, a' gondviselők csak olly módon fogadhatják a' magányos lakosoknak terméseiket gondviselésök alá, ha századásra minden behozott pozs. mérő után 1. itczét az őszibül 1½ itczét a' tavaszi magbul toldásul reá adnak: — meg győzettetvén a' felől, hogy ezen toldások által is hasznokra forduló köz tulajdonokat nevelik. — Miként pedig az egyes tulajdonos akár egészen, akár egy részben gabonáját vissza kivánja, az minden tartóztatás nélkül azonnal viszszaadatik.

Ebből áll még most magtári intézetünk rendszere, 's kezelése módja; — a' mi hiány, csorba, 's gáncs lehet még rajta 's benne, azt az idő, a' bővebb tapasztalás, 's a' gondos felügyelés majd ki surolja, 's talán a' magas tökélyhez közelebb emeli, — és hogy ezt egykor elérhessük, méltán kivánhatni, hogy hazánkban több helyeken is behoznák ezen jótévő magtárokat — de szükséges volna is — mert Canaan áldott földje sem kerülte el még az éhséget. — Fel-Német Aprilis 3dikán 1838.

Czvek János kasznár.

Régiség.

Mÿ eőrőkös Groffok Zrinÿ Miklos és Giőrgÿ ualliok es adgiok tuttara mindenőknek, az kiknek illik; hogÿ mÿ engettűnk, az nemzetős Patachÿch Istuan wramnak, egÿ uagÿ keth uduari zeőlőt minden igasa-

gaual zörzenÿ maganak es maradekynak, itth az mÿ Murakeőzy zeőlő hegieinkben, es arra felelűnk eő klnek, hogÿ ualaminemű inssa es eleÿnktűl, uagÿ magunktűl ualamelliektűl adattatot, igassaga leuend, az megh neuezőt Zőlőknek, hogy az megh mondot Patatÿch *) Istuan Wramatis, es az eő klme maradekit es legatariussit, mÿ es az mÿ maradekink tiztartoink tartozzunk megh tartanÿ, azon igassagban es immunitasban: kinek nagiob bizonisagara, attuk ezt azmÿ pechetős leuelűnketh kezűnk irasaual megh erőssitettet. Datum in Castro nostro Chaktornÿa Vigesima tertia die Aprilis. Anno Humanae Salutis Millesimo Sexcentesimo Vigesimo.

Zrenÿ Miklos mpr. (P. H.) Georgius Comes à Zrenio mpr. (P. H.)

Literati *Nemes Sámuel* antiquarius gyűjteményében találtató eredeti levélből közli egy régiségbarát.

Lyrai epigrammák.

Új Harmonia.

Zeng örömènekeket koszorús tavasz ünnepi báján
A' felocsult vídám tollasi 's sphaerai kar.
Édesen ömlik Elíz biborajkai szépszavu hangja,
'S szárnyasok hallgatnak, 's némul az égi csoport.
Hajtja fülét az olymp nagy urának is a' remek ének,
'S a' főművésznőt látni mosolygva tekint.
A' gyönyörű ragadó hangját bámulva sokáig,
Szól: „új Harmoniám, kecsdalu Líza te vagy.“

Tanács.

Míg az aranykoszorús fiatalkor ez ajkan, ez arczon,
E' szemeken mosolyog, gondtalan életet élj.
Tüskebokor közepett készülj gondokba merűlni,
A' nyaraló nap ha szór rózsakorodra hevet.

Esdeklés.

A' derülő hajnal hozzám nem lebben örömmel.
Árva szobámban homály 's néma szerelmem epeszt.
Andalodásodban mikoron látsz szállani hozzád

*) Itt PataTÿch, és nem PataCHÿch van irva. A' közlő jegyzése.

Ködrémet fojtott bűm' magyarázza neked.
Könnyeit ejtse szemed, 's hozzám Aurorasugárral
Küld, 's enyhűl szívem hű szemed harmatitól.
A' bántott eget is te könyörre birandod irántam.
Földi hüségkönyből mennyei gyöngy alakul.

Füldíszek.

Eddi, kitől kaptad gyönyörű füldíszeid'? „E' szív
Hajnali kéjekben fürdeni vágya minap,
És miután kelyhét kiivám a' hajnalörömnek;
Eos e' szép füldíszeket adta nekem."

Amor nyíla.

Égi varázs terjeng, és új Arkudia fénylik
A' sűrű halmok zöld koszorúji felett.
A' hajnaltűznél lobogóbb szemek intnek örömre
Méh-'s lepelakta juhar ambravirági között:
'S folyvást röppen ezer szárnyas nyíl sebzeni szívet.
Itt minden fiatal érzi Cupido nyilát.

A' hű nő.

Angyali szépséggel ragadod nézőid'. Az elme,
Szív és szem kecseid rabjai, lelkes alak!
Nem tudod, hogy szép vagy, 's azt sem, hogy százan imádnak.
Emberi termetben vagy te valódi seraph.
Élsz egyedűl szeretett férjednek örökre, 's nemedben
Példa gyanánt fénylesz, hogy lehet hű, ki kecses.

Találdky.

Öröm hír.

Gégsipvészben szenvedőknek.

Ezen mindenkit rettentő nyavalya is engedé már egyszer magát legyőzni. Történt ez előtt 3 évvel igen meleg juniusi napokban, hogy véletlen egy pohár fris vizet fölhajték 's tüstént reá szavam elálla, de meg sem is nyilt a' legczélszerübb szerek használatára is. Már nem voltam képes valamit lenyelni, csak nagyobb nyeletekben és valami folyósság vonzódékkal, és gégémbe leesett mindég valami a' nyelé alatt, innét hurut 's más igen kínzó következmények ostromlottak; még végtére Pesten a' hatvani kapunál a' fekete elefánti fűszerárus boltban egy ottani számvivő Gyurmathy György ur adott két pálcza ú. n. Abrudzó fekete czuk-

rot, hogy ezt egyem, én már elveszettnek gondolván magamat fühöz fához kapkodtam 's mindenhez nyulék a' mit csak javosoltak. Ime illy csekélység segített rajtam. De nem csekélység ám ez; mert hason szenvileg vévén a' dolgot, igenis daliás (heroisch) szer ez. Tudjuk azt, hogy a' gőgsip gyuladása a' hidegviz ivás után, ha szét nem oszlik sebeket képez, mint az illyen bántalmakban szenvedő testek holtok után a' bonczólásnál mutatták, ezen sebeket be nem köthetni, sem irral meg nem gyógyithatni. De álmélatra méltó szerepét jádzotta itt az abruzzói fekete czukorban létező rézmész (calx cupri.) Sokszor láttam a' legelhiresztelebb gyógyszertárakban, hogy a' kivonatokat fényes réz üstökben főzdögélik a' gyógyszerészek, így szinte az édes gyök kivonatot is, (nem ám czinezett üstben) így plus minus keverve van a' legnagyobb mérgeknek egyikével grünspánnal vagy részmésszel. Ezt nyalogatván nyállal lassan lassan a' gögsipba leszivárgott 's az ottani részeket mint irral bevonva tartogatta 's szinte megis gyógyitotta, de nagy idő alatt egy évnél tovább tartott nálam, másoknál minő időt kiván nem tudom. Hogy a' gőgsipot belől bevonta, onnét állithatom, mert a' huruttal mindég oly színü anyagot vettettem ki a' minő volt a' mit nyalogattam. Már most kimondhatlan örömömre beszélhetek, minden bántalmak megszüntek, egy szóval magamat a' veszedelem torkából kirántva egészségben érzem.

Némethy József.

Elmeszikra.

A' boldogság csak az erényben létezhet. Úgy szüli ez a' boldogságot, mint a' nap világosságát, és valamint ezt a' sűrű fellegek meg nem homályositják, úgy az ostromló nyomorgók amannak belső boldogságát el nem olthatják.

Dunavecsérôl F. A.

Rejtettszó.

Szöll meghúzva lakóm földtől a' csillagig érek,
Hat betüből állok, gyász vendégség fele annak.

Petneházy Antal
Petneházán Szabolcsban.

Jegyzet: A' 33dik számbeli *Rejtettszó:* Tolvaj.

HASZNOS MULATSÁGOK.

35. Pesten, Május 2kán 1838.

Csók és szerelem.

Szerelmesajku Phoebus
Csókolja gyorsan Eost.
A' csillagok' szerelmét
Csókokban érzi Vénus.
Hesper szerelme csókját
Kies mezőkre hinti.
A' májuségnek annyi
Lágy csókja hull feselgő
Virágra harmatokkal,
'S szerelmet áradoztat.
Csak én, vidám halandó
Legyek szerelmi csókok
Nélkűl ezer leány közt.?!

Találdky.

Találkozás Dovetzel.

Kaland-töredék.

Bévezetés.

I.

Sötét olajfák' illatos hüsében
Ül a' bús vándor, köny ragyog szemében,
'S sejtvén szerelmét vissza - vissza néz!

Aurora.

Letevém lantomat, lemondék a' világról; „nem eszmélek" mondám „semmire többé: mert nékem ki halt az élet, mert nékem csak egyszer vólt tavaszom, melly többé vissza nem jövend." Magányosan akarék élni mint egykor szentkút' lakója. — — De eszembe jutott újra a' tavasz; — a' multban nem reménylett — eszembe a' hűtelen 's az életről le nem mondhaték. —

„Századok óta csírájában vólt már az, hogy őtet imádjam; 's századok érlelték őtet arra, hogy tavaszom' virágait föltűntesse. Egy [illegible]ercz ezt semmivé nem teheti; — én reménylek."

Első Felesztendő.

„De hisz neki nem is lehet tavaszt nem hozhatni vagy mennyet nem teremthetni; hűtlennek változék ugyan, azonban már csak rózsám' harmatja is, mellyet szagával bé sziv — vért ád sziverébe, bár egy csöppet; de a' melly változást okoz. Az angyal pedig rossz nem lehet! Ő, csak jóra valtozhatik: mert a' csalogány, sirmoh, fűszál, óriás tölgy és az egész természet azt lehellik belém: — hogy változnia kell." — „És én reménylek." —

Igy hányódám, midőn Lengyelhon felé indulva földi mennyet osztó imádottam lakta tájakat hátrahagyván életemről resignatióm megsemmisítém. Igy hányódám mondom, 's érzetem élv-adója; a' természet látlagos viszonyai tüntek előmbe. Élv-adója, „mert bennek őtet láthatom, mert bennek reményem fejledez."

Tehát ha tájképekkel nem szolgálhatok, azt azon mohó érzésemnek kell tulajdonítani, melly mindent maga elnyelve emészte meg. — Azomban a' viszonyokat, mint rokon testvérit nem bántá, mi szerint képessé tett az ezent közölhetésre. —

II.

Élet, — vagy halál sötétje. —

Koczka.

Véleményünk szerént az Agtelekre vivő uton; — hol a' csalis elő-jelentője a' két órán feljűl tartó erdőségnek, — két gyalogútas ment, vagy is ezeknek egyike fekütt — vérben fetrengve; másika pedig indúlt meg vissza-vissza tért: bizonyosan társát nem akará tehetlenségében a' veszély viszonyainak kitenni? — És Dovetzet a' tótság' Muszájját: mert sok lelket, melly még szeretett volna a' testtel egy egészet tenni muszajitott az egymástoli elválásra. — Ki, midőn kivégeztetésén kérdeztetnék: hány léleknek lett légyen az elválásra muszajitója? „A' szolgabirák számlálják föl a' könyvből" mondá „'s mennyi hibázhat onnan? — tudni fogják"; — 's Dovetzet mondom a' vért-szomjuhozó nemembert átkozá! —

Öröm szánakozás táborozék képén, midőn minket megpillantott és vissza iheszteni vágyott, halálhoz közel vivő ösvényünkről; — egy negyed-óra lehet csak a' köz mellyben velök Dovetz éreztetné baromhatalmát. —

A' fején sebzett eszme nélküli 's a' kétségeskedő két utazót kocsinkra vivők, minekutánna az utóbbi botját, mellyet az úton állóvali találkozásunkon félre vetett, fölvette vólna, — 's az észre alig vehetőleg kétfelé hasított botból, mit előrelátása parancsolt oda tennie: úti pénzecskéjét húzá-elő. —

Tudósitása szerint pedig véleményünk csalt; — 's az utat eltévesztők: — ez a' rabló kedves mulatóhelyére vezetendő. — Következtethető álláspont tehát, hogy a' tévedésből igaz útra térénk. — De ha szabad mondani roszra: mert jóllehet találkozni rablóval, kit a' sors tett azzá, 's kit szive még a' jobb érzés útján vezérel, mindég ohajték; olyanokban sok szép charactervonást reménylvén szemlélhetni. Ellenben, kiben a' természet csupán a' vérszomjuhozásban tünteti ügyességét — nem parányi életem feltése miatt, hanem képe látását elmellőzni akarva — találkozni vele nem akarék.

Azomban a' hosszan tartó erdőségnek vértől festett tigrisére éppen itt, ezen az úton bukkanánk.

Kik, ha nem csalódom hatan vóltak, 's mivel nem egyformán öltözve, — azt kelle gyanitanunk, hogy nem régen futhatják igy — együtt pályájukat.

Kitűnő vólt pedig közöttök, egy csaknem hat láb magasságú, nem annyira miveletlen, mint bátor tekintetű, mondhatni igen szép férfiú. Ki is ugy látszék, mintha titoknoki hivatalt viselt volna, a' minket im lemészárlandó alig 14 éves kinézésű, alacsony, sovány, széles, legczifrább derék szijban majd nem fuldokló — főnöknél!

Dovetz tótszónál mást nem beszélt, noha állatnak ez is sok; és hogy véres tettel inkább — mint hírnév szerzés végett szokta bizonyitni, — hatalmát; — rajtunk is valositni akarta, — midőn szitkon kivül csak egy szót sem ejtve ölszerét — gyorsan fejemnek irányzaná. — Azomban széles baltája vitézsége ellenére is sujtatásán fölakadt; feljebb érintett szép hősöm veté magát közben. — De talán csak azért, hogy életünket nekik tetsző kinzásukkal végezhessük: mert szólt a' halálos csapást felfogó: — „Ezek urak bratu; ezeknek korán vólna igy egyszerre kimúlniok; had lássák elébb, mikép mulat engedelmük nélkül is a' szolga"! —

'S Dovetznek tetszék a' terv.

Két társam, — kik bizonytalanságinkban még mindég kocsin ültek, — onnét lehurczoltattak.

Most mindnyájunkat kötözni akarának. De jelentvén tehetségünket, ennek történése nélkül is — a' követhetésre; szép hősöm' újjolagi közben vetése mellett; miután ez Dovetz szaladásbeli ügyességét érintené a' szökés esetében minket elfoghatni megengedteték — őket, a' már kocsinkon ülőket szabadon követhetni.—

A' magas titoknok' közben közben vetése okát később tudám meg.

A' természet elfáradni látszaték sok — nagy véghez vitt munkája után: szunnyadni készűle; — a' nap hanyatlóban vólt.

És látám a' lenyugvó napot, a' hatalmast, a' jóltevőt, de mégis gyöngülőt: mert sugár-szempilláit már már össze huzandó — pihenni készűle.

És látám, csak most látám szerelmem', az ennél is hatalmasb — tartósb szerelmemet; a' soha gyengűlve pihenni nem vágyót.

Gondolám, életemben végsődszeri lemenesét e' hatalmasnak, e' jóltevőnek; azomban tudám, hogy szerelmem csontom romjai fölött is fölmaradánd — 's nem rettegék.

Higyétek el; van a' tiszta szerelemnek még olly ereje is, melly csak veszélyben tünik föl; mint Róma Caesar' álmain.

És hogy van, azt csak én állithatom: mert ha a' közeli erőszakos halált veszélynek vesszük, — úgy én ezt érém, — 's nem rettegék. — „Azomban miólta catechizálok, a' kocsin ülő úton állok messze haladhattak"? kérdi olvasóm. — Jól elhaladtak! talán haladtunk? Akár hogy! Elég az azon; hogy már kis távolban, egy erdő szélben, vagy is inkább Cseplye között szépen fekvő házacskát is szemügybe vehettük.

Alkottatásáról a' kis laknak piqueniqueünk benn tartatását sejtém. Sejtésem nem hazudtolt: a' házcsa mellett megállánk; és egy fürgébb mint kellene lenni tót-menyecske kaczérúl fogadott.

A' lak Dovetz mulató helye; a' csupa fürgeség — Amaliája vólt. — Melly úton jövénk pedig ide; a' feljebb érintettből világos. —

Szép vólt látni szerelmében a' gyilkost: mert az szintoly durva vólt, mint vérengző áhitata. — Mimicáját azomban a' rabló főnöknek csak magamnál tartom, közleni nem méltó. De elég az, ha Mariskája — Amaliája — ezzel megelégedve lenni látszaték. Ki is kaczér tót-dalt sipitva énekelt. 'S a' jövevény minket végig — hosszant tekintve, úgy tetszék, — reánk nem oly pillanatokat hányt, — mint az elhatározott megvetési szokott lenni; — 's e' jelenpillanatot óhajtók tovább utazhatás végett használni. De hogy szépet tehessünk Marisnak, alkalmunk reá — nem adódék: mulattatásával a' rabló-fő nem sok időt engede elhatározottságomnak.

'S reményem — szabadulhatásunkra, — végkép eloszlék.

Most pénzünket kérék elő; — szerencsénkre csak Kassáig elégelhetőket: — Kassán Wechselt nyerendők. — Elrablott úti pénzünkből aztán vígságuk' tárgya nagyobb kiterjedése végett — bort, — égettbort hozatának. —

Egyik közülök dudált — másik fuvolyázott. —

Nékem, ki a' hóldvilággal, csillagokkal szoktam barátkozni — képzelhetni nevetséges helyheztetésem'; midőn e' földi bolygókkal kelle együtt tánczolnom, 's lábam' forgatására inkább ügyelnem mint hajdan tanúlo koromban Eperjesen a' quadrillra. — De mit vóltam teendő, ha ütésektől, rosz bánásmódtól menekedni akarék, velek kellett előre hátra rakni a' lőcsöket. —

Nem sokára majd — a' bortól felhevűlve iránt unki szeretetük, mit ők vallának, reánk nézve a' tánczolásnál sokkal terhesebb lőn. A' főnök egy adagot a' másik után üritvén characteristicai dühébe jött: Az úton magunkhoz vett vérben fetrengő 's általa már egyszer meg kinzott társunknak, — ki a' kemencze kerevetjén talán az élet-halál határi közt létezve hörgvén; „nehogy elébb meghalna, mint keze által:“ (Dovetz mondása szerént) fejét ketté hasítá — véres ölszerével káromkodva 's egyet forditva „minden üveg és minden lejárt tánez után egy halál“ — mondván; vártuk a' tánez' kezdetét, — végét — 's halálunkat. —

És az üvegek ürűltek, a' tánez újra kezdődék riadva, házat roskajtható — ha szabad mondanom, egyben hangzó vigságukkal. Egybenhangzó: mert a' titok-

nok is ki e' koráig komolyan ült, baltáját vevé, — tánczba vegyüle, 's főnökje' kedvesével mulatva, valamit sugdosva egy kis korig lejtett. Mignem elereszté. Ez után láttuk a' tótmenyecskét kedvesével, — tehetségük szerént egymásnak téve a' szépet — a' kamrába vonúlni. Vagy inkább a' rablót általa vonatni. —

'S im! „most föl legények" — mond a' titoknok — „baltával tánczoljatok! mig Dovetz eljövend, az alatt küszöbre fektetem egymás mellé ezen uracsokat" — reánk czélozva — „hogy osztán egyszerre vághassuk nyakukat. 'S—

Ezek éles baltát ragadának, tánczolva — káromkodva; 's mink az úgy nevezett pitvarba löketteténk.

A' koczka elvólt vetve; véleményem szerént halált veték. De hányféle alakban jő a' szerencse vagy szerencsétlenség? hányszor jő a' rosz jó képében vagy viszont, azt a' rablók közt vélt titoknok is bizonyítá. — Kilökettetésünk után, a' helyett hogy véres tervét véghez vinni ohajtaná, — nagy elámulásunkra Gömörből velünk utazó barátomnak kezét csókolá meg. 'S barátom, bár előbb is sejtvén ki létét, de főleg a' rabló titoknokban csak most ösméré meg vólt inasukat. Elfelejtve minden veszélyt örömében — mert ha veszélyben vagyunk, tűnjék csak egy barát is a' veszélyt hozók közűl, — azon pillanatban, a' többiről megfeledkezünk. Nem csuda, ha barátom, midőn az embert is mint hűt szereté, 's ily allyas állapotban látván, tüstént e' csoporthoz hogyan vetődése felűl akart értekezni, nem pedig szabadúlásáról. De a' kérdeztetett más álláspontban vólt; ő neki csak most van már már nyomában a' veszély; vagy szeme előtt az irtózatos gyilkolás' képe. — Tehát nem felelhetett; elhatározottsága szabadító angyalnak kené föl; — 's siessenek mondván 's minket az általa mindég készen tartott kocsinkra varázsolt, 's elhajtatott. —

A' meglepettetés, sorsunk' oly hirteleni változásán csak némákká varázsolhatott. De az alatt mégis haladánk, pedig sebesen: mert a' magával még most is tehetetlen kocsisunktól megmentőnk vevé által a' lovak kormányát, kigondolta az üzettetést, és tudta az Agtelekre vivő legközelebbi útat 's kormánya alatt valóit nem kímélheté.

Majd távolban puska lövéseket hallhatánk, de pusztán elhangzókat; a' veszélyen már túl valánk és az ifjú nap' előkövetjei fényénél, Agtelket szemünk láttárgyúl veheté. Min is örömünk nem csekély vólt: mert engedelemmel légyen mondva, a' bál után éhezvék — reggelizni ohajtánk. Azomban örömünk a' haladni vágyás ellenére is határ közé szorittaték. Ál-kocsisunk megállapodván, búcsút vön a' marasztalásra minden próbáink után is. „Isten velük jó uraim — szóit, tovább már nem vihetem; itt a' határ 's veszélyen túl vannak. Hah, bár most is és örökké követhetném jó uramat, de ezt már nem tehetem." 'S miért nem? Ne kérdezzék tőlem; sorsom nem engedi! — — mondom itt a' határ! Azomban ez életben nehezen fognak többé láthatni, de azért emlékezzenek meg rólam." Ily érzékenyen búcsúzva még egyszer jó urának kezeit akará megcsókolni; 's engem érvén előbb, — nyakába borulék az elválónak, — nem annyira éltem megmentetése, mint különös belső vonszódás miatt, magam nem tartóztathatám — 's megcsókolám. A' többi is utánnam — 's elválánk. A' vándor-órás — mert kit kocsinkra vevénk órás vólt — elővoná újjolag varás botját; 's a' pénzt közösnek valván örülénk a' jó reggelinek.

De még Agtelekre érnénk, az egészhez szükségesnek látom, velem utazó barátomnak egy elbeszélését közre bocsátani. Ezt nékem egykor gondokbani merengésünkor a' kandallónál vallotta-meg. —

Hogy hamar tárgyamhoz térjek, ismét ügyekszem ennek legrövidebb fonalát követni.

Barátom' elbeszélése:

III.

Mint méh' a' rózsán fügtem én
Csókján — lélekzetén.

Vörösmarty.

Idát ölembe vettem 's őt átkarolva, — ajkam ajkára dőlve, mint a' mohó hiúz, midőn prédáját veszendőnek is gondolhatja — ha rajta érik, párositók lelkeinket: mert tüdejéből szivtam a' levegőt, 's mellem dobogott midőn ajakán, ajakán a' rózsán, elcsattant, — jelentvén hogy már minden átröpült, — mit csak adhaték.

„Ida“— hangzék most a' mellék szobából 's attya' hangját ösmerém meg: mert a' hang igen durva vólt— 's palaczkok csörgének.

„Honn az öreg az atyám“! 's a' lány szökött, és a' halhatatlanság' elöjelentőjét — a' szerelem lángot képéről most lemosni ohajtó pár-könny tolúla szemébe.

„Te gaz leány“— fogadá az öreg, csak a' kanapét keresed, 's atyádnak fáradságos munkája után sem hozol mit is, hogy magát ital vagy jó étel által megfrisithesse“

„Édes apám, hiszen mim van, adh.“

„Csitt! neked beszélned sem kellett vala tanúlnod hogy akkor apádnak pillantásait is megértsed“ vága Ida kezdő beszédébe az apa — „'S im hozz bort! — folytatván — csak akkor örülök ha nem láthatlak.“ De ezt már félig beharapva mondá, 's mintha Ida után sejtő pillanatokat is vetett vólna — köhögve pipájába a' szárat egyengeté. —

Én angyal Idám után a' mellék szobából kisuhanék, 's az öreg' keménységét kérlelve biztatám; hogy szenvedés után csak jobb sorsot várhatunk, 's egy sokat mondó pillanatot kölcsönözék az égtől hozzája 's elválván — haza indúlék. —

Lakom Z. tisztartóéktól pár puska lövésnyire van inkább lehet mondani parton mint partocskán: sokszor pedig szokásom szerént sebesen indúlván föl, árnyékkal kinálo gesztenyefám alatt pihennem is kell.

(Folytatása következik.)

Rejtettszó.

5. betü. Vólt ostora Erdélynek.
1 2 3 5. Nagy tisztsége Töröknek.
3 2 1 5 4. Szünnap Izraelnépnek.
4 5 3. Puszta Heves megyének.
2 1 5. Vólt királya hazánknak.
3 2 4 5. Kis helysége Borsodnak.
1 2 4 4 5. Ha kettőztetsz négyes számot,
Jelent jó, nemes családot.

Tahi Emánuel.

Jegyzet: A' 34dik számbeli *Rejtettszó:*
Torony.

HASZNOS MULATSÁGOK.

36. **Pesten,** Május 5kén **1838.**

Találkozás Dovetzel.

(Folytatása 's vége.)

Ha fölzajdúl a' tenger' hulláma, nem határozza meg sebességét, 's sokszor sziklába ütődve erőtlenedvén kissé pihenni visszaesik. Hon tértemben az érzés bennem is keringett; 's annyival inkább nem csuda, hogy gesztenyém alatt most megállapodám. Szemem a' tisztartólak felé szegzém; — tán gondolni is lehet? Illy néző elmerültségemből azomban, egy földalól jövő hanghoz hasonlító mormogás riaszta föl. Ennek okát vágyva tudni, a' hang után megfordulék. — 'S im vastag gesztenyém' túlsó óldalánál; — egy kártya hányásban elmerülni látszó, vén czigány asszonyt láték.

Minekelőtte pedig őt elokozhatni szent helyemről fölriasztanám, ezt mormogá:

Béka máját ellemettem;
Ha, ha; tudom mit kerestem.

„No ha tudsz mindent, jó anyó, tehát tudod e' helynek szentségét is"; szóllék most hozzá „és merészlél kurúslásoddal ide bétörni"? —

Erre a' vén asszony kártyáját összeveszedé, 's a' helyett hogy elment vólna, orczátlan nevetéssel hozzám irányzá szavait, 's jövendölgetni akart. —

Néhány pénzt veték néki — 's elparancsolám! Anyóka, gondolám magamban, nincs szükségem jövendölésedre; egy Idánál többet nem jövendölhetsz nekem; 's ezen egy már jelenleg az enyim. A' katonatisztől, pedig ki házukhoz jár, anyival inkább sem félthetem, mivel az nem annyira szép, mint idős. 'S e' szerént hizelgek bár magamnak — de jövendölés nélkül e' részben is ellehetek. A' vén czigány asszony azomban előbbi kívánságomnak sem engedve, 's szemeit hunyorgatva — még mindig egy helyben állott. Mig nem harmadszor is, az eltökéllés' pillanatát vetve rája, kedves helyem' tisztul-

tatását haragva parancsolnám; tudva szemtelensége díját is már kezében — végre elindula.

Mentében még egyszer rám vigyorga, 's vissza dörmögé:

Hm. hm. hm.!
Nagy helyen lesz, nagy mulatság,
Nagy fog ottan végbe menni!

Itt lehetlen vólt magam' a' nevetéstől megtartóztatni: mert kurúsló bár nem vagyok, a' vén anyóka' mély gondolatából fejtegetett szók értelmét mégis tudhatám. Tudám, hogy F. gazdag uraságnál két hét múlva mulatság lesz, hová a' környéket meghivandó, 's hová — anyám engem is a' menésre késztetni fog; annál is inkább, mivel Konstancz kisasszonyt kivánná jegyeseműl. De azért én bizonyos szin alatt — törik — szakad nem megyek.

„Ida ott lesz—a' gőgös Konstancz házi kisasszony, tánczosné hiánya miatt is megfogja hívni — gondolám magamban — 's igy szerelmem, mit én csupán Idának vallék meg, föl is födeztethetnék.“ — Tehát a' czigánynő, „nagy fog ottan végbe menni“ — szavazatját nem tudám csak megfejteni. A' min is fejem, mint reám nézve csekély értékűn, nem soká törém. — Lehetnek bár csábitói szép Idámnak a' fényes társaságban 's ha hűtlenné lett, nem vólt reám érdemes, és ha nem, — minden esetre nyerék. — Ismét igy vélekedém 's gesztenyém árnya alúl honfelé indulva — eltökéllém újra, hogy a' mulatságba nem megyek!

Másnap anyám távoli jószágára küldött, hogy ott a' gazdasági rendeléseket megtévén, ha lehet magam is forgolódjak az élet takarítók — munkások körúl. Mert anyám azt szokta mondani, hogy „csupán a' maga szemének hihet az ember mai világban, még a' paraszt is cselszövényt táplál elméjében.“

Én elértém akaratját, 's mire jószágán mindent elvégezék, — már a' mulatsági nap is békövetkezék — mellyen Idát akarám próbára tenni. Nehéz vólt pedig az ő láthatása nélkül egész két hetet eltöltenem, de főleg a' szerdán tartandó mulatságon jelen nem lenni — szilárd föltételem csak csötörtökön ereszthete.

Vólna szívem — a' fő és fejem szívvé válnék, hogy mind a' kettő jobban meghonosodván egyik a' má-

sika ihletével azon vágyörömet, hogy Idát láthatom 's ő engem boldoggá teszen — tudatni még sem lennének képesek. — Elég az azon, hogy én ily kimondhatlan érzésemből csak akkor jövék magamhoz, midőn haza érvén szerette anyám ledúlt főkötője 's haja szét kúszmálása miatt — szelességemért pirongatott. — Ő tükör elejébe ment a' szétdúltakat helyre igazitandó; én pedig kiosonék, a' nélkül hogy már-már kezdő tudni vágyási kérdéseit csak érthettem vólna is.

Hová futék ah! — tán jobb vólna megsúgni?

Azomban elbeszélő barátom itt elakadt, 's soká nem szólhatott

Én jó ideig reá bámulék—'s ő, de töredezve ismét szólt: „Igen-igen" — mondván „csak a' tüzet néztem — kandallómba mutatva, — mint sietteti szakadozva lobbanásait; 's vélém, hogy már végeztem történetecském'! —'s tehát mint följebb — és én Ida udvarokba termék. Házukhoz közeledésem után — a' szobából élénk zsibajt hallék, 's egy udvaron lézengő cseléd-től ennek okát kérdezvén, — „jaj uram, — szólt susogva — bizony nagy baj van itt tisztartó uram fején; tegnap F. uraságnak egy láda pénze veszett-el, 's azt most rajta keresik."

'S még tovább sipegett vólna, de ezt mesének tartám 's nem halgatám.

Azomban nem csalattatám. A' tegnapi mulatság' alkalmával F. uraságnak mindég kéznél tartott jócska pénz öszvesége valóban elveszett. Midőn pedig a' tisztartó és a' hozzá járó katonatisztnek elpazérlott vagyonuk után is, elfajúltságukat tudá, 's ezen feljül még a' szoba leány őket azon szobából, hol a' pénz vólt ki - 's be czirkálgatni látta volna is: — gyanújok reájok esék.

A' rögtöni kereset után nálok meg is lelték. 'S e' szerént nékem ezen csak sajnálkoznom lehetett. De hogy legalább Idámat a' jót, a' tisztát, az égit vigasztaljam — szobájába sieték; hol őtet nem lelém. Gondolám, hogy szemérme bujtatá el valahova. És a' kertet kutatám ki; 's őtet ott sem lelém, és mindenütt kerestem és minden üres vólt, — üres — véle az egész természet! Ő eltünék, 's egy évi keresés is csak elmaradását jelentheté. —De nem, nem tünék el, hazudság beszédem! hah! birom én egész valójában, érzem a' daga-

dó mellet szivemen pihegni! itt van egész valójában! — 's

Én ámulva látni megfordulék, — 's ő szivére mutatott.

IV.

Ő az!

Még öt óra nem vólt a' mint Agtelekre érénk.

A' falut leirni szükségtelen, mert csak szánakodásom sérvét szakasztanám újjolag föl, ha ismét előmbe akarnám képezni a' pusztaságot, melly ott, — bár a' csepegő kő barlang végett sok megforduló utasokra vár.

Rosszul kisült árpa-kenyérből álló reggelinket—mert egyebe nem vólt az ottani bornok-nőnek — legalább mondása szerént nem — mogorva képpel fogyasztók.

Ezen képünkről szólló hiányt képező mogorvaság az egész szobában — jobban füstveremben — csendet szűlt. A' füstveremben létező borozók, egymásra tekintve csendesen ürítgeték átlátszó adagjukat. Később —koronként az üveggel jobban megbarátkozván — szóllamlást is hallhatánk. Beszédjök tárgya az előttök mesés — Dovetz volt. —

„De azért őtet — szólt egy alacsony barna legény — hogy lónál is sebesebben tud futni, már régen megfogták volna, ha a' körül fekvő faluk nem rejtenék sokszor el — 's segitenék rablásában."

„Rózsa Elek is eljárdogál innen — Agtelekről hozzá — szólt egy másik — pedig terigettét! szép feleség tartóztatja ám, sőt ennek miattai sirása sem tudja vissza tartóztatni: — ott sok keresetje lehet." — De ezt félig susogva mondta 's oly hangejtéssel, mintha inkább elárultatásától félne, mint, hogy falujok gyaláztatását akarná tudatni. —

Illy környülállásos hangból itélve, szintén ennek is Dovetzeli czimboráskodására gondolék. És már meg akarám szóllitani vagy is véle szóba ereszkedni akarék hogy ez eránt belőle valamit kicsaljak: mert hogy kilehet belőle szép szóval mindent csalni, ostobasága, mit észre vevék – elárulá. Ezt mondom már már szóllitni akarám, a' mint zörrenés voná figyelmem magára — 's az ajtó belöketteték. A' bétárt ajtón egy közép korú erőtellyes menyecske rohan bé, — képén zavartság, —

szánakodás csatáz. — Most egyenesen a' bornok nőhez terem, — bort kér; mígnem egy orvosságos üveget húz elő —'s „Rosnyóra megy úgy-e édes komám asszony? — mondá sürgető hangon — az Istenért hozzon csak ebbe balzamot! az ijedés ellen mondják az igen jó.“

„Nagy történt házunknál — folytatván — de nem tudom kivallani, szégyellem; — — hiszen majd megtudják úgy is később, — csak balzamot — balzamot!“ — 's oly módon mint jött, elrohan.

Azon sürgetősség 's képén a' sokat mondó vonások veszélyt árulának el.

Néki tehát segédre vólt szüksége, 's az illyenekbeni tudni vágyás is — engem minden gondolkozás nélkül utánna erednem parancsolt, — 's utánna futamodám. - Irányunk egy lak felé vitt — hol megállék. A' szobából zokogás hullámin töredezett sohajok üték meg fülem; — 's be lepvén, látám, hogy egy asszony, már már kimeritve, de még egyszer felfeszitvel erejét ügyekszék valamit egy oldalt fekvő szalma ágyra emelni. De ereje elhanyatlék 's éppen midőn a' szobába léptem rogyott terhével össze félholtan.

Az ájúltságba szenderült nőt ágyra tevém; szétomlott haját, melly majdan az egész sudár termet takarójának látszék lenni — képéről széthajtám, lezárva is látszható nagy szeme pilláin egy fagyott köny vólt — azt letörlém, 's a' félholtnak halvány képe zajgó habjaiba elmerülék; mert áh, a' vész ott iszonyú vólt!

Szerfelett egyszerű ruháját a' kecses parasztnőnek, bár felülegesen szoros nem vólt, megoldám: hogy a' lélek annál nagyobb helyet találván lakába visszajöhessen. Mert lelke gondolám igen dús lehet — 's illy szoros lakban nem lakhatik.

De nagy volt meglepő fájdalma; és igy guta ütéstől tartánk, mert soká szunnyadt.

És kiveti szememre ha azt mondom, hogy fájdalma méltán lehetett az ég alatt a' legnagyobb? Mert a' teher mit ágyra tehetni hijába ügyekszék — férje volt, férje ki magát öngyilkolással fertőzteté. A' halált hozó kötelről már-már feketedve metszeték le gyönge neje által, — ő fölakasztá magát.

Ezt miért tevé, az öszveszaladt nép szájából értesittetém — ha igaz? — hogy t. i. „miólta szelid annyát

kicsapongásai — 's rosz bánásmódjával sirjába fekteté 's ezen feljűl még — ezt talán csak regének vegyük — egy asszonyt bonczolna föl, ki szive alatt egy életet hord vala, de őtet nyelve által busszúlójának kené föl, — az ólta jobb ember lett ugyan — mondák; — mindenen segite sokszor erején feljűl is. De lelki csendje eltünék, mindig ördögöt lát, szüntelen magával küzd — éjelente — naponta. Mignem tegnap szomorúan haza jött; 's a' vármegye hadnagyai körme közül szabadulván ki, — magát fölakasztá. — Ennyit a' népszájából.

De bár mi véteksúly nyomta öngyilkolásra, annak nagynak, megrázkodtatónak kelleték lennie; mit azomban ő maga, a' legnagyobb könyörgés — 's biztatásokra sem vallott ki soha világosan.

Azomban e' zavarban a' halottat az öngyilkost — segedelemmel környékezni mind e' korig elfeledvék — még mindig, hol nője véle öszverogyott, feküdni láttuk. —

Az előitéletes köznép félvén testével érintésbe jönni; — inkább ennek neje körűl forgolódék, ki már újra sohajthatott is — mignem később fekvéséből örömünkre fölvánczorgott. Félvén mondom, 's igy magamnak kell vala — a' nehéz testtel küzdenem; ha soká kül-maradásom után barátim 's a' vándor-órás föl nem keresnek 's nem segitenek! 's őt igy együtt az ágyra tevénk.

A' béfüggönyözött ablak szellőztetés végett most megnyittatik, 's a' nap arany sugaránál egy magas — képén szilárd elszántság tükrözte — kiteritett halott tünik világosabban szemünkbe — „'s ő az!" fölkiálték; 's olvasóm emlékezete után is, az öngyilkosban, megmentőnkre ösmerék. Alig hogy illy akartalan föltkiáltva a' szép hőst életre hozni iparkodám; egy nyögés, — 's sikoltás hallatszék — 's Ida hangzék a' szobában; — 's a' már érintett barátom egykori inasuk' — az öngyilkos neje elébe rohant.

V.

Átkozott czigányné!

A' szobában csend volt; csak a' jelenlévők' szemei futkároztak egymásban ütközve — mig lelkeik várák a' kimenetelt. —

Barátom magát erőltetni látszék a' szólhatásra. De meglepetésén szólni nem tudván — ölelésében akarta kifejteni Idája megtalálásán való örömét. Örömét; mert kit majd két évig gyászola, azt — és illy váratlanúl lelte meg. — Azomban ölelni vágyó karja gúnykaczajjal visszalöketteték.

„Ha — ha—mond a' nő, szemeit kétesen reá meresztve, ki a' hirteleni meglepettetésen megőrült,— legalább örültnek látszaték — — a' hiúz is szereti a' vért, 's ettől megtelve rikácsol örömében.

„Mondjad csak gyermekem! hisz már te szóllani tudsz! — másfél éves gyermekét előre rántva folytatván beszédjét — mondjad! mondjad! hányszor számlálád meg szívem verését? alatta fekvél; legjobban tudhatod!? — hányszor no!? — szólj!, mely csak érette — apádért vert!

„Nézd csak gyöngy gyermek — most barátomra mutata — apád ám az neked, apád! ki házuknál lévő barátjának megvallá, hogy csupán pillanatnyi gyönyört vágy csak élni tisztartóéknál; nem pedig a' nékem vallotta tiszta szerelmet! És, ki a' legnagyobb inséget nevetve látta reám szálni, a' nélkül hogy csak meg is látogatna?!

„Ha—ha—ha — kaczaga most kétesen— tudok tudok én mindent, mindent kivallott a' jó czigánynő, mit házatoknáli czirkálásakor hallott-látott!

„És im szólt még kissé csendesülten — most sérveim újra feltépni óhajtva — véremen akar hízni, 's hólt férjem árnya alatt jólléttől pihegve — szenderegni!" Ezt már oly csendesen mondá, hogy szavát alig érthetők— mignem a' fölhevüléstől újra elgyengülve — újra földre rogyott.

És barátom szava csak most jött meg.

„Hah!—sejtésem! — mond elkeseredve — átkozott czigánynő! a' szenny — hazudozásaival, 's mivel magamnak jövendölgetni nem hagyék, kurusló hatalma végett —tudta hát mennyemet szétdúlni?! hah átkozott czigánynő!" —

„Ne átkzd őt — ha szabad még igy szóllanom — ne átkozd! mágához térve Ida—ujjolag csendesen folytatván beszédjét — ne átkozd őt' mondom; szava betellyesedék. Mert midőn mindent elrablál Idától a' mi az ég

alatt legszentebbjé vólt — ott hagyád kesérvéinek — enyhét könnyüjében fulasztani.“ Egy hét — két hét elé tünék 's te nem jövél.

„Nem jövél még akkor sem, midőn gyalázat fenyegeté házunkat apám' elvetemedése miatt — Idát az örvényből kiragadni.“

„Csuda-e hát? ha a' leány — nem lány többé, a' világnak szégyenül kitéve — bujdosni ment-el — merre lába vezérlé.“ —

„Csuda-e hát, ha egy hivebbnek adta kezét — de nem szerelmét; — ezt akarva sem teheté —; egy hivebbnek, kitől — bár terhes, — életét nyeré; mert Dovetz-nek gyilka alúl ő mentè meg — 's tudta hogy nem szerethetem — csak tisztelem. Ő mégis imádott és érdemesnek tarta kezére. Csuda-e hát; ha egy hűbbnek adta kezét?“ —

Itt ujjolagi őrjöngés lepte még az elbeszélő Idát — mert beszédje szerfelett zajló és szakadozott vólt — folytatván.

„Mit vallék? — mond, mindent tudnak? nem — nem; mit szóllék? tán csak egyedül hallotta? 's mit hallott, ezt én ő néki úgy is megakarám súgni. — De már most, ha mindent tudsz — fölemelkedve mondá: — ne nézz reám, mintha még valamit akarnál keblemből kicsikarni! — eredj; nincs többé semmi mondani valóm!“ —

Igy végzé szavát Ida — 's zokogva hólt férjére dült. — Belőle többé szót nem veheténk!

A' balzám Rosnyóról eljött 's az asszonynak mondám, hogy tegye el; majd jó lesz külső sérvre!

És így eltelve fájdalommal kocsira ülénk; barátom azomban Idát kérlelni Agtelken maradt — 's mi tovább hajtatánk. —

Gedey Károly.

Rejtettszó.

Hét betü. Igy nevezik társát a' rút gonoszoknak.
Első négyemből készűlnek hasznos edények.
Hármam nyája között büszkélkedő törpe kis-állat;
Bőségben létez szép honnuk' dús kebelében.

Németh Endre Kalocsárul.

Jegyzet: A' 35dik számbeli *Rejtettszó:* Basta.

HASZNOS MULATSÁGOK.

37. Pesten, Május 9kén 1838.

II.

Dunaáradás 1838*ban*, *'s ez* iránti technikai észrevételek.

Mind az, mit e' télen a' Dunaáradás általi netalán történendő bal esetekről technikai belátásaim szerint a' tett vizsgálatokhoz képest előre már gyaníthattam, fájdalom! egész mértékben beteljesedett. A' Duna vize t.i. melly még martzius 13ikán délkor=22′—6″—3‴ mutatott zerus fölött, délutáni 3 órakor már 23′—4″—0‴ra szállott fel, esti 6 órakor pedig a' budai vízmérték 24′—5″—0‴, 9 órakor 25′—2″—3‴, 's éjfélkor 25′—11″—9‴ volt 's tehát jóval magasabb az 1775ki legmagasb víznél, mellyet tapasztaltak vala azon évi febr. 17én. Mart. 14én éjfél után, az az reggeli 1 órakor 's 20 perczkor elérte az általunk vélt legmagasb fokot 's tehát 27′—1″—9‴ volt a' zerus fölött. A' viztükre 3 órakor reggel leszállott 24′—11″—0‴ra, de már 6 órakor ujan felemelkedett 26′—0″—0‴ra, 's igy folyton folyva áradott, ugy hogy dél előtti 9 órakor 26′—4″—9‴ volt, délkor 26′—5″—6‴, délutáni 3 órakor 26′—5″—6‴; 5 órakor = 26′—7″—3‴, 's esti 6 órától számítva a' jövő napi, az az martzius 15iki 10 óráig délelőtt 26′—7″—9‴ maradott.

Tudjuk a' történtből, hogy a' Buda 's Pest közti dunajég martzius 13ikán délutáni 3 órakor kezde mozgani Ó-Budánál, 's hogy 5 óra körül azután egész nagy tömegében megindult rémitő ropogások között széttörve békóját; 's mind ezek csak előjelei voltak az óriás léptekkel közelgő nagy szerencsétlenségnek, 's a' jégboriték egyes nagy táblákra töre szét. Mind e' mellett is, a' jég el nem indult még a' Margit szigettől, 's csupán az ott elszakadott rész vette útját lefelé legyőzhetlen akadályokra találva utjában a' ráczkevei sziget felső részénél, mi okozá a' Dunaviznek visszaszoritását, rendki-

vűli feldagadását, 's a' pesti töltések általhágását. Ez nap esti 9 órakor zengtek már a' pesti lármaharangok, mi által tudaták a' lakosokkal a' töltések áthágását a' folyam vizétől. Borzasztó volt Budavárból szemlélni ezen gyászos jelenetet, de még rémitőbb volt ez azon boldogtalanokra nézve, kiket ezen engesztelhetlen ellenség megtámadva, elnyeléssel fenyegetett. A' hold egész méltóságában tündöklött az égen. Egész éjfélig hallatszottak a' lármaharangok, melly inté a' népet, hogy vagyonát, mennyire tőle kitelhető, bátorságos helyre hozza, 's élete megmentéséről gondoskodjék. — Eloszlatván álmomat szerencsétlen embertársaimnak leggyászosabb sorsa, mihelyest szürkülni kezdett, lábon állottam, 's felsiettem Gellért hegyre látcsőmmel, hogy nyilt szemmel láthassam azon nagy csapást, melly szomszéd városunkat, a' szépen virágzó Pestet, érte — elfeledve egészen azt, hogy a' budai külvárosok is t i. a' rácz 's viziváros, tabán, neustift, Ó-Buda elboritvák vizzel, 's hogy a' szegény lakosoknak, odahagyva lakjaikat, hegyekre kelle futniok, hogy életüket megmenthessék.

E' napon, az az, martzius 14ikén sürű vastag köd boritván az egész tájékot, látcsőmmel nem vehetek-ki jól semmit, 's az astronomián mind addig tartózkodtam mig a' fényes nap szétoszlatván a' ködöt, megvilágitá a' vizzel boritott vidéket. Most már szemeimmel láthatám a' nyomorúságot, és szerencsétlen embertársaim szánakozásra méltó helyezetét, kiknek kiáltozása 's jajgatása felhallatszott egészen a' hegyre, névszerint a' ferenczvárosiaké. Nincs szavam, ezen minden fölött siralmas állapotnak leirására. Az alatt, mig a' házakat 's útczákat egyenként vizsgáltam, hol a' nyomorgó emberiség rögtöni segitségért esdeklett, néhány a' házak közül összeroskadott, 's ezen összedülés által eszközlött ropogások, 's az ég felé szállongó porfellegek nyilvánnyositák az épület elenyészését. — Mennyire csak terjedett a' szem, minden vizzel volt boritva, 's az országút melletti nyárfák csak félig mutatkoztak. A' kéményekből sehol nem szállott fel a' füst, mi elhiteté velem, hogy a' fapinczékből nem hozhattak fel semmit a' viznek sebes betolongása miatt. Magát a' jeget tekintve, a' soroksári Dunaág tiszta volt egész Soroksárig,

a' refractorral vizsgálva azonban, a' nagy Duna elkezdve a' nádorkerttől lefelé nagy jégtömeget képezett daczára a' magas viznek, 's a' Margit szigettől kezdve felfelé a' Dunajege megmaradott előbbi helyzetében. A' látcsővel tisztán kilehetett venni, hogy azon jégtömeg mely búcsút vőn tőlünk egy nappal előbb, a' ráczkevei szigeten feltorlódva feküdt, 's ennél fogva azon szomorú gondolat tölté-el szívemet, hogy talán az egész sziget, (cs. kir. familiai jószág) a' viz s' jég dühének esik martalékul, melly nagy terjedségű szigetben következő helységek állanak, 's pedig a' soroksári dunaág partjának felülről lefelé: Sziget sz. Miklós, Csép, Sziget sz. Márton, Ráczkeve, K. Becse, 's valamivel távolabb befelé Makád; a' nagy Dunapartjánál: Csepel, Tököly, Sziget Újfalu, Lóré, 's tehát összesen 9 falu 's 1 mezőváros, építési igazgatásom alá ez év kezdetétől bizva. — Örömmel közlöm azt, hogy ő cs. királyi főherczegsége, mélyen tisztelt Nádorunk ada parancsot elkövetni mindent, megszabaditásukra azon embertársainknak, kiket fenyegetett a' legnagyobb veszély, valamint azt is, hogy ő fensége István főherczeg még ez nap átköltözött Pestre, hogy igy személyes intézkedése által a' halállal küzdőknek bizodalmat és segitséget nyujtson. — A' Ludovicea épület azonnal megnyittatott a' hideggel 's éhséggel küzdő szegények befogadására Ő Herczegsége parancsára, hova is, mit jól kivehettem látcsőmmel csoportosan tódult a' megrémült nép, oda hordván kevés vagyonát, kocsikat és állatokat oda szállitván.

Azon remény, hogy a' Duna vize elérte már martzius 14ikén reggeli 1 óra után culminatiói pontját, nem teljesült be, áradván az folyton folyva; ugy hogy martzius 15ikén délkor 26′—8″—0‴, esti 6 órakor 28′—4″—0‴, 's már esti 11 órakor 29′—4″—9‴ volt; 's ez volt a' culminatiói pont 1838ban, több mint 5 lábbal meghaladva az 1775iki vízáradást!

Martzius 15ikén, mint tudva van, végre útnak indult azon jégtömeg délutáni 2 órakor, melly addig Ó-Budánál tartózkodott, 's melly jégmenetnek szemtanúja voltam, magán a' Dunán a' ráczvárosi vámházon kivül a' Gellért hegy alatt egy dereglyéből vizsgálva a' jég menetét, melly a' jegek közé szoritva állott. Az

alatt, mig itt szabadon, 's csak nem megérintve a' lefelé ballagó jégsoroktól hideg vérrel vizsgáltam a' rendkivüli tüneményt, 12 külön nagyságú jobb 's roszabb karban lévő hajó úszott lefelé jéggöröngyöktől körülnyalábolva, összesen a' budai partnál; ide nem számitva azon holmikat, egész fatalpakat, mellyek a' pesti részen vevék útjokat. Illy rögtöni vizdagályt, mint ez vala 3 és 4 óra között délután, nem tapasztaltam még soha, mellyet t. i. megjegyezve a' navigatiói épületen $2^1/_2$ lábnak találtam, 's ez nap aztán éji 11 órakor, mint már fentebb érintők, érte-el az áradás legmagasb fokát. Miután a' jég egy egész óráig csendesen ballagott volna lefelé, ismét megszünt menni; melly alkalomnál nem hogy kitaszítatott volna a' jég a' nagy Dunából, de még inkább összenyomult, 's csak azon rész, melly a' soroksári Dunaágba vette útját, takorodott-le. Ezen elszakadott jég most már egy hosszú hegyes szögletet képezvén, — mellynek szögei voltak a' ráczkevei sziget felső része, a' nádorkert 's a' deszkakereskedők depositoriumai, — okozta, mint azt helyben azonnal megviszgáltam a' saxenfeldi vagy albertfalvi országútról, a' Dunavizének illy rendkivüli feldagadását, és megszemléltem néhány házat, hova az addigi magas viz még nem nyomulhatott 's most egyszerre az a' parton fekvő szobákban is 2 láb magasnyira emelkedett. A' már előbb emlitett sok hajónak lehozatását, az ó-budai sziget' felső végénél néhány év előtt tetemes költséggel felépitett hajó 's malom téli kvártélynak a' viz 's jég általi álthágatása, 's nagy részint elhordatása okozta, 's igy aztán nem találván többé akadályra az engesztelhetlen ellenség, benyomult az ó-budai dunaágba is, arra vévén egyszersmind útját, merre neki legjobban tetszett, lerontván útjában a' császár fürdőnek kiálló szárnyékát is. Ez nap érkeztek-le a' kir. navigatiói szállitóhajók is Ó-Budáról mindjárt a' jég eltakarodása után 's ellátatván a' depotban szükséges eszközökkel, 's mind egyikhez egy épitő igazgatósági vagy mappatiói személy rendeltetvén, áltsiettek Pestre a' szerencsétlenek' megszabaditására.

A' dolog' sarkalatja most már azon kérdésen forog: kikutatni annak okait, hogy annyi ház Pesten összedült, 's valljon mi okozhatta a' föld alatt vezetett

csatornák' berogyását, itt ott még explosiótól is késérve, 's mi hihetőleg okot nyujtott azon véleményre, mintha az alatt mig a' város viztől elborítva volt, földrengés éreztetett volna 's ez volna oka a' házrepedéseknek. — Sokkal mélyebb fekvésüek lévén t. i. a' Therezia, József, 's a' Ferencz külvárosok, mint maga a' belső város, névszerint a' nagy vásártér, az invalidusok' épülete, a' barátok' temploma, 's azon tér mellyen a' magyar szinház áll, 's magok a' külvárosi lakosok is szegényebb sorsúak lévén, ezeknek házaik jobbadán égetlen téglákból, vájogokból épültenek fel; — nem nehéz általlátni, hogy a' viznek berohanása által a' töltéseken keresztül, hol a' Duna vize zuhatagokat képezett, az torrenskép ömledezett-le az alacsonyabb fektű tájékokra, 's így csak hamar elmosá tövestől az épületeket; a' jéggöröngyök által okozott dőlések pedig, még inkább megrövidíték az elpusztulási időt, főleg ott, hol pinczék voltak a' házak alatt; 's mivel ezentúl, a' viz el is érte sok helyen ezen mély fekvésű 's alacsony házak' tetőjét, 's felemelvén, azok elvesztéк függélyes összetartási erejüket, bedüledeztek, több helyen eltemetve a' háztulajdonosát, annak családját minden keresményével. — Egy másik oka a' házak bedülésének, magában a' föld minémüségében létezik, melly t. i. fövényes lévén, hamar áltbocsátja a' vizet alulról 's igy megtelének vizzel a' pinczék, 's miután elvesz már ismét a' viz magától, engedékeny lesz a' fövényből álló fundamentom 's a' feldagadás által elveszti a' fövényes föld cohaesióját. Hasznos volna tehát illyes körülményeknél, a' talpfalakat nevezetesb épitvényeknél gerendágyazatra (Rost) fektetni, a' pinczefal választékait pedig cementmalterrel kikenni, melly által a' viznek nem volna reájok behatása. Ez azonban nem minden még, mit okoz a' viznek benntartózkodása a' pinczékben. Tudja mindenki, hogy a' kőmívesek a' legrendetlenebb kődarabokat választják a' fundamentom számára, 's hogy ők közönséges, még pedig a' leggyengébb maltert csapva a' kövek közé, tégladarabokkal töltik ki az üregeket. Azon esetben, ha a' viz alulról nyomul fel, 's igy tölti meg a' pinczét, a' malter' kimosása sebesen nem megyen véghez, ámbátor öszintén meg kell vallani, hogy ekkor is felolvasztatván a' ke-

vés mész e' kövek között, jobbadán csak a' homok marad közöttük, 's igy nem egyesitvén jól már a' malter a' kődarabokat, elveszti a' fal cohaesiói hathatóságát. Ha ellenben a' kinn lévő vizoszlop által kerengés támad az üregben, ekkor a' malter' kimosása gyorsan történik, 's ollykor a' falnak fennállása meglehetős karban, csak addig tart, mig el nem vesz egészen a' viz a' térből, melly oldalnyomásai által függélyes helyezetben tartja még a' falakat, 's melly ha végre magától elvesz vagy pedig kiemeltetik szivattyúk' alkalmazása által és ha már száradni kezd a' fal, berogyik, főkép ha ezen falnak nagy terhet kell hordoznia, avagy a' széllyelnyomatásnak ellen állania.

Könnyebb megérthetésére annak, miről alantabb szólani akarunk, hasznos lesz előbb megismerkedni bizonyos physikai elvvel 's tapasztalással. Ha t. i. az egyik közösülési cső rövidebb a' másiknál, 's vizzel van megtelve a' hosszabbik: a' viz a' rövidebből addig foly ki, mig mind kettőben egyenlő lesz a' magasság. Ha tehát van a' rövidebbik csőn egy csekély nyilás, ekkor már a' bennfoglalt, bennszorult viz erővel dül-ki azon, 's ha nem volnának semmi akadályok, az épen olly magasra emelkednék, milly magasra ér-fel a' viz felülete a' másik edényben. Ez már egyik nemét teszi azon módnak, melly szerint a' fontainek avagy a' szökőkútak mindenhol elrendelvék. Ha ezen felül a' rövidebb cső el van erősen zárva egy horizontalis fektetü fedéllel, ezen fedél természetesen nyomást szenved felfelé. Milly nagy lesz valljon ezen nyomás? bizonnyal olly nagy, hogy az a' súlyegyent tarthatná egy olly vizoszlop nehézségével, mellynek alapja hasonló a' fedéléhez, 's mellynek magassága egyenlő volna a' vizmagasságával a' másik edényben, megmérve azon laptól, melly a' fedéllel, ugyanazon horizontalis síkban fekszik. Innen következik tehát, hogy illy körülményeknél, kis mennyiségü viz is igen nagy nyomást eszközölni képes. — A' viz nyomás ezen hatóerején alapszik néhány tünemény a' természetben. A' föld belsőjében vannak t. i. különféle csatornák, mellyeknek változtatott irányuk van. Ha valamelly canális, nevezetes magasságról jutle bizonyos nagy üreg' mélységébe, 's ha a' viznek oda folyása által megtelik valamint az üreg, úgy a' csator-

na is: ezen esetben nevezetes nyomás történhetik felfelé. Ennek következése nem lehet más mint az, hogy a' fedél avagy a' boltozat szétpattan 's beszakad. A' hydrotechniában szükséges a' viznek ezen nyomására felfelé, melly már csekély oda folyás által is magasra nevekedhetik, illő figyelmet fordítni.

E' most mondottat felfogva, nem lesz nehéz feltalálni, kinyomozni annak okát, miért dültek-be sok helyen Pestváros elöntésekor a' földalatt vezetett csatornák, még pedig itt ott explosiótól késérve, ha t. i. a' beszoritott viz 's levegő hosszas ideig nem talált alkalmat a' kitörhetésre, valamint azt is, hogy emeltetvén a' pinczékben a' boltozatok a' viznek felfelé nyomása által, végre mégis engedni voltak kéntelenek a' nagy erőnek ottan, hol a' külső vizoszlop meghaladott egy öl magasságot, 's beszakadozván, — egy úttal az épület' végromlását is eszközlötték. Sok helyen elősegiték a' már kész szerencsétlenséget, a' pinczékben létező üres 's félig üres hordók 's más effélék, mellyek jól becsapolva voltanak, 's mellyek igy tehát a' boltozatig felrugatván, azt mindaddig döfdösék, mig végre kitaszitván a' boltozat' zárköveit, mulhatlan eszközlék az egész boltozat' utándülését; 's ennél fogva efféle aluli döfések elég ok lehetett azon hal vélemény szét hirlelésére, hogy ringadozván az épületek, a' vízáradást földrengés is nyomban követte. Ennyit mostan a' szóban forgó 's kérdéses tárgy'| rövid felvilágositására, megfejtésére. Budán martzius 20ikán 1838.

Novák Dániel.

Természeti történet.

Budaházy Illés született Daróczon Ung megyében, még most is élő, körül belől 50 éves; ki is harmad éves korában himlő járvány következésében mind a' két szeménck világát elvesztette. Néhány év előtt magam is szemtanuja valék, miként e' szeme vesztett egy egészen új szekeret egyedül szerkesztett-öszve. Jelenleg is kupákat, hordókat 's a' t. készit, ablakokat becsinál, 's akármiféle falun előforduló munkát ügyességgel visz véghez. A' helységben vezető nélkül templomba, szomszédjaihoz, a' mezőre, 's más hová elmegyen; ezeken kivül igen ügyes hegedűs.

Ezennel nem lesz érdektelen, némelly vakok' nevezetességeit (a' régibb századokból) közleni.

Verdei Nicasius, született Brabantiában; ez harmad éves korában mind a' két szeme' világától megfosztatott. E' vak annyira haladott a' tudományokban, hogy a' bölcselkedésben és jogban doctori, a' theologiában licentiatusi rangokra érdemesítetett. Ezek után a' kölni egyetemben, a' papi 's polgári törvény rendes tanitójává neveztetett-ki. Sok könyveket írt, mellyek közre is bocsátattak, meghalálozott Kölnben 1492d. évben.

Deidorus nevü tanuló születése óta vak, elvégezvén a' philosophiát, úgy a' mérnökséget, ezen útóbbiból leczkéket is adott, megmagyarázván hogy a' vonalok miként 's merre húzattassanak; igen jeles hangász is volt.

Mannsfeld gróf kis korában fosztatott meg szeme világától. Kekkermann, ki szemtanu vala, azt állitja, hogy Mannsfeld gróf a' fehéret a' feketétől csupán tapintás által megtudta különböztetni.

Bononiában hasonlag egy vak húsáros élt, ki a' maga mesterségét mindenben legjobban vitte véghez.

Ezek szerint, ha az észt 's tudományt tekintetbe vesszük, akkor az élettudománynak (Physiologia) csak ugyan bajos meghatározni azt: a' hallásé-e vagy a' látásé az elsőség.

Közli Turner Ferencz.
Ungvárból.

Emlék mondat.

Egy teremtményért, kit az ég megáldott
Jó erényekkel, 's kitünő kecsekkel,
Tűrni, ámbátor sokat, édes érzés,
'S lángolo sziv tud.

Sziklay.

Rejtettszó.

2 6 5 3 4. Ennél főbb kincsed nincs, bár arany avvagy ezüst is.
5 6. Vér foly benne alá 's föl, de ha élted egész.
1—6. Étek, bármi közös só 's paprika lévbe leszelve
Pór népnek majd nem mind napi étke lehet.

Molnár János Kalocsárul.

Jegyzet: A' 36dik számbeli *Rejtettszó:* Czinkos.

HASZNOS MULATSÁGOK.

38. Pesten, Május 12kén 1838.

Gyöngyösparti Hang.
(Lásd Társalkodó 10 sz.)

Téli hó csikorg,
Gyöngyösünk fagyott,
Föld 's fa zuzmarás,
Minden ékhagyott.
Zord az évszakasz
Mégis egy madár,
Mintha szép tavasz
Volna, hangicsál.
Tarka népözön
Hallja hitszavát,
Felhevül reá
'S áldja ég' urát.
És ki hallja őt,
És ki daljait
Érti, igy siet
Nyitni ajkait:
„Vajha kis madár
Fészket itt csinálj!
E' vidék szelid,
Tőle el ne szállj!
Jöszte, légy nyugott,
E' kör ölyveket
Nem tenyészt, 's ohajt
Birni tégedet."

* * *

„Üdvözöl szivem
Jó vidék ezért,
A' rokon 's kegyes
Lelki érzetért!"
Szólal a' madár,
„Árva lettem én,
Első Folytatandó.

Viszhang
a' Gyöngyösparti Hangra.

Semmi sem csikorg,
Gyöngyösünk fogyott
Föld 's fa már virúl
Minden hóhagyott.
Bájos a' tavasz,
'S folyton egy madár
Mintha télszakasz
Volna, kajdicsál.
Tarka népözön
Hallja szózatát
'S fölhevűlve rá
Kéri ég' urát:
Bárha ejtené
E' csiz hangjait
Úgy, hogy a' sereg
Értse dalljait!?
Akkor oh madár!
Fészket itt csinálj
Akkor e' vidék
Mondja el ne szálj!
'S benn maradj nyugodt? —
Mert csak őröket
Ápol uj tanyád
És nem ölyveket.

* * *

Szürke kis madár
Idvezelsz ezért
A' reád feszült
Gondos őrszemért? —
Szólal a' hiv őr —
Te tevéd nem én,

Nem tudom mi vár
Rám túl e' megyén. —
Volt nekem tanyám
'S benne zajtalan
Éltem a' honért,
'S im ma hontalan
Bolygok. — Elhagyám
Régi fészkemet,
Vércsefaj sereg
Üldöz engemet.
És te jó vidék!
Hű karod között
Tartanád, kit így
Sorsa számüzött?
Hálahódolat
'S üdv megint ezért
A' nemes magyar
Lelki érzetért.
Az — 's kicsiny dalom!
Mellyel én neved
Zengem, a' halál
Miglen eltemet.
És csekély szavam?!
Melly, mi szent, szabad,
Jó, igaz, 's honos,
Higy azért szakad.
'S jaj ha!!? — ekkoron
Messze szárnyalok,
Bárha hol, 's miként
Élek és halok?
Én magyar leszek
Ott is oh hazám!
Szebb időt 's tavaszt
Kérve rád 's reám.
Messze vagy közel
Ez lesz érzetem:
„Áld meg Istenem
Árva nemzetem"!!"

Kőmezei.

Hogy kalitka vár
Rád tul e' megyén.
Van neked tanyád
Élj csak untalan
Benne Istenért
Égve zajtalan.
Kénytelen valál
Hagyni fészkedet
Mert szilaj dalod
Vádla tégedet.
E' kör elfogad
Bár megütközött
Hogy hazánk szive
Már tovább üzött.
Hála leszen-e
'S idv megint ezért
A' köves mezőn
Fejlett érzetért?
Vagy talán dalod
Csipve őrödet
Zajlik, a' halál
Miglen eltemet? —
'S dölyfösen hiszed
Hogy zajos szavad
Dörgi azt csupán
A' mi szent, 's szabad? —
Bárha!... ekkoron
Félni nincsen ok,
Mért üldözzenek
Vércse fajzatok.
Ám ha nem?... csak üzd
Drága jó hazám
Üzd ki rosz fijad'
'S tetted áldja szám.
Árva nem leszesz,
Sőt az érzetem:
Hogy kigyót üzöl
Benne nemzetem.

Gyarmatromi.

Emberi gyarlóság.

A' főleg kitünő lelkek', avagy a' legjobb eszü emberek' nagyobb száma e' világon, fanyar jutalmat ara-

tott minden időben fáradozásiért, addig míg életben voltanak; irigység, rágalmazás, nyomorúság, gúny, — voltak mindig azon méregdús lehelletek, mellyek éltük' virágát megfútták, míg azok végre elhervadtanak. Azonban miután már lelépett illy nagy ember az élet' pályárul, 's nem volt többé — akkor elkezdettek siránkozni az elhunytért, 's egekig magasztalni őt; mellképeket, szobrokat állitának tiszteletére, dicső emlékezete fentartására az egykor élt nagy lénynek, kinek addig míg köztük forgott, üggyel bajjal kelle életének fentartásáról gondoskodnia. Oh te magasztalt halhatatlanság! — nem volna-e talán jobb fenhangon kiáltani ezt: Beati simplices! — Minden asszony csak akkor kecsdús 's bájoló, ha hű marad azon kötelességinek, mellyek nékie kijelelvék a' természettől, 's a' polgári társaságtól; mihelyt a' nő álthágja a' kedves virágpálya', 's az ő paradicsoma' sphaeráját, 's a' tolongós, és fölötte fáradságos, férfit illető hatáskörbe avatkozik, hogy vívjon a' babérért, elveszti azonnal legfőbb ígéző szépségét, varázsát, csudálni lehet 's talán fogjuk is a' hölgyet, szeretni azonban nem. Fődiszét az asszonyi nemnek, asszonyisága teszi, 's egyedül csak szeretet, nem pedig dicsőség által győzedelmeskedhető rajtunk. Egy férfias nő épen ollyas torzkép, valamint az asszonyias férfiú. — Most már czéleltéréséről a' nőszemélyeknek akarunk itt néhány sort felhordani, 's azon törvényetek megérinteni, mellyek reájok nézve külön időben, 's külön nemzeteknél hozattak, 's minden tekintet 's irgalom nélkül azonnal végrehajtattak.

A' leghajdaniabb korban is már jól általlátták a' nemzetek a' házasságkötés' szentségét 's annak sérthetlenségét. Ezt tapasztalhatni azon kemény büntetésekből, mellyeknek azok alája vetve voltak, kik annak megsértésében és szentségtelenitésében részt vettek. Miben állottak tehát a' házasságrontás' büntetései? Általánosan, a' hajdan majd valamennyi népeinél, a' paráznaságnak halál volt büntetése. Ezen büntetést, a' vétkesen teljesité vagy az előjáróság, vagy pedig maga a' férj, ki paráznaságon rajta kapta feleségét, vagy végre egy más valaki, ki történetből a' házasságtörésnél mint tanú jelen volt.

A' Romaiaknál fenállott egy törvény, melly szerint jussa volt a' férjnek, nejét, ha meglepte a' paráznaságon, azonnal megölni. Ezen tettéért nem volt szabad senkinek feleletre húzni a' férjt Hasonló bánásmód egykor szokásban volt a' Görögöknél is, a' törvényes férj részéről hűtelen neje iránt. Az Areopagiták' tanácsvégzése szerint, mellyet aztán Lysias sanctionált, tilos volt azon férjt, ki feleségén véres bosszút állott, törvény elibe idézni, mi pedig még több, csak gyilkosnak is nevezni. Hasonló kemény törvénye volt a' régi Magyaroknak is egykor, mellynek volt is teljes ereje 's hatása. Azon férfinak, ki illyes esetben, karddal kezében, életét vette hűtelen életpárjának, nem volt szabad semmiféle törvényhatóság által szemrehányást tenni. — A' nyugoti Gothoknál, azon jogot adá a' megsértett férjnek a' törvényes végzés: nem csupán a' paráznákodó asszonyt megölni, hanem a' bünben vele részesülő férfit is. Ezen rendelet' tartalmához képest, szabadságában állott még ezentúl az atyának, megölni saját leányát is, ha atyai házában üzte a' paráznákodást. — A' törvényhozó Solon, szabad akaratjára hagyta mindenkinek, a' házasságtörést halállal büntetni-meg azon, kit meglepett a' tetten. Opilius Macrinus romai császár alatt, mind a' két házasságrontó fél, az az, a' férfi 's az asszonyi személy, kötéllel összekötve elevenen égettettek meg.

A' halálos büntetésen kivül, mellyet Moses a' házasságtörésre nézve hozott, 's melly a' vétkesek' megkövezésében állott, az Izraelitáknál még más büntetések is voltak. Ha t. i. be volt bizonyítva valamelly asszony' paráználkodása, annak büntetésül 40 napig kelle naponként hangya - csoporton ülnie fél óráig: télen pedig ugyan annyi napokon ált ülteték ki a' nőt fél óráig a' szabadon egy edényre, melly tele volt merítve vízzel. — Az Atheneiek között a' házasságtörőknek karddal vették fejüket. Ugyan ezen büntetésnek voltak alávetve egykor a' Csehek között is a' házasságrontók. — Az, ki a' Kumaeusok között megtörte a' házassági kötést, kivezettetett a' vásártérre, hol annak egy emelt kövön kelle állania azon oknál fogva, hogy a' mellette elmenők őt jól megláthassák. Miután a' személy néhány óráig ott állott, egy szamárra ülte-

ték őt, mellyen aztán néhányszor a' város körül vezettetett. Ezen körülnyargalás után egy ideig, újon a' kövön kelle nékie állani, míg végre szabadon bocsátatott. Ezen büntetés egész éltére a' becstelenség bélyegét nyomta reája. Azon kő, mellyen állott, nyilvánosan megátkoztatott, 's tisztátalannak nyilatkoztatott. A' szamáron lovaglástól, a' nő szamárlovaglóné gúnynevet nyert. Ugyan ezen törvény állott egész erejében a' Pisidiaiaknál is, hol a' paráznákodó férfi is szamárra ültettetett 's így a' város körül hurczoltatott. A' Gortyniaknál, a' házasságrontó' büntetéseül, a' közönséges vásár téren gyapjuból készített koronát tettek fejére, hogy így őt a' nép gúnyának kitegyék.

Az Egyiptusiaknál, a' házasságtörést a' férfin ezer vesszővágással bünteték-meg; a' parázna asszonynak pedig felhasították az orrát, 's pedig azon oknál fogva, hogy az kicsapongásiért, testének azon részétől fosztassék-meg büntetésül, melly szépsége, delisége' kiemelétére főleg szolgált. — A' Teutonoknál, kik igen sokat tartának a' jó erkölcsre különféle büntetések voltak alapitva a' házasságrontásra nézve. A' hűtelen asszonyra jobbadán maga a' férj hoza ítéletet. Ezen esetben megfosztá ő a' parázna asszonyt öltözetétől, az az, anya meztelen állítá elébe, lemetszette legközelebbi rokoninak jelenlétében annak haját, aztán kitaszítá a' házból 's korbáccsal kezében űzte őt a' város avagy a' helység határáig. A' régi Szászok' sarjadéki következőkép bántak a' paráznaasszonnyal: A' becsületét vesztett szemely körül, egy csoport asszony gyülekezett-össze, kik' mindegyike tüskés veszszővel volt ellátva, 's kik előbb derekasan megérinték a' szeréncsétlent vesszőikkel, néhány sebet ejtének hegyes szerszámokkal meztelen testén, 's aztán ekép bevérezve 's csonkitottan kergeték-el. Ha már az elűzött nő illy nyomorú állapotban érkezett egy más városba, avagy egy idegen közönség közé, az ott nem talált befogadókra, nem volt ki könyörült volna rajta. Egy csoport asszonyi személy körülvette azonnal őt, 's akép nyomorgatták ismét mint az előtt a' mások, 's pedig mind addig, mig az végre a' halál martaléka lőn. Más szász származású nemzetségeknél, kényszeríttetett a' paráznaasszony maga magának elvenni életét. Egy kötélre kö-

tötték-fel őt, mellyet önmagának kelle nyakára illeszteni, hogy aztán megfojthassa magát. Ez megtörténvén, holt teste megégetett, 's vele együtt kelle a' paráznákodó férfinak is halált szenvedni gonoszságáért 's pedig elevenen, tűzlángok által. A' házasságtörést tárgyazó néhány büntetésről, Tacitus említést tesz a' Németek történetében; azonban becsületére a' német népnek azt hordja fel, hogy köztük a' házasságtörés ritka eset volt.

A' Dánusoknál a' nagy Kanut király rendelése szerint, lemetszetett a' paráznaasszonynak orra 's fülei, ha az férje' éltében követte-el a' bünt. — A' Lokrisi derék kormányzó Zeleukus, a' házasságtörésre nézve azon törvényt adta, hogy a' paráznákodónak kiásassék mind a' két szeme. Ezen törvény' pontos megtartására Zeleukus fölötte szigorúan ügyelt. Ez iránti nagy keménységéről bebizonyúlt példa áll-fel saját fián. Gyermekétt. i bevádlák mint házasságrontót, 's ennél fogva szemeit kellett volna elvesztenie. Azonban az egész város az atya fejdelemhez azon kérelemmel fordult, hogy kivételt tenne a' felállított törvénytől ezen egy esetben. Sokáig ellentállott Zeleukus a' hű Lokrisiak sürgető kérésinek; végre még is engedett — de hogy? Megmutatásul a' népnek, hogy két szem' kiirtásával kell a' bűnt megboszulni, előbb önmagának, aztán pedig fiának szúrta-ki szemét. Hasonló jó lelkiismeretű és szigorú mint Zeleukus, volt a' házasságtörési büntetésekre nézve a' tenedosi király is, kinek fiát hasonlag úgy vádlák be mint házasságrontót. A' férj a' fris tetten lepte-meg őt feleségénél, 's atyjához hurczolva kérdezé: mi történjék fiaddal, ki házasságrontó? — A' királyi atya komolyan 's hidegen felelé neki: „Ismered a' törvényt, tégy a' rendelés értelme szerint.“ A' törvény minden férjnek megadá azon hatalmat: a' tetten meglepett házasságrontót megölni, kivégezni—'s ez valóban úgy is történt; az ifjú herczeg, vakmerőségéért halállal büntettetett a' megsértett férj által. Keze által esett-el feje a' bárd alatt.

A' miveltségben 's csinosulásban már előbb haladott Romaiaknál, szúnni látszatott valamennyire az asszonyok iránti keménység, mellyről mythologiájok is némiképp tanubizonyságul szolgál'hat, mellyet a' közép

's ujabb kori képirók és szobrászok sikerrel is használtanak müveiknél, 's a' mit egész jelenig a' szép csoportozatok miatt bámulunk. Ide tartozhat például Rothenhamer' festvény dolgozata a' berlini kir. képtárban, egy helyes compositio, melly Marst és Venust ábrázolja a' hálóban. Ezen historiai festveny szerint Vulkan az ő hűtelen nejét egy ő általa mesterséggel készített aczélos hálóban fogta-meg. Az előterjesztett olajfestvényben Mars és Venus meztelen feküsznek egy pompás ágyon, midőn épen Vulkán lehúzza a' halót, 's az összesereglett isteneknek bemutatja meggyaláztatását. Mars dühös 's fenyegeti a' napot, melly elárulá őt Vulkánnak. Venus hideg indulatú ezen esetnél, 's haj fürtjeivel játszogál. Egy Amor fekszik az ágy háta megett, kettő más a' sötétben elillan. A' megrémült Amor eltakarni ügyekszik magát a' paplan alatt. Az összegyült istenek Olympból tekintenek-le, 's Apollo világsugárokkal világitja-meg a' scenát. Jupiter csudálkozik a' történt dolgon. Saturn, Pluto, Neptun, Nereus és Merkur beszélnek a' történtről. A' müvész nem hagyá megjelenni ezen scenánál az istennék egyikét sem.

Értesítve most már mind azon szokásokról 's törvényekről, mellyek hajdan divatoztak, kérdem: valjon mi történnék, ha jelenkorunkban hasonló rendíthetlen törvények állanának-fel; mellyek minden személy különbség nélkül, 's nem tekintve azt sem, ha valaki idősebb vagy fiatabb-e, fortéllyal, akaratosan, vagy talán csak gondatlanul követte-e el a' bünt, illy kiméletlen itéletet ejtenének fölöttünk, 's in praxi azt azonnal végre is hajtanák? A' csinosbulás 's miveltség' magasb fokára' szökés, azt teszem-fel őszinteségemben, kiküszöbölheti, 's talán köteles is, illy faragatlan rendszabályokat, mellyek a' szabad embereket, millyeneknek mi tartjuk legalább magunkat, kényszeriti valamihez nyúlni, tenni, korlátozná—'s ennél fogva legtöbbek hihetőleg azt állitandják velem együtt, hogy hasonló törvények a' millyenekről imént szólottunk, csak azon korhoz illettek, semmikép pedig a' jelenhez; melly időben t. i. úgy tekinték csak a' szép nemet, mint mi mostani századokban cselédünket. Ne hogy azonban ezen csiklandós dologba még mélyebben is beereszkedjünk, csupán azt vegyük-fel, 's állapodjunk-meg mellette: az

idők változván, velük együtt az emberek 's a' szokások is változnak; ezt azonban egyedül csak a' keresztyén világról értem itt, de nem a' mahomedánusokrol, hol egész jelenkorig csaknem a' fenérintettekhez hasonló durva törvény divatozik.

Novák Dániel.

A' kék színhez.

Légy üdvöz, oh gyönyörszín!
Hódulva tiszta lelkem
Varázsaid köszönti,
Midőn az égre pillant.
Ha bolygok a' virágos
Mezőkön, és piczinyke
Nefelejtseket találok,
Ragadó kecsed' dicsérem.
Pihenve tölgyek enyhe
Hűsében, a' szemérmes
Ibolyák szelíd honában,
Feléd, feléd vonódom.
'S miként magasztal e' szív!
Mikor Ninon Minerva
Szemmel *) kitárt karokkal
Siet engem átölelni.

---

*) A' legszebb kék szem, millyet Homer Minervának tulajdonít.

Találdky.

Rejtettszó.

9. betü Híres mezőváros
Somogy vármegyében.
1—6. Találsz többet illyent
Duna lementében.
7 8 9. Háborús időben
Menedék hely lészen.
1 2 4 3. Szobában a' képek
Fügnek rajta szépen.

Molnár János Kalocsárul.

Jegyzet: A' 37dik számbeli *Rejtettszó:* Kenyér.

HASZNOS MULATSÁGOK.

39. Pesten, Május 16kán 1838.

Kis-füzér az életből.

C' est partout comme chez nous.

Az „életből" írni akármit, nagyon érdekes, — igen édes eledel az ép léleknek. Az élet pedig idelent nem egyéb, mint az érző, képzelő, és gondolkodó ember! a' többi, a' mi ezen alúl van, mind csekély. Az ember valója azonban nem azérzet, képzelet, vagy gondolat, mellyek csak tünemények, — hanem az a' mi benne érez, képzel, és gondolkodik, a' mi benne szünet nélkül hat!!! — még az alvás idején is; a' mi benne meg-szólal, és nem látod; a' mi tagjait mozgásba hozza, és meg nem tapinthatod; a' mit ésszе lehet fölérned, csak, érezned és képzelned! Ha ezt nem teheted, akkor inkább vagy hólt, mint élő.

I.

Nincs mind otthon.

Ha valaki előttem őseiről, könyvtáráról, juhairól, szép leányokról, madarakról 'stb. terécsel, és dicsekszik mind azokkal, a' mik nem ő (!), akkor én fölhúzom bűvös gyűrűmet, és sejtetlen azt gondolom: „nincs mind otthon!!!" Mert az ember az, a' mi érez, képzel, és gondolkodik. Ha ezekből valami hibázik, akkor méltán lehet mondani: „nincs mind otthon!!!"

Ha én valakinek élő szóval festem valamelly jeles ember történetét, ő pedig ásítozik mellette, és az álom kezdi zsibbasztani gyenge tehetségét, én abbahagyom a' mesét, és fölhúzva tündéres gyűrűmet, azt gondolom erről-is: fáradt ember, „itt sincs mind oda haza!" Valamint, ha az örök ige hatalmával kezdek szólni valaki előtt, 's ő tüszög, fészkelődik, és szökni készül tőlem, én illyenkor ismét fölrántom a' csudás gyűrút, és mély titokban ezt gondolom: „itt sincsenek mind otthon!" De ha-

sonlóúl teszek akkor-is, ha szorúlt állapotú embert látok könyörögni ollyan előtt, a' ki hidegen hallgatja a' kesërves panaszt, és megindulás nélkül nézi a' sürún hulló könnyeke; „itt, óh itt sincsenek mind oda haza!“ igy fakadok-ki magamban, és szeretném elhajitni a' gyűrűt, hogy e' gondolat tündöklése, ezen érzések hullámzása, és ezen képzelések, tárva lennének azok előtt egyszerre, és közösen, a' kik tudják és hiszik, hogy az ember akkor érdemes nemére csak, ha érez, képzel, és gondolkodik; akkor van magánál, akkor van otthon csak; — különben kóborló, és bitang, — nemtelen! kitől kérdeni lehetne: „ubi anima vagaris?!“ merre bitangolsz óh lélek?

Úgy van a' dolog akkor is, ha valaki annál, a' mit ír, se nem érez, se nem képzel, se nem gondol semmit; az illyen munkáról is bizvást elmondhatni szintén: „nincs mind otthon!“ Mert hanem érzett mellette semmit, úgy nem lesz íze; ha nem képzelt, sivatag lesz; ha pedig nem gondolt mellette semmit, akkor oktalan lesz; — szóval: untató. — Benne legyen az az emberben, a' mit helyesen akar leirni; értem, hogy: érezze, képzelje, vagy gondolja azt, a' mit ír, avagy szavakkal, hangokkal, szinekkel, 'sat. költ! Másként halva fog születni költeménye, irása! A' jóra pedig készülni kell; — látni, tudni, hol kezdték, és meddig mentek mások? tapasztalni, és tanulni! Érzés, képzelés, gondolás kell az iráshoz, hogy eleven, és nagy hatású lehessen. Igy kell azt érteni: „le stil c' est l' homme!“ Az az: úgy kell írni, hogy érzésed, képzelésed, gondolásod bele legyen öntve munkádba!

II.

Bolond a' vásár pénz nélkül.

A' nemzeti tehetőség' tudománya (National Ökonomie) csaknem egészen ki van mondva e' néhány szóban: „bolond a' vásár pénz nélkül!“ Mert csakugyan nem okosan teszen az, a' ki tudja, hogy pénze nincs, és mégis összeveszen mindent. Az ollyan vásárjára méltán rá mondhatni, hogy „bolond!“ Ha pénze nincs az embernek, akkor szerezni kell, nem pedig azt a' keveset is, a' mi körülötte van, el költeni, vagy tán, a' mi több, még „hitelbe“ ven-

ni! Minthogy a' mit hitelbe adnak, igen borsos, és csak, mintha ajándékoznák, ollyba veszik! Ha pedig erszényed megürült, és mégis vásárlasz, akkor nem viselsz gondot a' jövendőre! és gyámol nélkül leszel a' szükség idején!

Azért ha én kevésbé tehetős ember leányán, vagy nőjén holmi fényes drága ruhákat látok, újaikon pedig és nyakukon arany 's gyémánt ékességeket, felhúzom bűvös gyűrűmet, és magamban azt gondolom: „bolond a' vásár pénz nélkül!"

Ha valamelly sovány legény, a' kibe|már csak hálni jár a' lélek (ereje úgy megfogyott), neki-ugrik, és forgószélként lejtőt jár, fölsohajtok, és meggondolom: „bolond a' vásár pénz nélkül!"

Ha valaki ellenszegül ollyannak, ki nálánal mindenképen hatalmasabb, és tágítni nem akar, azt mondom rá: „bolond a' vásár pénz nélkül!" —

Ha látom, hogy valakiben kevés az ész, és még is mindent összetanúl, egyre-olvas, mindent olvas, és mindig ír, és egyre költ, azt gondolom: „bolond a' vásár pénz nélkül!"

Ha valaki hires szónok vágyna lenni, 's fölkél a' köz-helyeken, és neki kezd beszélni, de eleve nem tanúlt, nem olvasott, nem tapasztalt semmit, — vállat vonitok rá, és magamban azt gondolom: „bizony bolond a' vásár pénz nélkül!"

III.

Jobb kéz, bal kéz.

Melyik a' jobb kéz? és melyik a' bal? Honnan eredhetett ez a' különbség közöttök? Nem egyenlő-e a' két kéz? És ha nem, miért? — Ezek a' kérdések kerülnek-elő a' jobb kéz, és bal kéz felöl!

Átaljában véve, jobb kéz nincs, se bal; hanem egyik ollyan, mint a' másik. A' szerint lesz jobbá egyik a' másik fölött, a' mint gyakoroltatot, és szokott! A' szoktatás teszi jobbá egyikkezet a' másik fölött; a' mint t. i. gyakoroltatik, és szerinte kifejlődik!

Igen sok függ a' gyakorlás, és kifejlődés mivoltától! E' szerint szoknak-meg az emberek mindent! Gyakorlás, és fejlődés az alap, melly által a' „szokások" támadnak. A' millyen külön-

böző a' gyakorlás és fejlődés, olly különbözők a' szokások, és olly különfélék az emberek. A' szokások kormányzója, és igazgatója pedig az „ész," a' köz ész; melly egyedül tudhatja, miben áll a' való, és igazság! A' nevelésben a' szokásokra, szoktatásra nagy figyelmet kell fordítani. — Mert mik az erkölcsök egyebek, mint megerősödött szokások? — Melylyek bélyeget sütnek a' köz-társaság polgárjára, 's megállapodik általa, mint a' jobb kéz, és a' bal kéz!

Igy lehet az embert, sőt egész nemzeteket elkapatni; így, helytelen irányba tenni az irókat, és költőket! Mert nagyobb része az emberiségnek csak az utánzást szereti. A' vezetők tehát jól meggondolják ám, hogy mit mivelnek? mert a' követők nagy serege a' szerint fogja intézni tetteit, a' szerint rögzenek-meg a' szokások benne; mellyeknek kiirtása azután iszonyú nehéz munkával jár!!! Ezért van megirva: „mindegyik hiábavaló szóért számot fogtok adni!"

IV.

Ezer mester.

Én tudok egy csudatévő hatalmat, melly a' boszorkányság, bűbájoskodások, titkos erejű fűvek és szerek, minden fondorkodások, lotteriák, 's más efféle nyerekedések fölött áll; többet ér mindnyájánál, — meghaladja mind! enged neki minden, legyőz mindeneket! A' keserűségeket lassan eloszlatja; a' szükségeken tágit, és édes megelégedést hoz helyette; örök időkre épit, gyűjt, és szerez, nem pedig egy két esztendő lefolytára; kemény szirten állanak müvei, és nem ingatag alapokon; belülről is erősit, nem csak kivülről; a' feslett erkölcsöket kiirtja; a' tömlöczöket kiüríti, a' bujnyik-várakat, vérengző háborúkat feledékenységbe süllyeszti; az átkot elűzi a' földről, és áldást terjeszt-el helyette mindenütt; bejő általa a' szelid „erény" (Tugend) minden jókkal tellyes gyümölcseivel! A' restség nem fogná enni többé az emberiséget, mint a' rozsda a' vasat! Ezt ő mind véghez viheti; ő, az „ezer-mester!!!"

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

És ez az ezer-mester „a' kellő munkásság!“ Melly e' háromból áll: egyik, hogy igaz, másik, hogy hasznos, harmadik, hogy alkalmatos legyen!

Az elsőt a' „törvény,“ a' másodikat a' „szükségek“ (a' nemzeti tehetőség szabályai szerint) a' harmadikat pedig a' „vég“ (das Ziel) választja-meg! — Mind ezek rendszeres intézeteket kivánnak!

V.

Kedves.

A' komor arcz, bús tekintet, összés visszás állapot, hibáknak jelei; szóval: minden kellemetlenségek mint meg annyi mutatóji a' „bajnak!“ Hibít a' kedves élet!

Kedves pedig az embernek az, ha neki 1., hisznek, 2., ha reménylenek, és 3., ha szeretik.

Ez pedig csak ott van, a' hol a) a' törvényeket, b) a' szükségeket, c) a' hivatást (Beruf, vocatio) minden ember teljesiti! A' hol minden ember tud, akar dolgozni, és alkalma is vanrá! A' nélkűl mindig hiányos a' boldogság, és a' „kedves“ gyéren van!!!

Tarczali Zombory Leopold.

Fordítások Martialból.

Lyrai epigrammák.

A' faragott halakról.

Phidias elhiresült remekére, halaira tekintesz?
Adj vizet a' műhöz, úszni eredtek azok.
Artis Phidiacae toreuma clarum,
Pisces adspicis: adde aquam, natabunt. L. III. ep. 35.

Pompejusról és fiairól.

Asia Pompejus fiait, 's Europa, de őtet
Lybia földje fedi; ha valahol fedi föld.
Mi csoda, hogyha egész kerekünkön szórva lön? egy hely
Annyi dicső romnak szűk vala nyujtani sírt.
Pompeios iuvenes Asia, atque Europa, sed ipsum
Terra tegit Libyes; si tamen ulla tegit.
Quid mirum, toto si spargitur orbe? iacere
Uno non poterat tanta ruina loco. L. V. ep. 71.

Nem-lyrai epigrammák.

Marcushoz.

Néked hajó viadalt adok, adsz epigrammokat érte.
Marcus! könyveddel, gondolom, úszni akarsz.
Do tibi naumachiam, tu das epigrammata nobis.
Vis puto cum libro, Marce, natare tuo. L. I. ep. 6.

Cottára.

Kellemetesnek akarsz, és nagynak látszani, Cotta:
Ámde ki kellemetes, mindaha, Cotta, kicsiny.
Bellus homo et magnus vis idem, Cotta, videri:
Sed qui bellus homo est, Cotta, pusillus homo est.
L. I. ep. 10.

Gelliáról.

Gellia holt atyját múlasztja siratni magányban;
Nála ha van valaki, folyni szorítja könyét.
Gellia, nem gyászol, ki miatta dicséretet ohajt;
Az fájlal szívből, a' ki tanutlan eped.
Amissum non flet, cum sola est Gellia, patrem;
Si quis adest, iussae prosiliunt lacrimae.
Non dolet hic, quisquis laudari, Gellia, quaerit;
Ille dolet vere, qui sine teste dolet. L. I. ep. 34.

Posthumusra.

Egynek adod csókjaid', meg másnak, Posthume, jobbod'.
Kérded, mellyike kell? „én akarom kezedet."
Basia das aliis; aliis das, Posthume, dextram.
Dicis, utrum mavis? elige, malo manum. L. II. ep. 21.

Orrasira.

Orrasi, hívsz engem, mikoron tudod, hogy magam hivtam.
Mentségem', kérlek, vedd be: ma othon eszem.
Invitas tunc me, cum scis, Nasica, vocasse.
Excusatum habeas me, rogo: coeno domi. L. II. ep. 79.

A' haragos barátokra.

Csak haragunni tanult szivetek, fsokpénzü barátok.
Nem teszitek szépen: de haszonért teszitek.
Irasci tantum felices nostis amici.
Non belle facitis: sed iuvat hoc facere. L. III. ep. 37.

Lycorisról, Fabianushoz.

Sorra barátnéjit, Fabiane, temette Lycoris;
Bár feleségemnek lenne baráti hive!

Omnes, quas habuit, Fabiane, Lycoris amicas
Extulit; uxori fiat amica meae. L. IV. ep. 24.

Olushoz.

Szürke szakálod; hajad feketés; megfestni szakálod'
Nem lehet, ez az oka: de lehet, Olus, hajad'.
Cana est barba tibi: nigra est coma: tingere barbam
Non potes, haec causa est: sed potes, Ole, comam.
L. IV. ep. 36.

Philaenisről.

Egy szemiből hullat könyeket mindenha Philaenis.
Hogy' történhetik ez? kérditek: „egy szeme van.“
Oculo Philaenis semper altero plorat.
Quo fiat istud, quaeritis, modo? lusca est. L. IV. ep. 64.

Egy ügyészre.

Hirlelik, hogy verseim' egy ügyész gúnyolja: ki légyen,
Nem tudom: ha kitudom, jaj neked akkor, ügyész!
Carpere causidicus fertur mea carmina: qui sit,
Nescio: si sciero, vae tibi, causidice. L. V. ep. 33.

Bassára.

Tenmagadat szépnek mondod, 's még, Bassa, leánynak.
A' mi nem ő, ollyat mondani Bassa szokott.
Dicis formosam, dicis te, Bassa, puellam.
Istud quae non est dicere Bassa solet. L. V. ep. 45.

Philoról.

Hogy soha nem vacsorált otthon, Philo esküszik: így értsd:
Ő soha nem vacsorál, hogyha nem hivatalos.
Nunquam se coenasse domi Philo iurat: et hoc est:
Non coenat, quoties nemo vocavit eum. L. V. ep. 47.

Bassáról.

Nem csoda, hogy vízzel szok Bassád élni, Catullus:
Az csoda, Bassusnak lánya vizet hogy iszik.
Non miror, quod potat aquam tua Bassa, Catulle:
Miror, quod Bassi filia potat aquam. L. VI. ep. 69.

Caecilianról.

Nem vacsorál vadkan nélkül, Tite, Caecilianunk.
Szép vendége vagyon Caeciliannak imígy.
Non coenat sine apro noster, Tite, Caecilianus.
Bellum convivam Caecilianus habet. L. VII. ep. 59.

Castorhoz.

Mindent véssz: így lesz, hogy mindent, Castor, eladjál.
Omnia, Castor, emis: sic fiet, ut omnia vendas.
L. VII. ep. 98.

Gallicusra.

Erdei kanra hivál, 's raksz, Gallicus, házit elömbe.
Korcs vagyok, ha szavakat, Gallicus, adsz te nekem.
Invitas ad aprum; ponis mihi, Gallice, porcum.
Hybrida sum, si das, Gallice, verba mihi. L. VIII. ep. 22.

Picentinhez.

Hét hime holta után, Picentin, nőd leve Galla.
Elhiszem, hogy himeit Galla követni siet.
Funera post septem nupsit tibi Galla virorum,
Picentine: sequi vult puto Galla viros. L. IX. ep. 79.

Aperről.

Lökte hegyes nyílát vagyonos felesége szívébe:
Íme ha játszik Aper, játszani jól tud Aper.
Dotatae uxori cor arundine fixit acuta:
Sed dum ludit Aper, ludere novit Aper. L. X. ep. 15.

Erőködés a' táncznál.

Ki van számitva, hogy egy tánczosné egy báli éjszakán a' most szokásban lévő tánczoknál, ha mindeniket járja, lépések után mérve, négy mérföldnyi utat tesz. Gondolja-meg az olvasó, milly gyengéd lény, millyen szoros czipőben, millyen vaspánczélnemű füzénybe sajtolva, 's rendesen lábújjhegyen ugrándozva, teszi azon nagy útat! Ha egy ollyan dáma, a' legkényelmesebb öltözetben, a' legtisztább levegőben, a' legjobb uton, a' legszebb, legregényesebb vidéken, nyári napokban tizennégy óra alatt kénytetnék négy mérföldnyi utat tenni, valóban azt gondolná, halálát kivánják; maga sem képzelvén mit képes egy bálban kiállani. Már féluton bizonyosan elbágyadna.

T. E. Monostorról.

Rejtettszó.

Öt betü, nagy ragyogó nemzet, kedves rokonink ők,
Századok óta nevök fénylik, mint bérez tetején sas.
Fő hármam visszásan ló; melly büszke nemében,
Ezt rendelte a' sors szaporitására nemének.

Németh Endre Kalocsárul.

Jegyzet: A' 38dik számbeli *Rejtettszó:* Szigetvár.

HASZNOS MULATSÁGOK.

40. Pesten, Május 19kén 1838.

Teremtés.

Semmibül a' mindent megtudta teremteni Isten,
'S fölséges széppé tudta teremteni azt.
És a' világba belé helyezé, dolgozni, az embert
És ada néki erőt, és ada anyagokat.—
Isten szándékát, ki henyél, nem tudja, nem érti,
(Földünknek hátán a' henye gyáva teher.)
'S őt, ki erőjében nem tud bizakodni, nem érti,
(Ember keblében mindenekhez van erő),
És ki anyagba' szegény nem a' nagy apa gyermeke, azt más
Mostoha sors játszá ártani földre alá.
Két nép, mellyiteké lesz a' győzelem? ott kik henyéltek?
Vagy tietek, ti emitt munka alatt feszulók?

Semmibül a' mindent meg tudta teremteni Isten,
Fölséges széppé tudta teremteni azt.
'S a' munkás embert önnön képére teremté,
Hogy mindent tudjon képzeni mint maga ő.
Képzés itt minden 's a' munka; ki ért ezen uthoz,
A' fő lény utján jár 's diadalmat arat.

H. M.

Ür, üres, üresség.

Egyes szavakat visgálni nem lesz nagy hiba; annál inkább mivel szavaink nagy része visgálatlanul hever, ámbár azon állitást kicsin és nagy, nyelvész és nem nyelvész igaznak ismeri, hogy a' visgálatlan szógyüjtemény roszszabb a' rostálatlan gabonánál. A' meghatározott értelmü szó hasonlit a' szabott értékü pénzhez: adni 's venni lehet rajta a' nélkül hogy zsákban árulnánk macskát.

Minden nép (legalább általában mondva) a' maga nyelvét találja legszebbnek, legjobbnak, 's ezen hiba édes magunknál nem hibázik, 's mi hódolunk neki 's ellenkezőt a' félvilágért nem fognánk állitani: mert ne-

künk jó édes apai fülünk van, ön gyermekünk sirását kedves zenének találjuk, — és mi jó fiúk vagyunk, apáink bármelly véleményét igazságnak tartjuk, és engedékenységünk mind a' mult, mind a' jelen, mind a' jövendő iránt igen nagy.

Mentsen is az emberfej-világositó Prometheus, hogy sokat vesződnénk olly dolgokkal, mellyek sphoeránkon alul vagy legalább kivül vannak, ha csak a' boldog körülmények illyesmire nem vezetnének. — Mert bár minden szó alatt kiki akar érteni valamit, sőt kiki följogozottnak érzi magát bizonyos szavak alatt azt érteni, mi néki tetszik, mégis lehetnek nehányan, kik azt kérdik: mit kell szükségesképen ez és amaz szó 's kifejezés alatt érteni, és mit nem szabad alatta érteni. Ezen kevesek számára jó röviden hibáskodunk itten.

Ür általában a' minden anyag hijával lévő tért jelenti, 's üres az, a' miben semmiféle anyag nincs. — 'S ez az oka, hogy a' bölcsek aláhuzott fővel járnak, az üres kaponyák pedig mindig magasabb és magasabbra biczczennek.

Általános üresség van e vagy nincs, azt a' messze látó Jupiter tudja, — és némelly boriszák, ki eleget haragszik, ha kancsója ki ürült. Mondatik ugyan, üres a' hordó, de kérem alázatosan, talán csak bor nincs benne. — Igen, — hogy ki ne száradjon, tele töltettük vizzel, — 's mind a' mellet is üres. — És én a' vizet is kitöltetem belőle 's még sem lesz üres. De biz' a' nem igaz! — mondjátok ugy e? — 's én bebizonyitom állitásomat: a' hordó nem üres, a' hordó tele van, tele van levegővel Köszönjétek meg alázatosan.

Levegőtől valamit kiüriteni nem olly könnyű dolog, mint sokan ellenfeleink közül vélik, 's ha a' levegősség olly kártékonyan dolgoznék mint a' vizesség, Tócsai barátom nem emlegetné olly könnyen az ürességet. Ürességet nagyban senki sem tudott előhozni, 's az ezt kieszközleni tudó, nagyobb mester lenne a' megszemlélőnél.

A' végetlenségig menni szeretők általános ürességig okoskodhatják ugyan magokat, p. o. igy: a' föld közepétől ki felé mindig könnyebb és higabb tárgyak következnek egymásra, ércz és földnemekre a' viz, vizre a' levegő, 's a' levegő mindegyre ritkul a' ma-

gas hegyek teteje felé 's ott fönn, tudja minő magasságban, hihető, egészen elritkul, 's a' semminek, tehat az ürnek ad helyet. De kérjük alásan, nekünk is van némi mondani valónk, — a' borostyánt nem engedjük olly könnyen által: a' hol a' levegő megszünik, ott az aether kezdődik, 's az aether (kérdjétek meg a' költők akármellyikét) a' levegőnél annyival jobb, mint champagnei a' jól föl és leszámlált tizenkettőnél, és reményljük illy esetben üdvesebbnek tartaná akárki is aetheristának lenni inkább mint anyagosnak, üresnek inkább mint teltnek.

És physikai ismeretünket az ürről kimeritvén, bezárjuk sorainkat, örülve ha olvasóink jó 's szép aetheri ürességet találandanak bennök.

Kedélyi.

Nép-ismeretés.

Meszsze földre vagy inkább vizek közé vezetlek, barátságos olvasóm, hova Rontó Pálon, Benyovszkin és talán Kőrösi Csomán kivül magyar még nem igen jutott, — de a' vizbe fulástól ne félj, ha bár a' vizesség még eddig közös magyar irói tulajdonnak ismérteték is (kevés kivétellel!!) el. A' Dayakdalokat akarom leirni előtted, egy tőlem még nem látott emberfajzatot, de a' melly a' következő sorokból mindenikünk előtt szemmel foghatóvá lesz.

Borneo szigetéről az angolok nem küszöbölék ki Napoleon idejében a' hollandusokat 's ezt elég nagy lelküleg tevék, mert ellenkezőt is tehettek volna. Ezen jó angol phlegma következésében Banjermassing főváros a' hollandiak birtokában van. Innen a' hollandi kormany embereket külde 1836ban Nagy-Dayakba, hogy a' szokott fej-adót szedjék be, de a' dolog roszul sült el, mert a' dayakdalok nem csak hogy fej-adót nem adtak, hanem adóban az adókérők fejeit szedék le.

Ezen furcsa ellenhatásra természetesen hatásnak kellett ismét erednie, másból alig állhatónak, mint hadi seregből, melly azon czigánybarna bőrü embereket a' fehérek tiszteletére tanitsa meg. Azért is Goldmann resident (helytartó) maga szándékozott hadi erővel a' bün helyére nyomulni, viszszatorlást eszközlendo. Gold-

mann seregénél volt Hendriks Albert hadnagy, ki elég szerencsés nékünk azon hadi kirándulásról következő leirással (többek közt) kedveskedhetni.

„Érdekes a' dayakdalokat 's barbar erkölcseiket visgálni. Erős és magas emberek ők, 's nyelvesek mint megannyi ügyvédek. Irni 's olvasni nem tudván is jeles emlékező tehetségüek.

„A' férfiak tetőtől talpig taettováltak (pontozott bőrüek), ugy hogy távolrul azt vélnéd, hogy szoros dolmánt és nadrágot hordoznak, hasonlót a' magyar huszárokéhoz*), egész ruházatok pedig ez: egy övvel derékokon, a' csipők fölött megszorítanak egy darab, fél láb széles szövetet, melly kötényként csüng térdökig alá; az öv legyilkolt ellenfelek üstökével, krokodilus és tigris fogakkal van ékesítve, fejök pedig turbán idomu kendővel körül takarva. Füleikben mind a' férfiak mind a' nők tallér nagyságu aranyozott szarv gyűrüket hordoznak.

Az aszszonyok olly szük gunyát hordanak, hogy egyik lábokat alig tudják a' másik elébe tenni, 's ez okból igen ingatag járásuak. E' gunyák alatt 3 sőt néha 6 kákaabroncs van, ugy hogy csipejökön bő a' ruha 's a' térd alatt szorosan összve megy; azon felül még slindanej név alatt fűzőt is vesznek magokra, mellynek az europai nőkével ellenkező kötelessége van; végre karpereczeik is vannak, rézgyűrü sorokból állók, mellyek ha jól tisztitvák, jó hatást hoznak elő. Ezek az ököltől a' könyökig állanak.

Ha a' dayakdalok valami fontoshoz akarnak kezdeni, a' madár repülését kérdezik meg, mint jósolatot,—melly czélra mind a' ragadozó, mind azon más madarak szolgálnak, mellyek a' nagy kiáltozásra élelemnyerés végett elő szoktak repülni. Szokásból az illy madarak az első jelre megjelennek 's jóshivatalokat teljesitik.

Ha a' madár arra repül, merre a' dayakdal czélérés végett szándékozik, a' dolog jól fog kiütni, ellen-

*) Jól megjegyezve, ezt a' hollandi tiszt irta Borneoban, a' nagy indiai Oczeán szigetében. Millyen messzo nem emlegetnek bennünket. Nem ok nélkül csuklunk néha.

kező esetben föl kell vele hagyni, vagy kerülve (a' madár repte szerint) kell úzni. — A' dayakdalok lélekvándorlást hisznek 's azt vélik, hogy a' jó becsületes emberek lelke madárba vándorol 's mint a' levegőnek szabad lakosa ismét megjelenhetik az emberek között.

A' dayakdalok küzdő fegyvereit egy kard (klevang), egy üres lándsa (szempit), melly egyszersmind mérges nyilak kifuvására is szolgál, egy tegez és fa vért teszi. Mindeniken még némi pánczél-ing is van, egy láb vastagon kitömve 's szalagokkal és csigahajakkal ékesítve, — közepén egy lyuk, hogy fejjel belé lehessen búni, 's melly melölről a' lábszárakig, hátul a' csipőkig ér le, 's a' nyilaknak áthathatlan.

A' csöves lándsából lőtt nyilak halálosak, ha nyomban ellen-méreg nem használtatik. A' seb gyorsan megdagad 's a' méreg hamar elterjed a' vérben. Só-be dörzsölés hatós szernek mutatkozék.

A' klevanggal fejeket szeret lemetszeni a' dayakdal (átkozott kis szenvedély). A' jól begyakorlott harczfi egy vágásra elválasztja a' főt a' törzsöktől, 's a' vágás rendesen a' nyak közepén megy keresztül. — Minden vitában fő törekvésök is a' dayakadaloknak minél több fejet szelni le, mellyel örvendve 's gőgösen térnek haza. Itt illyenkor minden mozgásba jő; az aszszonyok padokra állítják ki a' fejeket; a' győztes fejes férfiak diszkalapokat (tipiót) kapnak, argustollakkal ékesítve, 's ünnepruhát, mellyben egy a' nőktől épitett csontház körül tánczolnak; dalnok nők képzenek a' gong' kisérete mellett némi hősi kart, — 's egy nap és egy éjszaka minden a' legzajosabb örömnek adja ált magát.

Ezután leszedetnek a' fejek az állásról, jól megtisztittatnak 's a' birtokostól gyüjteményébe tétetnek. Kinek legtöbb leszelt fő van birtokában, az a' király. (Minő iszonyú inger a' vérengzésre!) Soknál 100 sőt 150 illy fő is látható. E' fejek 30, 40 lábnyi magas bitófákra is aggattatnak a' bálványok körében, mellyek késsel faragva ki, meglehetősen hasonlítanak ember, tigris és macska-idomokhoz.

E' nép — jól halljuk — igen szereti a' disznó hust. A' disznóknak több szabadságok van mint Amerikában, hol kigyó pusztitás végett a' legpompásabb utczákat is

szabad elrutitaniok,— mert itt földszint lakoznak, mig az emberek első emeletben. Disznó öléskor a' dalosnók nem hibázhatnak a' mulatságból, kik körüldalolják a' kötélre kötött 's lándsákkal átverendő disznót. Az állat kiömlő vérére a legnagyobb dühvel rohan a' nép 's bekeni véle fejét, arczát, mellét. Sőt e' czélra még a' sebekből is kiyomogatják az aludt vért.

A' dayakdalok halottaikat megégetik, és pedig nagy ünnepéllyel, melly az europaiak álarczás bálaihoz valamennyire hasonlít. A' megégetésnek azon okát adják, hogy igy halottjaikat megszoktatják és megerősítik azon baj és küzködés ellen, mellyet a' jobb világ keresésekor tövises és sziklás puszta tájakon kell kiállaniok.

Ha gazdag rabszolgás dayakdal hal meg, rabszolgáit meg szokás kérdezni: akarják e urokat követni, hogy a' más világban nékie szolgáljanak. A' kik igennel feleltek, nagy pompával lelándsáztatnak, 's vérök olly dühvel kenetik föl, mint a' disznóké, miután pedig a' vérszomj lecsillapítaték, a' testek elégettetnek. Az illy rabszolgák egész a' bámulatig szilárd lélekkel állják ki a' halált, de a' többiek megvettetnek az elhunyt családjától 's eladatnak. A' megégetettek hamva cserépedényekbe gyűjtetik, mellyek a' halott rokonainak házai előtt állásokra rakatnak.

Minden faluban van egy nő kardalos csapat, vagy aszszony bárdok' kara, kik a' betegekhez és sebesekhez, sőt minden valamit kivinni szándékozóhoz meghivatnak, hogy őket énekök által vidámitsák a' kedves gong' vagy kürtök kiséretében, mellyek két üres, és bőrrel bevont vas csőből állanak. Ezen énekesnők igen föl tudják hallgatóik képzelődését ügyességök által csigázni.

A' dayakdal igen nagy ünnepéllyel szokott esküdni. A' törzsöknek egyik vastag lelkésze előszámlálja azon kötelességeket, mellyeket az eskü parancsol, és iszonyú színekkel festi le mind azon bajt és szerencsétlenséget, nyomort és jajt, melly az esküszegő fejére hull ind. Mig az eskü elmondatik, tömjényt és rist szokás égetni, 's az esküvőnek egy a' közepén ketté jelelt pálcza adatik. Végre az esküvőt egy fatörzsökre ültetik, baljával a' pálczát tartja, jobbjában a' szekercze

kardot 's ezzel azt el kell vágnia, fejét föl nem emelve. Ha a' keresztül metszés jól sikerül, hisznek az esknek, különben keveset adnak reá.

A' legutolsó tudósítás a' dayakdalokról majd legmulattatóbb, melly bölcseségöknek legkülönösebb tanubizonyságát adja. Ha per támad a' felek között 's a' biró nem bir igazságot tenni, (belátása a' dolog szövevényén nem hathatván által), az ellenséges pártok a' biró szeme láttára vizbe ugornak 's ki legtovább kitartja a' viz alatt, megnyeri a' pert, birja az igazságot. —A' jó tüdő mire nem használható!

Játékszíni újdonságok.

Mostanában (nem teljes egy hét alatt) az az maj. 12 és 16kán, két eredeti új színmű adaték szinházunkban, egy szomorú 's egy vígjáték, az Jósika Miklóstól, ez Gaal Józseftől. A' látott színműnek szerencsés és szerencsétlen sorsa: biráltatni műhöz értőktől és műhöz nem értőktől, míveltektől és míveletlenektől, izgékonyaktól és elfásultaktól 'stb. 's néha baráttól és ellenségtől addig rángattatni, védetve 's ostromoltatva, hogy jobb lett volna nem születnie. Mi, tudván hogy a' szabályok kielégitése nem elég a' műhöz, de, hogy még lélek, bensőség, vonzó szellem kivántatik ahoz, hogy a' szép literaturai darab 's így a' színmű is szivhez szóljon; hogy az izlésnek végetlen mező van itt hagyva 's a' szabályos mű egynek tetszhetik, másiknak nem, azon egyetlen okból épen nem akarjuk véleményünket gőgösen, szent igazság gyanánt elmondani, hanem szerényen mint véleményt adjuk olvasóinknak által. Jósika „Adorjánok és Jenők" czimü szomorújátéka egy nagy hibában szenved, kevés cselekvés mellett végetlen hoszszu párbeszéd-sorozatból áll, 's a' drámai cselekvés dereka monotón, nagyobb változatosság nélkül azon sarkon forduló, hogy az öreg Adorján, leánya által, a' kén-barlangba csalogattatja az ellenséges Jenőnek négy fiját, — azt meg sem említve, hogy a' gyakorlati élet alig mutat példát a' vészes kén vagy széngázos levegőben való buvárkodhatásra, — tehát valószinüség hijával van azon cselekvés, hogy egy boszút szomjúzó atya egyetlen egy gyermeke' életét annyira veszélyeztetve üldözendi ellenségét, mikor a'

boszúra elég mód és alkalom volt különben is. — De ne tovább, — vessen a' bűnösre több követ, ki maga büntelen. A' darab erényei: eredetiség, több szilárd character, erős párbeszéd, több meglepő fordulat 's egyebek, mellyeknek bizonnyal fognak kiemelői akadni. — Gaal vígjátéka „A' szerelem és champagnei" tele tömve bohóságokkal 's nevettető ötletekkel, ugy szólva cselszövény nélkül, de annyira rekesz-rázó hogy a' tömve volt karzatról alig ment valaki nevetésben ki nem száradt torokkal haza, 's a' földszint is legkevesbbé sem panaszkodék álmosságról. Gaal, venaja szerint, a' magyar paródia hőse lehet. Emlitett darabjában leg szem-'s tán erkölcs-szuróbb azon jelenés, hogy a' leány részeg apját látja maga előtt; kit, szeretője' bölcs elrendelése szerint, illy szép körülményesen kell megcsalnia. — Mind a' két darab, mint hallatik, nem sokára ismét szinpadra kerül, az első szerzőjétől nagyon megkurtitva.

Újdonságok.

Fontos változás az épitésben. Montgolfier és Duboucher urak tudósítást nyujtottak be a' tudományok párisi akadademiájának apr. 30., mellynek következésében a' mostani épitési rendszer nem csekély változást fog szenvedni. — Arról van ugyan is a' szó, mint lehet a' massiv gyámfalakat körszelvények (körsegmentumok) által pótolni, mellyek öntött vasból való 's inak' szolgálatát utánozó üres hengerek által támasztatnak. Ezen rendszer a' bolthajtásokéval egészen ellenkező hatást hoz elő, mert távol van attól hogy ki a' falak felé tenne nyomást, sőt inkább összehuzást eszközöl. Ezen igen egyszerü ideából az következik, hogy már most sokkal könnyebb, szilárdabb, minden emeletben bolthajtásos 's terrászokkal és falkertekkel biró házakat fogunk épithetni; — 's e' bánás módnál ha az épületfa a' vasnál drágábba jő, azt ezzel fölcserélhetni ollyankor, midőn nagyobb darabok szükségesek.

Rejtettszó.

Nyolcz betü. Négy elsőm vég négyem' sokszor okozza,
Főképpen mikor éjszakról jő durva robajjal.
Vég hármamból több ennek, kevesebb juta annak.
Tör, ront, bont az egész, 's tengert feldulja fenékből.

Molnár János Kalocsáról.

Jegyzet: A' 39dik számbeli *Rejtettszó:* Német.

HASZNOS MULATSÁGOK.

41. Pesten, Május 23kán 1838.

Tudás és nemtudás.

Az ember elméjének kifejlődésében fő szerepet játszik a' tudás, és ennek szerencsétlen ellentársa, a' nemtudás. Az ember értelmi becsét a' tudás szerint határozzuk meg, 's ezen tekintetben annál becsesebb valaki, minél előbbre haladott a' tudásban.

A' tudásnak eszméjét, ideáját meghatározás által szükségtelen tovább mutatni, körül keriteni; — az az örökös gyakorlat által belső nézetévé vált a' léleknek 's további meghatározást alig enged, alig szivel. Tudjuk azt, a' mi ismeretünkbe jutott, a' mit elménkkel fölfogtunk, a' mit átlátunk, 's igy tovább.

De e' nehány szavak már tovább vezérlenek bennünket, arra, hogy a' tudásban fokok, fokozatok vannak, mert p. o. A. tud valamit, de annak csak fölületes ismeretébe jutott, B. ugyanazon tárgyat jól fölfogta elméjével, C. pedig annak más tárgyakkali összeköttetését és szükséges voltát is átlátja, mig a' kevesbbé szerencsés X. alig hallott valamit róla, Y. pedig közel sem jut a' róla mit hallhatáshoz.

Szigorubban fejtve, a' tudásban lévő fokok és fokozatok kétfélék, a' tudott tárgyak számát, mennyiségét, vagy a' mint, mennyire tudást illetők. Van p. o. ki ezer féle tárgyról tud összse viszsza csevegni, többet vagy kevesebbet, némi vagy semmi összefüggéssel, tudja hogy van gatyás galamb, jeges medve, Jupiter, Venus, Amor, homoeo-'s allopathia, advocat és juratus, ekeszarv és csoroszla, czár és nagyur, és lófarkas basa, — a' nélkül hogy az állattudományban legkevesebb alapja volna, mikor a' mythologiát még nem is olvasta, annál kevesbbé tanulta, 's még kevesbbé gondolkozott róla, és igy tovább. Vannak ellenben 's hajdanában, ugy látszik, még inkább voltak olly férfiak, kik nem sok tudományba ereszkedtek, de ottan fenékig iparkodtak hatni, kik nem pöffeszkedtek ki-

terjedt ismeretekben, hanem magokba vonulva törtek a' tökéletesedés felé, kikről a' világ keveset hallott éltökben, de annál többet nyert tőlök a' tudomány. És igy volt ez mindazon időkön keresztül, mellyekről a' történet-irás szól; és igy van ma is.

A' mennyiségi fokot a' mi illeti, annál szerencsésebb valaki, minél több tárgynak tudásában van. A' ki előtt száz tárgy ismeretes, a' tudás tekintetében két annyit ér, mint a' ki csak ötven tárgygyal van megismerkedve, 's a' ki ezeret ismer, tiz annyit ér mint a' csak százat tudó, ha t. i. a' tárgyak mint egységek nézetnek 's gyakorlati életbeli hasznok tekintetbe nem vétetik. — Mert illyenkor ('s ez a' kákán csomót keresőknek mondható) van olly tárgy mellynek tudása százaprób tárgyakéval fölér. Az emberi elmének föladása tehát, minél tovább hatni a' megismerendő tárgyak mezején, minél több egységeket szedni be fejébe, hogy szükséges alkalommal bőven szőhessen és alkothasson.

De a' minőségi fok, a' mint és hogyan 's mennyire, nem kevesebbé érdemel figyelmet az előbbi foknál. Mióta az emberi miveltség annyira haladott, hogy tudományok alkottattak, azóta épen nem érjük be a' tört és szaggatott tárgyismeretekkel, azóta nem elég egy oldalt, egy tüneményt ismerni ez 's ama dologból, hanem megváratik minden miveltségre számoló embertől, hogy a' választott tudomány-ágon minden oldalt, minden tüneményt ismerjen. Minő mathematicus volna ma az, ki a' kétszer kettő egyszerű elhadarásánál többet nem tud, vagy törvénytudó, ki csak igy itélne: a' ki lopott lopassék meg, a' ki ölt ölessék meg; vagy orvos, ezt rendelő: végy minden héség ellen hideget, minden hideg ellen héséget; vagy természettudós, igy itélő: a' villám tüzes kő, vakító fénnyel és kénkő szaggal, 'stb. Ma az illy rövid üstökűek kinevettetnének 's az első, jó, népoktató könyv' gondos átolvasására utasittatnának.

Történeteink kezdeténél még nem létezett tudomány 's az annyira jeles Hellenek is a' mai időkorhoz képest e' tekintetben nagyon hátra állottak. Nékik, ugy szólva, csak azon dicsőségök van, hogy sok mai tudománynak alapját veték meg, magvait hintették el. A' kifejlés, a' fölvirágzás a' mostani kornak dicsősége.

Ma az emberi tudásnak, sőt csak képzelhető ismeretnek majd minden faja 's ágozata tudományi méltóságra emelteték, — emelteték, mondom egész elhatározottsággal, — és ha jövend idő, mikor a' tudásnak mostani állásán az emberi nem mint előleczkén, mint némi abéczén mosolyogni fog, akkor az ember az emberiség lánczait megtörte 's természet urává tette magát.

De hogy czélomhoz érjek, ezen szükségesek után ismét előlrül fogom föl elmefuttatásom fonalát, a' tudást és nemtudást nézegetve, visgálgatva 's alkalmazva. A' tudás most már, a' mondottak szerint, nem tudás többé, ha tördelt mennyiségből, szaggatott tárgyismeretekből áll, hanem, hogy valódi 's nevét megérdemlő legyen, szükséges hogy a' maga tárgyát minden tüneményeivel 's oldalaival birtokában tartsa. Mivel pedig sok tárgyak és tünemények külön választva föl nem foghatók, alaposan ki nem ismerhetők, de hogy ollyanok legyenek, más tudományoktól kérnek segítséget: annyival kitünőbb', milly nagy föladás az, valaminek tudásába, tudományába jutni. Igy az orvosnak nem elég csak a' gyógyitandó betegséget ismerni 's ennél fogva az emberi testnek olly csuda művü alkotását is egyszersmind, hanem ismernie kell a' szert, mellyel a' nyavala ellen küzd, tehát az állati, növényi vagy ásványi részt vagy testet, mellyel gyógyít, tehát az állatokat és növényeket és ásványokat mind, és, kivált ez utolsóknál, a' vegyülési 's bomlási módot, — mellyek megannyi tudományok, egyenként is majd kimeríthetetlenek.

Minden hasonlitás sántikál, mondák már a' régiek, 's meglehetős igazán, — de az mind a' mellett világosít. sok nehéz dolgot megfoghatóvá tesz 's ez okbul nem könnyen mellőzhető. Én is, hogy értelmesebb legyek, élek vele. A' tudomány ollyan mint a' hegyorom, mellyre csak a' mellékes halmok és hegyek bejárása után érhetni, 's melly természetét megosztja többé kevesbbé a' szomszéd halmokkal 's azok bélyegeinek egy részét magán viseli. Tudományos gazda most már nem lehet valaki, ha csak az ekeszarvat és kaszanyelet ismeri, hanem többé kevesebbé füvésznek, chemicusnak, állattudósnak is kell lennie; valamint jó

vezérhez nem elég, hogy legbátorabb legyen a' seregben 's a' kardot legjobban markolja meg. Sokszor egy tollvonás szerez (mint mondják) győzedelmet, de azon vonás egy munkás hoszszú élet studiumának szüleménye.

Ezek után pedig nincs más mondani valóm hátra, mint egy kis figyelmeztetést gerjeszteni a' tudásnak köztünki elterjedtségére. Hány köztünk a' tudományos gazda, a' tudományos ügyész, lelkész, orvos, mathematicus, — ollyan, ki tudományát egész kiterjedésében birja, ki annak fölötte áll? — Számlálási tehetségünket nem igen kell megerőltetnünk, ha őket összze akarjuk olvasni. Pedig ennek igen nagy, sőt fő befolyása van az országos és nemzeti virágzásra. — Mennyi mező a' cselekvésre magunk és mások ügyében! Mert az nem áll, hogy p. o. parasztnak, fazekasnak, lakatosnak tudomány nem kell. Sőt kell, és csak akkor lesz valódi ember, ha tudományosan űzi a' maga foglalatosságát. — Miért gazdag az angol? Mert tudományos gazda, tudományos mesterember, tudományos kereskedő. Miért haladnak és virágzanak a' tudományok Német-Angol-Franczia országban? — Mert vannak tudománnyal foglalatoskodó férfiaik, nem pedig apró töredékekben begyeskedők.

Ezen tudási begyeskedés az, a' mi alig csirádzó literaturánkban napi renden van, annyi rosznak, sértegetésnek, egyenetlenkedésnek kutfeje, magát és magán kivül piszkolodásnál, mocskolódásnál, becsületsértésnél egyebet alig ismerő, gyümölcsül azzal jutalmazó, hogy literánktól azokat is elidegeníti, kik hajlandók volnának hozzája, a' nemhajlandókat pedig minőségökben megerősíti. Igy vettetik vége a' kölcsönös egyntást becsülésnek, a' hazafiui egyetértésnek, igy vesztegettetik el a' drága idő alacson apróságokra 's a' tudományok mezeje igy marad parlagon. És ezt a' tudományok parlagoltatását, a' különben előmenetelében büszkélkedő újkornak jobban szemére lobbanthatni mint az előbbinek. Minket az irási düh lepett meg; — dolgozatink raktárokat töltenek meg 's ugyancsak ujjal mutathatni arra, a' ki irata' akármellyik nemében azon nem', azon tudomány' vagy szép literatura ág' olly fokát éré el, mellyen más nemzeteknél többen tündökle-

nek. Teremtő köztünk, vagy ki a' tudományban előre ugrott volna, minden másokat megelőzve, alig lesz egyetlen egy. De hogy is lenne?—a' melly madár egy pár nap alatt költetik, soha sem perselendi meg szárnyát a' nap közelében.

Legyen elég; nehogy én is perelni kezdjek. Különben az itt mondottakat ne vegyék olvasóim praeceptori leczke gyanánt, hanem tekintsék olly elmefuttatásnak, melly őszinteséggel véleményeket árult el, senkit bántani nem akart, ellenben ha valahol tetszést nyert, vagy talán álmot is verhetett el, annak csak örülni tud.

Kedélyi.

Játékszíni újdonság.

A' magyar drámai világban meglepő 's eddig példátlan, de kellemes tünemény mutatkozott: egy hét alatt három eredeti új darab adaték elő, mellyek harmadika „*Marót*, macsói bán" Vörösmartytól Ezen mű valóságos tanúja színi előhaladásunknak, azon költőnktől, ki eddig elé a' költés más ágaiban, ugy mondhatni, első szerencsével működött, de a' drámai költésben a' gyakorlatiság, a' szinház hijányát igen érezni hagyá. Tanuságot szolgáltatnak erre nem csak „Salamon király" és „A' bujdosók" de a' koszoruzott „Vérnász" 's a' „Fátyol titkai" is.

Hosszú borongás után egyre derültebb lesz a' magyar literatura ege; sőt, a' mi nélkül mindig volt, nemzeti szinházát megalapitván, a' literaturai miveltség egyik legszebb ágának jut birtokába a' nemzet. Mert törekedjék akárki ellenvitatkozni, azt alig bizonyítandja be, hogy a' szép literaturának van szebb ága a' drámánál. Ez pedig szinház és csak gyakorlat által fejlődhetik ki. — E' fejlődés örvendetes jelét Vörösmarty darabja adta, melly bár legyen első hajnali szózat a' földerülendő nap számára!!

Az ember mindenütt gyönyör-vadász, örömeiben ugy, mint bánataiban, tehát a' drámában is. De gyönyört a' vidámságban találni sokkal könnyebb mint a' búban és könnyekben. 'S ez az oka, hogy a' kevesbbé tökéletes vigjáték szinpadon sokkal jobban tetszik a' befejezettebb tragoediánál, 's hogy valamint (sok ak

véleménye szerint) nehezebb remekelni vigjátékban, mint szomoruban, ugy a' szinpadon előbb arathatni tapsot abban, mint ebben. — A' bohóság, az ostobaság, a' faragatlanság igen hamar és könnyen nevettetők; ezt mutatják az egyre szaporodó 's legtömöttebben látogatott paródiák 's azon észrevétel, hogy a' tömeg annál inkább kedveli a' vigjátékot, minél közelebb jár a' paródiához, — szomorú tapasztalás! —

Marót köz tetszést nyert. A' részvétel, a' mulatás, a' taps közönséges volt. Ezt pedig eszközlé, a' darab jó elrendelése, a' cselekvés elég gyors menetele, a' változatosság, nem is említve az általában igen szép nyelvet. Mi minden esetre, az előmenetelnek örvendő honfitársainkkal együtt csak a' legjobb szerencsét kívánhatjuk, a' legbarátságosabb idvezlést adhatjuk „Marót" szerzőjének a' szerencsésen eltalált pályáni menetelhez.

'S ez eddig a' jelen volt közönség legnagyobb részének itélete, — most következik tulajdon magunké, melly a' mondottakban, de azokon kivül még a' következőkben áll. Marót, mint a' szinpadra szánt darab ellen, legalább első előadásra, nincs igen sok észrevételünk, 's azokat is elhallgatjuk: de mint drámára általában, mellynek szellemet, szivet kell a' legnagyobb bensőséggel gyönyörködtetnie, a' következendőket jegyezzük meg. Marótnak személyzete igy osztható föl, gonosz és buja egy: Haszán-bég; — roszul nevelt, zsivánnyá képzett 's ennél fogva vétekbe keveredő, csábitó egy: Bod; — mást elszerető, hűtelen aszszony egy: Ida, Marót hitvese; — jó férj, jó bátya egy: Marót, macsói bán; a' többi nem sok személyzet szót nem érdemlő toldalék. Ezek mindnyája közül valódi sympathiába egy személlyel sem jövünk: Boddal, ki különben majd a' darab hőse 's erre legalkalmasabbnak látszik mint üldözött és sors-hányt, nem: mert gyenge volt az erényt követni, mert a' szerelem által, melly az emberi indulatok legnemesebbike 's legnemesítőbbike, olly kevessé emelkedett föl, a' vétekbe merült lelkü (ki Hassan számára nőrablást gyakorla), hogy mint Ida szerelmének birtokosa még atyját is a' halálveszedelmének tette ki Haszán részéről, ki őt, ha meg nem tér, fogoly atyja megöletésével ijesztette; 's vétkességével ki nem békéltet bennünket azon elszántsága, mellyel a'

már megismert bátyja hitvesét megöli, hogy a' talám győzedelmeskedő Haszán birtokába ne jusson. A' kibékéltetés annál kevesebbé sikerül, mivel az ő buzgalma nélkül a' sors egészen jól végzette volna be a' játékot, Marótnak adva a' győzedelmet, a' reá legérdemesebbnek, ki ekkor a' vétkesekkel szívsugallása szerint bánhata. Ida, a' hibás, a' hűtelen de nem gonosz aszszony, ki a' szerelem hatalmának ellen nem tud állani, kit a' szép Bodnak elcsábítani sükerül, nem utált, sajnált, de nem szeretett személy, a' melly mértékben vétkezett, azon mértékben szenvede, az igazság követteték el rajta. Marót maga leginkább birja részvételünket, mint kevély 's halált megvető fogoly, mint gyöngéd férj a' távolban is, mint egy ismeretlennek (öcscsének Bodnak) megmentője rablóktól, mint az öcscsével megbékülő; de ellenben őt igen hibásnak, sőt az egész baj és szerencsétlenség kutfejének látjuk, midőn a' tilos szerelem első csirkázásakor megjelenvén, önnön jelenlétében hagyja az első szerelem-nyilatkozást megtörténni, ki hagyja utóbb fejleni a' szerelmet, sőt, hogy a' tilos szerelem jogosittassék, magát halottnak tetteti 's eltemetteti. Ez ugyan nem egyéb, mint a' nőnek kisértetbe hozása, próbára tétele. — a' mi ugyan nem ellenkezik a' tragoediába hozatással, sőt tragoediára alapul is szolgálhat, de akkor el kell ismertetnie a' catastropha szülő okának. Ez Marótban nem történik, ott a' catastrophát a' tiltott szerelem büne szüli, 's közvetlenül a' bün bünhödik; a' macsói bán csak a' bégnek elajándékozott nőjét veszti el 's a' szerencsétlenség-hozó öcsét. —

Ez a' mi egyes nézetünk a' darabról, mellyet nem ellenmondási szenvedélyből hoztunk föl az érdemes szerző ellen, hanem annak jeléül, hogy munkáját igen érdemesnek tartjuk olvasóink előtt emlegetni, azokat némileg felszólitva annak mélyebb szempontokbóli visgálatára. A' szerző józanabb, minthogy az ellenkező véleményre boszonkodnék, az itélő pedig szerényebb minthogy azt a' mi az ő szemében hiba, tökéletesen ollyannak vitatná, elkészülve lévén arra, hogy néki, ma holnap szinte ezt, vagy ellenkezőt vethetnek szemére.

B. M.

Nem-lyrai epigrammák.

Phileroshoz.

Holdadban, Phileros, hetedik nőd rejtetik immár.
Többet, mint néked, senkinek holdja nem hoz.
Septima iam, Phileros, tibi conditur uxor in agro.
Plus nulli, Phileros, quam tibi reddit ager. L. X. ep. 43.

Egy öreg magtalanhoz.

Magtalan és dús vagy, 's Brutusnak alatta születtél:
Azt hiszed, hogy vannak még ma baráthiveid?
Vannak: hanem csak azok, kik voltanak ifju korodban,
Míg te szegény voltál. Kedveli haltod az új.
Orbus es, et locuples, et Bruto consule natus:
Esse tibi veras credis amicitias?
Sunt verae: sed quas invenis, quas pauper habebas.
Qui novus est, mortem diligit ille tuam. L. XI. ep. 44.

Márora.

Élve nem adsz semmit: mondod, nekem haltod után adsz.
Szűm, ha bolond nem vagy, Máro, tudod, mit ohajt.
Nil mihi das vivus: dicis, post fata daturum.
Si non es stultus, scis, Maro, quid cupiam. L. XI. ep. 67.

Posthumusra.

Mindeneket megigérsz, ha ivásban töltöd az éjet:
Tessz reggel semmit. Posthume, reggel igyál.
Omnia promittis, cum tota nocte bibisti:
Mane nihil praestas. Posthume, mane bibe. L. XII. ep. 13.

Auctushoz.

A' boszu dúsoknak szolgál nyereségnemül, Auctus:
Mert kevesebbe kerül a' boszu, mint az adás.
Genus, Aucte, lucri divites habent iram.
Odisse, quam donare, vilius constat. L. XII. ep. 13.

Találdky.

Rejtettszó.[1]

Elsőm emészt, nem illik a' másodikhoz
Másod tagom mulatságot jelent,
Evés-ivás benn' nem hibázhatik:
Szobádban látsz egészen engemet.

Jegyzet: A' 40dik számbeli *Rejtettszó:* Szélvész.

HASZNOS MULATSÁGOK.

42. Pesten, Május 26kán 1838.

Szerelmesem.

Azt vélitek, láttatok szebb nőt szerelmesemnél; de csalódtok, mert őt mint szépség remekét, egyedül hozta az anyatermészet elő.

Igy szóla hozzá, mikor születék: szálj le a' földre és vigy alá magaddal mosolyt, mellyen semmi felhő ne győzedelmeskedjék, melly minden borúnak daczolva a' legnagyobb zivatar alatt is fényt hintsen.

És mosolyt hoza magával szerelmesem, égi mosolyt a' nem földi leány, — 's mióta megpillantám, lelkem behomályosodni nem tudott.

Mert ő egészen remek a' nők seregében.

Szeméhez anyja, az ifju természet, a' sötétkék ég legszebb színét ragadá, és monda nékie: a' ki egyszer szemedbe tekint, leányom, az az eget lássa meg benne minden gyönyörével, minden sejditett kéjével, és nézésed nélkül többé soha el ne tudjon lenni.

És mióta szemébe tekinték, az eget vélem megnyiltnak előttem, minden gyönyörével, minden előbb csak sejditett képével, 's a' szép nő látása nélkül el nem tudok lenni.

Mert szerelmesem sötétkék szemében a' tiszta ég tükrözik viszsza.

Mikor homlokát képzé az anya természet, egyesítve varázsolá öszsze Kasmir, Granada és Quito bájait 's azoknak öszveségét nyomá az újonan teremtett homlokra, és szóla:

„A' mi szépet a' föld terem, az a' te homlokadon virítson, és egyesülve csak a' te homlokadon; a' hol te föllépsz, szünjék meg a' vadon, 's honnan el mégy, ott puszta teremjen.“

És hol az én szerelmesem mulat, ott édes virágok illatoznak, ott a' tél tavaszszá enged ált 's az égető homok pázsittal fedetik 's lombos fákkal árnyékoltatik be.

Első Felesztendő.

Mert az én szerelmesem homloka napfényt tud sugároztatni és esőt is képes harmatozni.

De a' honnan ő eltávozik, ott kiaszik a' virány, elsötétül az ég 's kietlenné lesz a' föld. — Mert nélküle árvának vallja magát az ég, elhagyatottnak érzi a' föld.

Szemei fölé pedig barna íveket képze a jó anya, éjfélből ragadva ki azokat, 's eképen beszéle: a' szilárdság jegye legyen ez szemeid fölött, leányom, 's a' remény íve, hogy diadalmasan állsz meg vetélkedőid között 's ellenségeid ellenében.

És az én szerelmesem mindeddig kifeszített ívekkel áll 's nincsen ki a' szíveken és fejekben ellen állhatlanabb hatalmat gyakorlana mint ő. Teljes diadalmával is a' vilagon, mint szivemben, bizonyos vagyok.

Arczára Damaszkust fosztá meg rózsáitul, és szóla: A' szerelem virágával ékesítlek föl, egyetlen gyermekem, hogy szeress te is, és mindenektől szerettessél, — hogy, ha találkozik is, ki haszonlesésből másnak hódol és éget áldozatot, de titkon, háza belső rejtekében kecseidtől vallja magát megsértettnek.

És az én szerelmesem arczán Damaszkus minden rózsái virulnak; elébe mindenfelé szerelem leng és szeretet, nagyobb és kisebb, hanyagabb és forróbb, ifjaktól és idősektől 's még az öregektől is, kik mind az ő mosolya alatt kivánnak meghalni.

A' szép leány pedig mindnyáját képes megörvendeztetni: mert, ki csak körébe juthat, boldognak érzi magát.

Imádói közül én vagyok a' legtürhetetlenebb.

Én megrabolni kivánnám kecseitől; szépsége árjaiban fürdeni ohajtok 's szeme fényét tulajdonommá akarom tenni.

De csak halandó vagyok az istennőnek ellenében.

Nem érdemes e a' halandó sziv, hogy halhatatlan előtt égjen áldozatul? Oh ha igen, hajolj felém, imádottam.

Jutalmazd meg lángomat, melly mikor téged keres, a' valót keresi, és az igazat, mellyet anyád csillagbetűkkel irt az ég dicső boltozatára.

Fogadj el imádóid között engem is, sőt tüntess ki közöttök, mert nincsen senki, téged forróbban szerető.

Tenéked hódolva talál engem a' reggel, kedvedet keresem napontszaka 's ábrándokkal alszom el felőled.

Ah de te kevély vagy, gőgös és vonakodó. A' közelítő előtt befátyolozod magadat, 's a' birásodra vágyót csak gyenge reménnyel elégited ki.

De én mind a' mellett forrón szeretlek. A' könnyen nyert győzedelem csekély becsű; legyen érdemem, mielőtt megadod szívedet.

Mert én birásodért vitára kelek az egekkel, megkűzdök a' föld szörnyeivel 's kincseket hozok a' föld gyomrábul elő, néked menyaszszonyi ajándokul.

Légy kegyes irántam, ég leánya, mint én hű vágyok hozzád lenni, imádott Igazság!

-X.

A' sevillai nők.

Érdekesnek találtuk e' czikkelyt a' pyrenai fél sziget egyik legjelesb városának aszszonyairól, 's ez okból közöljük olvasóinkkal. A' leirás Custin urtól van, ki franczia volt, 's 1831ben tartózkodott Spanyolországban. Az áttétel szabadon van. Custin ur többé kevesebbé igy beszél:

Már egy kissé hozzá szoktam a' sevillai hölgyek hangjához; az a' mi erkölcsökben szokatlan 's majd nem szeles, véleményem szerint az eredeti fesztelenséghez tartozik. Társaságokban olly jó akaratot találtam, melly minden egyébbel fölér, sőt minden mást meghalad, kivált a' Párisból jövőre nézve: különben van természeti finomságok és elmésségök is. — — Oh a' kedves andaluziai nők! Andaluzia! ez olly név, mellyet nem említhetni, hogy lélekben ált ne haladnál azon tündér tartományon, mellyet jelel. Boldog a' Spanyolországban utazó! Itt a' költés bájai keresik őt, ki talám csak változtatást vadász, és mozgást, 's kiszellőzést; — ha könnyelmü ő, komollyá teszik őt a' dolgok, 's elmélkedővé a' körülfogó tárgyak.

Sevillában nincs társaság (société) franczia értelemben, de vannak utczák, minden szalonnál mulatságosabbak. A' házakban van még az ugy nevezett patio. Ezen csinos portik közepén tartózkodnak szabad levegőn, olly személyek apró körei, kik naponkint látják egymást; a' musika, a' virágok, az ég, szebb csilla-

gaival mint máshol, a' délszak mély kék ege, mindnyájok számára a' tertuliák. A' családok ezen egyesülése, mellyekhez nehány belső barát 's némelly szabadalmazott idegenek bocsáttatnak, olly kellemmel bir, mellyet talám az képes leginkább fölfogni, ki a' szalonokban eléggé szerencsés volt unatkozni.

Ámbár mostanában az idegenek, kivált a' francziák nem nagy kedvességben vannak a' spanyol kormánynál (nem annyira a' népnél), az angol és franczia consulok mégis betudtak vezetni némelly társaságokba, hol nem kevés előítéletet kell vala megjobbítanom a' spanyolokról.

Föl leltem azt, a' mi véleményem szerint, az élet kellemét teszi a' déli népeknél 's az a' jeles tón, melly a' legkönnyebb bánás modort nem zárja ki magától. Ezen nemes és méltóságos biztosságtul távol van bizonyos éjszakon lakozók arczfintorgatása, kevélysége, czeremóniás tettetése, mellyet a' jó tón (hangolat) kifejezésének tartanak, de a' melly nem egyéb mint okoskodni nem tudás, önszeretet, önzés nyavalája: ez okból halmoznak be czimekkel, innét a' társasági megkülönböztetések 's előjogok, mellyeket teljes szigorusággal akarnak megtartani, bár minő nevetségesek is. Ezekből mit sem találok a' déli népeknél, de helyette valódi simaságot lelek.

Az itteni társaságokban olly finomság uralkodik, mellynek a' teljes egyenlőség az alapja. De ez egyenlőség nincs szavakkal kimondva, mellyek mihelyt divattá válnának, jelentésöket elvesztenék: csak érezhető az, mivel minden sértő idea, minden erőltetett vagy gyermekes bókolat távol marad; az általános hang egyszerüsége biztos tanúja mindenki számára midenek jóakaratjának és védelmének. Illy fesztelen ideák által kormányzott társaságok alig találhatók máshol mint itt: valóban azt nem kell sem Franczia-, sem Angol-, sem Németországban keresni, annál kevesbbé Amerikában. Az institutiókbeli egyenlőség-sértő luxus szükségesképen vonja maga után a' szokásbani kivételt; mert az erkölcsök és szokások mindig és mindenhol a' törvények' kijavitói. A' szokás a' népnek önfentartási ösztönétől kormányoztatva, viszsza szerzi a' törvényhozó által gyakran megsérteni szokott egyensúlyt (aequilibrium).

Menj be csak, idegen, egy sevillai körbe 's nyomban észre veended hogy senki sem fogja másikáról kérdezni: ki ez? ki az? az idegenről olly kevessé kérdezősködnek, mint a' többiekről; ezen föltünő simitottság nyomban otthoniassá tesz. Be jöttél a' szobába, ez már elég hogy szívesen láttassál, veled jól bánjanak 's kiki kötelességeinek tartsa ott mulatásodat kellemessé tenni. Az igy gondolt és végrehajtott udvariság, nem szokott formulák előtálalása, nem semmit jelentő szavak előhadarása; de szent szabályzat, 's a' védelem joga, mellyre minden azt kereső utas szert tesz, ez a' patriarchai vendégszeretés vég öröklése, az Europába áthozott ásiai sátorok emlékezete.

Ha egyszer egy családhoz bévezettetél 's egy sevillai patio-ba bébocsáttatál, (a' mi nem könnyen történik meg) ebédre is meghivatol, minden etiquette nélkül, mint a' házhoz tartozó: az asszonyok jőnek, mennek 's végzik foglalatosságaikat nem engedve meg hogy alkalmatlanságot láss, annál kevesebbé háborittatva magokat; veled mintegy nem is gondolnak. Szóval, ezen kifejezés: félre a' czeremoniával, nem a' legnagyobb és legkellemetlenebb czerimonia, mint sok más helyeken.

Ha fijam volna még, azt éjszakon oktattatnám 's délen neveltetném föl.

A' sevillai sétánytérnek Christiana a' neve; itt tanultam leginkább tiszteletben tartani ezen nép szokásait. Milly vakok azok, kik Spanyolországot civilisálni akarják, *) elégettetve véle a' mit imád, hogy franczia lábra álljon. A' valódi civilisatio a' lélekből jő 's a' lélek mind a' főt mind a' szivet jelenti! — Hamar akarván reformálni ez országot, elrontják, föl sem világositva.

(Vége következik.)

Babylon romjairól valami.

(Rochette archaeologiai közléseibül szabadon.)

Gyermekségére kiki örömest emlékezik viszsza, azon korra midőn kifejletlen kebele minden kis örömöt végetlen nagynak vett 's a' baj a' kedvhöz képest rövid

*) Ugy látszik franczia irónk igen fél oldalrul veszi a' civilisatio jelentését.

tartásu volt. Igy van a' férfiu az emberi nem korával is. Örömest csapong gondolataival a' legtávolabb időben, azon bölcsők körül, mellyeknek pólyaibul az ember csecsemő emberré képződék.

Az emberi nem illyen bölcsője nyugoti Ásia, hol a' történetek legrégibb birodalmai, a' babyloni 's assyriai, állottak. De az idő felforgatta ezeket is, mint sok mást 's ma csak nevök hangzik viszsza a' történet-emlegetők nyelvéről. Ezen egyik birodalom fő városának romjairul szólnak a' következő sorok.

Bagdadot elhagyván 's az Euphrat mellett aláfelé ereszkedvén, egy szörnyű nagy sikra jutunk, mellynek neve ma Irak-Arabi, régente Babylonia 's a' bibliában Sinár. Mindjárt Bagdad kapuinál látni egy Akarkuf nevü halmot, melly egészen be van téglákkal fedve, régi emlékek romaival, annyira megrongáltakéval, hogy idomokat sem lehet jól meghatározni. Ezen emlékrom-lepte vidéken tovább haladván, ismét egy másik tégla-halmozatra akadunk, melly azonban leginkább távolra terjedéséről nevezetes. Itt, a' Bagdadban soká lakott angol utas, Rich szerint egy tiszta arany korona találtaték a' régi babyloni időkbül, de tudatlan emberek kezébe jutván, eltördeltetett 's felolvasztatott.

Majd minden tégla hasonló egymáshoz 's ík-képü irást hordoz, mellyet a' tudósok mindeddig nem tudnak elolvasni. Néhánya, de ezek igen ritkák 's fölötte drágák, két különböző jegyekbeli fölirást birnak. De Beauchamp apát, babyloni fővicár, 1790 évben egy illy téglát külde a' kir. könyvtárnak, mellyen ík-irás volt és másik irás is phoeniciai jegyekkel. E' tégla az ugynevezett Bél templomábul jő, mintegy 10 ujnyi hosszu és széles 's 2—3 uj vastag.

Ugyanazon irányban haladván, Bursába jutunk, a' régi Borsippa helyére, hol Apollo 's Diana vagyis a' nap és hold-nak szép temploma állott. Ide vonult viszsza nagy Sándor, először ijedve meg, midőn a' jóslók elkerülhetetlen halállal ijeszték, ha Babylonba lép.

Ide jutván, a' nagy város körében vagyunk 's az ugy nevezett Iskanderia-helyen iszonyú tömeg romokat látunk; a' nevezetesbek a' bal vagyis keleti parton hevernek, mig az Euphrat jobján a' világ legtiszteletesb romladéka van, a' byrs-nimród. Ez halmon fekszik,

körűlete 762 sing, 's keletfelé mély árokkal szeletik ált. Az egész roppant emlékből még csak téglafal áll a' halom tetején, idomtalan 's a' legnagyobb tűz által üveggé olvasztott téglak szörnyű tömegetül támasztva. A' téglákon ík-iratok láthatók. Jól kivehető hogy hajdan négyszegletü volt az épület, de most a' kövek örök hullongása miatt idomtalan, melly állapotot az egyre alatta áskálódó arabok is igyen elősegítik. Buckingham, angol ur, ki utolsó leirását adta Babylon romjainak, 2082 lábra teszi a' byrs-nimród kerületét 's igy 82 lábbal többre mint Strabo Bél templomáét. Sok vita folyt ezen emlék eredetéről 's czéljárul, 's legtöbben, de talám nem legigazságosabban, abban állapodtak meg hogy Bél temploma volt. Raoul Rochette azonban azt véli, hogy a' byrs-nimród egy a' bábel tornyával a' bibliában.

Az Euphráton átevezvén, a' hires függő kertek helyére jutsz, az ős világ hét csudáinak egyikéhez, de azok többé nincsenek. A' fényben uszó királyok palotái is itten pompáskodtak, de nem csak pompájok hervadt el, hanem vázaik sem állanak fönn. A' sors állhatatlansága iszonyuan van itt tanusítva, — a' túlnépes városnak, a' meggyőzhetlen, megvíhatlannak hitt nagy falak' helyén kisebb nagyobb határban a' téglák hevernek; egyetlen tanúi Babylon volt lételének. Mindenfelé a' legiszonyubb 's legteljesebb elpusztulás látható: a' halál hallgat mindenfelé, az egyeseket és tömegeket fenyegető halál, mellynek némaságát fél vad csapatok zöreje szakasztja néha félbe, kik gyikok gyanánt tengenek a' romok alatt 's a' látogatókat gyakran fölötte megvámolják. Hajdan igy uralkodott itt a' szabályozott most a' szabálytalan önkény.

Újdonságok.

Több nap óta sok londoni lakos egy vagy több levelet kapott czímzete alatt, mellyben ebédre hivaték meg idegen személyektől, vagy melly egészen irástalan volt. Ki lehete ezen tréfának vagy boszontó rejtélyességnek kutfeje? Sokat és sokan törték fejöket, de hasztalanul; a' titok nem akart napfényre jőni. Végre a' dolog kivilágosodott. Ezen új szorgalom ág gyakorlója egy levélhordó gunyába öltözködött tolvaj

volt, ki reggelenként vagy 500, tegnap öszszekészitett levelkét kiosztott. Mindenikért mintegy 20 centimet kapván, naponként bevett 500 frankot, — a' mi nem csekély jövedelem volt, de szerencsétlenségére a' fölfödöztetés miatt soká nem tarthatott.

Paganini annyira beteg, hogy nem tud beszélni, 's csupán csak 11 éves gyermeke által közlekedhetik másokkal, ki minden mimicáját 's mozdulatát érti. Fül-baja majd minden fej-és torok-műszerét elbénítja. A' Neu-Chermes nevü fürdőben tartózkodik 's annál nehezebben várja meggyógyulását, mivel Amerikából meghivást kapott, hogy 250,000 frankért 20 hónap alatt néha néha hegedüljön valamit. (Drága hegedű te!) — Az amerikaikat is im meg látszik lepni a' bujálkodás, mert hogy nem musikai hajlandóságból hivatják el Paganinit, hanem bujálkodásból, bizonyosabban mondható rólok, mint mondható volna az angolokról.

Vasdrót komló-póznák helyett. Franczia 's Angolországban vasdrótot használnak most a' drága póznák helyett. Angliában ugyan is tuskók állíttatnak föl bizonyos távolságban egymástól, mellyek fölül hoszában menő vasdrót által köttetnek egybe. Ezen erős dróttal más a' földbe aláereszkedő drót van kapcsolatban, melly ott szinte tuskó által feszittetik meg. A' komló ezen vasdrótokra kapaszkodik, és sokkal jobban diszlik mint az igen is árnyékos póznán. A' vasdrót hegye egyszersmind a' villanyosság (electricitas) odaszivására jó, melly a' komló nevekedését igen előmozdítja. — Francziaországban a' vasdrótok súly-egyenüleg huzatnak a' föld fölött bizonyos magasságban, — 's igy (többek tanusítása szerint) a' föld melegebb marad, mi a' növénynek nem keveset használ.

Rejtettszó.

Második tagom fölvidámít,
Elsőm fordítva epét készit.
Egészen én igen szelid vagyok
'S mindenkinek békét hagyok.

Jegyzet: A' 41dik számbeli *Rejtettszó:* Bútor.

HASZNOS MULATSÁGOK.

43. Pesten, Május 30kán **1838.**

Semilasso Nubiában.

Nem vitatom hogy jól történt, de való hogy mint gyermekek előbb tanultuk a' Nilust és Jordánt nevezni a' Duna 's Tiszánál; 's mit a' gyermek első képzelődése rózsafényébe fogadott föl, azt az ifju sőt a' férfiu is hív emlékezetben tartja meg 's reá mindig ömledező, olvadozó szívvel emlékezik viszsza. Igy vagyunk nevezetesen a' Nilussal. Akkor hallók már azt emlegetni, midőn fejünkben az öntudás alig ébredezett, midőn ítéletünk kevés de képzelődésünk annál nagyobb, tüzesebb volt, midőn az elbeszélés után mintegy látni véltük, mint szabadítatja meg a' Faraó leánya a' Nilus' káka 's gyékényeséből a' csecsemő Mósest, — 's most, mikor az idő a' való világot nyitá meg körülünk, a' gyermekség mesevilágára mint álomra gondolunk viszsza 's annak képeit fél-álom, fél valóság tüneményeinek veszszük. Örömest halljuk pedig említeni ezen álomneveket, mellyek mindegyre tündérfénybe burkoltan lebegnek előttünk. Ellenállhatlan költői báj fekszik bennök, annál nagyobb, minél távolabb esnek tőlünk térben és időben. Mert a' költésnek távolság az eleme, a' jelen nem bir csalékony bájszinekkel.

A' Nilus vidéke azonban nem csak költői szemek előtt nevezetes, a' legszárazabb jelen idő embere is sok éldeletet talál benne, 's lel, mirül elmélkedjék. A' Nilus völgye ollyan ország, mellyben egy regényes emberfaj lakozott, mostani lakóihoz és hozzánk munkáiban nem hasonlító, de a' melly nagy idő előtt lenni megszünt. Igy alkotott maga a' természet hajdanta roppant műveket, — ma csak a' fentartásról gondoskodva.

Semilassonak tudósításai ezen mesés országrul nagy érdekkel olvastatnak az europai világban 's gondoljuk, mi is kedves olvasmányt szerzünk barátainknak, azokat e' lapokban a' közönséges újság szerint közölve.

Első Felszólandó.

Magát Semilassot hagyjuk itt szólani, hogy lelkéhez annál hivebbek maradjunk. Utazónk igy ir:

A' granit-bányák a' zuhatagok 's Philae felül.

April. 1837. Mihelyt elutazásunk Assuanból meg volt határozva, azonnal ki kellett podgyászainket szedetni, hogy bárkáinkat a' zuhatagokon annál biztosabban át lehessen vezetni. Mind a' mellett azon vélemény uralkodott, hogy a' mostani csekély vizállásnál csak a' kisebb bárkát lehet átvinni, a' nagyobbikat semmi esetre sem. Ez utazásunk folytában igen nagy kellemetlenségeknek tett volna ki, 's ez okbul én igen rajta voltam, hogy a' nagy tahabiával is próba tétessék, melly szándokomban szerencsés valék a' kaseftől is elősegíttetni, kinek Mehemed Ali e' jelmondatát hozám emlékezetébe: akarónak semmi sem lehetetlen, 's ki maga is kiváncsi volt látni, valjon átlehet e erő föláldozással illy nagy hajót vezetni a' szirtek veszedelmein, ámbár minden itten szolgált raik (kormányzók a' zuhatagokon keresztül) ellene szóltak, állítva, hogy illyesmi még soha sem próbáltaték meg. A' kérdésben volt tahabia a' kheméi kormányzóé volt 's raisa, ez okbul, megyegyezését megtagadta. „Ha elmerül" igy szólt erre a' kasef — „megfizetem az árát 's a' felelőséget magamra válalom." Ezzel el lőn döntve a' dolog (mert mellékesen mondva, csak a' bárka veszélyéről volt szó, a' legényekéről nem), 's az egészen tehertelen bárkák igen kedvező széllel, de a' négerek komor dalolása alatt megindultak. — Mi magunk a' podgyászunkat hozó karaván nal szárazon indultunk meg azon híres gránitbányák felé, mellyek Théba 's Egyptom más városainak csudáihoz a' követ, az anyagot adták. Itt különböző helyeken ma is lehet tanulni, mint bántak az egyptomi kézmüvesek a' kövekkel, 's az e' nemü nevezetességek között láthatni ma is egy majd nem bevégzett obeliskot, melly egész az elválasztásig készen van 's a' bánya egyik falán csüng. Mindegyre rejtve van 's tán örökre rejtvény marad, mint tudták a' régiek e' szörnyü tömegeket olly könnyen mozgatni, 's minő szert használtak az olly pontos sziklaszakasztásra kik a' lőporral nem voltak ismeretesek. Nem meszsze

a' fejtőktül, a' táj legmagasb pontján áll egy romladozó szaraczén őrtorony, mellynek tetejéről átpillanthatni a' különös vidéket. Mert itt valóban csudálatos világ van, mintha ismeretlen előidő óriásnépei abban lelték volna mulatságokat, a' forró puszta átnézhetetlen homok terűletén ezer és ezer fekete és veres gránit darabokat emelgetni föl, hogy egészen új nemü sziklákat teremtsenek elő. E' mellett minden egyéb tárgy mintegy vulkáni tüztől látszik fölolvasztva 's a' hullámok által ismét meghűtve, idomaiban igen ábrándos és változó, de tenyészés és élet nyoma nélkül. Még meglepőbb lesz a' tünemény, mikor ismét a' Nilushoz közelítvén a' fekete tömegeket legváltozatosb gúlya (pyramis) idomokban hegyi magasságra emelkedni látjuk 's köztök számtalan vizcsatornát átszorongani, mellyek közül nehány nyil sebesen rohan át, mások, sziklán törve, mint tej habzanak, de függőleges zuhatagot egy sem képez, hanem az ugynevezett katarakták mindenütt lejtős, nehány lábnyi ellenköves vizesést mutatnak. Mint ezüstfényü háló vonta be a' Nilus vize e' borzasztó tömkeleget, 's midőn a' folyamhoz legközelebb eső szikla magasára jutottunk, megláttuk az előre küldött bárkák legnagyobbikát, melly épen a' legdühösebb és legnagyobb örvénnyel volt küzdésben. Azonnal lemásztunk a' másik oldalon, hogy e' szörnyü jelenetet minél közelebb láthassuk. — Több mint 300 meztelen néger dolgozott itt, a' barabra törzsökből, többnyire fiatal emberek, 12—20 esztendősek, 's mind erős 's gyakran igen szép alakok. Ezek részint a' vizben voltak, részint a' kiálló szirtcsúcsokon, részint a' beszaggatott parton különféle munkát üzve 's egy őszhaju 's szakálu férfiutól, a' zuhatagok fő kaisátul vezéreltetve, kinek athletai termete, parancsoló 's majdnem elijesztő arcz vonalai 's tüdejének kimérhetlen hatalma alig voltak elegendők a' vad ifjuságot illő fenyitékben tartani. Ezek még inkább kétéltüekké, amphibiumokká, lévén mint a' fellahk, a' viz olly elemök ezen barabráknak vagy berberineknek, mellyben 's melly alatt ugy mozognak mint a' földön. Némellyek uszva támasztak és vezérlék a' nehéz kangsét, melyet mint megannyi folyam-istenek, vállaikon látszának emelni; masok összes akarattal huzták azt, mint mó-

kusok ugrálva szirtről szirtre, nagy kötelekkel kezeikben, 's ha szükséges volt, irányokat gyorsan megváltoztatva; ismét mások hoszszu póznákkal taszintgaták tovább a' bárkákat vagy szükség idején föntartóztaták; de sokan mit sem segitettek, hanem mulatva szökdeltek a' legmagasb sziklákrul a' legmélyebb helyekre 's ugy hagyták magokat a' zugó haboktul tovább sodortatni, nem látszván ki testök egyéb része fekete fejöknél vagy egy karok 's láboknál a' zuhatag tajtékaibul; a' többiek minket vettek körül 's a' part nedves helyein vállaikon emeltek tovább, ivóvizet a' kis charybdisből hoztak számunkra, — a' telt kupát uszva magasra tartván — és ismét nevetve 's tréfálva vegyültek a' többiek közé, ha a' kissé tolakodva, de mindig jámbor barátsággal kért backsit szerencsésen megkapták. Ezen szegénységet épen nem láttató természet-fijak közül igen kevésnek volt egy keskeny öve, de sokaknál volt a' berber gyilok látható, melly szijjal volt fölkarjokhoz csatolva 's melly őket az uszásban legkevesbbé sem háborgatta. Fejét egy sem takarta be, hanem pusztán hagyta az égető napsugaraktól veretni, — 's bámulva vettem észre, hogy noha fogaik szép egésségesek, három négy azokbul a' jobb oldalon mégis hibázik.

Kérdéseim után megtudtam, hogy önkenyesen csorbíták igy meg magokat, remélve hogy a' katonai szolgálatot biztosabban kikerülik, noha az alkirály, ki a' berberinokat nem könnyen nélkülözheti a' Nilus zuhatagainál, őket még soha sem fordità katonai szolgálatra. A' veszedelem idejébül lefolyt azonban fél óra, nehány pillanat igen is criticus volt, a' szirtek közt hányt hajó nem is maradt sértések nélkül, de végre mégis fültompító örömzaj hirdeté a' fő veszedelemnek hátramaradtságát 's hogy már az utóbbi munka arányilag csekély. Mi e' pillanatot arra használánk, hogy elegendő backsit osztván ki a' berberinok között, lovainkra ültünk, szárazon indulva Philae felé. A' déli forróság, viszszaveretve a' fehér homokról 's a' sima sziklatömegekről, igen háborgatott, de azon gondolat hogy Aethiopiába (Szerecsen, fekete országba) érünk, minden bajt elfelejtete, 's e' mellett azt is gondolám: mi szívesen szenvedne sok velem egyformán gondolkozó hazámfija tiz ennyi bajt is el, ha nyomban helyembe

tudná magát varázsolni. — — Egy órai gyors lovaglás után a' majdnem egy bélyegü pusztában, ismét nehány pálmát, mimosát és egyes szykomorokat látánk, mellyek ágai alatt csinos házak állottak vályagbul, de lakóik által nem roszszul fehérre és barnaveresre festve. Az ajtó fölköve ellenben piros szinü volt 's ezen szinre volt egy mondás a' koránbul irva. Csinos lányok és gyermekek csoportjai nagy gyűrükkel orrokban, üveg gyöngygyel nyakokban, szép övvel derékokon, mellyről keskeny szíjakbul font 's tarka csigahajakkal ékesített kötény csüngött le, ültek csacsogva a' fák árnyékában, a' zuhatagoknál dolgozó férfiaikra várakozva. Mellékesen két nagy sáki, több ökörtül egyre hajtatva, öntöze egy vakitó szépségü zöld mezőt, mellynek hoszában a' Nilus széles tavat képze, három oldalrul barna sziklák által, mellyek a' falut és keskeny szántóföldeit is bekeriték, szemközt pedig a' puszta végtelen homokhullámai által határoztatva. Miután e' kellemes nubiai Idyllén áthaladtunk, melly csak szelid érzeteknek engede helyet, de a' gőzkörbeli homok által mégis némi komorságot eszközölve, — nem sokára föltornyazott gránit falak elé jutottunk, mellyek' megszaggatott külvonalai hoszszában minden ut megszünni látszék. Már azt gondolók, hogy titokteljes tündérország kapujánál állunk, mellybe bé nem mehetünk mig a' birtokos tündér bájveszszejével utat nem vág, de mig ezt gondolnók, egy ösvényt vettünk észre, melly fordulások közt a' tető felé vezetett. Inglese nevezetü kalauzunk elfáradt szamara elcsúszott itt az igen sima köveken 's vitézét egy pillanatra magá alá temette. De a' szerencsére egészen sértetlent alig emeltük lábára 's alig mentünk nehány lépést, midőn a' doctor örömkiáltására föltekinték, 's a' váratlan tünemény által meglepetve, csak a' pusztának csalékony tükröző képét, (déli bábját) véltem látni. A' fekete bazalt' roppant sziklatömegei között egy zöld, pálmákkal bővelkedő, majd szabályosan képzett tojáskerek sziget lőn láthatóvá, melly egyik végétől a' másikig a' legpompásabb épületek soraival volt fedve, mellyek a' vadon e' közepén inkább valamelly tündér' levegői lakjának mint emberi müveknek látszának. Philae volt, — a' Faraók mesés országa' legkedvesebb csodáinak egyike, 's noha azoknak idejébül

igen keveset bir is, de Aegyptus dicsőséges korából áll, mint a' mivszerető Ptolemaeusok legszebb emlékoszlopa. Szerencsés épen maradása is igen sokat ad becséhez. A' több mint száz épen maradt oszlopok sora, a' kivülrül majd sértetlen maradt nagy Osiris temploma, az egészen sértetlen álló két pylon-pár, végre a' tulajdonságos és minden eddig fölleltek styljából annyira kivágó transparens romai templom a' fenékzeten, mellyen a' födélen kivül semmi sem hibázik, — már távolrul hasonlíthatlan látományt szereznek. Mennyivel inkább meglepő a' közelebbi megnézés! — Minő különösnek látszik e' különböző nemü 's egymással mégis kapcsolatban lévő épitések tömege, mellynél a' symmetriára vagy magyarositva, az öszmérre olly kevés figyelem fordittaték, hogy alig lelni olly fő ajtót, melly egyenes vonalban szolgálna egy másik felé, 's a' szem még sem sértetik meg; — ezen minden falat, minden oszlopot betakaró, kimeríthetlen tömegü, különbözetes és tartalombő sculptura (vésés); a' szinek ezen leirhatlan fényje 's ingere némelly csarnokokban, p. o. a' nagy templom' pronaosában, hol — ha a' keresztények részletes, erőszakos rongálását kiveszszük, — húsz évszázadok alig hagytak nyomot hátra magok felül! — mennyire 's hogyan nem lepi meg 's érdekli ez a' fogékony keblet, még akkor is, ha az egyptomi mivészet fő remekeit, mint mi, előbb látta is. Sőt épen ezen hanyatlás a' régi komolyság isteni magasztaltságától 's az ellenben kifejtett ékesség és változatosság, mint a' maihoz való átlépésnek első nyomdoka, itt épen a' maga helyén látszik lenni, talám hogy annál barátságosabb ellentétben legyen az iszonyú természeti környülettel, talám mint jóltevő nyugvó pont, melly mai tulajdon érzéseink gyöngeségének hizelkedik, mellyek az aegyptusi régiség roppant nagyságához szédelgés nélkül fölemelkedni nem tudnak. Ha Thebában imádságra buzdult szellemem, itt földi élvezetben úsztam; Theba istenek tartózkodási helye, Philae egy epicurei — remete tanyájának látszik. Az itteni cultus, legalább vége felé, midőn ez épületeket teremté, részint vidám szinübb vala, noha a' mythus szerint, Osíris e' szigeten fekvék eltemetve, 's ámbár legrégibb időkben csak zordon hit kereshete templom-helyet a' pusztító természet-elemek ezen borzasztó műhelyében.

Újdonságok.

Jegyzés. 1. Megjegyzendő még hogy e' nyáj mindenütt a' hol akar, korlátlan szabadsággal legel.

Jegyz. 2. E' nyájat, ha a' vevők ugyakarják, nagyobb osztályokban is eladjuk.

Maj. 22kén Fáy András két eredeti darabja adaték: A' **külföldiek** és a' **közös ház**; ez most először a' pesti szinpadon. Mi ez először látott két vígjátékról nem mondhatunk egyebet kedvező itéletnél. Mert ámbár egyik sem leggyorsabb menetelü, de annyira vidám seszélyzetü, annyira bővelkedik vidám ötletekkel 's olly kellőleg van bezárva, hogy a' néző gyönyörrel telve látja mindeniknek befejezését. A' két darab között a' szerzőnek fija, **Fáy Gusztáv**, Thalbergnek „Don Juan" themájára irt phantasiáját játszá el zongorán, újra biztatást adván, hogy tőle idővel a' magyar hanga világ sokat várhat és sokat nyerhet.

Maj. 23kán Vörösmarty „Marót-bán"ja ismételtetett 's köz tetszéssel fogadtatott.

Maj. 28kán **Beatrice di Tenda** adaték dugvatelt házban. — Három vendég jeleskedett benne: a' kolosvári bájló csalogány (Schodelné aszszony), a' kellemes játéku 's hangu Konty ur, — és azon igen figyelmet érdemlő működvelő, Agnese szerepében, ki elsőben lépve szinpadra mind játéka mind éneke által zajos tapsokra rántá hallgatóit. Operánk e' vendégeket megtelepíteni reményli, és aligha hiú reménnyel igér magának bennek sokat.

Mesterséges hangászkar. Londonban egy óriási hangaszer van fölállitva, Apollonikon név alatt, melly egész hangászkart pótol ki, 's délutánként 2—4 óráig, midőn t. i. birtokosa, Purkis, rajta játszik, igen sok hallgatót csal öszve. Játszik smyphoniákat Rombergtől és Beethoventul, Ouverturákat Mozart, Weber 's Rossinitól, 's egy hanga barát azt állitja, hogy mihelyt szemeit bezárá, teljes hangászkart véle hallani. P.

Ingerkedés. Nem rég a' legolvasottabb angol újságokban következő hirdetés olvastaték: ki 140,000-re fölmenő nyájat vagy csordát akar venni, melly szokatlan termékenységgel szaporodik és jó évi nyereséget ad, folyamodjék N... urhoz, keswicki birtokoshoz a' Cumberlandi grófságban.

E' jelentésre minden marha kereskedő és marha tenyésztő megjelent 30 mérföldről körösközül, a' kijegyzett helyen 's a' birtokosnál kérdezősködtek. Ez megmutatta nekik méh-nyájait.

Csuda lóhere. A' Közönséges Újságban (Allgemeine Zeitung). a' következő hirdetményt olvashatni:

„Óriási vagy Csuda-lóhere-mag találtatik Dajzenberger J. M. könyváros-, gazda- és kertbirtokosnál Regensburgban, fogása 5 ez. krajczáron. (Levél és pénz bérmentesen váratik).

A' csuda- vagy óriási lóherét (Trifolium Melilotus flore albo), mint tudva van, ez előtt egy — két évvel hozá Európába egy franczia, 's azzal Párisban gyorsan fél milliót kerese. Ő szemét 1 forinton árulá; én egy csippentésnyit 5 ez. krajczáron adok, 's örömest megelégszem 41,666 ez. forint-nyereséggel. Ez a' lóhere a' leghasznosabb és nevezetesebb gazdasági növények' egyike, mellyet más lóherefajok felett különféle elsőségeiért müvelésre ajánlani lehet. Elsőségei abban állanak, hogy 1) sokkal sebesebben nő, mint minden lóherefajok, minélfogva első éven két, a' második éven négy, sőt hat ízben kaszálható; 2) 8 lábnyi, 's felette kövér földön 15 lábnyi magasságra is nő; 3) rosz földön is, hol a' spanyol lóhere alig terem meg, vígan tenyészik; 4) nem fujja fel a' marhát; 5) minden fűvel élő barom nagyon szereti; 6) felette mézteli, mi okért virágzása' ideje alatt a' méhek ezerenként és különös kedvel szopogatják fehér virágait; 7) ha magva van nevelve, aratás előtt lekaszálható; 8) hogy, miután a' mag kicsépeltetett, az ízékéből — mint a' kenderből — gyolcsot készíthetni, és 9) hogy fák közé vetve, ezeknek nem árt."

Hogy minden csudával igen kényesen kell bánni 's előbb mint sem drága pénzt költenénk rá, természetes sikerét ki kell kémlelni, igen könnyen átlátható dolog. E' csuda lóherétül való őrizkedésre int a' Vas. újság maj. 13ki száma is.

Rejtettszó.

Elsőmet a' fiatal siettetné,
Huzná 's fölcserélné az öreg.
Ássák 's főzik másikamat.
Az egészt agyagbul égetik meg.

Jegyzet: A' 42dik számbeli *Rejtettszó:* Jámbor.

HASZNOS MULATSÁGOK.

44. Pesten, Junius 2kán, 1838.

A' rendszerességrül.

A' nélkül hogy a' rendszerekrül (systema) 's a' rendszerességrül tudós vitatkozásba ereszkedném, annak csak egy két oldalát szándékozom megvizsgálni, 's főképen a' rendszertelenség, 's a' töredezett ismeretek ellentételében. Szándékom lesz tehát kimutatni, lehet e és kell e mindenkor és mindenben rendszeresnek lenni — vagy talám elegendők a' rendszer nélkül fölszedett, itt is ott is gyűjtött ismeretek. Innen pedig annak megtekintésére megyek által: melly viszonyban állanak egymással a' tudományos munkák 's az encyclopaediai folyóiratok a' tanulni akarókra nézve.

A' rendszerbe hozott tudomány, a' mennyire lehet, egy elv, egy principium alá van hozva, — 's az elv azon fonal, melly az első tagot, a' másodikon és századikon keresztül az utolsóval egybeköti. Illyen p. o. a' növényeknél a' nemző részektől vett elv, mellyre Linné hires rendszerét épité, illyen még az alkotás elve, melly szerint az újabbak tanítják és tanulják a' növénytudományt.

Látható innen, hogy a' ki rendszerhez fog, az egész tudomány kimeritéséhez kezd, mellyet bevégezni ugyan nem számosaknak adaték, de benne jó távolra haladni nem nehéz dolog, sőt a' gondolkozni szeretőnek igen mulatságos és könnyü is. Mindenütt rokon tárgyak között van itt az ember, a' néma tárgyok magok szólanak 's kijelelik helyeiket, tulajdonságaikat rokonaik mellett.

A' ki tehát bizonyos tudományt magaévá akar tenni, az eddigiek szerint, egy pillanatig se kételkedjék, azt rendszeres tanulmány mellett tenni magáévá. Mert igy nem csak könnyít magán, nem csak hamarább jut czélhoz, hanem azon egyetlen utra lépett, melly a' biztosság 's czél-nem-tévesztés utja.

Első Folesztendő.

De tekintsük meg az ellenkező oldalt is, azon állapotot, midőn az ember nem rendszeresen láta' tanuláshoz, hanem az ismereteket minden rend nélkül szedi föl, ugy a' mint a' vak sors elébe hányta. Ma p. o. azt tanulja meg, hogy kétszer kettő négy, holnap hogy a' gúlya vagy pyramis zömök test melly négyszegletü alaprul háromszögletü fölszinekkel szalad fölfelé 's ott egy csúcsba végződik, holnap után, hogy van villámvezető, negyedik nap, hogy a' testben egyre kering a' vér, ötödik napon, hogy nem a' hold és csillagok keringnek a' föld körül, hanem a' föld fordul meg tengele körül minden 24 órában egyszer, és igy tovább.

Ezekbül pedig ismét látható, hogy végetlen tapasztalás, fáradság és ismeretgyüjtés szükséges, mig valaki ezen uton jut akármellyik tudomány birtokához, sőt igen közel-igazán elmondható, hogy itt minden a' vaksorstul függ, melly szabályozhatlan kénye szerint egyiket tapasztalási körülményekkel vesz körül, mig a' másik minden előhaladási utat zárva lát maga előtt a' tudományban. Ezen tehát el nem fog az indulni ki bizonyos czélra siet, 's ki előhaladni, valamelly tudományt kimeríteni szándékozik.

És az emberi nem eleinte mégis csak ezen az uton haladott.

Sőt a' természet ma is csak ezen uton juttat ismeretekhez. —

Végetlen tárház a' természet, mellyben a' tárgyak nincsenek elszigetelve egymástul, nincsenek elsorozva, rendbe, osztályokba gyüjtve, hanem a' legnagyobb tarkasággal és bőséggel összve vannak keverve. Nem mutat ő egy helyen csupa törvényeket, hogy törvénytudósokat képezzen, nem míveket, nem intézeteket, nem számokat, nem állatokat, növényeket, ásványokat összehalmozva, hogy mindeniknek egész tudományos kimeritését megkönnyebbítse. A' legkülönbözőbb nemü tüneményeket hajtják benne egymást és szeldelik keresztül, annyira hogy elmondhatjuk: a' természet mindenbül ad valamit, de semmit át nem enged egészen.

Könnyen azon gondolatra jöhetne tehát az ember, hogy a' természetet utánozva nem egyes tudományt kell kimeríteni, hanem összse viszsza szedni föl az ismereteket. És akarva, nem akarva, életünk nagyobb

részét ezen uton járjuk által, tapasztalásaink nagy részét ezen uton gyűjtjük.

És ezen ut nem is kárhoztatható, sőt okos módosítás mellett, midőn a' szükséges előismeretek korán belénk oltattak, nagyon idves lehet. Az ember egész teste érzék, egész létele érzés, ha tehát jó alap van a' gyermekben vetve, hogy minden érzést illő helyre tud sorozni, a' rövid életen keresztül is sok ismeret sorozata, némi tudománya gyülhet többféle ismeretágokbul egybe. De azért nem fogjuk gondolni, hogy ezen ut a' tárgy kimeritéséhez elegendő.

Mert ki volna ollyan esztelen, hogy szomj-oltás végett csak eső-lére várakozzék (ha az eső-lé minden nedvek legjobbika volna is), mikor bizonyos forrásból meritheti 's annak nedvével szükségét kielégítheti? — Miért nem érjük be tehát vad rozszsal is buza helyett, 's gyümölcseink miért nem csupa vad alma, vad körtvély? Vagy az ember magokat a' czélokat is tudja nemesíteni 's az a' hoz vezető utakat javitani? — Igen. — Tehát mindenben kell azt gyakorlani. Azért van bennünk az elszigetelni 's ismét az összeforrasztani tudó erő, hogy ma a' világbul csak az egy tudományhoz tartozó tüneményeket szedjük ki, visgáljuk és rostáljuk meg, holnap pedig minden egyes tüneményt az egész világgali rokonságában tekintsünk; azért ruháza fel a' természet elmével, észszel, hogy hatalmat gyakoroljunk az elme-'s esztelen tárgyak fölött, hogy mindenekre alkalmasak legyünk 's a' szilárdon törekvő elől semmi ne maradjon rejtve.

Tudományos literaturánk igen a' kezdetén van ugyan 's ennek nem annyira literaturai hátramaradásunk az oka, mint az, hogy a' tudományos nyelv nálunk ma sem a' magyar, — de mind a' mellett a' csupán magyar is tanulhat már némi rendszereset anyja 's ön nyelvén, 's mihelyt az igy tanulni akarók száma elegendő nagyra fog nőlni, azonnal elég rendszeres munka is leend. — És az itt mondottakban fekszik folyóirataink characterének oka.

Honunkban tudomány folyóirata nincs, itt minden folyóirat szebb vagy rutabb, bővebb vagy szegényebb, vonzóbb vagy unalmasabb quodlibet, igazi olla putrida, mellybe minden összve viszsza bele há-

nyatik, a' megemésztés a' jó olvasó még jobb gyomrára bizatván. Ez folyóirataink enyclopaediai szelleme. Kivételt, nevénél fogva, a' „Természet"től vártunk.

De a' dolgok ezen állása igen természetes, és nem lehet másképen. Nálunk tudományos tömeg nincs, a' melly egy tudományrul szóló újságot kivánna. Az ország fő foglalatossága a' mezei gazdaság, 's egy gazdasági folyóirat (kereskedési toldalékaival) sem dicsekedheték sükerrel. Mi ennek az oka, fejtse meg az Ismertető; mi csak annyit mondunk: nálunk a' rendszeres fők száma igen csekély, a' tudománytalanoké pedig igen sok lévén, magunkat a' tömeghez kell alkalmaztatnunk, 's ugy juttatni őt ismeretekhez, mint legczélszerübben tehető. Újságaink tehát igen soká egyvelegképüek fognak maradni, mig nem az egész néptömeg át esett az ábéczén 's izlést kap 's izlése szerinti tudományos folyóiratokat kiván.

Mert az újságok egyveleges szine az olvasókat épen nem gátolja az e' vagy ama' tudományhoz állástól, sőt azt eszközli, hogy az olvasás sokaknak szükségévé válván, a' tanulás is átmegy a' nép vérébe. Ekkor, ha tudományos publicum lesz, állhat becsülettel fen a' szigoruan tudományos és pedig egy tudomány ággal vagy nemmel foglalatoskodó újság. Mostani állásunkban, véleményem szerint, csak jól vitt gazdasági 's talám természettudományi újság állhatna fenn, az első általános szükséges volta miatt, a' másik, mivel végetlen bő, ügyes kezektől iratva kifogyhatlan érdekü, a' legszebb, részint mindennapi, részint ritka tárgyakkal foglalatoskodik, 's mivel népszerüleg 's hozzá értőleg adva elő mindeniktül elértetik, nemtudóstul ugy mint a' tudóstul. Ha a' „Természet" kiadója ezen eszmébül indul ki, talám azon dicsőséget arathatja, hogy az ő firmája alatt jelen meg az első (vagy legalább az elsők egyike) szigoruan egy tudomány nemet tárgyazó újság.

Az olvasó 's irói egyetem ezen tárgybeli kölcsön hatásábul, véleményem szerint, a' következő szabályok erednek. Az olvasó közönség iparkodjék czélszerű könyvek megtanulása által a' tudományosság némi fokára föl vergődni, hogy tudjon újságokat, folyóirásokat izlése és tanulmányai szerint kivánni és kiválaszta-

ni. Mindig maradnak ugyan encylopaedista olvasók 's marad fön egyveleges újság is, de ne legyünk mindés összesen ollyanok. — Az újság irók pedig a' pillantatnyi mulattatás mellett iparkodjanak olvasóikat a' kitűzött czél felé édesgetni, vezetni, nekik oktatást, buzditást adni. Átalában pedig az irói egyetem gondoskodjék, körülményeinkhez szabottan, népszerű, tudományosan oktató könyvekrül, mellyek tárgyaikat annyira kimerítsék, hogy áttanulások után, kiki képes legyen az a' nembeli folyóiratot érteni, használni.

És ezek előleges véleményeim azon dologrul és tárgyrul, melly bizonnyal megérdemli a' róla gondolkozást 's a' további fejtegetést.

A' Sevillai nők. (*Vége*)

(L. a' 42 számot).

Melly férfi az, ki a' szép aszszonyrul nem örömest hall regélni 's ki az, ki Éva anyánk több leányát nem kiváncsi birálva ismerni? Ezen okbul kezdénk mi jelen czikkelünkhöz 's örülnénk, ha Custin ur olly jelesen tudta volna tárgyát előadni, hogy olvasóink az egyhéti várakozásért jól boszonkodnának. Ettül ugyan nem félünk, de jobban egy következőtül, melly abban áll, hogy mi Custinnál sokkal roszszabbak leszünk, azt emlékezetbül csak röviden 's hijányosan tudva előadni, mit ő szemmel látás után bőven irt le.

Miután tehát Custin ur iratát az ellenséges sors kicsikará kezeinkbül, mielőtt fordításunkat bevégeztük volna, kénytelenek vagyunk képzelődési 's viszszaemlékező erőnkben bizva látni a' dologhoz 's fél eredetileg dolgozni ki nagy ügygyel bajjal azt, a' mit könnyen le fordíthatánk vala, ha jobban sietünk. Mi az így pótolást nem is akarók végrehajtani, de szerkesztő ur, — talám érdemünk fölött becsülvén közlésünket — igen nógata, — 's mi ásiai képzelődésünk erejében bizva (mert onnan jött magyarnak tartjuk apánk tizenheted k ős apját), bele vágunk a' rétbe, akárminő rendeket teremtünk is elő.

Tudják édes olvasóim 's még édesb olvasó nőim, hogy minél távolabbra megy az ember éjszak felé, annál hoszszabbak a' nyári napok, 's minél közelebb marad délhez, annál rövidebbek, — és igy, mivel Spa-

nyolország Europa egyik legdélibb tartománya, itt a' nyári napok jó rövidek 's a' mellett még jó melegecskék is lehetnek. Kettős ok hogy Sevillában az estének kettős becse van: a' nappal hoszabbittatik meg vele, 's a' hives levegő frisitésre használtatik. Nincs ugyan Sevillának sok sétánya, sőt ugy mondhatni, csak egy van, de ez nem okoz nagy bajt. A' város, mióta a' sok mór kiűzeték belőle, hajdani nagy népességét soha sem kapta viszsza 's igy kis sétányon is elfér, igy pedig annál örömestebb fér el, mivel itt kicsinben éldelheti, a' mit különben a' nagy kiterjedésen kellene felkeresnie.

Sevillában estennen minden lábot kap, az anya 's leánya, a' férj és feleség, az apa és fijai; — 's az esti sétányról a' félvilágért senki el nem maradna, ha csak az a' tyran divat meggázolhatlan akadályt nem gördít elő. Mert ezen álistenné mindenfelé egyiránt kegyetlenkedik 's jaj a' szegény sevillai férjnek, ha a' kivánt áldozatot feleségével meg nem tudja néki adatni. Vége az esti sétánynak, vége a' világnak, vége mindennek! E' sétáláson az egész Sevilla együtt van, az ismerősök és rokonok beszélnek, a' kiváncsiak kutatnak, szemlélnek, a' lángzó szívüek forró, vágyó pillantásokat küldöznek előre és oldalvást, szóval minden mozog, pezseg 's a' cselekvésnek nincs vége, határa.

E' nagy foglalatosság közben csendül meg az angelus, az esti imádsági harangszó, 's halotti csend váltja fel a' zsibajt, a' csevegett ajakak komoly imádságra mozdulnak, 's a' világot olly tüzzel éldelő népség egyszerre mintegy a' más világ átváltozott seregévé bűvöltetik. És igy tart ez, mig kiki imádságait elmondá 's az esti harangszó utolsó kondulása is elhangzott.

Ekkor kiki magához tér 's az elkezdett mulatság folytattatik, mellynek nem kis részét a' sovárgó pillantások teszik. Mert az a' görög isten, Erosz, a' spanyol félszigetből sem küszöbölhető ki. A' sevillai sétány igen alkalmatos a' szerelem kifejlésére. Az egész város együtt látja magát, naponként látja és láttatja magát, 's igy a' sympathiás szemek előbb utóbb összeütközni kénytelenek. Ekkor azon világ' teremtése óta ismert játék kezdődik, mellynek végét házasság teszi 's az egészre oldhatlan csomót köt.

Custin ur állitja, hogy a' sevillai sétányon sok pláthói szerelem fejlődik ki, csupa pillantásban és sohajokban álló 's „hat egész hónapig is eltartó.“ Nemde, szeretnék olvasóim lefestve látni, mint történik ezen kifejlődés. Megkisértem, talám tudom képét adni. Négy szemmel néz meg egy fiatal galánt egy szép teremtést, de azt a' szép észre nem veszi; — a' megnézés a' jól alkalmazott gyakoribb találáson ismételtetik, most a' szép már egy szem-elfordítást csinál; a' megnézés titkosabban történik, a' szép nyiltabban tekint az oldalt nézőre; az ifju nem enged, nem tágit a' visgálásban, a' szép egy teljes pillantást ajándékoz; az ifju örömében olvad, a' bizonnyal nem bús szép, legyezőt vagy kendőt ejt el, mellyet a' már különben is boldog hódítójának átadni szerencsés. — Hogy beszélgetésre nem megy a' dolog, mi csudáljuk, de Custin ur ugy állitja, — mellékesen azonban megjegyezve, hogy a' dolog valóságárul jót nem áll, mert ellenkezőt is halla az ügyről.

Éva' utódai mind hiúk, de az legnevezetesebb, hogy majd minden tartományban más neme van a' hiuságnak. Chinában és Spanyolhonban főképen a' lábakban lakik a' hiúság, mellyeknek alig látható kicsinyeknek 's az alig járhatásig öszveszoritottaknak kell lenni. A' spanyol dáma félóráig legalább vesződik fölczipőzendő lábával, azt mosva, jeges vizben áztatva, szappanozva, hogy kis fogházába béférjen. Illyen állapotban látogatá meg az angol consulnét Sevillában egy dáma, de beszélgetés közben kis foglyocskája békételenkedni kezdett 's ő a' házi aszszony engedelmével leveté a' szigorú czipőket. Igy érkezett el a' sétálás ideje. Sietni kellett, de a' szenvedett foglyok nyakassá lettek 's minden foglyosítási próbán diadalmaskodtak. Az angol aszszonyság könyörülni akart a' vitás feleken 's kisebbik lánya' czipőit hozatá elő, ajánlva őket vendégének. Megörült az aszszony, de mint vereték le öröme, midőn a' kis lány czipője egész saru volt az övécskéje mellett. Nem vala tehát egyéb hátra, mint jéghez, szappanhoz, szorongatáshoz folyamodni 's magát a' szégyentül egész Sevilla előtt megmenteni.

Többféléket beszél még Custin ur, nevezetesen leirja, minőnek kell lenni a' sevillai cavaliernak, hogy signorája előtt tessék, — bizonyosan az ő szemében sze-

relemre méltónak: tehát szépnek, gazdagnak, hatalmasnak 'stb; miként hatalmasodik el a' franczia divat a' spanyoloknál, melly dolognál sajnálkozva jelenti ki, hogy a' szép hagyatik el a' csunyáért, 's hogy az utánozás ügyetlen, ostoba; miként a' spanyol nők semmit nem olvasnak egyebet imádságaiknál 's mig Europa egyéb részeiben az olvasatlan nőszemély tudatlan liba nevet kap és érdemel, itt a' tudatlanság díszt szerez a' nőnek....

Spanyolországot Olaszhonnal hasonlítva összse e' különbségeket állítja föl a' kettő között: A' virág illatjától szalad az olasz, virágok között él a' spanyol; az esti levegő elől elzárkozik Olaszország, fél éj a' szabadban töltetik a' spanyoloktól; az ambra szagot ki nem állja az olasznő, a' spanyol dáma ruhája ambraportul terhes. Javalja pedig szerzőnk, hogy a' ki Spanyolországot mint ollyant akarja látni, iparkodjék szándékát végre hajtani, mert Spanyolország most azon ponton áll, hol a' többi Europa a' reformatio kezdetekor, mintegy 300 évvel ez előtt volt: ön ruhájából kivetkezik 's az általános köntöst veszi fel (egyszerre a' törökkel).

Y.

Játékszíni napló.

Maj. 29kén adaték: Szebeni erdő; 30kán, Norma (Schodelné aszszony 's Fellbér Mária k. asz. vendégek; igen telt ház); 31kén, Szaraczén szomoru játék Dumas Sándortul.

Rejtettszó.

Elsőm nélkül nincs el a'
Szíjas magyar nadrág;
Végy középig 's bennem a'
Férfi nyargal, lő, vág.
Végsőm himállatnak neve;
Az egésznek vagyon leve,
Hajdan várakat megveve.

Igazítás: az előbbi számban a' 355 lapon a' két jegyzés, 2—5 sor fölül, azon lapnak legalsó soraivá tétessék.

Jegyzet: A' 43dik számbeli *Rejtettszó:* Korsó.

HASZNOS MULATSÁGOK.

45. Pesten, Junius 6kán, **1838.**

Talleyrand' rövid életrajza.

(Kútfő: Wiener Zeitung).

Talleyrand-Périgord Károly Móricz hg. a' szent lélek-rend vitéze, a' becsületrendnek, alapítatása (1805) óta, nagykeresztese, arany gyapjas vitéz, a' magyar Sz. István-rend nagykeresztese, a' daniai elefánt, spanyol III Károly, görög Megváltó, persa nap, portugali fogantatás, porosz fekete sas, orosz András, szász korona, toscani Sz. József, würtembergi arany sas 'stb. rendek vitéze, a' fölirások, szép tudományok' erkölcsi és politikai tudományok akademiájinak tagja, született Párisban február 2án 1754ben. Ő a' la Marche család', melly Périgord grófságot birta, ifjabbik főlineájából származott egyik legnevezetesb franczia nemzedék' ivadéka. Három testvére közt, mint legidősbet őt illeté az elsőszülötti-jog, azonban bénasága következtében, melly miatt sántított, egyházi életre adta magát 's joga öcscsére ruháztatott, ő pedig tanulmányit elkezdendő a' sz. sulpicei papnevelő intézetbe küldetett, 's ott föl is neveltetett. Az ifju apát, kinek eleitől fogva kevés kedve volt pályájához, csakhamar annyira kitünteté magát, hogy 1780ban az egyházi-rend fő-ügyvivőjevé választatott mind a' mellett is, hogy inkább százada' philosophiájában 's gazdasági tudományokban mint az egyházi jogban művelte magát. 1788ban autuni püspökké szentelteték, a' következő évben pedig megyéjének követeként jelent meg az ország rendei közt. Mirabeau, Sieyes és Talleyrand voltak akkor az alkotmány test' kormányzói; Talleyrand különösen több nevezetes rendszabályt javaslott. 1790ben a' nemzeti-convent' elnöke lőn, 's ugyanezen év' julius' 14ikén, a' bastille' ostromlásának évnapján, szolgáltatott a' nemzeti-szövetségnél misét Mars' mezején; első volt azon lelkészek között, kik az alkotványra megesküdtek, 's ő

esketé fel az első alkotványi püspököket. Ezen tettéáltal vonta magára april. 17én 1791ben VIik Pius pápa' egyházi átkát, melly után püspökségéről lemondván, a' párizsi megye' igazgatóságánál tagul választatott meg. 1792ben Chauvelin urral Angliába küldetett béke-szerződés végett, de onnan Pitt' parancsára, kitől eleinte szivesen fogadtattak, 24 óra alatt eltávozni kéntelenítettek. Talleyrand aug. 11ikén Párisba viszszaérkeztekor mint a' tuilleri ostromra következő napon, Dantonnak köszönheté gyilkosok' kezei közül megszabadulását 's ekkor vándorolt ki az egyesült statusokba, hol addig tartózkodott kereskedési nyerészkedést üzve, mig 1796ban visszahivatott, 1797ben fructidor 18ka (a' barvasi győzelem) után az igazgatóság által külügyek' ministerévé választatott, mellyet azonban csakhamar különféle párt, de leginkább Bonaparte Lucian' incselkedéseire, ki őt az ötszázos-tanácsnál bevádolta, letett 's Napoleonhoz csatlotta magát, ki benne egyik legügyesb párthivét találta. Brumaire 18ka után, mellyben ő is nagy mértékben részt vőn, a' consulok által ismét előbbi hivatalába helyhezteték (nov. 21én 1799). 1803ban VIIik Pius által világivá tétetett 's kevés idő mulva Hamburgból Grandt aszszonyságot vevé nejéül (meghalt miután tőle rég elvált, dec. 1835ben). Mint Fouchésnak vágytársa győzedelmes volt 's ezért 1806ban a' beneventi herczegséggel 's az ország' főkamarásságával tiszteltetett meg. Az idő folytában mindig világosban lehete észrevenni a' császár' 's az ő véleményinek ellenkezését, — 's ezen meghasonlást a' spanyol esetek forrongássá változtatták. „Ez a' vég' eleje" mondá Talleyrand Spanyolországba való beütéskor. A' külügyek' ministersége augustusban 1807ben Champagny urra ruháztatott 's Talleyrand alfőválasztóvá neveztetése által elmellőztetett. Ezentúl viszszahuzottan, némileg a' rendőrség' felvigyázása alatt élt 's a' Bourbonokhoz szitott. 1814ben, midőn a' szövetséges fejedelmek Párisba mentek, ő volt Artois gróf megjöveteleig az ugynevezett gondoskodó-kormány' elnöke; majd 18ik Lajostól pairré 's külügyek' ministerévé neveztetett ki 's a' bécsi congressusban mint követ jelent meg. Julius 8án 1815 a' ministerium' elnökségét nyerte, de azt még az év' utóján Richelieu

herczegnek engedte át, nem akarván a' második párizsi békekötést aláírni. A' király őt főkamarássá nevezé, de ügyeibe nem avatá. A' pairek házában gyakran az oppositio' feje volt. Ő birta különösen Fülöp Lajost a' juliusi zendülés után a' korona' elfogadására. Midőn a' királytól Londonba küldetett, egész erejével dolgozott a' már századokig ellenségeskedésben álló Franczia-ország 's Anglia' kibékítésén, mellynek sükerülte leginkább az ő munkája, mellyen egyszersmind a' nyugoti Europa' szövetsége áll. A' londoni conferentiában is kitünteté munkásságát Belgium királyság alapítása körül. 1835ik év' elején, miután rendeltetésének eleget tenni vélé, nyilvános pályájáról lelépett. A' Constitutionell (azaz Thiers ur) ezt mondja róla: „Ő munkáját végrehajtá. A' zendülést megkezdé 's bevégzé." Tanácsát azonban mindenkor tisztelettel fogadá az udvar.

Semilasso Nubiában.

Philae romjai 's más romok a' Nilusnál.

Mihelyt sátorainkat megnéztük, mellyek az itt meredek folyam szélén állottak, Philaevel szemközt, holmiink pedig nagy határokban hevertek mellettek, nyomban áteveztünk a' szigetre, hova is a' legjobb időben érkezénk meg, t. i. egy órával napnyugta előtt. Csak festő és pedig igen lelkes festő adhatna képet ezen a' phantasia legmerészebb reptét majdnem valósító helyrül. Miután szobából szobába jártunk, a' kettős és hármas porticust átnéztük, hol több mint husz oszloprend változik, legtovább tartóztatott bennünket a' már említett tarka terem, a' főtemplom peristylja, melly, mint már egyéb utazók is megjegyzék, talám legkitünőbb bizonyságot ad a' hajdani aegyptusi templomok dicsőségérül, benne, ámbár a' tér egészen nyilt és szabad, a' színezet majdnem megfoghatlan módon ma is egész élénk vidorságában állván. Ezen csarnok dicső oszlopai közül egy sem hasonlít a' másikhoz, mindenik más szinragyogvánnyal tündöklik, mindenik más meglepő idom ékességet mutat, mindnyája azonban a' legjótékonyabb, gazdagabb és tetszőbb harmoniába olvad föl. A' pylonok falairól vassal vésettek ugyan ki az óriási alakképek vandalszerü hitbolondok fanatismusa által, de az általános behatás keveset szenved e' miatt, 's ne-

hány hős és istenkép még régi szépségében díszelg. Ámbár a' csinálással vetve egybe, olly könnyű az elrontás, Aegyptusban azon gigások művein mégis megtörött mind a' persák pusztító dühe, mind a' keresztények erőlködése: hasztalan rágódék rajtok évezredekig mind a' haszonlesés mind az idő foga. Az ezen pylonokon átvezető kapuban a' franczia expeditio fejei 's a' velök lévő tudósok hoszszú fölirást tetettek a' hieroglypháktul szabad bal falra, — egy későbbi franczia utas pedig a' mellékes újabb fölirásokat letörülteté, a' falat kisimítatá 's fekete szinnel ezt iratá föl: „une page de l' histoire ne doit pas rester barbouillèe par des noms insignifiants" (a' történetek lapját nem kell semmit jelentő nevekkel bemocskosítani). — Hány angol tourista (utas kalandor) dicsősége veszett el ezen dictatori hatalmaskodás által! Azonban mindeddig tiszteletben tartaték ezen rendelmény; annyit azonban ohajtanánk, hogy a' franczia tábornokok és tudósok nevei, épen azon page de l' histoire, egy kissé ügyesebb kéztűl vésettek volna föl, mert varju-láb idomú betűk, a' régiek elmés és szép hieroglyphiáival és képeivel szemközt, olly barbársági képzeletet hivnak elő, melly igen ellenkezik a' fölirás gőgös tartalmával 's a' látót mosolygásra birják, annál inkább talám, mivel azon ephemér expeditio semmi nyomot nem hagya maga után. — Fölhágtunk a' pylonok jó állapotbeli kényelmes lépcsőin, mellyek tölcsér-idomú ablakokkal világitvák, és több pap-lakkal közlekedők, hogy nap lementekor a' legfelső menyezetrül lehessen a' kilátást éldelni, melly bizonyosan egy a' legeredetiebbek közül a' világon. Alattunk, pálma ernyőkkel keverve, kiterjeszkednek Philae oszloperdei, a' kapuk, pylonok, udvarok és falak, istenek és hősek képeivel betakarva, mellyek közül némellyik majdnem a' földön nyugszik lábaival, de fejével egészen hozzánk ér fel. Pontosan lehete az egész épitmény tervét látni, mint a' papiroson, körülvéve a' Nilustól, melly Aegyptus felé fekete granitsziklákkal bővelkedő holt tavat képez, 's ezek között egy egészen királyi thrónhoz hasonlit, — reá bevágott lépcsők vezetnek, támaszaul egy hieroglyphákkal 's képekkel díszes tábla szolgál, menyezetét pedig egy iszonyú, a' levegőben úszó szikla teszi. Nubiából ellenben gyors fu-

tással siet a' hatalmas folyam összeszoritott ágyában, kevés pálma ligetektől keritve, mellyek között balról nehány fehér mecset, jobrul a' Bithia nevü sziklaszigeten egy másik régi templom omladékai láthatók. Mindjárt a' partvonalok megett homályos szikla falak emelkednek, majd mindenik oldalon egyenlő magasságuak, mellyeknek repedékeibül gyakran fehér homok zuhatagok rohannak elő, vizeséshez hasonlólag. Az éjszakkeleti oldalon végre a' kormánynak őrállási épülete látszik, mint egyetlen egy mezői tünemény e' Salvator Rosában, nehány szántófölddel 's egy falu kunyhóival körülvéve; de hátrább már a' kopasz megmérhetlen puszta van, hanyatló hullámvonalaival egyre tovább enyésző, mig végtére titkos határtalanságában könnyü ködidomot öltve fel, egészen eltűn a' szem elől. Mély csendben visgáltuk az álom szerű képet, míg a' beállott éjszaka vonásait rendre egymásután eltörlé, és a' zuhatagok egyhangu zugása a' királyi trón felül 's a' keletkező vihar egyre nevelkedő zaja füleinkbe ütközött. Ez komolyan inte a' viszszatérésre 's mi iparkodánk a' bárkához jutni, mi előtt a' rettegett khamin egészen kitör. De már sokáig mulatoztunk. Alig taszitók el a' sajkát a' parttul, midőn egy hirtelen 's itt közönséges forgószél talált bennünket, melly, mivel az egész gőzkört nyomban tele szokta porral tölteni, a' szárazon alkalmatlan a' vizen pedig nem veszélytelen. Hamar tapasztalók ezt, mert bárkánk majdnem fölfordult, mellynek vitorláit nem tudtuk elég gyorsan beszedni. Azután szörnyü erővel hajtott bennünket a' vizen alá, 's csak jó távol érheténk leszaggatott parthoz mellyen alig lehete fölmászni. Már éjszaka volt, mikor mi, arczainkat az illy alkalommal könnyen kifejlődő szemgyuladás ellen kezeinkkel védve, porfellegekbe burkoltan sátorainkhoz értünk. Ezek a' szélvésztül mind fölforgattattak. A' szakács azt nyilatkoztatá ki, hogy nem tud tüzet ápolni, 's hogy inkább homokot mint ételt tálaland elénkbe, mivel az edények befedése a' homokot nem tudta elzárni. Kellemetlen eset vala ez, de a' türelem mindent meggyőz, 's később fél órára a' szél is engedvén, mi e' kis időt a' sátorok megerősitésére használtuk 's olly jó sükerrel, hogy a' majd új dühvel megeredő vihar nem tudta őket elrontani.

Újnyi vastagságu volt ugyan ágyainkban lefekvéskor a' por, 's másnap is égető forróságot kelle kiállanunk, mert az idő folyvást változatlan maradt: de kiállottuk a' türelmi próbát, melly előre izlelteté némileg velünk, a' mit utóbb gyakran és érzékenyebben fogunk szenvedni. — Csak a' harmadik nap estéjén utazhatánk tovább, mi után bárkáinkat kitisztittatók 's a' vizbe elsülyesztók, hogy mindenféle féreg, nevezetesen a' fiatal macska nagyságu patkányok megfuljanak benne. (Harmincz 's nehány patkány lön e' gondoskodásunk áldozatává). Az alatt én másodszor látogatám meg Philaet 's innen a' szemközti 's nagyobb Bithia szigetére csónakoztam, hol szinte egy a tic templom maradványi láthatók 's egy roppant granit-szobor torso-ja Viszsza utazásomnál, midőn tovább 's kedvező időben mulatoztam itt, többet beszélendek errül. — A' Nilus most már az előbbitül egészen különböző charactert vesz föl, de a' melly szinte hamar olly egyidomu lesz, mint az előbbi. Mig alsó Aegyptusban mindig sik és zöld partok között, termékeny sikon és kiterjedő pálma- igeteken foly keresztül, mig felső Aegyptusban többnyire szinte termékeny ugyan de sokkal keskenyebb völgyben csapong, mellyet jobrul balról a' libyai 's arab hegyek alacson lánczai határzanak, most legkeskenyebb medrében van, bezárva fekete 's egymásra hányt szikláktul, mellyek a' viz-ártol öszszetornyosított darabokbul látszanak állani, 's mellyek szegélyén ritkán van elég hely mivelésre 's nehány pálmacsoportozat számára Köztök rendesen szegény falvakat pillantunk meg fekete meztelen alakokkal, kik kevés részvételt mutatnak az iránt, a' mi körülök történik; vagy a' pusztaságban régi templomok roppant omladékai által lepetünk meg, mellyek háboritatlan magányban hallgatnak az ég' kékségébe meredő setét oszlopaikkal, mellyek sokaságok által azt hirdetik: minő élénk vidor munkásság tanyázhatott hajdan e' most annyira elhagyatott partokon. Szelünk jó lévén, ezen emlékek nagyobb számánál nem állapodtam meg, más alkalomra hagyván a' közelebbi megvisgálást, midőn az idő nem fog annyira szorítani.

Újdonságok.

Vad növevények megszoliditése.

Kilmorin franczia kertész több olly próbát tön

1832 óta vad növényekkel, mellyeket szó nélkül nem hagyhatni, mert igen jeles sükert adtak. A' szeliditès legjobb sükerünek mutatkozék a' vad répánál. Ennek magva, mérsékletten kövér földbe áttéve az anyától már jóban különböző növényeket adott. Az ettől nyert mag már eléggé ízes répát adott, melly többénem volt fehér, hanem sárgás és violás szinü. Másoknál fehér alapon violaszin foltok mutatkoztak. De a' közönséges sárga répa setét, szokott színét egy sem birá. De házi használatra teljesen lehete őket alkalmaztatni.

Az indiai bajadérok tánczai az illendőséget nem kevessé sértik meg, és legkevesbbé sem alkalmasok arra, hogy mivelt és illendőséghez értő emberek benne gyönyörködjenek. Mind a' mellett is Calcuttában ezen tánczokra seregesen hivatták meg magokat az europai urak és aszszonyságok. Most a' calcuttai fő hinduk azt találák bölcsen meghatározni, hogy jövendőre ezen naucs nevü mulatságból az europaiak kizárassanak. — Igen bölcsen; de mi lehet ezen iszonyu határozatnak szülő oka? Az azon való boszuság, hogy a' mult évi naucsokban majd alig jelent meg valaki, a' mi hindu uraimékat nagyon megbántotta. A' kiugrott farkasnak ők is kaput nyitottak.

Indiában az elefántokat jól használják álgyu-vontatásra 's legújabban a' lőszerek tovább vitelére. Ezek e' végre tulajdon, 2 láb hoszszu, 1 lab széles 's 1 láb mély szekrényekbe rakatnak, mellyek mindenikébe 2000 puska-töltmény (patrone) fér a' szükséges kovákkal együtt. Hat illy szekrény egy elefánt adaga (dosisa).

Vészes kézmüvelet. A' londoni Zoologicus kertben beteges lett egyik leopard. Megvisgáltatván, az találtaték, hogy egyik foga romlott. Nagy föladás volt a' fogat kihuzni, de elmellőzhetlen. Vígyázva bebújt az egyik gondviselő a' kalitkába 's játszék a' leoparddal, mig társa nagy zsákot huzott a' vadra. Csak fejét hagyák ki egy lyukon. Most a' gondviselő kinyitá a' leopard száját, egy erős fogót vön kezébe 's azzal megfogta a' beteg fogat. Ekkor dühössé lőn az állat; jól ki lehete venni: mint terjeszkednek ki körmei a' zsák redői alatt. Három ember teljes erejével dolgozott, hogy őt nyugton tartsa. Azonban a' gondviselőnek sü-

került egy hatalmas húzással kirántani a' fogat, mellyet aztán diadallal mutata meg a' jelenlévőknek.

Aphorismák dr. Rumytól.

Sok baj az emberek között csak balértelemből ered, de a' legnagyobb baj ez, hogy sok ember maga magát nem érti.

Az önző (egoista) valóban moralis öngyilkos, mert a' gyökérfonadékot, melly által öntörzsöke a' szomszéd élőfákkal a' közös anyaföldben összekapcsoltatott, addig metszi által, míg végre maga gyökértelen áll 's törzsöke az ágakkal együtt elszárad.

Százféle útakon 's mindenféle eszközök által jut az ember mai világban a' hivatalokhoz és tisztségekhez, melly utak majd rosszak, majd jók; p. o. a' születés, connexiók (összeköttetések), pénz, csúszás 's mászás, szemtelen koldúlás, vallásváltoztatás, a' kötény (Schürz, az az asszonyok) által; vagy pedig tudósság, ügyesség, munkásság, szorgalom, nevezetes tehetségek (talentumok), dicséretes cselekedetek 'sat. által. De legkevesebben — ámbár igen erkölcsös eszköz a' mai világban — nagy szerénység által. Experto credite!

Játékszíni napló. Jun. 1—5.

Jun. 1ején: Horatiusok és Curiatiusok; 2kán: Beatrice di Tenda (Fellbér Maria nem lépe föl Agnese szerepében, és sajnos gyanitásunk az, hogy valami módon elidegenitteték szinpadunktól); 3kán zárva a' szinház; 4kén: Béla futása, Heinisch egyik karmesterünk új kidolgozása szerint; 5kén először: Az arany király, a' madarász és az uszkár nyiró, nagy regényes vígjáték 2 szakaszban énekekkel és kardalokkal. Irta Hopp, magyarra tette Fáncsy.

Rejtettszó.

A' ki elsőm' gyakorolja,
Az se nem széleszt, se nem szór;
A' ki másikamnak híve,
Gyakran barna mint a' mór.
Sulykot tud használni az,
Puskát vagy tegezt emez.
Végy egészen 's nem lesz rám panasz,
Hogyha bennem jó bor serkedez.

Jegyzet: A' 44dik számbeli *Rejtettszó:* Csatakos.

HASZNOS MULATSÁGOK.

46. Pesten, Junius 9kén, **1838.**

Óda.

A' rózsához.

Virágkirálynő, rózsa, biborfejed
Az éj öléből harmatosan tünik
Elő, 's örömdallal köszöntve
Hajnali thronusodon ragyoglasz.
De, tájigézö, csak kis időig élsz.
Forró sugárit Delius önti rád,
'S kellemtetőd bágyadva hullong,
És kihal a' csalogány-igével.
Arany mezőben szívragadón nyilik
Szűk életünknek drága virága is;
Alig fakadt, 's ah! gyönge díszét
Dúlja kemény nyavalyák csoportja.
Ifjú! való rény, melly nemesit 's virul
Mindenha: szenteld napjaidat neki,
'S hervadhatatlanság jutalmaz
E' hamar hervadozó világban.

T-y.

Kalandok Gahagan örnagy életéből.

(Kútfő: New-Monthly-Magazine).

Midőn 1802ben először Indiába utaztam, 17 éves zászlótartó voltam, lángveres haju, hat láb hét ujnyi magas, athletai testalkotásu, minden testi gyakorlatban jártas, adósa szabómnak 's mindannak, ki elég jó volt hitelezni, és mim sem volt irlandi zagyvalék, zsivány nyelvemen 's 120 font évi tartalompénzemen kivül. Ugyan azon hajón (Snob nevün, Duffy kapitánnyal) egy leány is utazott, egy angyal, tünde, Jowler Julia. Még a' csatornábul sem érénk ki, márimádtam őt, letérdelék a' szőnyegre, hova lába ért, 's ezerszer megcsókolám a' nagy-apai széket, mellyen nyugovék. Hasonló őrültség foglalta el az egész hajót. A' két al-

kormányos a' Capnál (jó reményfoknál) duellált érte; sebészünk, egy jámbor józan skót ifju, a' megvetett szerelem fájdalmai miatt ivásnak adta magát; 's a' vén Lilienweisz ezredes, ki nejével és 7 gyermekével utazott Bengalába, ezer esküt esküvék, ma hogy el vál nejétül, holnap hogy agyon lövi magát; maga a' kapitany is könnyes szemekkel vallá meg, hogy Duffy mistriss, ki 19 gyermeket szült neki, most felényire sem látszik olly kellemesnek előtte.

Öt hónapig utaztunk a' forró égalj tengerein, 's indulatom a' végetlenig nőlt, megesküvém, hogy Juliát elveszem; kardommal dicsőséget fogok aratni, a' vezérnek ki kell engemet ismernie, előmozdítania, kitüntetnie, 's igy legboldogabb férjnek képzelém már magamat Julia' oldalán. Igy szerelmes gondolatokba süllyedve ültem egykor 's egy darab forró zöld tekenyős béka zsirt fujdogáltam; ekkor a' kedves Julia elleng előttem; én magamon kivül lettem örömömben, a' forró darabot szájamba kaptam, de elfeledve lenyelni vagy kiköpni, egész számat egy hólyaggá égetém. Hét egész hétig bőrtelen volt a' száj padlásom 's utunk egész többi részén csupa rizsvizzel éltem.

A' sunderbundokban száltunk egy forró decemberi napon. Ah 's Juliától el kelle valnom; atyja pompás palankinba vezette őt, melly körül ötven hukhabudar állott, mig a' szegény zászlótartó három nyomorú fekete szolgával ezredének fekhelye felé utra indult.

A' bengali lovasság 9dik ezrede, Jowler Julius, C. B. alezredes vezérlése alatt, egész Ásiában sőt Európában is e' kevély név alatt volt ismeretes: a' bundelkundi győzhetetlenek. Az első őrnagy neve Sir George Gutch volt, a' másodiké Tom Thrupp, ki olly vitéz 's derék ficzkó volt, mint a' legjobbika azoknak, kik egy maratnak kardot szurtak derekán keresztül. Azon nevezetes háboru, melly majd egész Indiát tüzbe hozta, hogy egy Wellesley vezéri tehetségét és egy Gahagan vitézséget kimutassa, közel vala; azon háború, melly dicsőitve lőn győzelmeink által Ahmedunggarnál, hol én első voltam az ostrommal bevett baricadon, Argaumnál, hol tulajdon öklömmel 23 ellenséget vertem le 's egy dromedárt kétfelé vágtam, 's az Assyei véres hadban, mellyet én magam nyertem meg a' marquisnak; mert

19 lovassági chargot kérvén mellém, ezredemnek csak négy lovasával tizenhét ellenségi álgyut elvettem 's a' franczia pattantyusokat összeapritottam. E' forró napon tizenegy elefánt öleték meg alattam 's én egy pisztolygolóval Schindianak orrárul ellőttem a' gyűrüt. Wellesley most már herczeg és marsal, én csak a' rendetlenek őrnagya vagyok: illyen a' hadi szerencse.

Mikor tábori sátorainknál Dum Dum-ban megérkezém, nyomban felöltém a' győzhetlenek egyenruháját, könnyű kék dolmánkát, ezüstben szőtt hajtókával 's majd három ezer, czukorkalap-idomu gombbal, rhabarbaraszínü kimondhatatlant, veres marokkin-sarut ezüst sarkantyukkal. Még akkor haj-porozott fővel jártunk, czopfunk 17 ujnyi hoszu volt, sisakunk medve- és leopard-bőrrel szegve, taraján hoszszu lengő lófarkkal. E' dicső öltözetben tisztelkedtem Jowler ezredesnél, ki alig öt lábnyi, de mégis három mázsás alakját szinte hasonló ruhába takará. Udvariasan fogada el, 's nem sokára neki 's az egész tiszti testületnek nyilvánitott kedvencze voltam.

Julia, a' hozzá legkevesebbé hasonlitó leány, alig vala három nap a' főtáborban, már a' fél ezred imádójává lőn. Mindenki dicsekedheték némi kegyével, 's mindenik azt vélé, alaposan reménylhet. A' párviadalok épen nem szüntek meg az ezrednél. A' következők voltak leghiresebbek:

1) Gahagán zászló tartó. Cornet Hicks az árkászoktól (Sappeurs). Hicks golyót kapott álkapczába 's majd nem megfult rókás bajúsza miatt, mellyet a' golyó torkába leüte.

2) Macgillicuddy kapitány. Gahagan zászlótartó. Én egy szurást kaptam hasamba, de a' fegyver bordám felé csúszott 's nem sérte meg veszedelmesen.

3) Macgillicuddy kapitány. Mr. Mulligatawney, a' compagnia követe és helyettes al-ellenőr.

Ha Macgillicuddy most is, mint előbb karddal vihatott volna, szint olly szerencsével állott volna meg-,

mint előbb, de most azon polgári ember ugy találta szegényt golyóval, hogy a' meggondolás nélküli golyó az arany ismétlő órát is benyomta testébe. Ezen eset szép leirását beküldém a' „Philosophical Transactions“ folyóiratba. — Az arany ismétlő órát egészen elfeledték; a' sebész kihuzta a' golyót 's épen be akará csukni a' sebet, mikor az óra Macgillicuddy gyomrában tizenhármot ütött. Azt vélem, hogy a' mű a' golyó által valamennyire megsérteték, mert Barrand munkája volt, soha sem hibáza, 's ekkor esti 7 óra volt *).

Egész a' végetlenségig tudnék azon harczokrul szólani, mellyeket ezen új Helena okozott. Legyen elég említeni, hogy én, ki különben épen nem vagyok vérszomjuzó, kevés hét alatt több mint tizenkét párvidalt állék ki e' leány miatt.

Elfeledém megemlíteni, hogy Jowler neje félvér (félszületésü) volt, Indiában születék és nevelteték, kit azután Jowler nőül vőn anyja' egy indus nő' házából. E' tisztelet-érdemlő aszszony sorsárul különböző hírek szárnyaltak. Valami radsa lánya volna, kit egy a' következő hadban elesett angol altiszt elcsábitott. A' fekete herczeg megbocsáta az azonban anyává lett leányának 's ez okbul Jowler ezredes is csak leányát vevé el, mert amaz az ismertem személyek között egy volt a' legkellemetlenebb közül, kövér, rut, hazug, czivódó, mindenkit gyülölő 's mindenkitül gyülölt, de leginkább férjétül, kivel igen ritkán találkozott. Csak azon csudálkozom, hogy lehete annyira szép leánya. Julia fejét anyja egészen elbódítá; az egész táborral huzatá ez diadal kocsiját, 's engem leginkább mert gyanitni vélém hogy némi kevessé megkülönböztet mindenek fölött. A' szép lány kedvéért ugyan csak udvaroltam a' rut anyának 's Jowler ezredes végtelen bo-

*) Olly tökéletes ezen órák szerkezete, hogy Macgillicuddy következő esetet beszélé többször előttem, mint állhatatosságok tanubizonyságot: Az órák, tudva, Olaszországban egész 24ig vernek; azon nap óta, mikor barátom Olaszországban kiszált, órája rendesen 24 óráig ismétle igazi olasz modon, — de mihelyt az Alpokon viszszalépe, ismét rendesen tizenkettőt ütött.

hó tetteit kifáraszthatlan tűrelemmel hallgatám, mert e' közben Julia' bájos szemeit visgálhattam.

De a' hadi kürt csak hamar füleinkbe hangzott 's Gahagan ember e' csaták mezején. A' bundelkundi győzhetlenek parancsot kaptak a' menetelre. Jowler, az új Hektor, föltevé sisakát 's elbúcsuzott Andromachejétől. Új nehézség is fejlődék ki: mit csináljon lányával? Ismerte felesége életmódját 's azért a' leányt nem akará reá bizni; de hasztalanul kerese számára menedékhelyet ezrede' tisztes aszszonyságainál. Nem vala más mód, mint tulajdon házat venni bérbe az anya 's leányának, noha Jowler jól tudá, hogy neje azt csak hamar megtöltendi fekete ismeretségeivel.

Nem tudtam nyugodtan a' háboruba menni, mi előtt Juliától sorsom elhatározását meghallám. Körül incselkedém a' sátort, azon pillanatot kilesendő, midőn Julia, atyja 's anyjától háborítatlanul olvadozhat szerelmi vallásomon. De a' vén Jowler csak hamar egész izléssel látszék a' háziasságon csüngeni; egy lépést nem tőn a' bangalobul ki, 's rhabarbara színü neje (ugy vélem, az ő arczszine ada első képzeletet ezredünk kimondhatlanához), ki máskor olly ritkán vala otthon, most a' négy ágos közé lebűvöltnek látszék. Nekem kétségbeesőnek más nem marada hátra, mint tisztelkedni a' vén párnak, melly előtt mindig kedves vendég voltam.

Julia, Jowler és kedves oldalbordája épen a' délreggelinél ültek 's szívem királynéja épen egy pohár halavány hodson-alét gördíte alá, mikor beléptem. „Ha Gagi ficzkóm, — kiálta a' vastag Jowler, „hogy van, hogy van? Mi? has szúrást kaptál 's ismét jól vagy? Nesze egy pohár hodson, járasd át testeden!“ Ezen otromba eszméhez teljes torokkal röhögött, neje nevete, 's még a' fekete inas kópék is nevettek, mikor üveget és palaczkot hoztak számomra. Hat kortyot ledolgozám, egy pillanatig erős lélekzetet vettem 's igy szólék nagy súllyal: „Bobbachy, consomah, ballybaloo hoga.“ A' fekete kópék elérték az intést 's takarodtak.

(Vége következik.)

Frankenburg' humoristicai felolvasása.

Az előttünk egészen újnemű concert várakozásunk ellenére kevés hallgatót gyűjte össze, *) melly folyóhó' 2án a' megye teremében tartatott. Tárgyai a' következendők voltak: az előzenén kivül 1, Magánydal Kreutzer Konradintól az egész hangászkar' kisérete mellett, éneklé Gyöngyösy Karolina kisasszony 2., Hunyad' kardja, balláda Garaytól; szavalá Kunoss 3., Változatok zongorára „Montechi és Capuletti párt" operából, Thalbergtől; játszá Fáy Gusztáv 4., A' havasikürt Proch Henriktől; éneklé Tomasini Antonia k. a. 5., A' kereszt, románcz Kunosstul, szavalá Schweitzer 6., Párdal Donizetti „örjöngő" operájából; éneklék Tomasini k. a. és Schweitzer ur. 7., Humoristicai felolvasás Frankenburgtól. — A' hangászat igazgatóságát szives volt Erkel úr nemzeti szinházunk egyik karmestere felvállalni. — Mind a' nemes czélt, mind az ügyekezetet méltányló közönség tapsokkal üdvözle minden részvevőt. Gyöngyösy k. a. tiszta csengő hangja 's kifejezése gyönyörüséggel tölté el a' hallgatóságot; mig Tomasini kisasszony különösen a' magasb hangokban, ha nem is mindig correctséget, mindenütt azonban biztos éneket 's hatalmat fejeze ki, melly hang ha fátyolozottságától kimenekszik, még elragadóbb leend. A' közönség zajos tapsára 's második kihivására szives volt egyszersmind a' magánydalt ismételni. Legkitünőbb volt azonban Fáy Gustáv' jeles játéka, mellyet különösen biztosság bélyegez. — A' szavalással kevésbé volt a' közönség megelégedve. Ezen ága a' művészetnek, mint tudjuk, erőn kivül, különösen hosszú gyakorlottságot kiván, 's igy nem fojthattuk el kivánatunkat, bárha szinészeknek adatott volna ez át. — A' humoristicai felolvasást is sükerültnek lehet mondani, habár ref. azt hiszi, hogy azok nem annyira humorból folyók, hanem inkább szép költői képek. — Nádor ő cs. k. főherczegsége a' pénzsomma' nagyobbításához

*) Ennek következő két szembeszökőbb okai voltak: a' felolvasás Jun. 3kára volt hirdetve 's 2kán tartaték, ez napon igen sok vala a' mutatvá- y t. i. két napi szinház (arena), Budán és Pesten, két esti játékszin Pesten, magyar és német.

100 p. ftal kegyeskedett járulni, melly summa 675 forintra rugott föl.

Saphir' humoristicai felolvasása.

Folyóhó 3án a' városi redoute-teremben Saphir' hazánkfia, a' viz által károsult budapestiek számára, ismeretes humoristicai felolvasásával lépett fel, mellyre, mint várni lehetett, a' nagyszerű teremet egészen betöltő sokaság jelent meg. Tárgyai voltak: 1., A' Duna' megengesztelődése, megnyitó beszéd Saphirtól, szavalá Dessoir úr. 2., Kalkbrenner nagy duoja zongorára; játszák: Winkhler 's Brauer urak. 3., Egy féfinév hangmenetele, tréfa Saphirtól; előadá Grill asszonyság. 4., Persiani „Ines de Castro" operájából egy dal; éneklé Carl kisasszony. 5., Az élet' versenyfutása, Saphirtól; szavalá Müllner k. a. 6., Vaccai' „Pietro il grande" operájából változatok; éneklé Carl k. a. 7., A' gyermek' bizodalma, balláda Saphirtól; szavalá (?) Kalis Padjera a. Humoristicai felolvasás Saphirtól. — A' jól elrendezett concert egészben sikerült. Dessoir úr a' költői prologot hévvel 's emelkedettséggel mondá el, 's iparkodék kivetkőzni hajlandó affectálásából. — Grill a. a' naiv, mondhatni valóban művészt kivánó tréfát benső valósággal 's természetességgel adá elő; valamint Müller 's Carl kisasszonyok, mindketten másodszori hivatás után szivességből ismétlék — érzéssel az egyik, művészséggel a' másik bájolá el a' közönséget. Legszerencsétlenebb volt Kalis Padjera, az ó iskola' szörnyetege, ki az érzésteli balládat a' legutálatosb affectatióval 's hangos lélekzet-vonásival nem szavalotta, hanem le-kiáltozta. Azon zajos taps, mellyet aratott, nem tartóztat itéletem' kijelentésétől: ő mindenkor 's mindenütt ugyanaz. — Mindezek, bármi élénk volt a' mindenkinél ujitott kihivás, nem hasonlítható ahhoz, mit Saphir' felolvasása iránt érzettek 's mi lőn vége a' kiváncsiságnak: a' legnagyobb elégedetlenség. Nem tudjuk meghatározni, valljon az épület' nem arra készültsége-e, vagy a' szerző gyönge hangja okozá azon folytonos zajt, melly felolvasása alatt uralkodott; annyi azonban bizonyos, hogy ezen nem-hallhatás következésében a' hallgatóság' jó kedve' helyébe elégedetlenség járult, — mert ref. őszintén vallja-meg, mikép ő is alig nyolcz

lépésnyi távulságra csak az egészen mellette ülők' arczait tekinté, mellyeken szünteleni mosolygás lebegett, 's melly épen a' közönséges kiváncsiság' nagyobbítására szolgált. — Végén, valamint minden szavalás után, zajos tapsokkal fogadtatott a' jeles férfi, ki tulajdon költségein Pestre jöve, hogy vigasztalást 's enyhülést szerezzen. Éljen ő! tiszta' szándékán nem kétkedünk. — A' bejött pénzsomma 1805 ft. cp. és 7 vert aranyból áll.

Szopory Béla.

Újdonságok.

Különös kereskedés és egyezkedés történt minapában St. Foyban, Girondei kerületben, Francziaországban egy czukrász és kávés között. Amaz emettől egy utikocsit vett, és pedig 12,000 tortácskáért, mellynek egy darabja 5 centimet érjen.

Napoleon.

Legvidorabb lovait kölcsönzé nékie a' Sors;
'S Ő zabolátalanúl fogta elő azokat.
'S gyönge lön a' Hajtó: — rohanának, egekbe ragadták
A' zabolátalanok, 's viszsza le porba veték.

Rejtettszó.

1 2 5	Többet mint a' tengerben van, nem lelsz.
1 2 3 5	Ha birsz vele, jól csipősen felelsz.
1 4 6 5	Imádkozni sok gyöngét megtanít.
1 7 8	Mindent a' földön kiegyenlít.
6 5 2 1	Minden érzeménynek műhelye, Őrizkedve bánjatok vele.
7 6 5	Ez az istenség szikrája földünkön; Nála nagyobb jót emberfi nem vön.
3 4 5	Rokonod bánik igy leginkább veled 'S az, ki meggyőzé kebeled.
3 2 6 5 3	Szép ruhában dölyfösen szok járni, De gyakran soká kell néki várni.
7 1	Ez napokbul álló nagy egészt tesz, Oszt 's azon mértékben szinte elvesz.
1 2 3 4 5	Szükség idején légy karral illyen, Mert ki nyelvvel teszi, nincs nagy becsben.
1 2 3 4 5 6 7 8	A' férfinak szép nagy tulajdona; 'S ha hív marad hozzá, diszlik hona.

Jegyzet: A' 45dik számbeli *Rejtettszó:* Tömlő.

HASZNOS MULATSÁGOK.

47. Pesten, Junius 13kán, 1838.

Egy boldogtalannak újévi éjele.

Az ujév' első éjjén egy agg férfi állott az ablak előtt 's kinos kétségbeesés' pillanatával tekinte föl a' virulni nem szűnő 's mozdulhatlan égre, — majd ismét le a' csendes, tiszta, fejér földre, mellyen senki sem volt olly álom-'s örömtelen, mint ő. Mert sírja' tövén állott: az öregség' hava 's nem az ifjuság' zölde födé azt, 's az egész kincsteljes életből csupán hibákat, bűnöket 's betegségeket állíthata elő: kipusztult testet, kietlen lelket, keblet telve méreggel, 's aggkort megbánással. Ifjukora legvirágzóbb napjai kisértetként lengtek körülötte 's ismét azon kies reggelhez ragadák, mellyben atyja őt az élet válasz-utára állítá, honnét jobbra az erény' pályáján a' haladó tágas 's csendes birodalomba telve virággal 's terméssel, telve angyalokkal, vezérceltetik, — balra a' vétek vakondok turásaiba, fekete barlangba, hol méreg csepeg 's kigyók sziszegnek, setét 's hideg gőz üregébe.

'S a' kigyók keblén függtek, a' méreg nyelvére tapadt — 's jelenleg már kitalálá hollétét.

Eszméletlen 's nem mondható fájdalom közt kiálta fel az égbe: Add vissza ifjuságom, atyám! állíts viszont a' válaszutra, hogy máskép indulhassak.

De atyja ifjuságával rég' eltünt. Lidérczeket láta tánczolni a' távol posványokon, majd a' temetőn elhunyni — 's mondá: azok az én botor napjaim! Egy csillagot láta az ég' boltozatán futni, esésében fényleni 's a' földön eltünni: ez én vagyok, szóla vérző szivvel 's a' megbánás kigyó fogai mélyebben hasíták fel keblét.

Tűzphantaziája bolygó-tüzeket láttata vele a' tetőken járni, 's a' szélmalom ijesztőleg emelé föl karjait agyon-ütésére. A' halotti házban hátrahagyott álorcza lassanként az ő vonásit vevé föl. Ezen merevedésében

az újévre szolgáló hangászat szólamlék meg távol sírénekként. Szelidebb érzelmek olvasztá fel fájdalmát; körültekinte a' láthatáron 's a' földön, és ifjúsága' barátira emlékezvén — kik nálánal szerencsésbek 's jobbak, a' föld' tanítóivá, boldog gyermekek' 's bölcs férfiak atyjaivá lettek, — felkiálta: óh hisz' én is szerintetek száraz szemmel szunyadhatnám az első éjjelen, ha úgy akartam volna. Én boldog lehetnék, ti szerencsés szülők! ha újévi kivánságtokat 's intésteket teljesítettem volna.

Ifjuságára való lázas megemlékezésében úgy tetszék előtte, mintha az álarcz vonásival fölemelkednék a' halotti házban 's újévben lelkeket látandó vakhitében, élő ifjúvá képződnék.

Tovább nem nézhete: elfödé szemeit, 's forró könyek hullatása közben, csöndesen, de keserű érzelemmel 's szinte eszméletlenül: jer csak ismét ifjúságom, jer ismét.... szóla.

'S az ismét eljöve, mert mindezt újévben álmadá. Ő még ifjú volt — 's csupán tévelygései voltak a' valódiság' világából szedve: de hálákat ada a' nagy istennek, hogy veszélyes utain megállítá 's az erényére vezérlé, melly a' termés' gazdag országába nyomul.

Térj viszsza vele, ifju, ha multadban szinte csak tévelygéseket látsz, mert ezen borzasztó álom jövendőben biród leend, — hanemha egykor kínteljesen illy szókra fakadsz: „jer viszsza ifjuságom" — ohajtásod siker nélkül maradand.

Németből. *Völgyi.*

Kalandok Gahagan őrnagy életéből.

(Vége).

„Jowler ezredes és aszszonyság!" igy kezdém ünnepélyesen, „egyedül vagyunk; kegyed is szép Miss Jowler, egyedül van; 's az annyit tesz — gondolom — élek az alkalommal — még egy pohár álét, ha megengedik, — még egyszer, mielőtt a' veszedelmes hadba mennék, kinyilatkoztatom (Julia elhalaványult), mi előtt talám reményeim magammal együtt porba döntettek — melly kivánságom van 's egész életemen által lesz — 's bizonyítom az ég, föld 's Jowler ezredes színe előtt, hogy kegyedet, szép Julia, minden fölött szeretem!" A' meglepett ezredes leejté villáját, melly

elég szerencsésen lábikrámnak irányozta utját 's abban fönakadott, de én nem törődve e' kis alkalmatlansággal, folytatám: „Mond el nekem, kedves, hogy szeretsz; mond el 's én a' hadban olly tetteket végzendek, hogy kevélyen fogod Gahagan nevét viselni.“

Az öreg nő fölugrott e' szavakra 's mint majom vicsorgatta fogait; Julia majd veres, majd halaványlőn; az ezredes lehajult 's szíves volt lábszárombul a' villát kihúzni, letörlé azt 's fölfoga egy mellette heverő levélcsomót.

„Egy zászlótartó!“ kiálta föl indulatja miatt tántorgó szózattal. „Egy nyomorú, koldus, irlandi zászlótartó merészli Jowler Juliát megkérni Gag — Gahagan, megőrülél, vagy csak tréfát űzsz velem? Nézd e' leveleket, fiatal ember, e' leveleket, mondom, — száz huszonnégy levél van itt India minden részébül (belé nem számítva egyet a' főkormányzótul 's hatot a' testvérétül Wellesley ezredestől). — Száz huszonnégy leánykérés Julia számára — Gahagan zászlótartó,“ igy folytatá — „jót akarok neked; te a' legvitézebb 's talán a' legszebb férfiu is vagy a' testületben, de nincs egy rupiád is. Nem! nem!“ 's ismét viszsza esett szokott jó kedvébe — „Gagi fijam, az oktondiság! Julia, kedves lányom, vonulj viszsza anyáddal, az ifju ur itt maradand 's dohányzik velem.

Ez volt életemben a' legkeserübb pipadohányom.

Nem akarom hadi tetteimet körülményesen elbeszéleni, a' tudni vágyakodót azon nemzeti műre utasítom, melly életirásomat negyven kötetben adandja 's ma holnap sajtó alá jut. Ezredemmel jelen valék Wellesley minden jeles munkálatánál, azután éjszakkelet felé keresztben vala szerencsém az országot átszleni 's Lord Lakel oldalán küzdeni. De hősködéseim ismeretesek is, a' jelenkor méltányolja azokat; kérdezzétek meg az indiai hadsereg mindenik tisztét: ki legvitézebb a' hadseregben? mindig ez leend a' felelet: Gahagan Goliath. 'S ennek oka az, hogy kétségbeesett valék, a' halált keresém, mert Julia elragadtaték tőlem.

Tizennyolcz holnapig valánk szolgálatban, marsokon és contramarsokon, mindennap küzdve, 's a' világ még sem vön rajtam változást észre. De a' világ

csak a' külső oldalt látta, nem látá az elizzott, elhervadt szívet keblemben. Mindig kétségbe esett volt vitézségem most a' kegyetlenség tetőjét érte el; szolgáimat a' legkisebb csekélységért kinoztam; a' csatatéren egy embert meg nem kiméltem, háromszáz és kilencz fejet nyestem le ezen egy táborozásban az ellenség vállairul.

Hasonló melancholicus befolyás látszék az öreg Jowleren is uralkodni. Mintegy hat hónapra Dum Dumbóli eltávozásunk után egy köteg leveleket kapott Benaresbül (hova neje 's lánya elvonultak), mellyek annyira megterhelék szivét, hogy két nap alatt tizenegy embert korbácsoltata meg ezredébül. Különösen pedig a' feketék ellen forrott boszúja. Katonáink a' had héségében némi barátságtalanul bántak a' foglyokkal, hogy kincseket csikarjanak ki tőlök. Igy p. o. körmeiket gyökerestül kiránták, azután kezeiket forró vízbe márták, vérig korbácsolták őket 's azután sebeiket kayenni borssal dörzsölék 's igy tovább. Jowler, ha most az illy tettekrül halla, mellyek az előtt fölboszontották volna, vadul szokott nevetni 's igy szólott: Átkozott feketék, csak jól lássatok hozzá.

Egyik napon nehány könnyű lovassal előre lovagoltam takarmányt keresni 's békesen tértem viszsza a' testülethez: ekkor egy mahrat lovagcsapat rohan gyorsan egy margrov-ligetbül elő, a' hol lesben álla. Egy pillanat alatt földön hevert három emberem és csak hét maradt, kikkel a' legalább harmincz fekete gazembernek ellent kelle állanom. Egész életemben nem láttam nemesb alakot mint e' csapat vezéreé; derék fekete arabon ült, karcsú vala 's majdnem olly magas mint én. Aczélsisakot, pánczélinget és szép franczia karabint hordoza, mellyel már két emberemet terité le. Látám hogy biztosságunk ezen egy ember elejtésében áll. — Menydörgő szózattal kiáltám neki hindu nyelven: „Halljad, kutya, 's állj helyt emberednek!"

Feleletül villámló lándsája zugott el fejem fölött 's a' mögöttem lovagló szegény Foggartyt üté keresztsül. Én fogaimat ropogtatám, iszonyu esküt esküvém, kivontam kardomat, melly még mindig vérben für-

dött*) 's egyenesen a' hindura rohantam. Ő teljes nyargalással jött elémbe kardját ezer villámló körben forgatá feje fölött 's a' hatalmas hadi kiáltást hallatá.

A' csata nem tartott egy pillanatig. Első csapásom elválasztá jobb karját a' válltul, másadikom pedig fejére esett. Mint már mondám, aczélsisakot viselt, megaranyozott, hat ujnyi magas réztarajjal, és aczéllánczbul pánczél inget. Kengyelemben fölemelkedém 's fölkiálték: „Oh szent Patrik!" Kardom a' tarajt épen középen találta, áthatott az aczélsisakon, a' fejet kettészelé 's a' pánczélinget egész a' mellig átvágta. Csak egy rubin-agrap tartá föl a' vágást, mellyet mellén hordoza. Feje épen szemei közt, orrán alá 's metsző fogainak közepén két részre oszolva hajlott le vállaira; lova elnyargalt vele, mig a' tréfán igen mulató embereim egyike elfogta.

A' gazficzkók, mint reménylém, vezetőjök halála után mindjárt megszaladtak. A' sisakot ritkasága miatt magammal vittem 's egy foglyot is keriték hatalmamba, ki az esetet tanusítá az öreg Jowler előtt.

Kérdeztük a' foglyot, mi volt a' vezér neve. „Chowder Loll!" volt a' felelet.

„Chowder Loll!" kiálta föl Jowler ezredes. „Óh sors, ez a' te kezed!" Vadul rohant sátorába; másnap szabadságért tön folyamodást 's azonban a' főparancsnokságot Gutchra bizá. Ezután hoszszú időig nem láttam.

Mivel a' hadban igen kitüntetém magamat, Lord Lakel Calcuttába külde tudósitmányokkal, hol Lord Wellesley a' legnagyobb megkülönböztetéssel fogadott. Gondoljátok meglepetésemet, midőn a' kormányháznál egy bálban régi barátomra Jowlerre akadtam, és remegésem', pirulásom 's gyönyörömet, midőn Juliát mellette láttam.

Jowler is elpirulni látszék, mikor megpillanta. „Gagi, fijam!" igy szólt 's megszoritá kezemet, „örven-

*) A' Macgillicuddy-val volt párviadalban elég ostoba voltam vékony szúró kardot venni, melly nyomoru fegyver inkább szabóhoz illik mint vitézhez.

dek, téged látva. Régi barátok vagyunk. Jöjj reggelire hozzám, derék fiu!“ Julia nem szólt, de holtsápadt lön 's szemeit a' legfájdalmasabb kinyomással szegezé reám! Majdnem alélt lettem 's nehány érthetetlen szót rebegtem. Julia megfogta kezemet, egyre reám néze és susogá: „Oh jöjön kegyed!“ Szükséges e mondanom, hogy mentem?

Fél óra mulva olly mélyre sülyedtem a' szerelemben, a' mennyire valaha csak sülyedni tudtam, 's három hét mulva Julia kinyilatkoztatott vőlegénye voltam. Nem értem rá kérdezni, hová lett el a' száz huszonnégy levél? mint juték kegybe én az előbb megvetett? Csak azt érzém, hogy szeretem, 's boldog valék.

Egy éjszakán, egy örökké nevezetes éjszakán nem tudtam aludni. A' szerelmesek bocsánatra érdemes szenvedélyével sétáltam a' paloták városában, mig végre azon házhoz jutottam melly Juliámat zárta magába. Bepillanték, minden csendes és sötét vala, csak egy gyertya égett 's ez Julia szobájában. Szivem annyira dobogott, mintha mellemet akarta volna szétszaggatni. Vonzódást érzék oda vonulni 's őt álmában megáldani. Oda lopódzván benéztem a' szobába. Egek! mécs világnál ült ott Mrs. Jowler, éji pongyolában, fekete csecsemővel karján, 's Julia gyöngéden visgálgata egy másikat, mellyet a' dajka szoptatott.

„Oh mama! — igy szólt Julia — mit szólna az oktandi Gahagan, ha mindent tudna?“

„Ő tud mindent.“ — Orditám én, előugrám 's letéptem az ablak lepleket. Jowler aszszonyság kiáltozva rohant ki a' szobából, Julia elájult, a' bajszülő fekete gyermekek tyipegtek, a' fekete dajka térdre esett 's pokoli hindu zagyvalékot beszélt.

„Hazug, gonosz, csábító!“ dörgék az öreg Jowlerre, ki a' lármára fölébredve, bejött; de ő egyet pillanta mozdulatlan lányára, megfordult 's fütyölve kiment.

Julia magához jött. „Ki ezen gyermekek atyja?“ kiáltám orditva. „Chowder Loll!“ ő sohajtá.

Leczke a' drámairóknak, dráma fordítóknak és színészeknek.

A' H... 36 számában K.. I.. leczkét adva igy szól. „Mit keresett a' jelenkori divatruhába öltöztetett „ön“ szócska Lear szájában?“ – És tovább: a' dráma-fordító 'stb. „urnak szolgáljon e' csekély figyelmeztetés óvásul, hogy jövőben a' hajdankoriak szájába „önt“ ne adjon.“— Lear „inkább a' — kegyelmed, kegyelmességed vagy maga szócskát használhatná.“

A' leczkéző ur igen rejtélyes ember, oda dob olvasóinak egy darabot, rágódjanak, mig majd néki tetszeni (vagy nem tetszeni) fog azt tovább fejtegetni. 'S mi nyughatatlanul törjük rajta fejünket 's nagy nehezen utóbb igy állunk elő a' fejtvény megfejtésével: „A' dráma-iró-, fordító vagy szinész, ne merjen olly szót használni, melly hősének időkorában még nem létezett, mert... (a' büntetés még nincs kiszabva)“ E' szerint mivel történetből szerencsém volt megtudni, hogy a' leczkéző ur leczkézése napján tiz új szavat koholt, ezen szavak csak a' Május 3ka 1838 után játszó darabokban lesznek használhatók. Leczkéző ur igéri, hogy igy naprul napra menend viszsza a' Magyarok történetében egész Árpád fölemeltetéseig 's följegyzendi, melyik szó mikor született, hogy szabálya kielégíthető legyen. A' munka kijövetele előtt némi kis elnézéssel lesz a' hibázók ellen, de utóbb irgalmatlan mindazok iránt, kik születése ideje előtt mernek valamelly szót valakinek szájába adni.

Újdonságok.

(Földi balhák és hernyók elpusztitása). Hogy a' vetemény magvak megvédessenek a' bolháktul, végy minden három fonthoz két lat kénkő virágot, keverd igen és jól öszsze, ezt 24 óra után ismételd szinte 2 lattal, 's a' műveletet harmadszor is vedd elő Az elvetés előtt 8 napig jól zárva kell ez utolsó keveréket tartani. — A' hernyók ellen főzz 6 font forrás vizben 2 font terpentin olajat egy óráig; hagyd meghűlni 's esti szürkületkor fecskendezd bé véle a' növényeket; a' hernyók megdöglenek.

Oek. Neuigk.

(Javaslat nagy fatermesztésre). Nem volna e czélszerű ma, mikor az egész világ részvény-vállalat által munkálkodik, részvény társaságot alakitani, melly föladásul ismerendené, fákat főképen pedig gyümölcs fákat termeszteni kiválasztandó alkalmatos helyen. Jó kivitel mellett nem lehetne a' tiszta jövedelemrül kételkedni; de mivel itt a' jövedelem később állna be, az illy vállalat nem egyes, magán embernek való. De a' részvény-társaság a' részvény tőke egy részét kamatolásra fordíthatná, mig a' termesztés maga hozna jövedelmeket. Allg. pol. Ztg.

Mythologiai kávéház. A' párisi újságok egy új kávéházat említenek, az Olympi-kávéházat, melly fényre minden e'félét fölülmul. Földalatti utak vezetnek egy tóhoz, mellyen a' vén Kháron viszi át a' jövőket. Azon sajnálandók, kik csak sert isznak és dohányzanak, barlangokba utasittatnak, hol a' Phlegeton partlakosaira emlékeztető, fekete 's veres ruhába öltözött férfiak állanak szolgálatjokra. — A' hivők pénzáldozatját Proserpina fogadja el, narcis-koszorus fővel ülve ebén-fa-trónusán. A' jelesebb vendégeket Fortuna istennő vezeti bájos bokrosokba, hol Hébék és Ganymedek hordoznak frisitőket: mint comptoir-dame egy Venus ül, kellemtől ragyogva, galamboktól huzott szekerén. Polyhymnia a' hanga-csarnokban ül elő, Terpsichore a' tánczteremben. Apollo szerepére különösen van egy párisi költő megfogadva.

Játékszini napló. Jun. 6—10.

Jun. 6kán Griseldis. 7kén Ismeretlen nő (Straniera). 8kán Gyász vitézek, eredeti dráma 4 felvonásban. Irta Szigligeti. 9kén Borostyán. koszoru. 10kén Franczia országi tündér vagy a' rózsaszinü lélek, bohózat.

Rejtettszó.

Délczeg állat elsőm, és tüzes,
Gyors, hű társod harczban 's békében.
Vég kettőmet méhek közt keressed,
Bár nem mester a' mézkészitésben. —
Növény vagyok 's mindenhol lelhető
Egészen, 's elsőmnek igen tetsző.

Jegyzet: A' 46-lik számbeli *Rejtettszó:* Vitézség.

HASZNOS MULATSÁGOK.

48. Pesten, Junius 16kán, 1838.

Göthe.

Göthe, egy törvénytanár' fija, császári tanácsnok, 1749ben Frankfurtban született. Őt méltán nevezhetjük némethon' egyik legnagyobb irójának — 's ha minden állítás, egyes izlésnek nem volna alávetve: első 's legnagyobb irójának mondhatnók. — Azon korban tünt fel, mellyben Gellert, Rammler, Bodner 's számos társaságok, a' német nyelv' tökéletesítésére egyesülvén, a' tudomány' ezen ága' szerencsés változására jelt adának. 1760dik év' tája az, mellyben átaljában a' német literatura kivetközvén gothusi alakjából, melly előmenetelét annyira gátlá, szebb, virulóbb jövendőre derüle fel. Finom izlés, praecisio, tisztaság s a' kitételek' megválasztása külömböztetik meg azon irókat, kik Opitz', Gotsched' 's Canitz' léptein haladának. Haller, Dusch, Rammler, Gessner, Lessing voltak az új iskola' alkotóji. Göthe, Wieland, Schiller, Garve és Herder az utat már törve lelék 's igy már tisztult földbe vetheték el magvaikat. — Göthe, az új formák' teremtője, a' művészetet, a' physikai 's őskor' ismeretével egyesíté. Egyszerűen élve, 's szabadságát egy lelánczolt fényes életnek elébe téve: ő általa az akkori nagyfejedelem Károly Gustáv' pártfogása alatt a' művészetek legszebb korukat éldelék. Az ő intézményei által lőn Weimar, épületei 's kertjei által Németország' egyik legszebb városává; a' játékszin az élet' iskolájává, mellyben művei' előadatása ébreszté fel a' lángelméket. — Weimar egy második Athéne, mellyben ő, Schiller 's Herder végzék futásukat. Ez volt a' közlekedés pontja, melly az irókra villám-hatással birt 's új meg új irókat teremte. Ezen ő alapitotta' Athénében élt ő nyugalmasan 's lakása a' muzsák' temploma volt. — Művei annyira elfoglalák, hogy egyedül a' szép tájékok' 's fürdők' meglátogatása csalhaták ki

Első Folytatandó.

elszigetelt magányából. Ezen folytonos munkássága szülé ötven év alatt azon nagy mennyiségű 's kölömböző műveket, mellyeket átalánosan classicitas, költészet és hű valóság bélyegez. Ő egy második Voltaire, ki a' költészet' minden neménak birtokában vala 's a' tudományokat beható szellemmel ölelé át; de azon nyelvbeli könnyűség 's fesztelenség, azon egyszerű 's még is mesterséges menetel, melly műveit kiemeli, épen nem, mint sok hinni szeretné, könnyű dolgozás' eredménye: ez csin, ügyekezet, mesterség, mellyel szelleme párosult.

Nagy férfiak' életirása különösen tőlök irva, kimondhatlan hasznot árasztanak el. Itt képes az olvasó, a' fenhéjjázó kezdő látni, hogy nem hasztalan képzelgés, hanem munka, magát meghaladó munka emelheti az irót, a' férfit azon pontra, mellyen őket bámulva 's valami titkos vágygyal tekintjük. A' természet, ezen megfoghatlan csoda-műhely, az embert mindenek felett azáltal látszaték kiemelni, mi szerint őt egészen magára hagyva, ügyekezete' gyümölcseiért izzasztja — 's csak ezáltal vezeti az életbölcseségre. Szóval egy jeles autobiographia a' legtisztább életphilosophia, mellynek olvasása által gyakran az álarcz rólunk lehull, 's tisztább érzelmekre hevít. — Gőthe is baráti' kérelmére feltárá előttünk életét. Érdekes látni benne, mennyire szükségök van a' lángelméknek kedvező körülményekre, mellyek kifejlődését egészíthessék. Ő ebben szerencsés volt, miután nem kelle küzdenie szülei' előitéletein 's korán már jó nevelést, a' mü vészetek iránt szenvedelmet szitt atyjaházánál. — Ő az iskolák nagy ellensége volt, leginkább a' diák nyelv' tanitási rendszere miatt. — Első műve Wèrther' gyötrelmei, mellyek honában nagy kedvességgel fogadtatának 's majd minden nyelvre átfordítatának — számtalan érzelgő regények 's öngyilkolások' szülője, volt. Gőthét ezen eset komolyabb studiumra inté 's tán egy munkájában sem lelhető többé ezen beteges érzelgés. — Két évig Olaszországban utazván, 1788ban visszajöve hazájába, hol őt nagy érdekkel fogadták. Ekkor találkozott Schillerrel. Első fogadtatásuk hideg 's visszatartó volt, de később mindinkább bizodalmasb lőn — 's Gőthe' fáradozási tevék meg leginkább Schillert jenai tanitóvá. Schiller' kora

halálára panaszt is írt: mint Ovidius egykor Tibullus felett! —

Göthe' minden munkáiból kitetszik, hogy ő a' tárgy' okozatába ereszkedik; a' népek' erkölcseit, 's a' személyek' valódi charaktereit kikutatá — 's a' természet' leghivebb utánzója volt. Minden művében vidorság' vagy lángelme mutatkozik, 's Wielanddal mit sem mulatott el, hogy nyelvét mind a' régi, mind az ujkor literaturájának virágival gazdagítsa. 'S itt van helye őt Schillerrel valamennyire össze hasonlítanunk. Németország' e' két ragyogású csillaga közt, kik egy időben élve, bár épen ellenkező bélyegűek is, mindig párvonal huzatott. Jele mindkettő érdemének 's az izlés' különféleségének. Schillernek több olvasója volt és van 's egyszersmind több bámulója; Göthének kevesebb, de ezek mind tisztelői, szerető baráti. 'S ez igen természetes. Az elsőt subjectivitas, a' másikat objectivitás bélyegzi. Amott a' legmerészebb eszmék, a' leglángolóbb phantasia' virágival behintve, az olvasót elragadják, egy más világba varázsolják át: ő bámul 's nem szünik bámulni; itt a' tárgy, mellyet a' természet nyújt, tiszta költészettel, nem elragadó, hevítő, de édes érzelmeket lehellő. Az elsőt nem olvashatjuk 's nem is akarjuk olvasni mindig, csak akkor midőn érzékeinket részegíteni kivánjuk, — Göthét ellenben oda hagyhatjuk midőn akarjuk, de viszonti olvasását is szivesen teszszük. — Schiller' dramáiban mindenhol csak őt látjuk; Posától — Tellig, Johannától 's Móor Károlytól utolsó szerepeig az ő szelleme, az ő lángelméje szól; mert ő képeit, charaktereit képzetéből vevé, ez az ő világa; — mig Göthe mindenütt elmét 's szivet éltet. Mindketten nagy, kimondhatlan befolyást gyakoroltak a' német literaturában. — Göthét a' költészet' despotájának nevezik — 's ezáltal csak érdemét nagyítják. A' lángelme tárgyához szabja a' formát, 's azt ezért fel nem áldozza. — Ő annyira ismeri az embert, hogy midőn valamelly ideált fest, még akkor is valónak képzeljük 's itt látjuk őt Shakspeare' szellemében. Olvassuk Tassóját, 's kérdezzük meg minmagunktól, vallyon nem igy képzeltük e' magunknak Tassót, — mind a' mellett, hogy az valami ideális. — Mi szépség uralkodik Reineckjében, hol Homért utánozza. Ki ne

olvasná el többször a' kimondhatlan bájú Hermann és Dorotheáját, mellyben a' menetel' szépségével az érzelmek' legmélyebbje, legmeginditóbbja párosul. 'S mit mondjak Iphigeniájáról, mellyben nem a' charakterek' különféleségeivel lep meg, hanem a' legtisztább görög szellemű érzelmek' tolmácslója; hogy a' többit elhagyjam, mi az a' költészet' nemében elérhetlen Faustja — vagy Wilhelm Meistere, melly egyedül képes őt halhatatlanítani, miután ő volt első, ki a' regényt a' művészetek 's tudományok közé emelé, 's megmutatá, hogy ez azon forrás, melly által a' népre lehet hatni: mulatva tanítani!

Göthe' legkedvesebb studiuma Shakspeare volt, kit ő valódilag érte. Milly érdekkel viseltete a' franczia literatura iránt, kitetsző onnét, mellyszerint két dramát fordita le. Érdemes egyszersmind említeni a' tőle annyira kedvelt wakefieldi lelkészt, mellyet azóta látunk közkedvességet nyerni. —

Ő átaljában éltében mindenkitől kedveltetett 's mindig több magasztalója volt, mint birálója. 1782ben nemesedett meg. — Sándor, szent Anna' rendével tisztelé meg 's Napoleon őt Wielanddal látni kivánā. — A' nagy ember 1832ben meghalt, de szelleme örökké fog élni.

Szopory B.

Genlis Asszony' némelly jeles mondásai.

(La duchesse de la Valliére).

Semmi sem ad az észnek olly terjedelmet, és olly miveltséget az izlésnek, mint az igazság. Midőn az ember itéletében, hasonlításában, okoskodásában mindenkor el tudja találni a' tökéletes valóságot, akkor az egység mindig megvan képzeteiben; nem pazarolja a' bámulást, mellyel csak az azt méltán buzditani tudó tárgyak eránt viseltetik; csak olly dolgokban helyheztet fontosságot, mellyek igaz érdemmel birnak. Mindenkor itéleteink' hibája és véleményeink' helytelensége az oka, ha gyermekesek, különczök, szőrszálhasogatók, magunkkal ellenkezők vagyunk.

Mai világban a' szerelem hirességet kiván, 's közvélemény határozza meg a' választást. A' nőnem inkább felékesitve mint szépitve lévén azon disz által, mellyet

az ész' miveltsége és a' lelki tehetségeknek kelleme adhatnak, szemfényvesztő jobban, szivbájoló kevesebbé. Adhatni e a' szerelemnevet azon érzés fajzatra, mellyet gerjeszt valaki a' társaságban, tündökölvén elmésége által, tánczolván tökéletesen, és elsőséggel énekelvén 's játszván a' hárfán? Bizonnyára nem. Teremtettek is uj szóllásokat az uj szerelemnek festésére. Most azt mondják: „megszédítette a' fejét; meghódította; elrabolta a' szivét; elcsábította.“ Nem volna e jobb szerettetni? Hiu bámulás' gerjesztése által nem szerezhetni igaz vonzódást: a' dicső sikert, és fényes kijeleltetést lehet diadalomnak nevezni, de a' szivnek megnyerésére, 's azon fölül lebilincselésére édesebb kellem kivántatik.

Vizsgáló figyelem soha sem okozhat az embernek annyi zavart és kedvetlenséget, mint a' fel sem vevő és csapongó tekintet. Jobb szereti az ember, kiváltifjuságában, magát kemény vizsgálat alá vetni, mint fel sem vetetni.

Fejedelmek' udvarában a' kevélység, kivetkeztetvén minden eltaszító alakjaiból, mellyek benne természet szerint megvannak, a' legszeretetre méltóbb tulajdonokat tudja magára venni. Itt gyakran jelenik meg türelemnek és kegyességnek szine alatt, de csak hosszu tapasztalás által lehet kiesmerni.

A' szeretetre méltó és mivelt lelkü fejedelmeknek, kiknek minden kedvez, önszeretetük nem lehet szembetünő, még látható sem. Hiuságunk nem alkalmatlankodik máson, egyéb, ha nincs nyugta: bátorságos volta szerénységnek látszhatik. Miért éreztetné magát, midőn tökéletesen ki van elégitve, és semmije sem forog kérdésben.

A' fájdalom talál valamelly enyhülést olly tárgyak' ujvoltában, mellyek vele némi összehangzásban vagynak: de még jobban ingereltetik az ellenszegült dolgoktól.

A' szerelem jóllehet vak a' hibák eránt, de annál világosabban látja azon erényeknek szinte csiráit is, mellyek igazulására szolgálhatnak.

Lehet valaki, szinte hibái miatt jó hirben, de nem tarthatja meg azt.

Sz-y.

A' pestbudai hangászegyesület' műelőadása.

A' pestbudai hangászegyesület második évbeli negyedik műelőadását folyó hó 14én tartá igen szép számú közönség előtt a' városi redoute-teremben. Tárgyai voltak: 1., Beethouven ouverturje „Coriolan"-ból. 2., Weber Károly Mária nagy jeleneti hangverseny áriája, éneklé Gyöngyösy Karolina kisasszony. Futólag emlékeztünk már ez igen jeles műkedvelőnénkről, ki ezüst hangjával 's érzésteli kifejezésével a' legszigorúbb birót is kielégíti. A' közönség zajos tapsokkal kiséré s hivá elő. 3., Beethoven' „művészet ajándékai" phantasiája zongorára, karének 's orchestrum mellett. A' művésznő Brauer assz. tünteté ujonnan ki magát a' zongorán. A' kardalok is igen jelesen sükerültek. 4., Spohr' ouverturje Faust operából. 5., Grill János „éjfél" czimü karéneke férfihangokra. 6., Spohr' finaléja „Jessonda" daljáték második felvonásából. A' teljesen megelégedett hallgatóság örömtelve távozott a' teremből szép reményektől kecsegtetve. Említeni kell még azon bajosan elkerülhető ügyekezetét az orchestrumnak, mellynek mind egyes tagjai, mint egész művészi.

Bengészet magyar hirlapokbul.

Az újságok és folyóiratok a' kölcsönzést ismerik fő elemöknek, mert tárgyaik nagyobb részét társaiktul nyerik és veszik. Az egész külföldi 's idegen nyelvü literatura egy nagy kölcsöntárt képez, mellybül kiki teljes tetszése szerint, a' mit és mennyit akar, későn és korán, szehet és vehet, — a' forditás jogánál fogva. Mert hogy valami munkát az eredetiből más nyelvre nem szabad lefordítani, eddig elé törvényként nem áll 's nem is egyhamar álland. Az anyanyelvü, honi literaturánál már módositást szenved a' dolog; itten a' kölcsönzés korlátozottabb, inkább kivonatokra 's apróbb czikkelyekre szorulkozó 's igen gyakori ismétlést nem szenvedő, különben a' kölcsönzőbül meglopó lesz. A' politikai hirek es rokonfélék kivételt szenvednek, mellyek közlésénél az érdem a' megelőzésben áll.

Ezen szempontokbul indulunk mi ki, midőn „bengészetet" hirdetünk a' magyar literatura mezején. Az e'

czim alatt közlendő czikkelyek minden esetre aprók lesznek, közérdekre számot tarthatók: vagy mint bélyegezői a' folyóirat és munka szellemének, vagy mint a' gyakorlati életben igen használhatók. A' mi a' szellemet illeti, az különben is magából az iromány bul ismerhető leginkább ki, jobban mint mások véleménye után; 's vannak néha sorok, irót és könyvet tisztán characterizálók. Nekünk az illy sorok kikeresése 's fölhozása egyik föladásunk lesz a' bengészetben.

A' kezdetet a' sokféle tekintetben jeles „Gazdasági Tudósítások" egyik czikkelével kezdjük meg.

A' tök' használásról. A' tök sok tekintetben figyelemre méltó gazdasági növény. Egyetlenegy tökmagból olly fű növekedik, melly 4—5 tököt terem, 's melly közül némellyik 15—20—50 fontos. Egy illy tökben van 6—8 lat érett mag; és így öt tökre számíthatni 30 40 lat magot.

A' tökmagot sokféleképen használhatni, jelesen olajt is lehet tökmagból préselni, melly nem alább való a' mandola-olajnál, addig pedig míg fris, a' franczia provenczi olajat pótolja; 1 font tökmagból lesz 6—8 lat illyen olaj.

Magának a' töknek vagyis húsának hasznai következők:

1.) Pépet (tökkását) főzhetni belőle, a' mi sok embernek kedves étele

2.) Szarvasmarha és sertés örömest eszi, 's különösen a' tehén, egyéb takarmány mellett jól tejel tőle.

3.) Pálinkát is főzhetni tökből, ha ezt megfőzve 's hideg vízzel fölereszvte borseprővel forrásba hozzák.

4.) Ujabb tudósítások szerint czukrot is gyártanak már tökből.

A' fű, melly egyetlenegy tökmagból nő, igaz, hogy legalább is 150 négyszegláb térséget kiván, hogy egészen kiterjeszkedhessék: de ez még sem fogja a' termesztőt akadályozni, hogy kerítések mellé tököt ne ültessen, melly fölfutva sokat terem, 's haszonnal jutalmazza a' ráfordított csekély munkát.

Legyen példaul egy faluban tíz gazdának egyenként 200 lábnyi szélességű kertje: a' két hosszúoldal a' szélességivel együtt, vagy is a' kert' körülete összesen

500 láb hosszú lesz. Ha e' kerítést tökkel ültetik körül, 's minden növényre 15 lábbnyi hosszú tért számítanak: úgy mintegy 33 töknövényt lehet ültetni. Ezeken legalább is terem 152 darab tök, mellyeknek becse az előadott mód szerinti használásban nem megvetendő.

A' tök silány homokban is megterem, ha a' magfészekbe ültetéskor egy kevés száraz trágyát tesznek.

(Zeitschrift für die Landwirthschaftlichen Vereine des Großherzogthums Hessen.)

Újdonságok.

(Szerencsétlenség gyermeki játék által). Goslarban martius 9kén két gyermek játszott az udvaron, egyik öt, másik három esztendős, — 's egy baltát láttak meg ott egy fatuskón. A' fiatalabbik, igen vidor tüzes gyerek a' tuskóra teszi kezét 's gondatlanságában azt mondja bátyjának: vágja le kezét. Ez fön veszi a' baltát 's egy csapásra elszelé a' kezet épen az izhajlásban a' kéz és kar között A' gyermek élete csak bajosan volt ügyes sebészi gondoskodás által megmenthető. Ismét szomoru intés, hogy a' gyermekekre vigyázni kell.

Játékszíni napló. Jun. 11—15.

Jun. 11kén: Arany király, madarász és uszkár nyiró (bohózat); 12kén: Montecchi és Capuleti párt, (opera; Schodelné egyre vendég); 13kán: Királyi parancs; 14kén (csukvák a' színházak) 15kén: Burgundi grófok szinjáték, Kotzebue után Komlóssy.

Rejtettszó.

Félig végy; — 's ekkor eszköz vagyok,
Érdemim a' szurás körül nagyok.
Néha viz dagályt jelentek
'S nem kevés kárt is teremtek.
Máskor a' dolognak becsét
Érznemekben tagolom szét.
Más felem vedd: — és a' böles nélkülem
Létezni nem tud semmiképen;
Rám épit ő biztos talpkövére.
Végy egészen: és a' föld tekére
Azért látsz helyezve engem,
Hogy a' vizeket le vezessem.

Jegyzet: A' 47dik számbeli *Rejtettszó:* Lóhéré.

HASZNOS MULATSÁGOK.

49. Pesten, Junius 20kán, 1838.

Semilasso Nubiában

(3dik közlés)

A' képek és hieroglyphák a' templom-romokon.

Második este (igy folytatja utasunk) kiléptem a' bárkából, hogy az egyik sziklatetőről a' kilátásban gyönyörködhessem. De a' kilátás nem a' legjutalmazóbb volt, csak egyidomu sziklázatokat láték magam előtt végetlenül, a' folyamtul nagy ívekben átszeldelve. Mikor a' legfelső pontra értünk, egy fiatal hiénát vertünk föl tanyájáról, melly olly gyorsan tovább rohant, hogy Susanis nevü ebemet is maga után csalta. De alig-lia csak hamar meg nem állott 's fogát nem mutata, mert az eb igen hamar viszszafutott leeresztett farkkal és sebesebb volt mint elmenetelekor. Boszonkodánk, hogy puskát nem vittünk magunkkal, 's jövendőre gondosabbak akartunk lenni, — de többé lövésnyire nem juttunk hiénához. Harmadik napon elállt a' szél 's én Kalábse falunál kitétetém magamat, hogy az ottani templomokat megvisgáljam. Az első közel fekszik a' Nilushoz, de első pillanatra látható, hogy nem a' faraók műve. Római korbul van. 'S az aegyptusi műhanyatlás ezen idejéhez képest a' hieroglyphák 's méginkább az anaglyphok igen gondosan vánnak homorú téren emelt művel kivíve 's színeik is többnyire jól megtartvák. Az áldozó királyok egyáltalában veresbarna, az istenek kék, zöld vagy lila-színnel festvék. Észrevettem egy papot is hoszú, viola-'s fehér pontos ruhában, némi infulával kezében 's éles süveggel fejében, igen hasonlítva a' keresztények püspökéhez öltözetében. A' templomhoz nagyszerű följárás vezet a' folyamtul, melly félig bedült pylonok között, mellyeknek fönálló része görbén áll mint a' pisai torony, romokkal megtelt előudvarba vezet. Az ezt körülvevő oszlopok közül csak egy áll

Első Felesztendő.

egyenesen; de a' templom négy oszloptul 's két sarokducztól tartott homlokzata jobban megmaradt 's a' lotus-, pálmaág-, szőlőlevél- és szőlőfürtökkel ékesített oszlopfejek gazdag hatásuak. Egy kapun által, melly fölött a' szárnyas golyó, koronás kigyótul tekertetve körül, még sértetlenül díszlik, az első csarnokba jutunk, mellyre még más három következik, mind számtalan tarka képekkel betöltve; mellékesen apróbb szobák is vannak papok vagy az aegyptusiaknál szentnek tartatott állatok számára, és keskeny lépcsők mellyek a' menyezetre vezetnek, melly többnyire hosszú 's vízszínlegesen fekvő darabokbul áll. A' templomot es falut körülvevő pálmák 's az azokkal határos durraföldek fölvidámitják egy kevessé a' puszta sziklatájt, melly szomorú monotoniában terjeszkedik ki. Látni innen, hogy a' fő templomot még több udvar, fal és épület vette körül nagy kiterjedésben körüskörül, ámbár a' templom épen nem olly roppant 's nézete nem olly meglepő, imposant, mint nehány újabb utazó irta. Az egész fölül rá soha nem is készült el, 's kivülről csak a' hátfalon vannak vésett művek, nyolcz magas isten és király-alakok, mellyek felül Prokesch ugy beszél, hogy némelly istenek hoszú kardot viselnek. De ez csalatkozás, és én teljesen meggyőződtem, hogy a' mit ő kardnak néze, nem lehetett egyéb mint az övről alá csüngő 's valóban feszesre festett szalag. Nem hiszem hogy lehetne mutatni kardos istent Aegyptusban. Ezen műbecs nélküli tömegeknél sokkal jelesebb azon speos (sziklába vágott kis templom), melly innét egy óranegyednyire van 's Sesostris gyűrüit viseli. Az egyetlen csarnok csak a' sziklábul magábul kivágott, rövid és simára faragott két oszlop által emeltetik, mellyekhez hasonlót csak Aegyptus és Nubia legrégibb épületeinél lelhetni 's mellyek talám első előképei voltak a' későbbi doriai stylusnak. A' hieroglyphák az oszlopokon és födélzeten csak festve vannak 's a' vak ablakokbeli ülő képek mind megcsonkítva. De a' legcsudálatosb vésümunkák a' különben egészen egyszerű előudvar sziklafalait ékesítik. Egyik oldalon az aegyptusi király harczait 's győzelmeit mutatják, a' másikon áldozatot és ajándékokat hozó meggyőzött nemzetek hoszszú sorát. — — A' közel faluban több nyoma látszik, hogy itt hajdan

nevezetes város állott, vélemény szerint az ó Talmis. — Leszálva keresztülmentünk a' közel falun, mellynek lakói többnyire meztelenül jártak 's fejöket sem takarák be, mellyet azonban a' hoszszú 's rendetlenül ide oda lengő haj jobban véde, mint a' megnyirt barabrákét. Különben ugy látszék, hogy ezen emberek kényelmesebben élnek 's gazdagabbak az aegyptusi felláhknál, — kevesebbé is alkalmatlankodtak nálunk a' backsiért. Házaik előtt ember magasságu cserép edények állanak, többnyire durrával vagy száritott pálmaszilvával töltve meg, 's mint látszék minden arra menőnek szabadságában állott magát azok tartalmával megenyhíteni, mikor és a' hol csak tetszett. Legalább a' mi hajós legényeink elég illetlenül használták e' szabadságot. — Elindulásunkkor más szép eredeti csoportozat lepe meg bennünket e' népnél. Egy sákiban a' parton hat illy paradicsomi alak, mind a' szokott természetes-festői állásban, a' sáki czölöpjeire düleszkedett, 's innen elmenetelünket nézték; s olly öszméresen (symmetriásan) valának körbe szedve egymás fölött, a' forgó kerék körül en medaillon ugy csoportozva együvé, hogy lehetetlen kellem-dúsabb 's helyszerübb néger-darabot kigondolni. Csak festőnk hijányzott hogy vásznon örökítse a' jelenést. — Utunkat lassuvá tette a' tartósan ellenkező szél. Némi kellemetlenség járult hozzá: poloska, pók, kakerlak, bolha 's ruhatetű, mellyek ez ég alatt elkerülhetlen házi állatok gyanánt nézetnek, de legkinzóbb 's majd kiállhatatlan a' legyek végetlen sokasága, mellyek egész nap nem engednek pillanatnyi nyugtot. A' héség kevés alkalmatlanságot szerez, ámbár már beértünk a' forró égalj alá; mert 4kén délután meghaladtuk a' rák napforditóját. A' Nilus itt regényesen képzett szikl'ák között foly 's a' táj 's a' napforditó képzelete rák járásával, felkölté bennem hazám látni kivánását, mellyre sokféle tekintetben emlékeztete ezen hejbőrös állat. A' szél, sajnos, egyre megtartja ellenséges irányát 's ha mi magunk köpönyegeinket ellene forditjuk is, a' vitorlákat nem lehet, — 's igy naponként alig haladunk nehány órányit. A' folyam olly magányos, mint a' környék legnagyobb része. Az első bárka, mellyel találkozánk, három francziáé volt, kik Kairót kevéssel előttünk hagyták el 's Ypsambultól viszszatértek,

az ut nehézségeit tovább nem állhatván ki. Egyikök meg is tébolyodott ez okbul 's egy hiv szolga fölvigyázása alatt hátra hagyaték. Barátai kérdezősködtek tőlünk, hogy-léte felül, de mi nem adhatánk nekik tudósitást.

Egy két szó a' magyarországi gyapjutermesztésrül.

A' most végződött boroszlói vásár igen jónak mutatkozott különösen a' nemesebb fajtáju gyapjak árára nézve. A' legjobb gyapjunak bécsi mázsája 130 porosz talléron azaz 210 pengő forinton kelt. Jó középfajták 120—140 ezüst forinton vetettek meg 's 80 forinton alul semmi szileziai gyapju nem adaték el. Méltán kérdezhetni itten: hogyan van hogy Szileziában általában annyi tallér fizettetik a' gyapjuért a' hány forint Magyarországon. Ennek okát röviden 's pártosság nélkül szándékom előadni. Magyarországon nyiratik gyapju, melly a' legjobb szileziaival mérkőzhetik; de ez az egész ország arányában igen csekélység 's ez okbul ugy történik vele, mint még 3 év előtt a' szileziaival is történt: nem jó tulajdon neve alatt a' kereskedésbe. Mivel a' szász electoral-gyapjunak Angol-Franczia-'s Holland országokban jó hitele van, minden, mi a' szomszéd tartományokbul hozzá hasonló kivitetik, annak firmája alá jő, mivel igy legbiztosabban adatik el. Ha a' magyarhoni termesztménynek csak negyedrésze is első finomságu volna, az angol 's franczia vevők bizonyosan megjelennének Pesten is mint Boroszlóban 's hasonló jól fizetnének. Sőt ha a' mostani finom gyapju is mind közvásárra jőne, már fogna benyomást tenni, 's a' közvéleményt megjavitaná. De ez már otthon előre eladatik 's a' kereskedésbe többnyire csak középszerű gyapju jő, mig a' nagy tömeget az alazat teszi. 'S igy nem kell csudálni hogy magyar gyapju alatt középszerű értetik.

Magyarországban van már elég nemes nyáj p. o. az ország fenséges Nádora, Károl főherczeg, Eszterházy herczeg, Hunyady, Károlyi grófok 'stb. birtokában; — az egész birkatömeget pedig illy nagy országban egy csapással megnemesiteni nem lehetvén, minden módot

okosan kell megfogni a' czélhoz jutás végett. Nekem itt némelly rosz fogást szándékom fölvilágositani. — Némelly juhtenyésztők azt vélik, csupa kos vevéssel is czélra jutnak. De ezen ut lassan vezet czélhoz, több fajzadékon keresztül, 's ha a' vevésnél rosz fogást is teszünk, az egész czél eltévesztetik.

Másodszor, nagy szüke van az értelmes és gondos juhászoknak, néha még tiszteknek is, 's hol igy áll a' dolog, minden költségeskedés mellett is áll vagy hátrál az ügy.

Harmadszor, sokan azt vélik hogy a' föld és éghajlat nem kedvez Magyarországban a' juhok' nemesitésének annyira mint Szász-és Szilezia országokban.

Negyedszer, Magyarhonban mindegyre igen hijányos a' mosás, melly miatt a' magyar gyapju külföldi vásárra majd alkalmatlan, 's árára legalább igen csökkenő. — E' négy okot lelem főnek; gyógyitások igen átlátható.

Kosok mellett nemes anyajuhokat is kell hon és külföldön venni. Értelmes tapasztalt gondos juhászokra kell akármelly bérért is szert tenni. A' legelőket javitani kell a' hol szükséges; a' juhok egyformábban tartassanak 's a' rosz időtül védessenek. Végre tiszta mosásrul kell gondoskodni.

Mind e' hibák 20—25 év előtt a' szileziai gyapjut is illeték, — 's mennyire megszabadult ez tőlük azóta.

Én e' hónap utolsó felében több ideig Pesten fogok tartózkodni 's igen szivesen ajánlom magamat a' juhbirtokosokkal e' tárgy fölött bővebben vitatkozni. Megbizásokat is fogadhatnék el nemes kosok és anyajuhok szállitására Szileziából, melly megbizásokat pontosan 's lelki ösméretesen fognék teljesiteni, a' mit annál könnyebben végre hajthatnék, mivel a' legjelesb juhnyájbirtokosokkal összeköttetésben vagyok. Dologhoz értő német juhászokat is hozhatnék magammal.

Liedemann Fridr. J. S. minden kérdezősködőnek megmondja lakásomat.

Elsner G. J.
gazdasági tanácsnok Szileziából
(G. Bl.)

Genlis Asszony' némelly jeles mondásai.

(La duchesse de la Valliére).

Fejedelmek' udvarában az erény, a' nélkül hogy magát meg tagadná, többnyire elveszti rugóit, elfelejti igaz czélját; nem egyéb szerepnél, 's többszer a' nagyravágyásnak számolása. (Calcul d' ambition).

A' szerelem az ártatlan és erkölcsös hölgyben nem buzdít olly kicsapongó gerjedelmeket, millyeneket a' féktelen képzelődés szokott sarjasztatni: nem foglalja el lelkét nagy hevességgel, hanem úgy színli be magát, nem hozza lángba, de meghatja, ugy elrejti és fátyolozza magát, hogy csendesnek látszik; olly nemes érzésü hogy barátságnak tetszik; nem tündöklik, de bájol.

Esztelenségünk' mentségére mindig lelünk elég elmés ürügyet; hogy igaz kötelességeinket elmellózhessük, képzelünk magunknak nem igazakat; 's mikor már alkalmatlanok vagyunk másokat vakitni, magunkbódítására sietünk. Az indulatok közé mindig valami kétféleség keveredik. Őszinteség és állhatatos egyenesség csak az erénynek tulajdoni.

A' gyanításoknak hatalmas befolyásuk van a' magaviseletre. Ezek szerint teszi számolásait a' világi okosság, ezek igazgatják mindenkor azoknak cselekedetét, kik rabjai a' haszonkeresésnek és hirvágynak.

Minden fejedelmek szeretik az eredetiséget, de mellyet ritkán látnak a' körültök lévőkben. A' világnak szokása, a' bévett rend, az illedelem és divat mindent, magaviseletet, bókolást, beszélgetést törvény alá vévén, minden udvari embereket balga egyformaságba öntenek.

A' Fejedelmek, szerelemben szinte mint a' barátságban, ha megelégedetlenek, ismét a' fejedelmi hangra térnek.

Midőn az ember megelégedetlen, csak semmi is elég nyugtalanitására, és minden, a' mi különösnek látszik, gyanút szül.

Szerencsés embereknek többnyire az a' különös szerencsétlenségük van, hogy a' mi jót tesznek barátjaikkal, azt ezek csak olly lekötelezésnek veszik, melly szerint utóbb tőlük még többet várhatnak. Ebben a' különös összeköttetésben a' jótétemények nem hogy valaha leróhatnák a' barátság tartozásait, inkább örökítik azokat.

A' szerelem nem ad sejtéseket; csalárd mindenben, bizodalom, aggodalom, mellyet gerjeszt, egyformán csekély alapuak.

Az udvari emberek csudálatos könnyüséggel által látják a' nagyravágyásnak minden incselkedéseit és szándékait; de a' felettébbi érzékenységnek nemes gerjedelmei előttük csak megfoghatatlan különösségek. Ők az emberi szenvedélyek között egyedül azokat tanulták, mellyeket a' kevélység lobogtat. Kevesebbé gonoszok vagy igazságtalanok, mint inkább vakok lévén, szándékuk az érzékeny sziveket csufolni; csak nem ismerik őket.

Egyetlen egy gyanú elégséges némellykor tartós tévelygésnek megismerésére; felnyitja az ember szemeit, néz — és — lát.

Nem esmeri magát a' szép nembül senki jól; egyéb mikor megszünt szerettetni. Ezen nehéz szerencsétlenség elvesz mindenkor valamit az önbecsülésbül; eloszlatja a' szem' káprázzait, 's a' szív bűbájait. (Il detruit tous les prestiges, tous les enchantmens).

Az udvari embereknek erkölcsi törvénykönyve megengedi, azoknak veszedelmére törekedni, kiktül az ember fél; de szab ebben olly bizonyos utat módot, mellyet el nem mellőzhetni közönséges gunyoltatás nélkül. A' nagyok' udvara azon hely a' világon, hol a' cselekedetek' rugóira nézve legkevesebb törődés és gond, külső jelenségeikre nézve ellenben legtöbb mivelt érzés uralkodik. Az erkölcsök itt minden tekintetben jobbaknak látszanának, mint akármelly néprendben, ha a' történeteknek titka mindenkor fedve maradna. Mig az ember itt valakivel meghitt összeköttetésben nincs, ritkán van oka megütközni azon, a' mit lát vagy hall; de sokszor elrémül attól, a' mit felfedez.

Újdonságok.

Ulmban a' mult hónap 13kán megnyittaték a' hidegviz-gyógy-intézet, mellyben bort, sert, kávét és egyéb mindenfélit ittak, csak hideg vizet nem.

„Herald" angol lap irja hogy a' hoxtoni mértékletességi társaság titkásza a' szokott 5 schilling birságra itéltetett, mivel az utczán részeg állapotban találtaték. Ő épen mértékletességét vagy inkább maga megtartóztatását adá részegsége okául, mivel — ugy mond — több hónapi böjt után nyomban fejébe szált azon csekély morgócska, mellynek ivására egy hajdani barátja elcsábitá.

A' ló 's a' békés szamár (Mese).

Békésen legelt a' jámborsága mellett is nyügözött szamár a' szép tarka réten, de sem nyüge, sem jámborsága nem ovhaták meg, hogy egy abrakkal hizlalt vidor ló kedvtöltésbül meg ne rugdalná. Ekkor illy szókra fakadt szegény: érzem hogy rosz szamárnak lenni, még roszszabb nyügözve lenni, de e' nyomoru létel is többet ér a' másokon méltatlankodóénál.

E' szamártul sokan tanulhatnánk, kik másokat szálkáért is háborgatunk, de ha más csak újjal mutat is távolrul gerendánkra, dühbe jövünk.

Kérdés és felelet.

1. Kérd. Mi különbség van a' szólani akaró 's még sem szóló 's a' szólani nem akaró 's mégis szóló közt?

F. Egy föltételes jelen idő, mert az első azt mondaná a' mit akar, a' másik azt is elmondja, a' mit nem akarna.

2. Kérd. Mi a' hasonlatosság a' szólani akaró 's mégsem szóló 's a' szólni nem akaró 's mégis szóló közt?

F. Barátság: mindenik barátja az azérti megfizettetésnek.

Rejtettszó.

Mindent magamba veszek
('S igy más más nevű leszek):
Könyvet, képet, gabonát,
Öregét és aprajat.
Toldj meg csak egy betűvel,
'S tőled nem maradok el.

Jegyzet: A' 48dik számbeli *Rejtettszó:* Árok.

HASZNOS MULATSÁGOK.

50. Pesten, Junius 23kán, 1838.

Szép Janka.

Elbeszélés.

I.

Janka kezemet megszoritá 's egy könnyed katonatiszt' karjain tovább lejtett. Utána meredtek szemeim 's általok sovárgó érzelmeim létre keltek, engem nyugtalanítandók, mint lanyha eső után a' kiderült nap, kétszeres erővel melegítve. — „Ah mi szép 's kellemmel dús ő" — vala pillanatnyi gondolatom, melly a' bájló lejtővel tova szállott; mi édes enyelgő, mi ártatlanul szenvedélyes, mi gyermekies hiú — követék ábrázolatimat hű vonásai. Különös, még jelenleg is érzem azon szorítást, mellyet bájos keze tőn, 's bár erősebb volt volna, hogy ezen édes érzésem is érezhetőbb volna!

Azt már érzem, hogy Jankát szeretem, forró, imádásig terjedő szerelemmel, millyet egy érzelgő fiu első szerelmekor érezhete. Miután huszonkilencz évig ment valék amor' nyilaitól, e' bájos 17 évű leányka hozá vérem illy sebes mozgásba. Óh ha tudnám, hogy ő engem szeret, utánam vágy, — ha tudnám hogy azon bibor ajak, csalfa szemek 's azon gyönyör testalkat utánam sovárog, kimondhatlan édesen boldog lehetnék: de bár szerelmem mindent képzeltete, reméltete, egy titkos sejtés uralkodék keblemben, melly a' legkisebb bizonyodás által vagy eltünt — vagy nyugalmamat dulta volna szét. — De hogy is remélhették, midőn minden olly neki nem tettsző volt rajtam. Ha tánczra hivám: „bácsi nehezen tánczol"; — ha sétálni hivám: „bácsi lassan megy", — ha beszélgeték vele, egy uracsba fogódzék 's „bácsi beszédjei olly untatók" — valának mindenkori feleletei. Pedig ha tudná Janka, mi hévvel szeretem, mi boldoggá tenném őt, tán édesben viseltetnék irántam. Igaz ugyan, hogy én keringetésekre nem

termettem, nem szoktam vele a' sétányokon szaladni 's nem beszélék neki hizelgéseket, mellyeket mások minden értelem nélkül zavarának össze; de azért tánczom nem vala nehéz, menésem illő 's beszélgetésim' tárgyai érdekesek. — De mind e' mellett én neki nem tettszém — 's ha nem szerethet, minek erőtetném, miután azon basonszenv nem uralkodik köztünk, melly vélekedéseinket egyesíti 's végrehajtja 's mellynek nem létele, közösen nyugtalanságot, elégedetlenséget szül. Gondolatim akaratlanul messze a' tánczvigalmi körtől, 's helyzetemtől ragadának — 's egyébiránti vidámságom most komor valóvá alakult. Le kell róla mondanom 's szivemet kérdőre nem vonom; egy 29 éves férfi 17 éves leánykával, ki elkényeztetett — lehetlen hogy boldoggá tegyen. Nem! nekem van annyi erőm róla lemondhatni.....! Egy vállütés ébreszte föl álmaimból. Föltekintek — 's im egész bájló valójában álla előttem Janka; — csak a' fáradságban való felhevülés egészíti a' nember szépségét, — 's szemeim elmerülten andalogtak az édeni halmok' emelkedésén. Ő tánczra nyújtá hófehérségű karját 's én feledve föltételemet, feledve lelki erőmet, mellyel előbb olly büszkén kérkedém — fogadám el karját. Tánczunk közt nyájasan tőn szemrehányásokat hirteleni eltünésem miatt, utánam való szorgoskodását, egyszersmind mentését velem nem tánczolandó — kijelentve. — Ezentúl mindent felejték; mámorba akarám magam vetni, hogy hirteleni ébredésem ne könnyen sükerüljön Janka is, nem tudom miért, mindent elkövetett mulattatásomon 's én ismét remélni kezdék.

A' tánczvigalom felbomlott 's mi oszlani kezdénk. Janka atyjába fogódzva 's több férfitól kisérve indult meg. Szerencsétlenségemre nem férheték hozzá, mert azon fiatal tiszt, kivel olly szivesen tánczolt, mindig mellette maradt. Bizonyosan félni kezdek, ha benne a' leggyöngébb oldalú 's tehetségű W-re nem ismerek. — Házukhoz érve meghajtám magam 's kettős örömemre igen nyájasan bucsuzék tőlem. Hiszen a' szerelmes minden kedvező intést, vagy mások iránti szokását viszonti szerelem jeléül veszi: boldog-e vagy nem ezáltal?

II.

Bár keveset tánczolék, reggel mégis fáradtnak érzém magam. Az ágyban fekve egész kényelmességgel gondolkodám czélom' elérésén. Bizonyosat kell ma tudnom 's nem tovább szenvednem ezen rémitő bizonytalanságban, melly kétszeres gyötrelem. — Családi viszonyaink épen nem tartóztatának fel; egy érdemüek, egy birtokúak valánk — 's hogy a' szerénységet némileg félretegyem, nagybátyám, t. i. Janka atyja, nem csupa atyafiságos szeretettel viselteték irántam 's úgy látszék maga is kivánná, mit én szivemből ohajtok. Öltözés közben egészen elhatározám magam 's pontban 11 órakor sokat jelentő ábrázattal menék Jankáékhoz, azon föltétellel, előbb atyjával szólan-, mert a' férfi csakugyan bátrabb becsületes férfi' ellenében, mint egy fiatal leány előtt, kinek hamis kacsingatása mindjárt zavarba hozhatja.

A' pitvaron senkit sem lelve, egyenesen a' lakóterembe léptem, az öreg urat ott találni remélvén: azonban helyette Jankát pillantám meg legelsőbben kedvetlenségemre; vig, derült, mint mindenkor, tréfásan fogadott 's a' vendégterembe vezetett. Ha az ember olly komoly 's édes tárgytól van elfoglalva, mint jelenleg én, lehetlen hogy könnyű társalkodásba ereszkedhessék. Sohasem voltam jó társalkodó, mert magányom némi idegen arczot ruháza rám — 's most különösen Janka' ellenében, hasonlíthaték egy censurát letevő férfihoz, ki gondos éjjelezése után, nevét a' visszavetettek' jegyzékén leli 's rajta akaratlanul elbámul. Mi még zavarodásomat nagyitá: Janka' hallgatása volt — 's ajkain csak néha néha lebbent el egy mosoly, melly kinom' öregbítésére szolgált. — „Miért olly búsan 's elmerülten bácsikám — szóla végre, 's gyönyörködve legelteté szemeit utána következett zavaromon, — tán bizony házasodni akar? —

E' meglepő kérdésre vér tódula arczomba 's szótlan állék csintalankodásának kitéve.

„Haha! bizony eltaláltam, bácsikám, vagy is inkább bús képe elárulá; no ez rendes, ezt mindjárt közlöm atyuskámmal!

„Épen most akarék vele szólni.....

„Tán kérőül felszólítni? — de nekem bácsikám, hugának csak előre megmondja; rémlik ugyan előttem.... tán bizony N. Zsuzsika — szól gyermekies vidorsággal kezeivel tapsolva, — épen ne busuljon, szószólója leendek én, ha nyoszolóleányságra segít," — 's ezzel az oldal ajtón kilejte.

Mit érezhettem ezen kinyilatkoztatására, azt csak hasonló helyzetben létezett ember képzelheti magának. A' nap' szinei a' prismán megtörve mutathatják elő csupán azon szineket, mellyek egymást váltogaták arczomon.

Azonban csakhamar nagybátyám belépe 's mint komor, bus arczából kivehetém, Jankától értesítve. Az öreg úr vidám arcza helyén tehát mást láték, mi épen nagyítá Janka' vesztésén való fájdalmam. — Rövid köszöntése után csak ezt hallhatám tőle „öcsém hidd el, szándékodat nem szivesen hallám. — Valamennyire észrejövén, tagadni akartam az egészet, de Janka szóhóz nem engede jutni. Az előtt olly csendes 's szótlan leányka, jelenleg kifogyhatlan áradata volt a' beszélés' mindenhatóságának. — Szomorún távozám, mentegetésem más időre halasztva. Reményem, e' földön, hazám, boldogulása utáni leghőbb kivánatom eltűnve, keserű érzelmeket rejte keblembe, de hitem, hogy az álomból való felébredés minél korábbi, annál becsesb— némileg enyhíté fájdalmamat. *(Vége következik.)*

Szopory Bela.

Átpillantás keletre.

a. Keletindia. Olvasóink előtt ismeretes, miképen Keletindia sok kincscsel bővelkedő föld 's hogy mióta emberek vannak, az indiával űzött kereskedés egyik nevezetes foglalatossági 's kereskedési ágazat vala. Mai időben ezen nagy tartomány nagyobb részint angol felsőség alatt van, melly ott száz millió körül számlál alattvalókat és frigyeseket. Meglepő pedig mikor illy gazdag tartományból 's melly az europai majd-legmiveltebb nép kormánya alatt van, éhségi hírek szárnyalnak hozzánk. Mi ezeket olvasóink idő töltésére felhozzuk, más tárgyakra is átereszkedve azon említett

ország-felől. A' keletindiában kiütött éhségről iszonyú hírek keringenek, 's hihetőleg a' kormányt arra birandják, hogy siettesse a' nagy országutak' épitését, mivel most, azok nélkül lehetetlen segíteni. Vulamig a' gabonát ökrön kell egy helyrül másikra szállítani, addig elegendő bevitelrül nem is gondolhatni. Gyalázat a' companiára nézve, hogy India fő irányaiban nincs jó országutaktól átszelve; ha adósságait kettőztetnie kellene is, ez ügyet nem volna szabad halasztani, — annál inkább mivel a' bevételek' szaporodása bőkárpótlást fogna néki adni. — A' kereskedés szaporodása a' tengeri városokban és a' Gangesen, eléggé bizonyítja, hogy emelkedése végett nem kiván India mást, mint közlekedési eszközt és módokat; — 's majdnem megfoghatlan hogy olly tartományban, mellynek pénzjövedelme főképen a' föld-adóban áll, miért nem tesznek meg mindent a' földmivelés termesztményei árának emelésére. A' társaság egy idő óta eléggé iparkodik jobb mivelést terjeszteni el 's azon gyorsaság, mellyel a' jobb pamut-és czukor-termesztés elterjed, szép tanubizonysága annak, hogy az indus fogékony a' javitás iránt; de első 's fő szükség a' jó utak, hogy a' termesztmények vásárra vitethessenek. Az otaheiti czukor nád termesztésének majd megfoghatatlan gyors kiterjedése hiteles tanu arra, hogy akármi mondassék is rólok, az indusok kitudnak térni a' szokott kerékvágásbul. A' surati tartomány Póona 's Ahmednagger kerületeiben, az egész Concani tartományban ugy keresik az ültetvénynádat, hogy a' most már igen kiterjeszkedett ültetmények már aratásban eladják minden termésöket. Az angol kormány igen czélszerüleg gyarmatítá meg Doon völgyét a' Himalaya hegyek között europaiakkal, — 's ezen rendszabást mostan két más völgyre (Patli 's Kotri nevüekre) is kiterjeszté Kamaon tartományban. Eképen polgári 's hadi embereinek egy részét meg akarja Indiában honosítani, hogy ezen europai osztály ismerete, befolyása 's tőkepénze a' körülfekvő tartománynak mindenben példányul szolgáljon, a' mi India' emelésére szolgál. A' társaság eddig igen okosan zára el minden europai gyarmatosítást, mig Indiát a' nép aranyhegyekkel, arany folyókkal bővelkedőnek hitte, hol a' kincseket csak markolni kell, — mert akkor min-

denféle kalandorok töltötték volna meg a' gyarmatokat. Most mikor tudjuk, hogy mindenütt csak munka után gazdagodhatni, másképen áll a' dolog. De a' gyarmatításnak egész az uj ideig több akadálya volt, mellyek legnagyobbika az, hogy azon angol alattvalók, kik nem voltak a' társaság' szolgálatában, annak törvényhatósága alul fölmentettek;—mivel pedig csak a' három fővárosban volt királyi törvényszék, ezek az ország belsejében a' legnagyobb igaztalanságot követheték el a' hindukon, míg ezek azon kétségbeeső lépésre határozák magokat, őket messze földre a' királyi törvényszék elé idéztetni, hol a' panaszló fél előtt ismeretlen nyelven, ismeretlen törvények szerint, megfoghatlan formalitások alatt mondaték ki az itélet, melly időbe 's gyakran elbirhatlan pénzáldozatba is került. Ennek sükere az vala, hogy az europaiak India belsejében korláttalan urak voltak, kiktől a' társaság épen nem tudta alattvalóit megvédni. De az új indiai „criminal codex" alá hinda 's europai egyiránt alá lévén vetve, azon baj megszünt 's a' társaság elősegítheti a' gyarmatítást 's igy Indiát megajándékozhatja olly eszközökkel, mellyek régi termesztményeit tökélletesítik az europai vásár számára, új termesztményeket pedig bévinni segítenek.

(*Vége következik.*)

Játékszíni napló. Jun. 16—20.

Jun. 16. Beatrice di Tenda vagy az ursinoi kastély, nagy opera Bellinitül (Schodelne' javára, Felbér Mária és Conti uj tagok; Schodelné megverselve 's megkoszorúzva. J. 17. Ismeretség a' város erdőben, szöktetés a' svábhegyrül, eljegyzés a' liget kertben, bohózat; 18kán: Veszedelmes nagyné, vigj. 4 fölv. Albini után Szigligeti (Lendvayné és Szentpétery jeleskedtek); — 19kén:

Gyász vitézek, eredeti dráma 4 fölvonásban. Irta Szigligeti. Tartalma: Temesvárott vásár alkalmakor 1018 esztendőben egy Ráb nevü gyászvitéz *)

*) A' gyászvitézek vagy magyarkák neve alatt azon magyarok 's maradékaik értettek, kik egyik németországi kirándulásban magokat gyáván viselték, a' németek-

megszeret egy görög, rabszolgálókkal kereskedőnek árúját, Rózsát 's megveszi harmincz aranyon, de ugyanazon lányt a' hős Csanád is megszereti 's a' gyászvitéztül meg akarja vásárlani temérdek kincsen. Ráb nem adja a' leányt. A' görög sajnálva az alkalmat, segít magán; eldugja az egyik aranyat, visszaad huszonkilenczet, viszszaveszi a' leányt 's atadja telt erszényért Csanádnak. Rózsa 's Csanád szerelemben olvadoznak 's már jó szerencsét kivánunk nekik, midőn Akost mint szinte szeretőt latjuk fölléjni, ki nagy gőggel igér teljes sükert magának. A' második fölvonásban Akosnak átadatik Marosvárott lelépő atyjátul a' vezéri szék. Ákos első lépése István királytul elpártolni, miben népe az egy Csanádon kivül megegyez. Erre mint hűtelenre, 's mint csalóra, ki az elő-hivott Ráb tanusitása szerint ravaszul kerité kezére a' leányt, Rózsát, halál várná, de Ákos megkiméli őt 's csak számkivetésb eküldi. Ez megtörténvén, Ákos Rábot vetteti ki házából és tartományából, ki káromkodva áll tovább. — A' harmadik fölvonás Kalocsa sziklás (?) vidékén történik hol a' gyász vitézek tanyáznak. Nagy hoszú imádkozásban éri sorsosit a' dühvel megérkező Ráb, de Rózsához i szerelme miatt kénytelen pirulni, mikor itt nejét, Ilont találja föl. A' két házas fél egymást szemrehányásokkal illeti, mellyekből e' mellett azt tanuljuk ki, hogy Ráb két fijú gyermekét mindjárt születésök után elvitte hazulról, hogy valamelly könyörülő ember felmentse őket gyász sorsok alul. E' titokba a' nő nem volt avatva, ki harmadik gyermekével érezvén magát anyának, elment férjétül 's rabságba esék. Itt szült egy leányt; kinek neve Rózsa, 's hihető rabságban van. Sejditések futják ált az atya lelkét, ki Rózsát megmenteni siet, miután fija bélyegeit nejének kimondta volna. E' közben I. István király érkezik a' vidékre (a' somogyi?) pártosokat legyőzve, — hozzá jő Csanád, ki vezérré kiáltatik ki Ákos ellen, — a' királyhoz folyamodik Ilon is, hogy gyermekeit adja meg néki. A' bélyeget említve, Csanád föl-

---

nek megadták, kik őket megcsonkitva eresztették haza Ezek itthon gunytárgyul szolgáltak, 's jogoknál fosztottan koldulásbul tengtek.

találja benne anyját 's karjai közé repül, István pedig, előítéletlen lelkével nem hogy viszszavonná szavát, hanem a' gyász vitézek lételét eltörli, 's Csanádot Ákos ellen küldi. — Az ötödik fölvonásban Rózsa atyjának ismeri meg gyűrüjérül Rábot, kit hogy a' haláltul megszabadítson nőül igéri magát Ákosnak. Folyik azonban a' harcz, és szersncsétlenül; Csanád a' várba ront, Ákos, Ráb ötletébül, ön emberi által megkötöztetik; Jávortul, képzelt atyjátul, ki őt (gyermeke születésekor meghalván) egy templom küszöbérül hozta el magával, megátkoztatik; Rábtul metszett csillagnál fogva szinte fijának ismertetik meg; — Csanádtul pedig halálra itéltetik. — Ezzel végződik, a' jelenések tekintetében az egész drámai hatásnál szerencsésebben kivitt darab; melly elég élénk forgása 's hazafias helyei által többszöri tapsra rántá a' közönséget. Lendvayné kitünve jól játszott.

Jun. 20kán: Norma, Bellini remekműve (Schodelné beteg; Schön ur új bassista tag, Job Sever szerepét elragadtatva éneklé 's köz tetszést arata).

Újdonságok.

Londonban közelebb egy 36 láb hosszu, 6 láb 's 6 hüvelyk széles és 6 tonna terhü kis gőzhajó épitetett egészen új mód szerint. Ugyanis kerekek helyett archimedi vízcsavarból álló mozgonya van, melly vitorlákkal, 's azok nélkül szolgálatot tehet. Olly kicsiny e' hajó, hogy arboczával a' British Queen oriás gőzhajó kerekei alatt könnyen áteveze, még is ezen iszonyu tömeget, midőn Glasgowba indúlt gépelyeiért, a' Themsén lefelé vontatta.

Rejtettszó.

2 3 Csergedez völgyek ölében
'S minden állatnak testében.
1 2 3 Kapjuk, de csak munkáért,
1 2 3 4 (5) Áttekinti a' sik tért.
2 3 4 (5) Uralkodik a' világon,
Sokaknál barát, testvér, hon.

Jegyzet: A' 49dik számbeli *Rejtettszó:* Tár-s.

HASZNOS MULATSÁGOK.

51. Pesten, Junius 27kén, 1838.

Szép Janka.

Elbeszélés.

(Vége).

III.

Feledékenység a' természet' ereje 's titka. — Hogy valamennyire szerelmi gondjaimtól ment legyek, falusi jószágomba menék. Egy darab idő óta elhagyott dolgozatimat 's olvasásimat ujra elővevém, remélvén ezáltal elszéleszteni az agyamat nyomó gondolatokat. És sükerült. Egész elragadtatással adám magam ifjuságom' kedvencz tanulmányira. Racine, Schakspeare, Gőthe, Cervantes valának mindeddig tárgyai izlésemnek, de valódi izlésem csak jelenleg kezde ébredezni. Én őket ugyan most is imádám műveikben, de hazámért égő keblem mindeddig eledelt nem nyert. Értitek-e ezen szókat „én most kezdém olvasni hontársaim' műveit"; e' kebel, melly titkon ége, itt rokonulást nyert 's elégedett volt. Vörösmarty' dolgozatin az a' szivhez, észhez szóló, minden során elömlő vágyú költemény, mellynek visszatartása őt épen olly érthetővé, mint lelkesültté teszi az olvasót; vagy Kölcsey és Berzsenyi válták fel azokat. Gyermek 's serdülő koromban Virgilt 's Horáczot bámultaták velem; minden szó, minden sor és minden pont órányi magyarázatot kivánt — 's végre épen hogy még akkor sem értém, kelle viszont bámulnom. Ezeknél nem kelle magyarázó; itt nem szokás, nem nyelvbeli szokások, hanem a' sziv és ész voltak a' magyarázók. — Ha nemzeteket közfal választ el egymástól, viszont nemzetet izlés önmagától. Honunk egy emberi testhez hasonlít: skeletje 's valódi lelke: magyar!.....

Igy mulának el napok, hetek szünteleni munkásságom között. Gyakran gondolék hajdani helyzetemre, hogy ezáltal még jobban biztosítsam magam állandósá-

gom felől, 's hogy ne elaltatás legyen czélom. Lassanként szabadabban 's könnyebben érzém magam. Álmaim nem valának nyommasztók, nappali óráim kedvetlenek. Óráimat kiosztám, mint valaha tanuló korombam tevém, 's ez életem rendessé, kedvessé tevé. *Érzém hogy egy felsőbb, tisztább érzelem, elfojtá bennem az alárendeltet.* Egy nap Farkas' éjszakamerikai utazását olvasám, gyönyörködtetésem egyik főelősegélőjét. Elragadtatva érzelmeimtől, ujra fölélede bennem azon vágy, melly gyermek 's ifju éveimet ringatá. Mint ifju, minden tetteimnek czélja, melly által egy dicsőbb czélt érheték el, utazás vala. 'S jelenleg nem tudnám, mi tartóztata mindeddig fel. Az ember, jelenleg átlátom, mindig több erővel bir, mint akarattal azt józanúl használni; — 's mig tehetetlenek vagyunk, zugolódunk, hogy azáltal forró érzeteinket kimutassuk, de mihelyt tehetségünkben áll, azt véghezviendők, még magunk előtt is elakarjuk rejteni; mert az ember legkevésbé szeret önmaga előtt pirulni.

Honomat ismerém, a' mi előttem homályos a' külföldön megismerhetem. A' vagyonosoknak jó az utazás, mert itt az ember keresztül megy minden szépen és ruton, jón és roszon; ezáltal honunkba visszaérkezve, munkásságunknak nincs tér szabva. De igy a' magyar birtokos pénze közt ül, de gyakran nem tudja mire kellene fordítani azt.

IV.

Utazási terveimtől elfoglalva, épen pénztárom' állapotját vizsgálám egy nap, midőn meglepetésemre M. nagybátyám, Janka' atyja hajtata udvaromba. Meglepetésem annál nagyobb volt, miután sohasem szokott hozzám kijőni; 's egyenesen azon gondolatra jövék, hogy tán boszonkodik tőle bucsút nem vételem miatt, mellyen csak jelenleg ütközém fenn — Elébe sieték 's fogadásunk szives volt. — Őszobámba érkeztünkkor erősen szemem közé nézett, 's fejét csóválá.

„Biz öcsém, csodálom, hogy még jobban nem hiztál meg; uramfia, egy elaszott férfit hivék itt lelni, 's helyette egy piros pozsgás emberre botlom. — Hát öcsém — folytatá tovább engem megcsókolva — Janka hugodnak köszönheted hogy most tisztábban vagy.“

„Nem remélem“....

‚Sőt igen! Hát Janka nem hagyott mindaddig békét, mig számodra N. Zsuzsikádat nem kértem meg. Pedig hidd el öcsém nem volt kedvemre, mert szerettelek volna vőmül. — De semmi, kaptam helyetted mást, ha nem is olly kedveset.‘

Megfagyott bennem a’ vér — ’s szótlan meresztém szemeim bátyámra.

„No’s öcsém örömedben nem is szólhatsz. Jankával azért együtt ülöd menyegződ.“

Számtalan kérdések tódulának agyamba, de mindeniket fonáknak, képtelennek hivém. Egy leányka’ bátorsága lehetlen hogy ennyire terjedjen, — ’s az egészet tréfának vevém.

Később hallám meg, hogy Janka, tudván atyja’ szándékát, miként őt nőmül rendelendő vala, — ez okból szeretve a’ már egyszer említett W. hadnagyot, bátyámmal elhitteté, miként én csupán N. Zsuzsikát szeretem. Hirteleni eltünésem igazolta szavait, mert nagybátyám nem igen volt hajlandó elhinni, miután Janka iránti hajlandóságomat gyakran tapasztalá. Bátyám tehát kedvemért megkérte számomra N. Zsuzsikát, ’s „igen“ feleletet nyert. — Janka tőlem megszabadulva, atyja’ engedelmét, W-hez nőül menendő, csakhamar megnyeré. — Mihelyt mindez előttem világos lőn, felakarám az egészet nagybátyámnak födözni, — de leánya’ merészsége miatti szégyene tán életébe került volna, — ’s igy a’ gondviselésre bizám ügyemet, ’s bátyámmal a’ városba hajtaték.

V.

Mátkámnál bevezettetém ’s első látogatásom jól esett ki. Ő egy a’ legjobb idejében létező ’s szép neveléssel biró személy volt, mint első órában észrevehetém. Nem volt ugyan jankai szépségű, de arczán olly valami kellemes, érdekes vonások tüntek ki, mellyek bár kit is élénken foglalának el. ’S ez szép lelkének következménye volt. — Mi csakhamar egymást megkedvellők ’s barátságunk’ bizodalma következtében az egészet fölfedezém előtte, egyszersmind kezé’ birásaért esdekelve, mit tőle is megnyerék.

Azonban minden örömemet szétdulá Janka’ sorsa. Hiában ügyekszém W. semmiségét előtte lerajzolni,

beszédem vagy meg nem hallgatá, vagy irigységnek tulajdonítá. Nagybátyámnak nem akarek szólni, mert habár ő gyermeke' boldogságát szivén hordozá, szeretete őt nem engedte volna erőszakos eszközhöz nyulni, mellyből ismét, ha sükerül is, nem jó következtekezések folynak. — 'S igy hallgatnom kelle, látnom miként a' legszebb tehetségekkel biró leányka szerelme miatt nem látja kedvesének semmiségét; tapasztalnom, miként valóban a' legeszesb leány sem tekint a' férfi valódi becsére.

Egyetlen reményem még esküvőnk' elhalasztásán alapult; de ezen egyet is kiirtá keblemből nagybátyám siettetése, ki minél elébb szeretett volna minket boldogoknak látni. Azt hivém, hogy tán majd hoszasb ismeretség köztök változást szül, de reményem füstbe ment.

Az összeesküvés megtörtént, 's én azon pillanatban midőn boldognak érzém magam, jajdulva borultam hitvesem keblére. — Eleinte ugyan, mint előre látám — vig 's boldog napok váltogaták fel egymást, 's ha Janka kevésbé volt volna eszes, tiszta elméjű és szivű, bele szokott volna további kinos életébe; de minden könnyelműsége mellett ő tiszta lélekkel birt 's az elveremedettséget bár kiben is utálta — 's ez szülé férjével való meghasonlását.

Elvonom a' fátyolt Janka' vég sorsáról. Atyja nem éré meg. Ő¡ férje' sok kinzása után, csakugyan körünkbe jött, 's mi mindent elkövettünk felvidámitására, de hasztalan. Szive körül egy kéreg képződött, mellyen keresztül nem hathatának részvevő beszélgetésink, 's vigasztalásink. Mint őszi szél után a' teljesvirágú rózsa, úgy hervada el legszebb korában — 's kevés idő mulva készületeket tevék a' még most is kedves leányka eltemetésére.

Szopory Bela.

Átpillantás keletre.

(*Vége*).

b. **Cochinchina.** Singapuri levél szerint, a' mult év nov. 3káról, Cochinchinában a' keresztény és chinai vallások tanitmányai küzdenek egymással. A' jelenleg uralkodó király, Min Mang, igen nagy csudálója a' Chinaiaknak 's mindenben őket majmolja, főké-

pen pedig az utolsó császárt Kinkingot, nagy példányát, kit utánozva, ő is nagy keresztény-üldözésbe kezde, melly szigorúságra 's tartósságra az előbbieket fölülmulja. Déli Cochinchinában igen nagy a' keresztények száma 's Min Mang soká nem merte őket trónra lépése után háborgatni. De az ottani fő kormányzónak halála után, ki a' kereszténységnek kedvezett, annál dühösebben tört ki az üldözés. Azonban a' király nem csupa karddal akarja az új tanitmányt megtámadni, hanem más tanitmánnyal is, 's ez okbul 1836ban egy vallási codexet csinaltata, mellynek elemei a' chinaiak politicai morálából vetettek 's chinai módra minden két hétben fölolvastatnak a' nép előtt 's magyaráztatnak. Ez egy ideig jól tartott, de a' buzgóság már csökkent, a' keresztények elzárt helyeken gyülnek öszsze 's a' chinai hit nem kap követőket. Jelenleg lehetetlen europai papokat küldeni Cochinchinába, mivel kétségkivül megölnék vagy a' laosi hegyekbe küldetnének számkivetésbe. A' bamopolisi püspök, Cochinchina fővicariusa, Calcuttába szaladt, hol latin-cochinchinai szótárt nyomat két negyedrétü kötetben, melly régóta használtaték már a' katechumenok oktatásához. A' püspök bővebben kivánja e' könyvet elterjeszteni, hogy a' belföldi keresztény papok könnyebben képezhessenek tanitványokat. — A' király két év óta egy új főváros alkotásával foglalatoskodik déli Cochinchina számára. Az előbbi várost egy pártos vezér elfoglalá 1833ban 's két évig védte a' király vezérei ellen. Mihelyt birtokába vette a' király, alapig lerontatá, egy astrolog által más helyet jeleltete ki az új fővárosnak, hol a' szerencse hozó, Kilie nevezetü sárkány lakik a' föld alatt. E' város a' XIV Lajos idejekor franczia mérnökök által épitett városok idomára készül 's tágos sánczokkal vetetik körül. A' király igy a' tartományok nyakas szellemét reményli megtörni és segéd forrásaikat kiapasztani. Mert egyre fél hogy a' siamiakhoz csatlakoznak. Minő előmenetelt tehet illy állapotban egy ország, gondolhatni... Mi boldogság van ott, hol minden erő a' köz jó előmozditására központosulhat, hol egyesek gazdagsága az ország és király gazdagsága is egyszersmind 's a' köz bátorság biztositója!

ALÁIRÁSI FELSZÓLITÁS

a' magyar színészet' barátihoz.

Miután fővárosunk közepett a' magyar színház megnyittatott, a' legélénkebb részvéttel kisérte a' helybeli és vidéki közönség annak további előhaladását, 's minden hazafit örömre buzditó vonzalommal vett állapotja felől minden tudósitást, mellyhez juthata. Még ama' nagy csapás mellett is, melly a' legközelbi vizáradás által Budapestet érte, több felől hallatszék szó és kérdés: mi lőn 's mi lesz már most a' magyar szinház' állapotja? 'S ha, midőn egy közveszély az elméket egészen elfoglalja, még akkor is figyelmet látni a' a' nemzetnél a' sokfelé megoszlott érdekek' özönében ez egyes tárgy iránt: akkor biztosan elmondhatni 's hihetni, hogy a' nemzetben a' részvét 's vonzalom a' középponti játékszin iránt csakugyan nagy, 's hogy azt diszleni 's virágozni látni csakugyan mindenek szivén fekszik.

Köz tudomásra esett **Bajza József** volt színigazgató urnak az Athenaeumban közlött hivatalos jelentéséből, hogy „az árvíz a' pesti magyar színházban is nem csekély kárt okozott;" melly károk' pótlására minden távol hazafinak sietni annál inkább kötelessége, minthogy pesti hírlapjaink az árvíz óta a' látogatók' számának tetemes csökkenéséről panaszkodnak. 'S kinek ne fekünnék mélyen szivén, hogy hazánkban, de kivált annak középponti városában a' szinészet virágoztassék, virágzó állapotja minél erősebb lábra helyeztessék?

E' szempontbul indulván ki, szerencsés valék a' drámai literaturában elsőrendű néhány iróinkat egy játékszini almanach' létre hozására megnyerni, melly „**Buda játékszini zsebkönyv 1839re**" czim alatt folyó évi novemberi pesti vásárra fog megjelenni, 12ed rétben, finom velin papiroson, egy arczképpel; 's 12—14 ivnyi terjedtségben legalább négy eredeti 's egészen uj színmüvet foglaland magában. 'S hogy a' kitüzött czél' előmozditására minél többek járulhassanak, az igy előállitandó zsebkönyv' ára **2 ezüst forintra** határoztatik.

A' vállalathoz járulandó munkatársak: Horváth Czyrill, magyar tudós társasági rendes tag; Csató Pál, m. t. t. levelező tag; Gaal József, m. t. t. levelező tag; — és alulirt lesznek.

E' zsebkönyv' minden tiszta jövedelme, az előállitási költségek' levonása után, a' pesti magyar színház' vizár okozta károrainak födezésére van szentelve. — Teljes okom van reményleni, hogy e' vállalat czélszerüsége' következtében buzgó pártoltatást nyerend; minthogy azonban az ügy maga olly gazdaságos velebánást kiván, miszerint a' felesleges példányok' nyomatása csak károkozó lehetne, hogy e' részben némi határozott számot előlegesen tudhassak, ezennel aláirásra hivom meg mind azon pártolóit a' magyar szinészetnek, kik iránta segélynyujtásukat ezuton megtenni czélszerünek lelendik. Minthogy pedig magyar szinészetünknek sőt középponti színházunknak is a' t. t. megyék és más törvényhatóságok voltak eddig is legfőbb pártolói 's előmozditói, az aláirási ivek' megnyitására és buzgó kezelésére bátor vagyok a' két hazában levő megyei, széki 's egyéb törvényhatósági jegyzői hivatalokat, egyszersmind, tizedik peldány jutalomajánlás mellett, minden hiteles könyvkereskedőt felszólitni. Ez aláirási ivek' beküldése f. é. augusztus' utolsó napjáig váratik; mellyeket Pesten a' Természet', Rajzolatok' és Regélő-Honmüvész' szerkesztőségei fogadandnak el. — A' t. cz. aláirók' nevei nyomtatásban fognak a' nagyérdemü közönségnek számon adatni. — E' felszolitásnak, bővebb köztudomásra juttatása végett, lapjaikba iktatására bizodalmasan kérem a' szerkesztőségeket. —

Pesten, juniusban 1838.

Hazucha Ferencz.

Játékszini napló. Jun. 21—25.

21kén: Mátyás király Moldvában szinj. Weidmann után Czövek István. 22kén: Bajló férj és vaknő vigj. francziából Virányi Viola által, és: Nem mehet ki a' házból, Kisfaludy K. vigjátéka. 23kán: Kronsteini harczjáték vagy a' három ismertető jel, hősi vigj. 5

fölv. Holbein után ford. Komlósy. 24kén: Garabonczás diák, bohózat Munkácsytól. 25kén: Korona és Vérpad, Dumas munkája.

Genlis Asszony' némelly jeles mondásai.

(La duchesse de la Valliére, Pest 1828).

Némelly emberek igen kellemetesek, mig a' szerencsétül gyámolítatva, dolgaikban előmennek, vagy legalább kies remény' kecseitül bájoltatnak: de a' csapások között, nem tudván legyőzni az elbizottság' indulatit, képtelen kevélységet mutatnak.

Vagynak ollyan dolgok, mellyeket hogy tud az ember, szégyenel láttatni; ugy látszik, észre venni azokat, vagy csak gyanítani is mocskos. Ezen finom izlés, mellyet igen sokan meg nem foghatnak, az oka, hogy nemesen gondolkodó emberek vakoknak vagy könnyen hivőknek lenni láttatnak, holott épen nem ollyanok.

Félelmet gerjeszteni, hasznosabb, mint szeretetet. Ez minden rosz szivek nek politikája; nagy haszna van ennek reájuk nézve, ez kielégiti a' büszkeséget és minden gyalázatos indulatokat; bizonyos, gyors és könnyü eszközöket szolgáltat.

A' fejedelmek' erényeik igéretek, 's példájuk hatalmasabb a' törvénynél. Nem ellenkezhetnek magokkal hitszegés és tekintetük' veszedelmezése nélkül.

Rejtettszó.

3 4 5 Kelletlen utadban,
5 4 1 2 3 Ugyanaz szint' abban, —
1 2 5 Még inkább barmodban.
2 3 Biztosít lakodban.
5 2 3 4 5 Ország vala, tudományban
Nagy hirü és hadban.
2 3 1 4 5 Európa megfeketíti,
'S fejérre Afrika festi.
1 2 3 4 5 Hang, — de nagy erő fejti ki.
Szemek nélkül van keblében Szabolcsnak,
'S Bocskay tevé őt szabadosnak.

L. J.

Jegyzet: Az 50dik számbeli *Rejtettszó:* Bércz.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

HASZNOS MULATSÁGOK.

52. Pesten, Junius 30kán, 1838.

Egy derék hon-leányhoz.

Boldog az, mint a' nagy olymp lakója,
A' kinek mellét magas érzelemmel
Gratiák ihlik, 's koszorúji nyílnak
A' hon ölében.
Szent öröm lángol kebelemben érted,
A' ki földednek koronája lettél,
'S egyszerün fénylesz divatért sovárgó
Asszonyi körben.
Férfias nyelvünk' 's gyönyörű ruháink'
Honfeledtinknek szíveshőn ajánlván,
A' való élet ragyogó gyümölcsét
Érni segíted.
Magzatid' gondos növelésed által
Műveled jókká, 's jelesen törekszel
Tántoríthatlan hiveket hazánknak
Nyújtani bennök.
Üdvözel lantom, haza díszvirága!
Üdvözel minden nemesült halandó.
Üdvözel földünk, 's jutalommal ott fen
Isteni kéz vár.

T-y.

Gondolatok a' fél-év végén.

Ha szónok volnék, hatalmas beszéddel ereszteném szárnyára a' fél esztendőt, újra elmondva róla, a' mi nevezeteset láta, sajnálkodva hijányai fölött 's terveket épitve rajta 's reá a' jövendő számára. De igy csak egyszerű irócska lévén, szerény együgyüen bocsátom őt utjára, engedelmet kérve tőle, ha valamiben megsértettem, 's igérve nékie hogy a' viszonlátás idejében (ha Isten illyest is rendele számunkra) jobban, barátságosabban viselendem magamat iránta.

A' mi fél esztendőnk nem vala igen nevezetes. Régi vágyaink teljes épségben maradtak, reményeink

alig szaporodának, szükségünk annyi van, mint volt. De baj sem ére bennünket; vészek zivatara nem fenyegetett elnyeléssel, csak a' fejedelmi Duna gonoszkodott Martiusban. Azonban hiszük, hogy ő győzedelmével győzni tanitott bennünket.

De minden aluszékonysága mellett 's aluszékonyságunk daczára is lesétált ő kegyelme, biczegve és daczogva, fergetegezve és napsugarazva, elég hernyót, kevés cserebogarat mutatva, Szent Györgykor györgyvirággal megkimélve 's cseresnyével is csak junius közepe óta bővelkedve. Nyugodjék szegény békében, mi nem fogjuk őt többé zaklatni.

Ha ugyan szemközt állana velünk, némellyeket jól oda fognánk mondogatni nékie. Igy például: miért nem tudta maga magát megsokszorozni, hogy jó 's nagy esetekben dúsabb volt volna, miért nem tudá színészetünket biztos lábra állítani Pesten, és virágoztatni, hogy mindig telt háznál többnyire magyar, talpra esett szüleményeket látnánk; miért nem tudá legalább alapját letétetni álló hidunknak, hogy a' harmadik jövő télen országunk keble jégpánczél által ketté ne szakasztatnék; miért nem tetetett óriási ugrást az emberisedésben, hogy hijányaink kiegészitve volnának, lelkünk az igazság látásában gyönyörködnék 's embertársaink a' béke 's boldogság teljes áldásait arathatnák; miért.. és ismét miért... de a' mellyek szemére hányásától megkimélem, mert elszégyenelhetné magát, hogy olly hanyagon munkálkodott.

Ellenben némi dicséreteseket is mondhatnék nékie, nem valami súlyos dolgokat ugyan, de olyakat, mellyeknek némi becsök mégis volna. Illyen lenne például: hogy a' dologban és iparkodásban nem erőltette meg magát, tehát nem fáradhata legnagyobban el nem fuldoklik, tüdejét meg nem rontá, és igy remélhetjük hogy a' haladást még jó ideig kibirja. A' dicséretnek különös neme ez ugyan, de mégis csak dicséret, és szerényen megvalljuk, magunkra is reá illik.

És ha csak ugyan szemközt állhatnék azzal az idővel, idő-kisaszszonnyal — akarám mondani, mert anyának nem merem állítani, — jól megmondanám nékie, hogyan viselje magát jövendőben. Nekem többé a' kis-

aszszonyiásságot meg ne sértse, napfölkelte után ne aludjék, nappal álmos ne legyen, a' csinosságban tündököljék, beszéljen de ne csacsogjon, édesen és csak magyarul szóljon, mert mi őt tiszta magyar buza kenyérrel tartjuk és sértetlenségét karjainkkal és pénzünkkel védelmezzük. Hizelegve pedig szép igazságokat mondanék neki, ollyasokat például, hogy idő kisaszszony testvérei között, kik más országokban lakoznak a' föld tekén, őt illeti az első rang, tehát ne engedje magát hátra tolni 's mivel ez előtt több évekkel nagy tövis ment a' lábába 's a' miatt hátra kellett maradnia, most a' legegyenesebb utakat vegye 's ugy érje sőt kerülje el hugait. Ez mind nem lehetetlen, annyival inkább, mivel hugai már az ut-törésben igen elfáradtak 's ő, ki olly irtóztatón talám csak nem maradt hátra, sok helyen tört utakat lelend, mellyeken repülve haladhat.

Meglehet hogy ő kisaszszonysága mindezen pirongatásokat, serkentéseket és hizelgéseket a' legjobb néven venné 's magát értek lekötelezettnek is vallaná, de szinte megtörténhetik, hogy nagy gőgösen hibátlannak kiáltaná ki magát 's engem és minket találna vétkeseknek. Akkor pedig illy módon szólhatna: „Bölcs tanácsadó uram és uraimék, kövessék meg magokat midőn engem gyaláznak vagy dicsérnek. Engem sem egyik sem másik nem illet. Én testvéreimmel teszek egy egészet, őket meg nem előzöm, tőlök el nem maradok, hanem karöltve lejtünk el a' földteke fölött. Uraim és uraimék, magok kötelessége minket szemmel tartani, velünk haladni 's a' mit mi utunkban kifejtünk, azt megragadni 's hasznokra fordítani. Uraim és uraimék, a' melly hibákat és dicséreteket reám akartak halmozni, azok egyenest önöket, kegyeiteket, magokat illetik, azért a' nekem fölmondott hizelgést és oktatást tartsák meg magoknak és kövessék azt. Igy talám illendő közeleten láthatjuk egymást."

És olvasóim, ha az idő kisaszszony illyen feleletet adna jó szándékbul hozzá intézett beszédemre, akkor én összeszedném vitorláimat, azt gondolnám: „igaza van a' kisaszszonynak!" 's neki rugaszkodnám hogy nyomdokait el ne téveszszem.

Kérem az urakat és aszszonyokat ne hagyjanak ám, ha rá kerül a' sor, egyedül szaladni.

V. P.

Ben-Aissa.

(Algiri tudósítás Maj. 25ről). Algir térein több hónap óta egy gazdag öltözetü magas embert láthatni, kinek leirhatlanul fölséges magatartása egy pillantásra olly személyt ismertet meg benne velünk, melly büszke fejét senki előtt sem szokta meghajtani. A' legkülönbözőbb emberi alakok és legtarkább öltözetek forrongásában sem képes valaki elmellőzni, hogy e' kitünő férfiut legalább egy rövid megnézésre ne méltatná, de még jobban vonzódnak feléje azok, kik Constantine' véres bevételénél jelen voltak, hol Ben-Aissa nevét nem egyszer hallották az ágyúk dörgése alatt. Constantine' ezen védőjének iszonyú hiressége engem már régóta ösztönze ismeretsége vadászatára. Midőn Constantinében azon hir szárnyalt, hogy Ben-Aissa fejét behozák az arabok, én valék az elsők között, ki Soliman basához szaladtam e' véres ereklyét megnézni. Akkor biz' nem is álmodám hogy félév mulva Achmet Bey ezen khalifájával tulajdon házomban találkozzam 's békességesen dohányozzak vele az öt lábnyi hoszú pipából. —

Mohammed-Ben-Aissa-el-Barkani, ön vallomása szerint kabila születésü, noha szép arczának egy vonala sem emlékeztet a' kabilok közönséges arczulatára. Hona a' marokkói hegyek, hol Afrika' leghadakozóbb kabilai erdős bérczeken tanyáznak a' vad kecske szomszédságában. Ifjuságának története kalandokkal és érdekkel teljes, mellyeket én örömest fölhordanék olvasóimnak, ha olly hoszszak és bonyoltak nem volnának. Ben-Aissa már 1830ban ellenséges érintkezésbe jött a' francziákkal. Damrémont tábornok elmente után elfoglalta Bona városát 's elpusztitá azt, mikor később d' Armandy kormányzó onnan kiszoritá. Constantine tartomány arabjai reszkettek neve hallására. Minden kirándulása a' felzendült nemzetségek ellen legiszonyubb kegyetlenségtül kisérvék, de mindig bizonyos sikert mutattak. Achmet bey föltétlen bizodalma khalifájában, kire minden eltávozásakor fővárosa kormányzását bizta, ma egészen igazoltnak látszik

Ben-Aissa egyedül csak megbukott uralkodója javára alkudozik 's megvetve minden olly ajánlást, melly csak személye javát illeti, egy a' Mohamedánusoknál ('s máshol is) ritka hűséget bizonyít be. Noha nem tudjuk pontosan, minő föltételeket tőn Ben-Aissa Achmed nevében a' kormányzónak, annyi való hogy Valée marsallal némi egyességre lépett, melly Achmednek nem a' legkedvezőbb ugyan, de kilátást enged néki trónja viszszanyerhetésére. — Achmed Bey, ki rendes seregei közül nehány száz emberrel Biskarában egyre tartja magát 's Dawudy-Ben-Ghana sógorától a' Saharában segittetik, távolsága miatt nem igen félelmes ugyan, de mint a' franczia uraság' pártosa lényeges hasznot hajtana. Ben-Aissa azonban nyugtalankodik, hogy olly soká kell a' Párisbul jövő „igen" vagy „nem"-re várakoznia. Fiját nem régiben dél felé küldé némi megbizásokkal. Algirban pedig a' mai zajos tarka élet, az új pompás épületek, a' hadi zörej, a' gyakori tűzhajók (igy szokták az arabok a' gőzösöket nevezni) bizonyosan nagy benyomást tesznek ezen gondolkozó férfiura. Ben-Aissa mindennap sétál egyet a' nagy téren, hallgatja az ezredek hangáját 's visgálja a' kikötőbeli forrongást. Néha látni, mint udvarol ott egy csinos, fekete haj fürtü franczia dámának egy boltban, 's mint tölti meg fülét a' „franca lingva" száz édességeivel.

Újdonságok.

Pest. Sokadalmunkon ezuttal sem hiányzának az ugynevezett iparvitézek, kiket köznyelven tolvajoknak fognánk nevezni. Egynek leleményes észt tanusító merénye említést érdemel. Ez ugyanis igen tisztes öltözetben egyik pesti pénzváltó boltjába lépvén, jelenté, hogy egy ötszáz forintos bankjegyre van szüksége, mellyet ezüst pénzért szeretne beváltani. A' pénzváltó sajnálkozva szabadkozék, hogy 500 forintosa nincsen, de 5 darab egészen uj százassal szivesen szolgáland. A' tisztes ur ezzel is megelégült 's kéré a' pénzváltót, adná át az 500 pengőt egyik boltsegédének, 's lakásán kezeibe szolgáltatandja majd a' huszasokat. A' pénzváltó ebben szivesen megegyezett, 's az idegen bérkocsira ült a' segéddel. Utközben el kéré ez utóbbitól

a' bankjegyeket, mint ha tisztaságukról akarna meggyőződni, 's mintegy magáról megfeledkezve beszéd közben meg is tartá. Végre egy nagy átház előtt megállitá a' kocsist, 's a' segéddel fölment a' lépcsőken. Fürgén futott előre a' tekervényes csigalépcsőn az iparvitéz 's egy pár percz mulva egyedül látá magát a' szegény boltsegéd; a' csaló valamelly melléklépcsőn észrevétlenül lesurrant, 's nyomába talán még maig sem akadtak. — Egy vasárnap (jun. 17kén) délután egy diszes öltözetü hölgy a' budai városmajorbul haza menvén, észre vevé, hogy majd távulról, majd közelebbrül valamelly isméretlen férfi kisérgeti lépteit, végre a' bécsi kapu közelében megrántatni érzé ruháját. A' hölgy ijedten visszafordula; de az isméretlen férfi e' szókkal: „Csak a' szél volt," sietve haza felé a' várba iramlott. A' némber most figyelmesen kezdé vizsgálni ruháját, 's látta, hogy hátul két nagy darab kivan belőle vágva. Kiáltozni kezde tehát, 's az embertelen férfit csakugyan elfogák, 's több különszinü kiszelt ruhadarabot lelének nála. Kérdésre vonatván, azt felelé, hogy ő ezt ellenállhatlan szenvedélybül teszi, mert nem láthat szép ruhát, hogy magának legalább egy darabkát ne vágjon belőle. Szenvedélyét alkalmasint kihütendi a' hüs börtönlevegő. J-r.

Az angol gőzhajózás terjeszkedése. Eddig lehetetlennek vélte a' világ, hogy a' nagy atlás oceant gőzhajóval át lehessen vágni, most Angliának két városa vetélkedik már egymással, mellyik ragadja magának az új világgali leggyorsabb öszveköttetés dicsőségét és hasznait. Bristol városa tette meg a' kezdetet, de Liverpool nem akar hátra maradni, sőt első helyet látszik kivini akarni magának. E' végre igen népes gyülés tartaték Liverpoolban, melly arrul tanácskozék, mint kell és lehet rendes gőzhajózási összeköttetést állítani fel Liverpool és New-York között. A' leggazdagabb kalmárok és kereskedők részt vettek a' tanácskozásban. Az újságok csufolják Lardner doctort, ki ismételve azt állitá az Edinburgh Rewiewban, hogy lehetetlen az ó 's új világot gőzhajókkal összeköttni. Az „Atlas" elég vakmerő azt jósolni, hogy ez évben még 8 nap alatt is fog egy átmenetel megtörténhetni. Nehány év alatt, igy szól, annyira divatba jö-

vend kirándulásokat tenni Angliából a' Saratoga forrásaihoz 's a' Hudson öböl szép vidékeire, mint most Harrowgateba 's Cumberland 's Westmoreland tavaihoz. — Londonban egyesület állt öszve, 300,000 font sterling tőkepénzzel (3,000,000 pengő forint), hogy rendes gőzhajózást alakítson London 's déli Francziaország 's Olaszország között. A' hajókra, portékák 's utasok vetetnek föl, 's Londonbul Marseillebe 11, Genuába 16, Livornóba 18, Nápolba 23 nap alatt reménylenek eljuthatni.

A' londoni tunnel. A' tunnelnek czélja, mint olvasóink tudják, viz alatti utat képezni a' Themsének olly részén, hol a' viz fölötti hid a' tengeri nagy hajókkal való hajókázást vagy egészen megszakasztaná vagy legalább igen korlátozná. E' rendkivüli munka egész állhatatossággal folytattatik 's biztosan remélhető, hogy végre fog hajtatni. Most éjjel nappal dolgoznak rajta; a' munkások 3 osztályra vannak osztva, mindenikben 112 ember, kik nyolcz óránként váltják föl egymást. A' nyolcz órai munka alatt csak félóraig nyugosznak falatozás közben. A' munkások díja nagy, hetenként 40—45 shilling (20—22 pengő forint), de csak ügyes emberek fogadtatnak is föl. Most igen fövenyes helyen foly az épités 's naponkint 9 ujnyi bolt ha elkészittetik. Helyre tétel után minden tégla erős próba alá vettetik, tizennégy fontos kalapácscsal ütnek reá 's a' vakolatra. Ha illyenkor megreped a' vakolat, vagy enged a' kő, büntetést fizet a' munkás, vagy el is üzetik. Most 1200 lábnyi hoszszaságra kész már a' bolt.

(Echo du M. S.)

Genlis Asszony' némelly jeles mondásai.

(La duchesse de la Valliére, Pest 1828).

Ugy látszik, a' dicsőség valamint a' szerencse, az észnek és charakternek bizonyos függetlenséget, és olly szabadságot szerez, mellyet nélküle nem bírhatni. Azon büszkeség, mellyet szül, felesleg valónak tart minden tettetést vagy tartózkodást. Boldogulás nem ront mindig, de mindig világosságra hozza az embernek mivoltát. A' bajnokok és szerencse kedvenczei, kik jó előmenetel és gazdagság által megváltozni látszottak, többnyire csak a' csalárd szint hagyták el,

vagy haszontalan nyügtül szabaditották meg magokat. Szerencse bizakodóvá, viszontagság mérsékeltté tesz: azért szükséges az embernek a' fék, azért leghasznosabb reája nézve a' szerencsétlenségnek komoly oskolája.

A' történetek' musája legyen komoly, mivel a' hajolhatlan igazság is mindenkor ollyan; de az egykorbeliek, 's azon fölül jó királyok' jobbágyai, legyenek háladatosok. Szabad e az embernek keményen megitélni jóltevőt is? A' közönséges megtiszteltetés nagyoknak jutalmuk; ne irigyeljük: elég munkájukba kerül.

Ha az ember valamelly nagy botlást mindjárt helyre nem hoz, többnyire neheziti; ha az ember igazságtalanságát megbánni, sőt elesmerni sem akarja, tetézi azt, nem épen megátalkodottságból, hanem némi kétségbeesés vagy inkább felháborodás által, mellyet a' lélek' furdalódásai magok szereztek.

Nem lehet megmenekedni egy pillanatban olly indulattúl, mellynek az ember minden tartózkodás nélkül több időtül fogva hódolt; de midőn háladatlansággal viszonoztatik, lejár lassanként azon indulatnak ideje, és a' szív végre fellázadván, általlátja ön balgatagságát, 's ez a' gyógyulásnak kezdete.

Játékszíni napló. Jun. 26—30.

Jun. 26. Vesta szűze, opera Spontinitól 3 fölv. — 27. Harmincz év egy játékos életéből. — 28. Veszedelmes nagynéne. Vigjáték. — 29. A' két brittus vígj. 3 fölv. — Három egyszerre. Vigj. 1 fölv. Kisfaludytul. 30 Vesta szűze, másodszor.

M. TUD. AKADÉMIA KÖNYV-TÁRA

Rejtettszó.

Hosszu fejem' csak irígy használja az elleni félre.
Hattyu fejér leplét ha utóm a' földre teríti,
A' természetben mindent meg foszt gyönyörétől.
Lakja egészem pásztornak, vagy a' bús remetének.

M....r J.

Jegyzet: Az 51dik számbeli *Rejtettszó:* Dörög.

Vége az 1838iki első félévnek.

Mutató Tábla

a' Hasznos Mulatságokhoz

1838

Első Félévre.

I. KÖLTEMÉNYEK.

	Lap
A' kék színhez	296
A' megaggott atya	89
Csók és szerelem	265
Egy sirkert melletti andalgásomkor	71
Emlékmondat	288
Epigrammák 8, 17, 33, 73, 117, 169, 197, 240, 249, 262, 301, 320	
Faláb	3
Gyöngyösparti hang	289
Honvágy és szerelem	165
Magyar ének oláh nótára	25
Napoleon	360
Népdalok	183
Oda a' rózsához	353
Sonnetek: a' fényadó, Liza	146
Teremtés	305
Viszhang	389
Egy derék hon-leányhoz	401

II. TUDOMÁNYOS DOLGOK ÉS SZÉPLITERATURA.

Lap

Az Értekezés és Kitérések' irója, dr. Kovács Mihály' jegyzékeire feletűl 18

A' hires perzsa költő Rumi divánai legújabb német fordítása 177

A' nyomtatásban megjelent második magyar szinjáték' ismertetése 49, 57

A' pápa Ő Szentsége a' kölni érsek' ügyében 5

A' rendszerességrül 337

A' széphalmi majusi vigalom (Elbesz.) 170, 178

Bengészet a' magyar hirlapokból 374

Egy boldogtalan újévi éjele 361

Egy humoristának nézete 's javaslata .. 74, 86

Figyelmeztetés Tahi névről 199

Frankenburg' humoristicai felolvasása 358

Genlis asszony némelly jeles mondatai 372, 382, 400, 407

Játékszini [napló 344, 352, 368, 376, 390, 399, 408

Játékszíni ujdonságok 311, 317

Kalandok Gahagan őrnagy' életéből (Elbesz.) 353, 362

Kézbeli 241

Levéltöredék 100

Mikor találtatott fel a' könyvnyomó-intézet 189

Örömhir 263

Pestbudai hangászegyesület' műelőadása .. 374

Pesti Dunakiöntés 194

Rövid czáfolat a' magányjog' ügyében 65

Saphir' humoristicai felolvasása 359

Schakspeare' ünnepe 27

Semilasso Nubiában 229, 247, 277

Lap

Szép Janka (Elbesz.) 385, 393
Szerelmesem 221
Szóvizsgálat (ür, üres, üresség) 305
Találkozás Doveczczel (Elbesz.) .. 265, 273
Tudás és nem tudás 313
Tudományos hiradások 207
Aláirási felszólítás a' magyar színészet' barátihoz 398
Gondolatok a' félév végén 401

III. TÖRTÉNETIRÁS.

Kenyérmezei diadal 97
Mohácsi veszedelem' okairól 202, 209, 218, 225, 235, 246
Várnai vérnap 105, 113

IV. ÉLETIRÁSOK.

Göthe 369
Talleyrand' rövid életrajza 345
Ben-Aissa 404

V. TERMÉSZETTUDOMÁNY.

Különös légtünemény 256
Oczeáni rajz physicai tekintetben 34, 41

VI. GAZDASÁG, ÉS HASZNOS HÁZI JEGYZETEK.

A' magtéj' hasznáról 's készítéséről 167
Dinnyéket, ugorkákat, tököket nagyra növeszteni 47
Ezüst edényeket tisztító mód 47

Lap
Felelet a' segéd-magtárak iránti felszólításra 167
Fogak' fehérségét megtartó 's fájdalmakat elüző mód 47
Igen egyszerű bánásmód a' legjobb léget kivilágításra megnyerni 46
Mire kell vigyázni a' nedves házak' lakhatókká való tételében? 193
Mocskosított kezek megtisztitására szolgáló mód 47

VII. MŰVÉSZET, MESTERSÉG, IPAR.

Hidminta 's vizdagály 252
Egykét szó a' magyarországi gyapju termesztésről 380
Urbéri 's közbirtoki szabályozás és értekezés a' földmérés' rendszeréről . . 147, 153, 161
Teherhordozó ereje a' fáknak a' hidaknál .. 121
Vizek' szabályozása honunkban 217

VIII. ÚJ TALÁLMÁNYOK' 'S FÖLFEDEZÉSEK.

Zemplén megyében talált jáspis kövekről .. 83

IX. CHARACTERISTICAI VONATOK.

A' sevillai nők 323, 341
A' valaschok 124, 129
Népismertetés 307

X. GEOGRAPHIAI ÉS STATISTICAI JEGYZETEK.

Lap

A' francziafoki lakosok 92
Átpillantás keletre 388, 396
Babylon' romjairól valami 325
Genealogiai hasonlítások 9
Katholicus püspökségek 208
Verchovina 81

XI. KÜLÖNFÉLE ÉRTEKEZÉSEK, ELMEFUTTATÁSOK.

A' jelen uralkodó marhadög' megelőzése 's orvoslása 13, 24
Az angolok' előítélete a' latin nyelv Magyarországban divatozása iránt 177
Kis füzér az életből 297
Nátha magyarul sziket 118
Nem mind arany a' mi fénylik 140
Schinder magyarul sarha 176
Szerencse vadászat 109
Természeti történet 287
Vázolatok 44, 157
Dunaáradás 181, 185

XII. NEMZETI SZOKÁSOK, HELYÍRÁSOK ÉS RÉGISÉGEK.

A' nagy-váradi diák szertartású püspöki megyének rövid megismertetése 60
Kirándulás Pestről Szent-Endrére 66
Régi jeles festvények 135

Lap
Régiségek 41, 95, 98, 111. 261
Szabad Nagy-Kőrös városa' jegyzőkönyvéből való kiirás 233
Vers felek 137
Zemplén megyében 1680-ról találtatott czigány esküvés formáról 79

XIII. RITKA TÖRTÉNETEK ÉS APRÓSÁGOK.

A' macskalázadás 104
Anecdoták 31, 48, 192, 216
A' szegény szánakozó Antinori 255
Egy igen hosszú életű magyar' emlékezete .. 30
Elmeszikrák 16, 31, 39, 63, 72, 80, 88, 96, 120, 128, 152, 160, 167, 240, 264
Erölködések a' táncznál 304
Furcsa szerződések 79
Gnomák 8, 352
Gondolat-töredékek 95
Kérdés és felelet 384
Különös de nem ritka 96
Mesék 248, 250, 384
Nőtelen' dolga 232
Ötletek 47
Schambogen 80
Sirirás 79
Ujdonságok 312, 327, 335, 350, 360, 367, 376, 384, 392, 405
Viszonzat 11

XIV. REJTETTSZÓK.

Ajtó 144. — Apáthi 72. — Apollonia 152. — Árok 376. — Babér 128. — Balha 232. — Basta 272. — Bojtár 112. — Bokor 176. — Bútor 320. — Búza 192. — Csatakos 344. — Csermák 216. — Csermák 224. — Csónak 184. — Czinke 80. — Czinkos 280. — Dörög 400. — Eszterházi 24. — Fürész 200. — Gunyhó 408. — Gyürü 208. — Háj 240. — Holló 64. — Irám szarvas 96. — Jámbor 328. — Kacsintás. 88. — Kenyér 288. — Kertész 108. — Kornélia 120. — Korsó 336. — Leány 160. — Leány 168. Lóhere 368. — Magyar 370. — Német 304. — Pép 48. — Redő 8. — Rejtvény 136. — Román 40. — Somogyvár 248. — Száj 32. — Szegfű 16. — Szélvész 312. — Szigetvár 296. — Társ 384. — Tolvaj 256. — Torony 264. — Tömlő 352. — Vitézség 360. —